MUHAMMED HÜSEYİN (R.A.)

KUR'AN-I KERİMDEKİ NÜZUL SIRASINA GÖRE

EL ESMAU'L HUSNA

2

“ İMANIN İLK ŞARTI ALLAH'A İMANDIR VE İNSAN TANIMADIĞI BİR ALLAH'A İMAN EDEMEZ ”

1.BASKI

DİYAR TV VE ERDEMİYETDER İLETİŞİM

Bağcılar Mah. Karanfil 7.Cad. No:3 (Nur Cami Bitişiği)
Bağlar/DİYARBAKIR

Tel: 0412 251 91 91 – 0412 252 12 91 Fax: 0412 251 91 71

Web: www.diyartv.com.tr - www.erdemiyetder.org.tr

İÇİNDEKİLER

Önsöz

Hamd alemlerin Rabbi olan, Ehad olan, Samed olan, Aziz olan, Rahman ve Rahim olan Allah içindir. O subhandır ve bütün noksanlıklardan münezzehtir.

Sâlat ve selam; Allah'ın nebisine, resulüne, fahri kâinat Muhammed Mustafa (s.a.v.) efendimize, onun ehlibeytine ve eshâbına olsun.

İnsanın yaratılış gayesi Allah'a halife olmak, Hz. İnsan olmaktır. Bunun olabilmesi için de insanın önce kendindeki hazineyi keşfetmesi gerekmektedir. Bu hazine insan yaratılırken Allah'ın ona bahşettiği Esma-ı ilahiyedir.

< Alleme âdemel esmâe kullehâ >

"Biz Ademe(insana) bütün isimleri(Esma'ul husnayı) talim ettik"

(Bakara /31)

İnsan kıymetini, şerefini, değerini işte bu Esma-ı ilahiyeden; yani Esmau'l husnadan alır. Esmau'l husna bizim Hz. İnsan olmamız için öğrenmemiz gereken, anlamamız ve talim etmemiz gereken ve dahi hayatımızın her anında üzerimizde göstermemiz gereken rabbimizin bize kendinden ikram ettiği en kıymetli hazinemizdir.

İşte bu hazinemizin kıymetini daha iyi anlayabilmek adına yıllarca süren çekimler sonucunda El Esmau'l Husna sohbetlerimizi tamamlamış bulunmaktayız. Bu sohbetlerin temel özelliği rabbimize aşkla, muhabbetle, havf ve edep ile yönelip gönlümüzü rabbimizin huzurunda tutarak onun sonsuz, sınırsız, hadsiz ve hudutsuz olan ilim deryasından, aşk pınarından kana kana içmektir.

Videolu sohbetler halinde hazırlanan bu derslerin kitap haline getirilmesinde emeği geçen başta Diyar TV Genel müdürü Serhat KAN'a, Diyar TV Bingöl koordinatörü Hasan ERGÜN'e, Trabzon'da bulunan kardeşimiz Av. Nurdoğan BARIŞ'a, Diyarbakır'daki Yavuz TOPRAK ve Şiyar ADIYAMAN'a ve Bursa'daki Seyyid CEYLAN ve eşi Meliha CEYLAN'a teşekkür edip, Allah'ın iki cihanda da emeklerinin karşılığını vermesini rabbimizden niyaz ederiz.

Takdim

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Allah'ı tanımadan, Allah'a iman etmek mümkün değildir. Onun için Allah kendini Kur'an'da nasıl tanıtmışsa, hangi isimleriyle, esmasıyla tanıtmışsa Allah'ı öyle tanımamız gerekiyor. Eğer öyle tanımazsak Allah'ı tanımış olmayız. Allah'ı kendi kendimize hayal etmiş oluruz ki Allah hayale sığmaz. Allah'ı mutlaka isimlerinden, El Esmau'l Husna'sından tanımak gerekiyor. Allah'ı tanıdıkça Allah'ı seveceğiz. Onu sevdikçe O'na teslim olacağız, O'na karşı ihlaslı ve samimi olacağız.

Din üç bölümden meydana gelir; İman, İslam ve İhsan.

Önce insanın Allah'a iman etmesi lazım; yani Allah'ı her şeyden çok sevmesi lazım. Sevebilmesi için de Allah'ı tanıması lazım. İkincisi Allah'a teslim olması lazım, İslam olması lazım; yani imanının kendisini harekete geçirip ona Allah'ın emirlerini yaptırması, işlettirmesi lazım. O zaman insan İslam dairesinin içine girmiş olur, Allah'a teslim olmuş olur, Allah'ın emrine teslim olmuş olur. Üçüncüsü ihsan sahibi olması lazım; yani ihlaslı olması lazım. Allah'ı görüyormuşçasına ona âbd olması lazım. Bütün bunların hepsi de Allah'ı tanımaya bağlıdır. Kul, Allah'ı tanıdığı kadar sever.

Kâinattaki bütün bilgiler, bütün ilimler hepsi Allah'ın esmasını tanıtıyor. O ilim her ne olursa olsun.

Onun için herhangi biri, bir konuda ilim sahibi olduğunda, bir konuda âlim olduğunda Allah'ın bir esmasını tanımış olur, o esmada âlim olmuş olur; ama o ilmi Allah ile beraber değilse ve o ilmin ucu boşta kalıyorsa, O ilim hakiki ilim olmaz. Bu yüzden bir ilmi öğrenirken onu mutlaka Allah'a bağlamamız lazım.

Söylememiz gereken şey "Mülkün sahibi Allah'tır, bunu yaratan Allah'tır, buna bu şekilde hükmeden Allah'tır, buna suret veren Allah'tır, Allah'ın yarattığı her neyse Allah'ın onun üzerinde bir muradı vardır, Allah onu hak ile yaratmıştır ve yerde gökte her ne varsa hepsi Allah'ı hamd ile tesbih eder."

Eğer biz bütün mahlukata böyle bakarsak, Allah'ta bize Kainattaki esmasını okutur ve öğretir.

" Allah bizi kendini tanıttığı kullarından eylesin "

Hüseyin KAN

EL HABİR

**EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM**

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Hep beraber rabbimizi tanımaya çalışıyor ve Allah'ın El Esmau'l Husna'sını Allah nasıl vahyetmişse öyle anlamaya çalışıyorduk. Nüzul sırasına göre Allah'ın El Habir ismine gelmiş bulunuyoruz.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; "Allah'ın *99 ismi vardır, kim bunları tahsil ederse cennete girer."*[1]

Tahsil etmek demek o isimle isimlenmek demektir. Allah'ın ismine iman etmek demektir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *İnna Lillahi tis'un ve tis'une ism: "Allah'ın 99 ismi vardır." Ve men ahsâhâ: "kim onları tahsil ederse" Fekad dahele cenneh: "O cennete girer"* buyurdu. Kim onlardan tahsil ederse...

Allah'ın bütün isimleriyle isimlenmek demek; kâmil insan, Hz. İnsan olmak demektir; ama kim Allah'ın tek bir ismiyle de isimlense o isim diğer isimleri de beraberinde taşıdığı için o isimler de onda tecelli eder. Dolayısıyla o kişi de cennete girer.

Allah'ın Esmau'l Husna'sı demek Allah'ın güzelliği demektir. Allah'ın güzelliğini anlamaya, tanımaya çalışıyoruz. Allah'ın isimlerini öğrenirken aslında insanı tanıyoruz, kendimizi

[1] Tirmizî, İbn-i Hibban, Hâkim

tanımaya, anlamaya çalışıyoruz; yani Allah'ın o güzel isimleriyle nasıl isimlenmemiz gerekir, onunla hayatı nasıl yaşamamız gerekir, kendimize, mahlûkata ve insana nasıl muamele etmemiz gerekir onu öğreniyoruz.

Kul; Allah'ı ne kadar tanır ona yaklaşırsa, onun isimleriyle isimlenirse o kadar kâmil insan, Hz. İnsan olur ve Allah'a yakın, resulüne yakın, cennete yakın olur. O isimlerden ne kadar mahrum kalırsa kendi insanlığından, Allah'tan, Allah'ın isimlerinden, Allah'ın güzelliğinden de o kadar mahrum kalır. Dolayısıyla cennetten mahrum kalır.

En büyük ilim, en büyük bilgi; en büyüğe ait olan ilimdir, en büyüğe ait olan bilgidir. En büyük Allah ise bu durumda Esmau'l Husna da en büyük ilim, en büyük bilgidir. Allah'ı, Allah'tan başka hiç kimse tanıtamaz, anlatamaz, öğretemez. Onun için Allah kendini nasıl tanıtmışsa hep beraber öyle tanımaya, anlamaya çalışıyoruz. Bir de Allah'ın o ismi üzerimizde nasıl tecelli edecek onu anlamaya çalışıyoruz.

Eğer Allah'ın isimlerini anlamazsak kendimizi tanımamız ve anlamamız mümkün olmaz. Onun için de Allah'ın ilk emri "oku"dur. **İkra bismi rabbikellezi:**[2] "Oku! (Rabbinin ismine oku) Rabbinin ismiyle oku." Rabbinin ismini oku, rabbini oku; yani rabbini tanı.

Peki, rabbimizi nasıl tanıyacağız?

Rabbikellezi halak: "O senin rabbindir, o yaratandır." Yaratmış olduğu her mahlûkatta onun rabliğini oku! **Halakal insane min alak:**[3] "O, insanı alakadan yaratmıştır." Alakasından

[2] Alak /1
[3] Alak /2

yaratmıştır; yakınlığından, muhabbetinden yaratmıştır. Sevdiğinden, sevgisinden yaratmıştır. **İkra ve rabbukel ekrem:**[4] "Oku! Rabbin kerem sahibidir." Rabbin ikram edendir. Neyi ikram ediyor? -İsmini ikram ediyor. İsmiyle insana tecelli edip insanı yaratmış, kendi güzelliğini insan denen varlığın aynasında göstermiştir. Kul, gönül itibariyle Allah'a ne kadar dönerse Allah'ın güzelliğini üzerinde o kadar gösterir ve tadar.

Esmau'l Husna'yı Kur'an'ın nüzul sırasına göre anlayacağız dedik.

Peki, neden?

Allah vahyini yaparken önce hangi ismini söylediyse sırasıyla o ismi anlamaya çalışıyoruz; çünkü Allah öyle vahyetmiştir. Kullarının kendisini sırasıyla hangi ismiyle tanımasını istemişse biz de o ismiyle Allah'ı tanımaya çalışacağız inşallah!

Allah habirdir. Kulun da habirliği, haberdar olması var mıdır?

Elbette ki vardır; ama Allah'ın habir oluşuyla kulun habir oluşu arasında fark vardır. Allah her şeyden haberdardır. Kul ise kendisine öğretildiği kadarıyla, öğrendiği kadarıyla haberdardır. Allah her şeyin özünü, hakikatini bilir; ama kul, sadece gördüğünü ya da gördüğü şeyi anlayabildiği kadarıyla bilir ve anlar.

Bir de Allah'ın âlim ismiyle habir ismi arasında fark vardır;

El Âlim; bir şey var olmadan da o bilgiye sahip olandır.

[4] Alak /3

Allah daha bir şey yaratmadan o yaratacağı şey hakkında âlimdir ve bilgisi olandır; ama habir bir şey yaratıldıktan sonra yani Allah'ın bir şey yarattıktan sonra onu bilmesi ve ondan haber vermesi anlamına gelir. Onun için âlimle habir ismi arasında fark vardır.

Şimdi hep beraber Allah'ın Habir isminin geçtiği ayetleri anlamaya başlayalım.

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Ve esirrû kavlekum evicherû bihî, innehu alîmun bi zâtis sudur:[5] *"İster sözünüzü gizleyin, ister onu açığa vurun Allah onu bilir. Çünkü o, göğüslerde (sinelerde) gizli olanı bilir."* Yani kul konuşsa ya da hiç konuşmasa bile Allah onun gönlünde ne vardır onu bilir. Konuştuğunda onu hangi niyetle söylemiş onu da bilir.

Elâ ya'lemu men halak: "Allah, yarattığını bilmez mi?" Allah soruyor. Allah yarattığını bilmez mi, yarattığının halini, özünü, neyi düşündüğünü, neyi tasavvur ettiğini bilmez mi? **Ve huvel latîful habîr:**[6] "O, latif ve habirdir."

Latif ismi Habir ismiyle beraber geldi. Latif demek; her şeye sızan ince bir nur demektir. İnce nur… Allah'ın ilmi, tecellisi her varlığa, her zerreye ince bir nur gibi sızmıştır. Onun için Allah varlığın özünden haberdardır ve her şeyi her şey ile bilir, dışarıdan değil; çünkü Allah onun içine tecelli etmiştir. Her şeye ilmiyle, nuruyla, zatıyla, sıfatıyla tecelli etmiştir. Bu yüzden "o

[5] Mülk /13
[6] Mülk /14

latiftir ve onun özünden, varlığından, her şeyinden en ince ayrıntısına kadar haberdardır” buyurdu.

Vellezî evhaynâ ileyke minel kitâbi: “Biz sana vahyettiğimiz kitapta…” **Huvel hakku:** “O kitabı sana hak ile vahyediyoruz.” **Musaddikan limâ beyne yedeyhî:** “Kendinden önceki kitapları tasdik edici olarak (sana kitabı vahyediyoruz).” **İnnallâhe bi ibâdihî le habîrun basîr:**[7] “Allah, kullarını görüyor ve kullarından haberdardır.” Habir ismi bu sefer (**habîrun basîr**) “Allah görerek haberdardır” şeklinde geldi. Nitekim kul bir şeyi duyar ondan haberdar olur; ama Allah o şeyi görerek ondan haberdardır.

Ve huvel kâhiru fevka ibâdihî: “Allah, kulları üzerinde kahirdir.” Hüküm sahibidir ve kullar onun kontrolündedir. **Ve huvel hakîmul habîr:**[8] “O, hakîm ve habirdir.” O, hikmet sahibidir ve her şeyden (kullarından) haberdardır.

İnne rabbeke yebsutur rızka li men yeşâu ve yakdir: “Allah dilediği kimse için rızkı açar (genişletir), dilediği kimseye de rızkı daraltır.” **İnnehu kâne bi ibâdihî habîran basîrâ:**[9] “Muhakkak ki o; kullarına karşı, (kulları üzerinde) habir ve basirdir.” Onlardan haberdardır ve onları görür.

Yani Allah rızkı daraltıyorsa bir bildiği vardır, bir hikmeti vardır. Rızkı daraltıyorsa ya da genişletiyorsa bunun da bir sebebi vardır. Öyle gelişi güzel değildir. Ya da kulların isteğine, durumuna göre değildir. Dünya bir imtihan yeridir. Allah rızkı daralttıysa imtihana tabi tutmuştur, rızkı genişlettiyse de imtihana tabi tutmuştur. Onun için Allah’ın her anda her şeyden

[7] Fâtır /31
[8] En’âm /18
[9] İsra /30

haberdar olduğunu, her şeyi gördüğünü unutmayın diye Allah ayetini böyle vahyediyor.

Allah'ın Habir ismi nüzul sırasına göre ilk önce Âdiyat Suresi'nde geçmiştir. O sureyi kısaca okursak Allah, Habir ismini tanıtırken bu isme nasıl iman etmemiz gerektiğini bize öğretir.

Vel âdiyâti dabhen:[10] "Nefes nefese koşturanlara." Elbetteki âlimlerimiz bu ayetleri tefsir etmiştir; ama onların tefsir ettiği gibi tefsir etmeyeceğim. **Vel âdiyâti dabhen.** Âlimlerimiz bu ayeti tefsir ederken "harıl harıl koşturanlara, harıl harıl koşturan atlara" **Fel mûriyâti kadhen:**[11] "Nallarıyla kıvılcım saçanlara" **Fel muğîrâti subhen:**[12] "Sabahleyin baskın yapanlara" **Fe eserne bihi nek'en:**[13] "Tozu dumana katanlara" dediler. Hiç alakası yoktur, bu ayetlerde ne at var ne de kıvılcım vardır.

Vel âdiyâti dabhen: "Nefes nefese (soluk soluğa) koşturanlara" **Fel mûriyâti kadhen:** "Işık saçanlara (nuru saçanlara)" **Fel muğîrâti subhen:** "(Gönüllerde) sabahı getirenlere." Karanlık gönülleri sabaha erdirip aydınlatanlara. **Fe eserne bihi nek'en:** "(Gönüllerde) bir eser bırakanlara (and olsun ki, yemin olsun ki)" dedi.

Peki, kimdir bunlar?

Bunlar sahabedir, Allah sahabeyi anlatıyor. Allah vahyini indiriyor sahabe de o vahyi alıp Allah'ın kullarına taşıyor, Allah'ın ayetlerini anlatıyor. Allah onlara yemin ediyor. **Fe vesetne bihî cem'an:**[14] "(Gönlü toplayıp, derleyip, cem edip) bir araya getirip

---

[10] Âdiyât /1
[11] Âdiyât /2
[12] Âdiyât /3
[13] Âdiyât /4
[14] Âdiyât /5

onu vasat kılanlara.” Orta yolu açanlara, sırat-ı mustakimi açanlara yemin olsun ki!

İnnel insâne li rabbihî le kenûd:[15] “Muhakkak ki insan, rabbine karşı pek nankördür.” Muhakkak ki insan rabbine karşı kenuddur. Kenud; verimsiz toprak demektir. İnsan, rabbinin vahyine karşı verimsizdir. O nefes nefese koşturup gönüllerde Allah’ın ayetlerini taşıyıp o gönülleri aydınlatanlara karşı kenuddur. Onların gönlünü toplayıp o gönülde bir yol açanlara karşı verimsizdir. Onlara cevap vermiyor yani.

Ve innehû alâ zalike le şehîd:[16] “Kendisi de kendi haline şahittir.” Kendisi de kendini biliyor. **Ve innehu li hubbil hayri le şedîd:**[17] “Ve o, hayra karşı çok şiddetli bir muhabbet duyar (hayrı çok şiddetle sever).” Hayr; hem dünya nimeti hem de ahiret nimeti demektir. Yani her iki dünyada da nimeti şiddetli bir muhabbetle ister; lakin Allah’a karşı kenuddur, nankördür, verimsizdir. Ahireti istiyor, bütün şiddetiyle istiyor; fakat hiçbir şey yapmadan istiyor. Emek vermeden, bedel ödemeden ahireti istiyor demektir.

E fe lâ ye’lemu izâ bu’sire mâ fîl kubur:[18] “O insan, bilmiyor mu ki o kabirdekiler çıkarıldığı zaman.” **Ve hussile mâ fîs sudur:**[19] “O göğüslerinde gizledikleri açığa çıkarıldığı zaman (derlenip toplanıp ortaya koyulduğu zaman).” **İnne rabbehum bihim yevme izin le habîr:**[20] Habir ismi vahiy sürecinde ilk defa burada geldi. “Şüphesiz ki o gün rableri bütün bunlardan haberdardır.” Kişinin yaşarken de bunu bilmesi gerekmiyor

[15] Âdiyât /6
[16] Âdiyât /7
[17] Âdiyât /8
[18] Âdiyât /9
[19] Âdiyât /10
[20] Âdiyât /11

muydu, rabbinin kendisini gördüğünü, bildiğini, her halinden, içinde gizlediklerinden, yaptıklarından ya da yapması gerekip de yapmadıklarından haberdar olduğunu bilmesi gerekmez miydi?

Ve huvellezi halakas semâvâti vel erde bil hak: "Allah gökleri ve yeri hak ile yaratmıştır." Hak ile bir amaca uygun olarak; yani bir amaçla, bir gayeyle yaratmıştır. **Ve yevme yekûlu kun feyekûn:** "(Allah yerin, göğün, varlığın) var olmasını dilediğinde ona ol dedi, o da oldu." **Kavluhul hak:** "Onun sözü haktır." O neyi emrederse, neyi söylerse o olur. **Ve lehul mülk:** "Mülk onundur." **Yevme yenfehu fîs sûri:** "Sura üflendiğinde, o günde" Allah bütün dünyaya, göklere, yere 'hesap konumunu al' diye emrettiğinde, hükmettiğinde 'ol' der o da hemen hesap konumunu alır. Mizan (terazi) kurulur, melekler gelip saf saf dizilir. İnsanlar kıyamet yerine alınır ve hesap başlar. **Âlimul ğaybi ve şehâdeh:** "Allah gaybın da şehadetin de âlimidir." Görüleni de bilir görülmeyeni de bilir. **Ve huvel hakîmul habîr:**[21] "O, hâkimdir ve her şeyden haberdar olandır."

İki türlü gayb vardır; birincisi insanın görmedikleri ve bilmediklerinden kaynaklanan gayptır. Bu gayp kişi o şeyi görünce ve bilince ortadan kalkar, buna mukayyed gayb denilir. Diğeri ise mutlak gayptır, hiç kimsenin bilmediği ve bilemeyeceği gayptır. Bu gayb; görülmeyen, akledilmeyen, idrak edilmeyen gayptır. Ne demektir bu? -Mesela; ahiret, kıyamet yeri, cennet, cehennem, insanın yaratılışı, mahlûkatın yaratılışı ve ilk yaratılış öyledir. Allah'ın insana nefhettiği ruh öyledir, mutlak gayb… O mutlak gayptan habir olan, her şeyden haberdar olan Allah ne kadar haber vermişse kulun bilgisi de o kadardır. Habir olan Allah'tan başka hiç kimse mutlak gayptan haber veremez.

La tudrikuhul ebsâr: "Gözler onu ihata edemez (idrak edemez)." **Ve huvel yudrikul ebsâr:** "O ise gözleri (ve gözlerin

[21] En'âm /73

bakışını) bilir." **Ve huvel lâtîful habîr:**[22] "O latiftir, habirdir."

İnnallahe habirul bima yesneun:[23] "Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan, (sanatınızdan, işlediklerinizden) haberdardır."

Ya eyyuhennas: "Ey insanlar!" Allah, hitabı yaparken bazen bütün insanlara hitap eder, bazen **Ya eyyuhel mu'minun:** "Ey mü'minler" der ya da **Ya eyyuhellezine amenû:** "Ey iman ettiğini iddia edenler (söyleyenler)." Bazen de **Kul ya eyyuhel kâfirun:** "Ey kâfirler (ey münafıklar)" diye hitap eder.

Burada ey insanlar diye hitap vardır; yani bütün insanlara birden hitap vardır. Eğer biri Allah'a iman etmemişse neden ayeti dinlesin? -Çünkü Allah hitabı bütün insanlara yaptığında onları düşünmeye, akletmeye davet eder.

Ya eyyuhennâs: "Ey insanlar!" **İnnâ halaknâkum min zekerin ve unsâ:** "Muhakkak ki biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık." **Ve cealnâkum şuben:** "Sizi (kabilelere, ırklara) şubelere ayırdık." **Ve kabâile li teârefû:** "Arif olmanız için (arif olasınız diye)." Arif olmak demek tanışmak demektir, tanımak demektir. Bilmek ayrı, arif olmak ayrı şeydir. Birbirinizle tanışasınız diye, birbirinizi Allah'ın bir kitabı gibi, ayeti gibi okuyasınız diye. **İnne ekremekum indallâhi etkâkum:** "Sizin en ekrem olanınız (en kerim olanınız, en ikrama nail olmuş olanınız) en takvalı olanınızdır." Allah'a karşı sorumluluğunu en çok kabul edip o sorumluluğu yerine getireninizdir. Allah'tan, Allah'ın gazabından sakınanınızdır. Takva bütün bu manaları birden içerir. **İnnallâhe alîmun habîr:**[24] "Muhakkak ki Allah âlimdir (her şeyi bilendir) ve her şeyden haberdar olandır."

---

[22] En'âm /103
[23] Nur /30
[24] Hucurat /13

Eğer rabbimizi dinlersek ırkı, kabilesi, rengi, dili ne olursa olsun birbirimize Allah'ın ayeti gözüyle bakarız. Ayetin sonunda Allah "âlim ve habirdir" buyurdu; yani senin bakışını biliyor. Kendinden başkasına nasıl baktığını biliyor. Üstünlük senin renginde değildir, dilinde değildir, ırkında değildir. Bütün insanlar bir anadan, bir babadan dünyaya gelmiş ve bütün insanları Allah yaratmıştır. Üstünlük bunlarla değildir. "Üstünlük takvayladır, üstünlük Allah'a karşı sorumluluğunu bilmekledir, Allah'a yakın olmakladır" buyuruyor.

Allah, takvayı insana fıtrat itibarıyla vermiştir. İnsana düşen; o takvayı geliştirip kemale erdirmektir. Allah insana zatıyla, sıfatıyla tecelli etmiş, bütün isimler onda mevcuttur. Eğer insan, Allah'ın kendisine tecelli ettiği isimleri geliştirir, büyütür, kemale erdirirse kâmil manada takva sahibi olur, Allah ile olur. Hem Allah'a karşı sorumluluğunu yerine getirmiş hem de Allah ona zatıyla, sıfatıyla tecelli etmiş olur. O kâmil insan, Hz. İnsan olur. Allah katındaki üstünlük de sadece takvayladır. Bu da insanın kendi çabasıyla, gayretiyle kazandığı bir şeydir.

Bir şeyi ki sen kendi elinle kazanmamışsan onunla övünmen, onunla iftihar etmen doğru değildir. İnsanlar arasında takvadan başka hiçbir fark yoktur.

Yâ eyyuhâllezîne âmenûttekullâhe vel tenzur nefsun mâ kad demet liğadin, vettekûllahe, innallâhe habîrun bi mâ ta'melûn:[25] Allah, bu sefer iman ettiğini iddia edenlere hitap etti. Buyurdu ki; "Allah'a karşı takva sahibi olun, (sorumluluğunuzu yerine getirin). Herkes, (her biriniz) önceden yarın için ne hazırladığına, (kıyamet günü için, ebedi hayatı için neyi gönderdiğine) bir baksın (Nasıl amel işlemiş, ne yapmış ona bir

[25] Haşr /18

baksın)! Allah'a karşı takva sahibi olun. Allah habirdir (yaptıklarınızdan haberdar olandır)" buyurdu. Kendi kendimizi kandırıp "belki ben cennetliğim" demeyelim. Allah; "herkes ne yaptığına, ahirete ne gönderdiğine baksın" diyor.

Em hasibtum en tutrekû ve lemmâ ya'lemillâhullezîne câhedû minkum ve lem yettehızû min dûnillâhi ve lâ resûlihî ve lâl mu'minîne velîceten, vallâhu habîrun bi mâ ta'melûn:[26] "Allah'ın sizi size öyle bırakacağını mı zannettiniz? (Sizi kendi halinize bırakacağını mı zannettiniz, siz kendi kendinize, kendi adınıza kendiniz için karar verdiğinizde onu kabul edeceğimizi mi zannettiniz? Allah, 'öyle değil' dedi.) İçinizden Allah yolunda (Allah için) cihad edenleri ayırmadan (Allah için hayatını ortaya koyup sarf edenleri ayırmadan, belli etmeden; bu şekilde imtihana tabi tutmadan sizi kendi halinize bırakacağımızı mı zannettiniz?) Allah'tan, resulünden ve mü'minlerden başka herhangi bir tarafa gidip oraya sokulup (mü'minlerle beraber olmadan, Allah'ın resulüyle beraber olmadan) kurtuluşa ereceğinizi mi zannettiniz (öyle mi sandınız)? Allah yaptıklarınızdan haberdardır" buyurdu.

Eğer Allah yolunda cehdetmiyor, çaba gayret sarf etmiyorsak, mü'minlerle beraber olmuyorsak, kendi kendimize başka yere savruluyor, bir de kendimizi doğru yolda zannediyorsak Allah bu halimize "hayır böyle olmaz" buyurdu. "Sizin halinizi size haber vereceğiz, ne yaptığınızı size göstereceğiz" buyurdu.

İnnallâhe indehu ilmus sâeti: "Kıyamet saatinin ilmi Allah katındadır." **Ve yunezzilul ğays:** "Yağmuru o yağdırır." **Ve ya'lemu mâ fîl erhâm:** "Rahimlerde olanı o bilir." **Ve mâ tedrî nefsun mâzâ teksibu ğadâ:** "Yarın için hiç kimse neyi kazandığını

[26] Tevbe /16

bilmez, bilemez.” Yarın Allah’ın huzurunda hiç kimse nasıl bir muamele göreceğini bilemez. **Ve mâ tedrî nefsun bi eyyi ardın temût:** “Ve (hiç kimse) hiçbir nefis nerde, hangi yerde öleceğini bilmez.” **İnnallâhe alîmun habîr:**[27] “Şüphesiz Allah âlim ve habirdir.” Bütün bunları bir tek bilen âlim ve habir olan Allah’tır, buyurdu.

Li keylâ te’sev alâ mâ fâtekum ve lâ tefrehû bi mâ âtâkum, vallâhu lâ yuhibbu kulle muhtâlin fehûr:[28] “Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah’ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye (böyle yaptık.) Çünkü Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez.” Allah dilediğine rızkı daraltır, dilediğine rızkı genişletir, dilediğine hesapsız rızık verir. “Size gelen musibetlere üzülmeyesiniz, size gelen nimetlerden dolayı da şımarmayasınız (diye Allah böyle yaptı)” buyuruyor ayeti kerimede. Önümüze, başımıza her ne geliyorsa mutlaka Allah onu yazmıştır öyle gönderiyor; yani hiçbir şey yoktur ki o başımıza gelmezden evvel Allah onu bir kitapta yazmış olmasın.

Allah’ın bunu haber vermesindeki hikmet nedir?

“Size gelen musibetlerden dolayı üzülmeyesiniz, size gelen nimetlerden dolayı da şımarmayasınız” buyurdu. Kaybettiklerinize üzülmeyesiniz, size verdiği, ihsan ettiği nimetlerden dolayı da şımarmayasınız. Ferahlık duyup şımarıklık yapmayasınız diye; çünkü Allah bunu bir imtihan gereği olarak yazmıştır. Onun için bunlar önünüze geliyor. “Allah kendini beğenenleri sevmez, övünenleri sevmez, onunla gururlanıp öyle şımarıklık yapanları sevmez, nimetten dolayı diğer insanlara karşı büyüklük taslayanları sevmez” buyurdu.

---

[27] Lokman /34
[28] Hadîd /23

Yâ eyyuhâllezîne âmenû kûnû kavvâmîne lillâhi şuhedâe bil kıstı: “Ey iman edenler! (Eğer biri Allah’a iman ettiğini iddia ediyorsa Allah onun uyması gerektiği kuralları anlatıyor. Ey iman ettiğini iddia edenler!) Allah için adaletli olun, şahitliği Allah için yapın, Allah için dengede olun, dengeli olun.”

Ve lâ yecrimennekum şeneânu kavmin alâ ellâ ta’dilû I’dilû, huve akrabu lit takva: “Sakın bir kavme karşı kininiz (onlara duyduğunuz kininiz) sizi adaletsizliğe sevk etmesin. Adil olun, adaletli olun, takva sahibi olun. Takvalı olmak böyledir.” Bir kavimden sıkıntı görmüş olabilirsiniz, onlardan duyduğunuz sıkıntıdan dolayı siz adaletsiz olmayın, adil davranın. Hüküm verirken adil davranın. Onlar size yanlış yaptı diye kin duymayın, kininizden dolayı onlara zulmetmeyin. Onlar size zulmetmiş olsa bile, onlar size haksızlık yapmış olsa bile.

Vettekûllâhe, innallâhe habîrun bimâ ta’melûn:[29] “(Önce) Allah’a karşı takva sahibi olun (önce Allah’a karşı sorumluluğunuzu bilin, gereğini yerine getirin). Muhakkak ki Allah yaptıklarınızdan haberdar olandır (bunu unutmayın).”

Ellezî halakas semâvâti vel arda ve mâ beynehumâ fî sitteti eyyâmin: “Gökleri, yeri ve ikisinin arasındakilerini altı safhada yaratan odur.” **Summestevâ alel arş:** “Sonra (arşa hükümran olan) arştan hükmeden odur.” **Errahmânu fes’el bihî habîrâ:**[30] “O rahmandır (arştan rahmetiyle tecelli eden odur. Rahman ismiyle arşa tecelli eden bütün varlığı rahmetinin içine alan odur). Neyi soracaksan, neyi isteyeceksen ondan iste. (O her şeyden haberdar olandır) O habir olandır.”

“Fes’el” hem neyi soracaksan hem neyi isteyeceksen. Bu

[29] Maide /8
[30] Furkan /59

durumda eğer biri bir şey öğrenmek istiyorsa önce onu Allah'a sormalıdır, Allah'ın kitabına sormalıdır, peygamberine sormalıdır. Neyi isteyecekse de onu her şeyden haberdar olan Rahman'dan istemelidir.

Kitâbun uhkimet âyâtuhu summe fussılet min ledun hakîmin habîr:[31] "Bu kitap (her şeyden haberdar olan, habir olan) Allah tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış ve sonra da tafsil edilmiş (ayrıntısıyla anlatılmış) olan Allah'ın kitabıdır ve o her şeyden haberdar olan, hâkim olan Allah katındandır."

SADAKALLAHULAZİM

Allah'ın Habir ismi Kur'an'da 45 defa geçer, 27 sefer Allah ismiyle beraber gelir; yani **Allahu habirun**[32] diye gelir. Bir de **Habirun basir:** "Allah görerek haberdar olandır." **Latiful habir:**[33] "Allah; ilmiyle, nurunun tecellisiyle haberdar olandır." **Hakîmun habir:**[34] "Haberdar olmasının bir hikmeti vardır." Bu onun için değil kulları için gerekli olduğundan dolayıdır. **Alimun habir:**[35] "Allah bilir ve haberdardır." İnsan ise öğrendiği kadarıyla, Allah'ı tanıdığı kadarıyla âlim olur. Dolayısıyla herkes ilmi kadar büyüktür, şeklinde gelir.

Allah; Âdem'e secde edin emrini verdiğinde, öncesinde ne buyuruyordu; **Allemel Âdem'el esmae kulleha:**[36] "Allah, Âdem'e bütün isimleri talim etti." Esmau'l Husna'yı ona talim ettirdi, sonra meleklere; "Âdem'e secde edin, dedi." O isimler kimin

---

[31] Hud /1
[32] Tevbe /16
[33] Mülk /14
[34] En'âm /18
[35] Hucurat /13
[36] Bakara /31

üzerinde ne kadar görülüyorsa secdeye de o, o kadar layık olmuş demektir. Meleklerin secdesine layık olmuş demektir. O zaman önce öğrenmek lazım. İnsan ilmi kadar Allah katında büyüktür, kıymetlidir, ikrama nail olmuştur. Allah'ın isimlerini onun için hep beraber öğrenmeye çalışıyoruz.

Kur'an'ın özü Fatiha'dır. Esma'nın özü de Fatiha'daki esmalardır, demiştik.

Fatiha'da hangi isimler geçiyor?

Biri Fatiha'yı biliyorsa Kur'an'ın özünü biliyordur, dedik. Fatiha'daki isimleri biliyorsa esmanın da özünü biliyor, özetle biliyor demektir. Kul; Allah'ın Rab ismi, Rahman ismi, Rahim ismi, Malik ismini eğer anladıysa o bütün isimleri de anlar ve rabbini anlamış olur.

Allah rabdır; terbiye edendir, terbiye yolunu gösterendir, peygamberleri, kitapları gönderendir. Kula rabliğini yapandır, onu koruyandır, onu terbiye edendir. Onun kemale ermesi için ona imkân tanıyandır; çünkü o rabdır. Çünkü o rahmandır, rahimdir, bütün bunları rahmetinden yapan rahmetiyle muamele edendir ve o maliktir, mülkün sahibi, yarattıklarının sahibidir. Eğer biri bunu anladıysa esmayı anlamıştır. Geriye kalan esma, isimler, Fatiha'daki isimleri tefsir eder, anlatır, izah eder.

"Birine iman nedir?" diye sorulduğunda kendine göre başlar imanı anlatmaya; "İman, Allah'a inanmaktır" der. "İslam nedir?" diye sorulduğunda İslam; "Namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek, zekât vermektir" der. "İhsan nedir?" diye sorulduğunda da kendine göre ihsan; "İkram etmektir, ihsan etmektir" der, ya da artık ona nasıl bir mana yüklüyorsa onu

söyler. İçeriği boşaltılmış bu kelimeler eğer doğru manayla doldurulmazsa imandan da İslam'dan da ihsandan da mahrum kalırız.

Doğru içerik neydi?

Allah nasıl mana vermişse doğru içerik odur. İman, Allah'ı her şeyden çok sevmektir, canından çok sevmektir. Allah'ı sevmek demek aslında kendini sevmek demektir. Bu kendinde tecelli eden Allah'ı sevmektir.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; *"Sizden biri Allah ve resulünü her şeyden çok sevmedikçe iman etmiş olmaz."*[37]

İman sevmekmiş, Allah ve resulünü her şeyden çok sevmekmiş. Resulünü niye seviyoruz? -Allah'a davet ettiği için, Allah'a taşıdığı, Allah'ın vahyini bize taşıdığı için. Dolayısıyla sevgimiz Allah için olduğundan Allah'a gidiyor.

Demek ki iman, inanmak değil! İman sevmekmiş, Allah'ı sevmekmiş. Seven sevdiğini ister. Eğer biri seviyorsa bu durumda onun duası sevdiği şeydir. Allah'ı seven, Allah'a iman eden, Allah'ı ister.

Allah'ı nasıl ister?

Allah'ın sıfatlarını ister, Esmau'l Husna'nın kendisinde tecelli etmesini ister; yani Allah'a ayna olmak için rahman olmak ister. Böyle olabilmek için kul, bütün mahlûkata merhamet etmeyi isteyecek. Allah için güzel yapanları sevecek rahim olarak onlara muamele edecek. Mülkün sahibi olarak Allah'ı kabul

[37] Buhârî, İman, 8; Müslim, İman, 69,70

edecek. Kul, kendisindekinin bir emanet olduğunu kabul edip emanete nasıl muamele etmek gerekiyorsa öyle muamele edecek ki Hz. İnsan olsun.

Evet, iman sevmektir, dolayısıyla Allah'ı seven kendini sever. Bir kul, Allah'ın isimleri tecelli ettikçe kendi üzerindeki Allah'ın isimlerini sever. Dolayısıyla kendisini sevmesi Allah'a gider; yani kendini sevmek Allah'ı sevmekmiş, Allah'ı sevmek kendini sevmekmiş. Kendini sevmeyenler Allah'ı sevemez. "Ben kendimi sevmiyorum ama Allah'ı seviyorum" sözü de "ben insanları sevmiyorum ama Allah'ı seviyorum" sözü de bir yalandır. Gerçek seven sevdiğinin köpeğini de sever.

Hani Mecnun çöplükte uyuz bir köpeği alıp seviyormuş ya…

Ona söylemişler;

- Seveceksen doğru düzgün bir köpek sevseydin ya niye bu uyuz, bu pis köpeği seviyorsun?

Mecnun;

- Siz anlamazsınız! Bu, Leyla'nın köyünün köpeğidir, demişti.

Leyla'yı seviyor, onun köyünün köpeğini de seviyor. Biri "ben Allah'ı seviyorum" diyecek Allah'ın kullarını sevmeyecek. Niye insanın Allah katında bir köpek kadar değeri yok mudur!

Allah'ı seven insanı sever, bütün mahlûkatı sever. Mü'min budur zaten. Sadece "seviyorum" demek yetmez, sevgi ispat ister. Kişi eğer insana yakınlığını gösteriyorsa, yardım ediyorsa, derdiyle dertleniyorsa, sıkıntısını gidermeye çalışıyorsa, sevgisini

ispatlıyorsa gerçekten onu seviyordur.

İslam'ın kelime manası zaten öyledir; "silm" üç harften türetilmiş bir kelimedir. Selamet, barış demektir. Müslüman, barış adamı demektir.

Kiminle barışta olması gerekir?

Önce kendisiyle barışık, barışta olması gerekir. Önce kendini kabul etmesi, kendini insan olarak, Hz. İnsan olarak kabul etmesi gerekir. Kendisinin meleklerin secdesine layık olduğunu kabul etmesi gerekir. Allah ile barışık olması gerekir. Allah'a itiraz etmemesi gerekir. Allah'ın kendisi için takdir ettiği hayata itiraz etmemesi Allah ile barışta olması gerekir ki Müslüman olsun, İslam olsun, selamette olsun…

Eğer biri kendisiyle barışık değilse, Allah ile barışık değilse, insanlarla barışık değilse, sürekli onlara saldırıyorsa, dedikodu yapıyorsa, iftira atıyorsa, hakaret ediyorsa, kibirleniyorsa o Müslüman değildir. O, İslam'a girmemiştir. O ne kendisiyle ne de Allah ile barışıktır. Dolayısıyla insanlarla da barışık değildir. Barışırsa ne olur? -Barışırsa mü'min ve Müslüman olur.

Bir de ihsan vardı. İman, İslam, İhsan birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Bu üçünün toplamına da din denir, Allah'ın dini.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *"İhsan, Allah'ı görüyormuşçasına ona âbd olmandır"*[38] buyurmuşlardır. "Her anda Allah'ın huzurunda olduğunu tatmandır, rabbini kendinde tatmandır" demişlerdi.

İhsan "hüsn" kelimesinden türetilmiş bir kelimedir. "Hüsn"

[38] Buhârî, İman, 1; Müslim, İman, 1

güzellik demektir. Allah ile güzelleşip güzel olmak demektir. Allah'ın güzelliğini, Esmau'l Husna'yı üzerinde göstermektir; yani imanın, İslam'ın sonucu ihsandır. Sonuç itibariyle güzellik, Allah'ın güzelliğini üzerinde göstermek, Allah'a ayna olmaktır. İşin özüdür bu.

Bütün ibadetler imanı kemale erdirmek içindir. Kişiyi, insan-ı kâmil, Hz. İnsan yapıp Allah'ın esmasıyla muhatap ederek Allah'ın güzelliğini üzerinde göstermesi içindir. Onun için cenneti burada bulamayanlar ahirette cenneti bulamaz. İnsan aklını sonuna kadar kullanmak zorundadır, kullanmalıdır. Allah birine bir nimeti ikram etmişse mutlaka onun hesabını sorar. Eğer o, o nimeti gerektiği gibi kullanmışsa aynı zamanda o nimete şükretmiş olur ve Allah o nimeti arttırır.

Ama o nimeti kullanmazsa, çöpe atarsa, onu yok sayarsa, şükretmezse Allah; **"Azabım çok şiddetlidir"**[39] dedi. Azap demek mahrumiyet demektir. O kişi nimetten mahrum kalır. Aklını kullanmayanlar akıl nimetinden, tefekkür nimetinden, anlama nimetinden mahrum kalır. Onun için aklı sonuna kadar kullanmak gerekir.

Bir insan eğer Allah ile güzelleşmişse, Allah'ın isimleriyle güzelleşmişse; yani rahman olmuşsa, rahim olmuşsa, kerim olmuşsa, vedud olmuşsa, afuv olmuşsa, ğafur olmuşsa, gaffar olmuşsa, tevvab olmuşsa, böylesine güzelleşmişse böyle bir gönül cennete dönmüştür. Böyle bir insanın yanında bulunmak insana huzur verir.

Ama bir gönül Allah'ın isimlerinden mahrumsa; o gönlün merhameti, affetmesi, kendisine ikram edilen nimette kerim olması yoktur ve o gönül cimridir. Böyle birinin yanında huzur bulunur mu? -Bulunmaz.

---

[39] İbrahim /7

Birinin gönlü Allah ile Allah’ın isimleriyle cennet olmuş, ötekinin gönlü de Allah’ın isimlerinden mahrum kaldığı için cehennem olmuştur. Bunlardan hangisi cennete layıktır? -Gönlü cennet olan cennete layıktır. Bunu anlamayacak hiçbir şey yoktur. Elbette ki Allah’a imanıyla beraber bu hal onda varsa durum böyledir.

Allah’ı dinlememek, Allah yokmuş gibi yaşamak, konuşmak, düşünmek insanın kendi kendisine yapacağı en büyük haksızlık, en büyük hakaret, en büyük zulümdür.

Eğer biri Allah’ı yok sayarsa bu durumda kendini hayvandan; bir solucandan, bir köpekten farksız görmüştür. “Onlarla aynı seviyedeyim” demiştir. “Onlar da bizim gibi yaratılmış, biz de onlar gibiyiz” demiştir. Allah’ın kendisine bahşettiği şerefi inkâr etmiş, Allah’a halife olmayı, ayna olmayı inkâr etmiştir. Allah’ın güzelliğiyle güzelleşmeyi inkâr etmiştir.

Böyle birinin üzerinde de Allah’ın isimleri görünür mü?

Elbette ki görünür; çünkü Allah onu yaratırken bütün isimleriyle tecelli edip onu yaratmıştır; ama Allah’a iman edince bunun şuurunda olmuş olur.

Allah habirdir, haberdar olandır; ne yapmışsın, o yaptığını niçin yapmışsın ondan haberdar olandır. Mesela; sen bir iyilik yaparsan dışarıdan gören biri o iyiliği niçin yaptığını bilmez; çünkü o habir değildir. Habir olan Allah’tır. Allah, o yaptığın iyiliği de görür onu niçin yaptığını da bilir, bundan haberdardır. Geçerli olan, Allah’ın haberdar olduğudur.

Kul, eğer kendinden haberdar değilse, rabbinden haberdar

değilse o güzellikleri sergilemiş olsa bile ona karşılık bir mükâfat kazanmış olmaz; yani o yaptığına karşılık Allah'ın güzelliğini kazanmış olmaz. Eğer bilerek yapmamışsa, niyeti düzgün değilse, onu Allah için yapmamışsa, Allah ile olmak için, rızasını kazanmak için, onunla nurlanmak için yapmamışsa o yaptığı güzellikten dolayı her neye niyet etmişse ancak onu kazanır.

Eğer biri; "Ben iman ettim, Müslüman olmayı, muhsin olmayı kabul ettim" dediyse, mutlaka hayatı yaşarken bunun bir karşılığı vardır. Eğer birinin imanı onu harekete geçirmiyor, ona güzellik yaptırmıyor, onu kendi gönlünde Allah'la, mahlûkatla, insanlarla barışık hale getirmiyorsa onun imanı da iman değildir. Böyle bir iman ölü bir imandır.

Onun için Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"İman etmeyenler veya imanlarından bir fayda görmeyenler cehenneme gider."**[40]

Böyleleri cehennemlerini kendileri hazırlamıştır. İman etmeyenler ya da imanlarından bir fayda görmeyenler; yani biri kuru kuruya "ben sadece seviyorum onun için iman sahibiyim" demekle iman etmiş olmuyor. Bu, ölü bir imandır. İman etmemiştir, kendini öyle zannediyordur. İman; mutlaka hayatta karşılığı olan, eylemi olan bir nimettir, bir haldir.

Hz. Âdem'den beri gelen bütün dinler İslam dinidir. Bazen duyuyoruz, âlimin biri söylüyor; "Bizim dinimiz en son dindir, en büyük dindir, en kâmil dindir, en güzel dindir." Haşa! Bunlar yanlış sözlerdir. Bütün dinler Allah'ın dinidir, bütün Peygamberler Allah'ın peygamberidir, bütün kitaplar da Allah'ın kitabıdır; çünkü **"Aralarında fark gözetmeyin"**[41] dedi, Allah.

[40] En'âm /158
[41] Âli İmrân /84

Ama birileri o dinleri tahrif etmiştir. O tahrif olmuş dini din olarak kabul etmek zaten doğru değildir. Bizim demek istediğimiz; kimse kendi diniyle övünmesin. Allah, kimseye torpil yapmamıştır, bu ümmete de torpil yapmamıştır.

Hatta Allah ayeti kerimede kendisine yakın olanları anlatırken buyurdu ki; **"Çoğu diğer ümmetlerden, bir kısmı da bu ümmettendir."**[42] Cennete gidenleri anlatırken de; **"Bir kısmı diğer ümmetlerden, bir kısmı da bu ümmettendir"**[43] dedi. Diğer ümmetlerin velileri, Allah'a yakın olanları daha fazlaymış. Allah, Kur'an'da söylüyor bunu. Onlar da bir peygamberle beraber hayatlarını yaşadılar, ona uymaya çalıştılar ve kazandılar.

İnsan için iki yol vardır;

Allah peygamberleri onun için anlatır, Firavun'u, Nemrut'u ve kâfirleri de onun için anlatır. Ya Peygamber gibi olmaya çalışırsın ya da Allah'ın anlattığı o Firavunlar gibi, Nemrutlar gibi, kâfirler gibi olmaya çalışırsın. Her insan iki özelliği de birden taşır. Onda hem peygamber gibi olma özelliği vardır hem de ters tarafa giderse, peygambere karşı durursa Firavun gibi, Nemrut gibi olma özelliği de aynen vardır. Bu tercihi insanın kendisi yapar.

Peygamber gibi olmak mümkün müdür?

Tabi ki... Niye o peygamber insan değil midir! Allah onu hangi imtihana tabi tuttuysa o imtihanı kazandığı için yüksek bir mertebeye ermiştir.

---

[42] Vakıa /13,14

[43] Vakıa /39,40

Aynı şekilde bir insanın Firavun gibi olması da mümkün müdür?

Aynen mümkündür. İnsan güç sahibi olmayabilir ama kendi gönlünde, kendi nefsinde Firavun gibi olabilir. Böyle biri ilahlık taslar, Allah'ı kabul etmez. Kendini, nefsini ilah edinmiştir. "Allah bilmiyor ben biliyorum" demiştir, nefsi bunu ona güzel göstermiştir. Allah'ın mülkünde kendini Allah'ın mülküne sahip görmüş; "bu, benimdir" demiştir. Bunların imtihan olduğunu unutmuş, emanet olduğunu unutmuş kendini sahip görmüştür. O, Allah'ın kendisine verdiği imkânla, mevkiyle, mülkle Firavun gibi olmuş, Nemrut gibi olmuştur. Kendini diğer insanlara karşı üstün görmüş, büyüklük taslamıştır, gücü kadar...

Karar vermemiz gereken yer; peygamber gibi mi yoksa tam tersine Firavun gibi, Nemrut gibi mi olmak istediğimizdir. Yol herkes için, her iki konuda da açıktır. Kişi isterse peygamber gibi olmaya çalışır cennete gider, Allah'a dost olur, Allah'a yakın, Peygambere yakın olur. Eğer tercihini ters tarafa yaparsa Firavun gibi olur, gideceği yer de cehennem olur. Bu, dünyada da böyledir ahirette de böyledir.

Yapmamız gereken şey; kendi gönlümüzü cennete mi yoksa cehenneme mi döndürdüğümüze bakmamızdır. Biz bu halimizle cennete mi yakınız yoksa cehenneme mi? Bunu anlamamak mümkün değildir.

Kıyamet günü Allah bizi huzuruna aldığında tek başımızayız. Ayeti kerimede Allah öyle buyurdu; **"O gün ilk günkü gibi nasıl ki sizi yaratırken Allah ile tek başınaydınız o günkü gibi tekrar huzura gelirsiniz"**[44] dedi. Demek ki Allah bizi yaratırken birebir, teke tek yaratmış, özel olarak yaratmıştır.

[44] En'âm /94

Kişinin bir kopyası daha yoktur. Allah bizi huzura alırken de yine tek başımızayız. Birebir onunla muhatabız.

Hiç kimse bizi bilmezken, tanımazken hatta ismimiz bile yokken o bizi biliyordu, o bizi seviyordu. Ana karnındayken de bu böyleydi. Ana karnında besleyen ve büyüten de oydu. Rahmetiyle muamele eden oydu, seven yine oydu. Daha ana, babanın haberi bile yokken o bizi biliyor ve seviyordu.

Onun için ahirete dönmek ana vatana dönmektir. Ana vatanımız, asıl yurdumuz ahirettir, cennettir. Bu yüzden her ne olursa olsun mutlaka ahireti dünyaya tercih etmemiz gerekir.

Allah ayeti kerimede buyurdu ki; **“İnsanlardan öylesi var ki rabbim bana dünyada ver, der.”** Ahireti ikinci plana atmış dünyayı tercih etmiş. Bu kişinin duası da dünyaya aittir. Devamında da buyurdu ki; **“Böyle yapanların ahirette nasibi yoktur, bunlar ahireti kaybetmiştir.”**[45]

Mü’minler ne derler? **Rabbenâ âtinâ fîd dünyâ haseneten ve fîl ahireti haseneten ve kinâ azâben nâr:**[46] “Rabbimiz bize dünyada güzellik ver, ahirette de güzellik ver. Bizi ateş azabından koru!” Bunlar mü’mindir. Dünyadaki güzelliği de istiyor ahirettekini de istiyor. Dünyadayken Allah ile güzelliği istiyor, Allah’ın güzel nimetlerini de istiyor; yalnız ahireti öncelemiş, tercihini ahiretten yana yapmış. Bir de “beni ateş azabından koru” der, hem dünyadaki ateşten hem de ahiretteki ateşten...

Dünyadaki ateş nedir?

Kibir ateşi, haset ateşi, küfür ateşi... “ Bunlardan beni koru” diyor. Eğer bunlardan dünyada korunursa ahiretteki

---

[45] Bakara /200
[46] Bakara /201

ateşten de korunmuş olur. O bunu biliyor. Yoksa kuru kuruya bir dua yapmıyor. Burada yanlış yapacak; gönlüne, nefsine ateşi dolduracak sonra "Beni oradaki ateşten koru" diyecek. Böyle değil.

Kulun; "Beni buradaki ateşten de koru, oradaki ateşten de koru. Bu dünyada da bana güzellik ver, beni güzel yap. İsimlerinle, nurunla beni burada güzelleştir, orda da bana güzellik ver" demesi gerekir. Oradaki güzellik; cennetteki güzelliktir, ahiretteki güzelliktir.

Yani cennet de buradadır cehennem de buradadır. Cennet de bizim gönlümüzde cehennem de gönlümüzdedir. Dileyen cennet olsun dileyen cehennem olsun.

Allah öyle buyurdu ayeti kerimede; **"İman da bellidir, küfür de bellidir. Dileyen iman etsin, dileyen küfretsin."**[47] Yani hak da bellidir batıl da bellidir. Dileyen hakta dursun, dileyen batılda dursun. Dileyen rabbine karşı nankörlük yapsın, dileyen şükretsin.

Allah'ın bir ismi de Hayr'dır. Allah bütünüyle hayırdır, bütünüyle hayrı yaratır; ama insan kendi kendine zulmedince, birbirine zulmedince şer olur. Şer insandadır. Bize düşen hayr olmaktır, hayrı yaratandan yana olmaktır, hayırlı olmaktır. Etrafımıza, çevremize tabi ki önce kendimize hayr olmamız gerekir. Bilmemiz gerekir ki Allah habirdir ve haberdar edendir.

Neyle haberdar ediyor?

Peygamberiyle haberdar ediyor, ayetleriyle, kitaplarıyla haberdar ediyor. Bize düşen kendi kendimizden haberdar

---

[47] Kehf /29

olmaktır. Allah'tan haberdar olmaktır, hayattan haberdar olmaktır. Habir olanın haber vermesiyle haberdar olmaktır.

Allah bizi bizden haberdar etsin inşallah! Kendisinden haberdar etsin, hayattan haberdar etsin inşallah! Allah bizi gafillerden eylemesin inşallah!

Allah hepinizden razı olsun.

اَلْمَلِكُ جل جلاله

EL MELİK

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın El Melik ismini anlamaya çalışacağız. Bu isim nüzul sırasına göre 11. isimdir. Kur'an-ı Kerim'deki son sure olan Nas Suresi'nde geçmektedir. İnşallah bunu hep beraber anlamaya çalışacağız. Allah'ın isimlerini öğrenirken özellikle Allah bu ismiyle bize nasıl tecelli etmiştir, bu ismin üzerimizdeki tecellisi nasıl olmalıdır; bu isimle insanlığa, varlığa, kendimize nasıl muamele etmemiz gerekir onu anlayacağız inşallah!

Ayeti kerimede ne buyuruyordu; **Lekad halaknel insâne fî ahseni takvîm. Summe redednâhu esfele sâfilîn:**[1] "Biz, insanı en güzel kıvamda yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına, esfel-i safiline indirdik."

Eğer ayeti "en güzel surette, şekilde" diye anlarsak sormamız lazım; Allah, insanı neden en güzel surette yaratmış ve sonra onu en aşağıya neden indirmiştir?

Demek ki mana böyle değilmiş, böyle olmaması gerekiyormuş. "Onu en güzel kıvamda yarattık. Sonra onu başlangıç noktasına bıraktık." Nasıl ki yarışırken bir başlangıç noktası vardır, bir de bitiş noktası vardır. Allah da insanı en güzel kıvamda yarattı; yani o son mertebeye göre varabileceği en son

---

[1] Tin /4,5

noktaya göre onu yarattı, o kıvamda. Sonra ise onu başlangıç noktasına bıraktı; yani ona “hadi gel” dedi.

Kul, Allah’a giderken kıvamını nasıl bulur ve neyle bulmalıdır?

Allah başka bir ayeti kerimede buyuruyordu; **“Allah hayatı ve ölümü yarattı ki hanginiz daha güzel yapacaksınız (hanginiz daha güzel olursunuz) diye.”**[2] Güzel yapanlar güzel olur çünkü.

Neye göre güzel?

Allah’a göre güzel. Allah’ın isimleriyle güzel, Allah’ın güzelliğiyle güzel. Eğer biz bunu anlamazsak Allah bizi niye yaratmış, niye dünyaya göndermiş bunu anlayamayız. Önce bunu anlamak gerekiyor. Başlangıç noktası olan dünyada, doğduğumuzda yola koyulmuşuz, yürümeye başlamışız. Ahsen-i takvim olmak için yürümeye başlamışız.

Zahiri olarak nasıl büyüyorsak, manevi olarak da öyle büyümemiz lazım. Büyümek demek; Allah’a yakın olmak, Allah’a dost olmak, Allah’ın sıfatlarına bürünmek, Allah’ın güzelliğiyle güzel olmak demektir. Onun için Allah, esmasını indirmiştir. Esmayı anladıkça nasıl kıvama gelmemiz gerektiğini anlarız. Allah’a nasıl yakın olunur, onu anlarız. Güzellik nedir, güzel olmak nedir onu anlarız. Güzel olmak demek; gönlün cennet olması demektir. Gönlün Allah’a yakınlığı demektir. Gönlün Allah’ın isimleriyle isimlenmesi demektir.

Peki, yakınlık neyle olur, Allah için yakın denince neyi anlamak gerekir?

---

[2] Mülk /2

Allah, zaten bize bizden daha yakındır. Ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"O size şah damarınızdan daha yakındır."**[3] Allah'ın yakınlığı iki şeyin birbirine yakınlığı gibi değildir. Kul, Allah'a nasıl yakın olur? -Allah'ın isimlerine bürünerek, Allah'ın isimleri onda ne kadar tecelli ettiyse; o, Allah'a o kadar yakındır, Allah'a o kadar sevgilidir, Allah'a o kadar dosttur ve o nispette gönül âlemi cennete dönmüştür, cennete yakındır.

Kul, Allah'tan uzak olunca ne olur?

Gönül itibariyle Allah'tan uzaklaşmış; yani ahlak itibariyle, sıfat itibariyle Allah'tan uzak olmuş olur. Eğer biri rahim olmazsa ne olur? -Zalim olur. Kerim olmazsa ne olur? -Cimri olur. Eğer affetmezse, bağışlamazsa ne olur? -İnsanlara karşı katı olur, katı kalpli olmuş olur, insanlara tavizsiz nefsine ise taviz vermiş olur. Allah'ın bütün isimleri böyledir.

Yakınlık esmayladır, Allah'ın isimleriyledir. Allah, isimlerini bize tanıtırken sadece kendini tanıtmıyor. Allah'ın muradı bizim kendi kendimizi tanımamızdır. Aslında esmayı, Allah'ın isimlerini, öğrenirken kendimizi öğreniyoruz, kendimizi tanıyoruz. O isimler bizde nasıl tecelli etmelidir, Allah'a nasıl yakın olmamız lazım, Allah'ı nasıl sevmemiz lazım onu öğreniyoruz. Hayatı nasıl yaşamamız lazım onu öğreniyoruz. Öğrenmekten öteye onu tadıyoruz, yaşıyoruz.

Bütün ibadetler, bütün iyilikler, bütün hayırlar, bütün güzellikler hepsi ne içindir? -İmanı kemale erdirmek içindir. İman, sevmek demektir. Eğer Allah'ı seversek onun ahlakına, isimlerine, sıfatlarına bürünürüz. Onun güzelliğini üzerimizde gösterir, onu yaşarız, onu tadarız.

[3] Kaf /16

Başta da esmaya başlarken söylemiştim. Anlaşılmayan bir kelime asla kullanmak istemiyorum. Her dinleyenin bizi anlaması gerekiyor. Eğer anlaşılmazsa mutlaka arkadaşların 'bu söylediğiniz ne anlama geliyor' diye sorması lazım; ama ister istemez bazen herkesin bilmediği kelimeler de kullanılabilir. Onun için arkadaşlar sorarsa onu açarız inşallah.[4]

Malik, Melîk ve Melik isimleri aynı olduğu düşünülse de hepsi ayrı ayrı olarak Allah'ın isimleridir. Allah onları kendisine isim olarak kullanmıştır. Eğer Allah bunları kendine isim olarak kullanmışsa o, mana itibariyle, kelime itibariyle ne kadar birbirine benzese de onu isim olarak alıyoruz ve kabul ediyoruz.

Malik, mülkün sahibi demektir. Peki, herhangi bir insan malik olabilir mi?

Evet. Allah herhangi bir şeyi ona ikram etmişse, mal olarak elinde bulunuyorsa o, o eşyanın malikidir. Allah ise bütün kâinatın bütün mahlûkatın malikidir.

Melik daha farklıdır. Melik, sahip olmaktan çok onu idare etme, ona hükmetme, ona yolu gösterme manasına gelir. Allah insanların melikidir.

İnsan melik olabilir mi?

Evet. İnsan kendi kendisine melik olmalıdır. Melik ismi onda tecelli ederse o kendisine melik olur; yani elindekine malik olur, kendi kendisine de melik olur. Allah'ın Melik isminin tecellisi insanla ilgilidir. Bir de Allah'ın Melîk ismi var ki orda

[4] Muhammed Hüseyin (r.a.) Hazretleri, dergâhta sohbet ederken kullandığı her kelimenin mutlaka anlaşılması gerektiğini söylemektedir. Bu yüzden kardeşlerimizin herhangi bir kelimeyi anlamadıklarında bunu rahatça ifade edebilmeleri için bu açıklamayı yapmıştır.

fazladan bir “y” harfi vardır. Allah’ın Melîk ismi melekût âlemiyle ilgilidir. Sıra ona geldiğinde hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah.

Allah’ın Melik ismini Nas Suresi’yle beraber anlamaya çalışacağız. **Kul eûzu bi rabbin nâs:** “De ki: sığınırım insanların rabbine.” **Melikin nâs:** “İnsanların melikine.” **İlahinnas:**[5] “İnsanların ilahına.”

Allah’ın, her bir ismini zikretmesi mutlaka özel bir manayı gerektirir. “Rabbin nas, melikin nas, ilahin nas” üç tane isim. Arapça’da iki türlü cümle vardır; Biri haber cümlesi yani haber verir. Biri de inşa cümlesi, yani ondan amel istenir. Eğer ayet kul (de ki) diye başladıysa, o inşa cümlesi demektir. Allah ondan fiil istiyor, amel istiyor demektir. Ayetlerdeki haber cümlesi de öyledir. Haber verir lakin haber vermiş olsa bile ondan bir amel istiyor demektir; ama o inşa haberiyse, inşa ayetiyse ondan hemen amel istiyor demektir.

Allah’ın isimlerinin bir kısmı zata dönük, bir kısmı da amele ve fiile dönüktür.

Allah’ın Malik ismi fiile dönüktür; Melik ismi zata dönüktür. Yalnız ikisi de Allah’ın ismidir. Allah, “insanların rabbine sığınırım de” buyurur. Hangi konuda sığınmamız gerekir? **Bi rabbin nas:** “Kendini rab olarak zannedenlere karşı; yani rablik iddia edenlerden insanların rabbine sığınırım de” dedi. **Melikin nas:** “Kendini hakiki melik zannedenlerden hakiki melike, melik olan Allah’a sığınırım” de. **İlahinnas:** “Kendini ilah zannedenlerden insanların ilahına sığınırım de” dedi. Bu üç zümreden de Allah’a sığınmamız gerektiğini söyledi.

---

[5] Nas /1-3

Rab; terbiye eden, koruyan, mürebbi demektir. Dolayısıyla ona yolu gösteren demektir. Yolu gösteren Allah'tır. Cennete nasıl gidilir, Allah'a nasıl dost olunur, Allah'ın rızası nasıl kazanılır, bu dünya hayatı nasıl yaşanılır, öğretme hakkına sadece Allah sahiptir.

Kendini rab zannedenlerin nasıl bir halleri, tavırları vardır?

Firavun kendi kavmine şöyle söylemişti; **"Ben sizin en yüce rabbinizim."**[6] Yani "size nasıl yaşamanız gerektiğini ben öğretirim, ben söylerim, sizi ben terbiye ederim, sizin sahibiniz benim" demişti. Onun gücü o kadardı. Kendi memleketindeki insanlara öyle hükmetti. Sonra ne dedi; **"Bu Nil Nehri benim değil midir?"**[7]

Ama bir insanın Firavun olması için onun böyle memleketlere sahip olması gerekmiyor. Yetki sahibi olması gerekmiyor.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *"Hepiniz çobansınız, mahiyetinizde olanlardan sorumlusunuz."*[8]

Yani mahiyetimizdekilere; sizin rabbiniz Allah'tır mı diyoruz, yoksa sizin rabbiniz ben miyim diyoruz? Eğer biz, onları Allah'ın emrettiği gibi terbiye etmezsek, yetiştirmezsek, büyütmezsek, giydirmezsek, eğitimini vermezsek, Allah'a göre hayat nasıl yaşanır, bunu ona öğretmezsek, kendi istediğimiz gibi, kendi güzel gördüğümüz gibi öğretiriz ki kendi ailemize ne demiş oluruz? -"Ben sizin rabbinizim" demiş oluruz. Allah

[6] Naziat /24
[7] Zuhruf /51
[8] Buhârî, Cum`a, 11- İstikrâz, 20- İtk 17, 19, Vesâyâ, 9- Nikâh, 81, 90- Ahkâm, 1; Müslim, İmâre, 20; Ebû Dâvûd, İmâre, 1 - 13; Tirmizî, Cihâd, 27

böylelerinden, **“İnsanların rabbine sığın”** dedi. Onu kendinden uzak tut, onun fikrini, düşüncesini kendinden uzak tut. Ondan uzak dur. Ondan bana sığın, dedi.

Bana sığın demek ne demektir?

“Sen kendi yetkin altında olanları benim rabliğimle terbiye et. Aklına göre değil, fikrine göre değil, âdete göre değil, birilerinin söylediğine göre değil! Ben nasıl söylemişsem sen onları öyle terbiye et, öyle yetiştir, öyle koru, öyle gözet! İnsanların rabbine layık bir kul yetiştir.”

Ben kısaca anlatıyorum, arkadaşlar ayetler üzerinde tefekkür ederse ayetler onlara açılır.

Melikin nas: “İnsanların melikine sığınırım.” Melik, idare eden demektir. İnsan kendi kendisinin meliki olmalıdır. Allah’tan başka hakiki melik, gerçek melik yoktur. Eğer biri Allah’ın emrettiği gibi meliklik yaparsa Allah’ın yeryüzündeki halifesi olmuş olur; ama “ben istediğim gibi yaparım, melik benim” dese bu durumda o düpedüz Firavun olur. İster kendi evinde bunu söylesin, ister kendisi için bunu söylesin, ister de yetkisi kadarıyla yetkisinde olanlar için bunu söylesin, o düpedüz Firavun olmuştur.

İnsanın Firavun gibi olması için isminin, makamının Firavun gibi olması gerekmiyor. Eğer Allah’a kafa tuttuysa, “ben istediğim gibi yaparım, ben sizin sahibinizim” dediyse o, artık Firavun gibidir. Firavun’un güç ve yetkisinin onda olması gerekmiyor.

Eğer biri bu şekilde ilahlık iddia ederse, “insanların sahibi benim derse, benim istediğim gibi giyinecek, benim istediğim

gibi yaşayacak, benim istediğim gibi öğrenecek" derse bu aslında deliliktir. Onun yeri neresidir? -Onun yeri tımarhanedir; ama biz onu getirip başa koyarsak, o başımıza geçerse ne yapar? -İnsanlara deli muamelesi yapar. Bulunduğu yeri tımarhaneye çevirir.

Niye?

Haddini aşmış; kendini melik zannetmiş, kendini mülkün sahibi, her konuda yetki sahibi, kendini hem rab hem de melik zannetmiştir. Bu da yetmez... "İlahin nas" Sonra kendini ilah zanneder, "herkes önümde eğilsin" der. "Kimse hiçbir şekilde emrime itiraz etmesin" der. Bir akıl sahibi bunu kabul eder mi? -Etmez; ama gel gör ki eline yetki geçenlerin çoğu böyle yapmıştır.

Herkes önce kendinden sorumludur. Allah'ın Melik ismiyle kendisine muamele edip etmediğine bakmalıdır. Kendi aklının meliki midir değil midir, iradesinin meliki midir değil midir, kendi gönlünün meliki midir değil midir, buna bakmalıdır. Eğer insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesiyse halife olarak melik olması lazım. Eğer Allah'a göre düşünüyorsa, Allah'a göre seviyorsa, Allah'a göre hareket ediyorsa bu durumda o; Allah'ın melikliğini kabul etmiş, Allah'ın Melik ismi onda tecelli etmiş demektir. Yok, eğer birilerine göre hareket ediyorsa, şeytana göre hareket ediyor, düşünüyor veya ona göre seviyorsa, bu durumda şeytan onun meliki olmuştur.

Allah buyuruyordu ayeti kerimede; **Ve inneş şeyâtîne le yûhûne ilâ evliyâihim:** "Şeytanlar kendi dostlarına vahyeder." Neyi vahyederler? **Li yucâdilûkum ve in eta'tumûhum:** "Sizinle mücadele etmeleri için (tartışmaları için). Eğer onlara itaat

ederseniz." **İnnekum le muşrikûn:**[9] "Bu durumda siz müşrik olursunuz."

Şeytan, dostlarına vahyedip; "tartışın" diyor, "mü'minlerle tartışın, onlarla mücadele edin" diyor; ama Allah buyurdu ki; "Eğer siz onlara itaat ederseniz..." İtaat ederseniz ne demek? - "Siz onlara uyarsanız, onlar gibi yaparsanız bu durumda müşrik olursunuz." Yani onlar gibi yapınca onlara itaat etmiş olursunuz, tabi olmuş olursunuz dedi.

Biri eğer tartışıyorsa, ileri geri konuşuyorsa bilmeli ki şeytan ona vahyetmiş, şeytan ona dost olmuştur. Allah'ın bizden istediği bu değildir. Tartışmak değildir. Bizden istediği; kardeş olmamız, birbirimizi sevmemiz, birbirimize yardım etmemizdir.

Ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Cennete giremezsiniz iman etmedikçe, iman etmiş olmazsınız birbirinizi sevmedikçe."*[10]

Birbirini seven birbiriyle tartışır mı, birbirine taş atar mı, birbirine laf atar mı, dedikodusunu yapar mı, gıybetini yapar mı? Eğer Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e tabi olduğumuzu iddia ediyorsak kendimize bakmamız gerekir.

Başka bir ayeti kerimede; **Ve ihvânuhum yemuddûnehum fîl gayyi summe lâ yuksirûn:**[11] "Şeytanların kardeşleri onları sapıklığa sürükler, sonra da yakalarını bırakmazlar." Onları dalalete sürükler, sonra da yakalarını bırakmaz, dedi. Eğer biri bir sefer yakasını şeytana kaptırırsa artık ondan kurtuluşu imkânsız denecek kadar zordur.

[9] En'âm /121
[10] Müslim, Îman, 93-94; Tirmizî, Et'ime, 45- Kıyamet, 56;İbni Mace, Mukaddime, 9- Edeb 11
[11] A'râf /202

"Sığınırım insanların rabbine, insanların melikine, insanların ilahına."

Neden sığınıyoruz?

Min şerril vesvâsil hannâs:[12] "O sinsi vesvesecinin şerrinden." **Ellezî yuvesvisu fî sudûrin nâs:**[13] "O ki insanların göğsüne vesvese verir." **Minel cinneti ven nâs:**[14] "(Bu vesveseciler, bu şeytanlar) İnsanlardan da olur cinlerden de." Cinlerden ve insanlardan olan şeytanlar vesvese veriyormuş.

"Hannas" sinsi demektir; yani vesvesede öyle net değil, silik manasındadır. Vesvese verirken konuşması gerekmiyor. Konuşur vesvese verir, gönle vesvese verir; bir de tavrıyla, hareketiyle vesvese verir demektir. Mesela birinden hoşlanmadığımızı hiç konuşmadan, sadece yüzümüzü buruşturarak anlatabiliriz. Bu durumda vesvese veren kim olursa olsun, Allah ona "şeytan" dedi.

Peki, bu şeytanlar hangi konuda vesvese verir?

Allah'ın rabliği konusunda, melikliği konusunda, ilahlığı konusunda. "Allah, senin rabbin olmasa da olur. Seni terbiye eden o olmasa da olur. Terbiye konusunda ona uymasan da olur; yani sen peygamberlere benzemesen de olur. Tavrın, halin, hareketin Firavun'a benzese de olur" der. Aynı şekilde Allah'ın melikliği konusunda; "sen istediğin gibi kendini idare edebilirsin. İstediğin gibi düşünebilirsin, istediğini sevebilirsin, istediğini gönlüne alabilirsin, istediğini gönlünden çıkarabilirsin" diye vesvese verir.

---

[12] Nas /4
[13] Nas /5
[14] Nas /6

Bir de Allah'ın ilahlığı konusunda vesvese verir. İlah demek; tapılmaya layık olan, her türlü sevgiye layık olan, övülmeye layık olan ve sevilen demektir. Bu durumda "sen, Allah'ı her şeyden çok sevmesen de olur" deyip öyle vesvese verir. Allah bunlara "şeytan" dedi. Bu şeytanlar ister cinlerden olsun, ister insanlardan olsun. Bu şeytanlardan insanların rabbine, insanların melikine, insanların ilahına sığınmamız emredildi.

Bir de kendini dinin sahibi gibi görenler vardır. Mesela İslam'da bir kişinin melikliği yoktur. Allah ayeti kerimede öyle buyuruyordu; **"Mü'minler işlerini aralarında şurayla yaparlar."**[15] İstişareyle yaparlar; yani İslam'da öyle kral yoktur, babadan oğula geçen bir halifelik de yoktur. Eğer böyle olursa o kişi kendini melik zanneder, melik. Hatta bu meliklik Firavun'un melikliğinden bile daha beter, daha tehlikeli, daha zararlıdır.

Bir de ülkelerin yaptığı şirk vardır; "dini devlet korur, halife korur" deyip dini devletin tekeline verir. Ona karşı çıkıldığında ise "sen dine karşı mı geliyorsun" denilir. Bunu böyle kullanır. Bu, ülkelerin yaptığı şirktir. Allah'ın melikliğine ortaklıktır. Allah bunu affetmez.

Bir de mü'minlerin kendi kendine yaptığı meliklik vardır; kendini dinin sahibi görür. Dini sanki kendisi koruyacakmış gibi. Oysaki Allah ne buyuruyordu; **İnnâ nahnu nezzelnez zikre ve innâ lehu le hâfizûn:**[16] "Muhakkak ki bu zikri, bu Kur'an'ı, biz indirdik. Onu koruyacak olan biziz." Biri kendini Allah'ın yerine koyup "bu dini ben koruyacağım, bu dinin sahibi benim" derse ne olur? -Kendini melik zanneder, hem de dinin meliki zanneder.

---

[15] Şura /38
[16] Hicr /9

Onun için dini anlatırken, İslam'ı anlatırken ne diyoruz?

Bu sonsuz deryadan herkes içmelidir. Kimse onun sahibi değildir. Onun sahibi Allah'tır, onu koruyacak olan da Allah'tır. Biri "ben korurum" demeye kalkışırsa ne yapar? -Dine en büyük zararı o verir. Bıraksın, Allah dinini korur. Kişiye düşen ondan istifade etmektir. Ona sahip çıkmak değil!

Zaten insan böyle sahip çıkmaya kalkıştığında ne olur?

Onu koruyamadığı gibi ona iman edenlere de zarar verir. Onlar üzerinde tahakküm kurmaya kalkışır. "Şu ibadeti şöyle yapacaksın, bunu böyle yapacaksın" der. Böyle yapanlar kendini dinin yerine koymuşlardır.

Abbasi halifelerinden Harun Reşid İmam Malik'e gidip;

- Senin kitabın Muvatta'yı, bu ülkenin resmi mezhebi olarak uygulayalım, dedi. (Muvatta, binlerce hadisi şerifin içinde bulunduğu hadis kitabıdır)

İmam Malik;

- Kesinlikle olmaz. Niye insanlar benim içtihadıma uysun ki? Niye buna mecbur kalsınlar ki? Allah'ın kitabı oradadır. Resulünün hadisleri buradadır. Herkes içtihadını yapacak, dinini yaşayacak. İnsanlar niye benim içtihadıma uymak zorunda kalsın ki? Çünkü bu kitaptakileri ben içtihat ettim. Hadisleri seçerken bu sahih, bu sahih değil diye ben ayırdım. Bu durumda bu kitaba uyanlar bana uymuş olur, ben bunu kabul etmem, diye cevap verdi.[17]

[17] Taşköprüzâde, Miftâhü's-Saâde (Beyrut ts.), 2/195-199

Aynı şekilde İmam Ebu Hanife için de zamanın halifesi ona;

- Seni baş kadı (baş kadı demek şu andaki, diyanet başkanı hatta yetkisi daha fazla olan kişi) yapalım, dedi.

İmam Ebu Hanife;

- Kesinlikle olmaz. Bunu yapmam, dedi.

Halife sordu;

- Niye yapmıyorsun?

İmam Ebu Hanife;

- Sen benden fetva isteyeceksin ve ben senin istediğin gibi fetva vereceğim. Sen kendi zulmünü benimle meşru yapacaksın öyle mi? Kabul etmiyorum, dedi.

Halife onu zindana attı. Dört ay boyunca her gün niye baş kadı olmuyorsun diye falakaya yatırdı.

O dedi ki;

- Yapamam. Ben Allah'a bunun hesabını veremem. Senin zulmüne fetva veremem.

Sonra hapisten çıkardılar, fazla yaşamadı zaten.[18]

Onun için dinin sahibi Allah'tır. Dini o korur. Bize düşen kul olmaya çalışmaktır. Kimsenin, dini kendi malı gibi görmeye hakkı yoktur. Eğer böyle görmeye kalkışırsa, konuşursa, düşünürse ne

---

[18] Muvaffak Mekki, A.G.E, I, 442

olur? -Kendini Allah'ın yerine koymuş olur. Din hiçbir mezhebin, hiçbir tarikatın, hiçbir cemaatin dini değildir. Din Allah'ın dinidir.

Biri dine sahip çıkınca hali nasıl olur?

Bir tek kendini mü'min, müslüman olarak görür. Ona göre gerisi kâfirdir. Dinin sahibi ya. Sen onun gibi olursan sana "Müslüman" der, sana "mü'min" der, "sana, doğru yapıyorsun" der. Onun istediği gibi olmazsan onun nazarında artık düşmansındır, kâfirsindir.

Allah ayeti kerimede; **Yusebbihu lillâhi mâ fîs semâvâti ve mâ fîl ardıl melikil kuddûs:** "Göklerde, yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder." Hepsi Allah'ın kendisine emrettiği şekilde hareket eder. Allah yerde, gökte neyi yaratmışsa hepsi Allah'ın melikliğindedir, kontrolündedir ve hepsi Allah'ın emrettiği gibi, emrettiği şekilde hareket eder. **Melikil kuddûs:** "Onun melikliği mukaddestir, dokunulmazdır." **Azîzil hakîm:**[19] "Onun melikliği şereflidir." Onun melikliğinde olanlar şerefe, izzete nail olur buyurdu.

İnnel izzete lillahi cemia:[20] "Muhakkak ki bütün izzet, bütün şeref Allah'a (ve resulüne) aittir." Allah'a aittir, resulü ona itaat ettiği için de dolayısıyla resulüne aittir. Mü'minler, resulüne tabi olunca şeref, izzet onlara da ait olmuş olur. Onlar kendilerine Allah'ın melikliğiyle hükmettiklerinde izzete layık olurlar. **Azîzil hakîm:** "Allah'ın her işi hikmetlidir, tam isabetlidir. Nasıl emretmişse, nasıl hükmetmişse, nasıl idare ediyorsa o en güzelidir, o tamdır" demektir.

Huvallâhullezî lâ ilâhe illâ huve: "Allah odur ki ondan

[19] Cuma /1
[20] Nisa /139

başka ilah yoktur." **El melikul kuddûsus selâm:** "Allah meliktir, mukaddestir, selamdır." Melikliğiyle selamete erdirendir. Onun emrini dinleyen, onun emrine giren, onun melikliğini kabul eden selamette olur. **El Mü'min:** "Mü'min olur, emin olur." **El Muheymin:** "Allah onu korur ve gözetir." **El Aziz:** "Allah onu izzete layık kılar." **El Cebbar:** "Allah dilediğini zorla yapar, yaptırır." **El Mutekebbir:** "Allah (bir de) mütekebbirdir."

Belki bunları tek tek söylemek gerekiyor. Hiç kimse gerçek melik değildir. Melik eğer mukaddesse, dokunulmazsa, eğer selamete erdiriyorsa, emin kılıyorsa, koruyup gözetip şeref veriyorsa, dilediğini zorla yaptırabiliyorsa, büyüklüğe layıksa, bununla beraber büyük kılıyorsa, melikliğini kabul edenleri de büyük yapıyorsa işte o gerçek meliktir. **Subhânallâhi ammâ yuşrikûn:**[21] "Allah onların şirk koştuklarından münezzehtir." Allah'ın melikliğini kabul etmeyenler, kendi kendisine melik olduğunu söyleyenler kendilerini Allah'a şirk koşmuştur. "Allah onların şirk koştuklarından münezzehtir" buyurdu.

Fe teâlallâhul melikul hakku, lâ ilâhe illâ huve, rabbul arşil kerîm:[22] "Gerçek melik hak olan Allah'tır." Allah'ın melikliği haktır. O, yüceler yücesidir. Eğer yüceler yücesi olan melikliğini hak olarak kabul ederseniz, Allah sizi yüceltir. "Ondan başka ilah yoktur. O kerim olan arşın rabbidir." Allah, kerim olan arştan ona ikram eder.

Allah, kendisine nimet verdiği, hükümdarlık verdiği, Nemrut'u anlatır. **E lem tera ilellezî hâcce ibrâhîme fî rabbihî en âtâhullâhul mülk:**[23] "Allah'ın kendisine mülk verdiği o kimseyi gördün mü? İbrahim'le mücadele ediyor, münakaşa ediyor,

[21] Haşr /23
[22] Mu'minûn /116
[23] Bakara /258

tartışıyordu.” **İz kâle ibrâhîmu rabbiyellezî yuhyî ve yumîtu:** “İbrahim dedi ki: Benim rabbim diriltir ve öldürür.” Kendini melik zanneden, malik zanneden o Nemrut **Kâle ene uhyî ve umît:** “Dedi ki: Ben de öldürür ve diriltirim.” Çağırdı iki kölesini, “istersem şu ikisini öldürürüm” dedi. Birini öldürdü, birini de ölüme mahkûm etmişken azat edip serbest bıraktı. “Bak! Ben de öldürüyorum, ben de diriltiyorum” dedi.

Kâle ibrâhîmu fe innallâhe ye’tî biş şemsi minel maşrıkı: “İbrahim ona dedi ki: Benim rabbim güneşi doğudan getirir.” **Fe’ti bihâ minel magribi:** “Sen de onu batıdan getir.” **Fe buhitellezî kefere, vallâhu lâ yehdil kavmez zâlimîn:**[24] “Kâfir dona kaldı, (şaşırıp kaldı ne cevap vereceğini bilemedi). (Allah kâfirleri hidayete erdirmez). Allah zalimleri hidayete erdirmez.” Ona uyanları da Allah onunla beraber zikretti. Hepsine birden “zalim” dedi. **Vallâhu lâ yehdil kavmez zâlimîn:**[25] “Allah, zalimleri hidayete erdirmez” buyurdu.

Nemrut, şöyle yapıyordu. Bütün memleketin mahsulünü toplatıp, “gelin size dağıtayım” diye kavmine haber gönderiyordu. Gelenlere; “Senin rabbin kim?” diye soruyor. Eğer “rabbim sensin” deseler onlara gıda veriyor, eğer “sensin” demeseler vermiyordu. Herkes zaten bunu biliyordu. Allah ona ikramda bulunmuş, mülk vermiş, şükretmesi gerekirken, ikram etmesi gerekirken onu ne için kullanıyormuş? -Nefsi için kullanıyorlarmış.

Tebârekellezî bi yedihil mulku ve huve alâ kulli şey’in kadîr:[26] “O, mübarek olandır, mülkü elinde olandır. (Meliklik elinde olandır, kudreti elinde olandır.) O, Allah’tır ve Allah her

---

[24] Bakara /258
[25] Bakara /258
[26] Mülk /1

şeye kadirdir." Her şeye kadir olmayan melik olamaz. Böyle bir kişi kendini ilah zanneder, ilah ilan eder. Sadece kendi kendine zulmetmiş, kendi kendini rezil etmiş, kendisine uyanları da beraberinde cehenneme sürüklemiş olur.

Ellezî halakal mevte vel hayâte li yebluvekum eyyukum ahsenu amelâ ve huvel azîzul gafur:[27] "Allah, hayatı ve ölümü yarattı ki hanginiz daha güzel amel yaparsınız diye. O, aziz ve ğafurdur."

Kul ere'eytum in asbaha mâukum gavren fe men ye'tîkum bi maîn meîn:[28] "De ki onlara: Gördünüz mü, (görüyor musunuz, bir bakın hele! Eğer sabaha kadar suyunuz kesilse kim size bir su getirebilir?) Allah suyu yerin dibine çekse, su vermese size kim su verebilir." O, meliklik iddiasında bulunanlar suyu getirebilir mi? Allah düşünmeye davet ediyor.

Ve ihvânuhum yemuddûnehum fîl gayyi summe lâ yuksirûn:[29] "Şeytanların kardeşleri onları delalete sürükler. Sonra onların yakalarını bırakmaz" buyurdu.

Allah'ın isimlerini öğrenirken önce o isimlerin geçtiği ayetleri hep beraber anlamaya çalışıyoruz. Başlarken ne demiştik? -Allah, insanı ahsen-i takvim üzere yaratmış, sonra onu en aşağıya, başlangıç noktasına getirip koymuş "haydi gel" demiştir. "Haydi, kemalatını kazan, Hz. İnsan ol" demiştir.

Peki, insan bu yürümeyi, bu yürüyüşü nasıl yapacak?

Bunu okuyarak yapacak. Onun için Allah'ın ilk emri

[27] Mülk /2
[28] Mülk /30
[29] Araf /202

okudur.[30] Rabbinin ismini okuyarak, rabbinin ismiyle okuyarak, Esmau'l Husna'yı okuyarak yapacak. Eğer biri okursa, anlarsa, yürürse manevi olarak büyür, Hz. İnsan olur. Yoksa hiçbir şey anlamadan gelir ve gider. Ahirette bir şey öğrenmek yoktur, ibadet etmek yoktur. Kişi neyi öğrenecekse, neyi kazanacaksa burada öğrenir ve kazanır.

Bunun için ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Sermayem marifetullah, kazancım muhabbetullah, dinimin aslı da akıldır."*[31]

Marifetullah; Allah bilgisidir, Allah'ı bilmektir. Bütün varlığı bir ayet gibi, bir kitap gibi okuyup onu Allah'a bağlamaktır. "Kazancım muhabbetullah" dedi. Allah'ı tanıdıkça muhabbeti artıyor. Kul, Allah'ı bildikçe, esmayı öğrendikçe, kendini tanıdıkça ne yapar? -Allah'ı tanır ve sever. Tanıdığı kadarıyla sever. Bir de "dinimin aslı akıldır" dedi. Eğer birinde akıl yoksa o zaten sorumlu değildir. Dolayısıyla akıl, dinin aslı olmuş olur. Aklını kullananlar marifete erer, muhabbete erer. Eğer aklımızı kullanmazsak ne marifet olur ne de muhabbet olur.

Onun için bazen arkadaşlar muhabbetsizlikten şikâyet ediyor. Sevmek insanın elindeki bir şeydir, bir nimettir. Hatta kullandığı tek nimettir. İnsan sever. Onda sevmekten başka bir şey yoktur. Eğer bir şeyden korkuyorsa, endişe ediyorsa; bu, sevdiğini kaybetme korkusudur. Ya da sevdiği şeye kavuşamama korkusudur; yani sadece sevmek vardır onda. Bu durumda insan sevme sermayesini doğru kullanmalıdır. Neyi ne kadar sevmesi gerekir, aklını kullanarak bunu tespit etmelidir.

Allah ne buyurdu ayeti kerimde; **"İnsanlardan öylesi var ki**

[30] Alak /1
[31] Kındî İyâz, Eş Şafâ Bi Ta'rîfi Hakûkil- Mustafâ, 1/289

Allah'ı sever gibi başka şeyleri severler."[32] Allah bunu kabul etmez. "Beni sever gibi hiçbir şeyi sevemezsin. Bu şirktir, onu bana ortak koşamazsın" der.

Peki, Allah'ı nasıl seveceğiz?

Gönlümüzdeki sevgileri dağıtmışız; yani anamızı seviyoruz, babamızı seviyoruz, kardeşimizi seviyoruz, çocuğumuzu seviyoruz, komşumuzu seviyoruz, malı seviyoruz, mevkiyi seviyoruz... Gönlümüzdeki sevgiler böyle dağılmıştır. Bu sevginin kaynağı insandaki ruhtur. Çünkü o, Allah'ın saf muhabbetindendir.

Eğer biz Allah'ı sevmek istiyorsak yapmamız gereken şey nedir?

O dağılmış olan sevgileri bir araya getirip oraya yöneltmektir. Allah'ın nimetlerini düşünmek sevgiyi arttırır. Allah'ın bizi affettiğini, mağfiret ettiğini, bize ikram ettiğini, bizim için ebedi bir hayat hazırladığını düşünmek o sevgiyi toplar. Allah'ın bizi sevdiğini düşünmek muhabbetimizi arttırır.

Bir örnek vermiştim; nasıl ki mercek güneşin ışığını bir araya toplayıp, bir yere değdirdiğinde yakıyorsa ki bu güneşin ısısıdır. Muhabbet de aynı şekilde böyledir. Eğer muhabbet de bir noktada toplanırsa ne olur? -O, aşk olur. Başka yere yöneltmiş olduğumuz muhabbetimizi Allah'a yöneltirsek bu aşk olur. Bu demek değil ki onları sevmeyelim. Muhabbet nasıl kullanılır onu anlatıyoruz.

Eğer biri muhabbetsizlikten şikâyetçi ise, "Allah'ı sevemedim" diyorsa yapması gereken; muhabbetini bir noktaya

---

[32] Bakara /165

toplayıp Allah'a yöneltmektir. Bu sohbetlerde yaptığımız da aslında budur. Eğer arkadaşlar gönlünü açarsa muhabbetlerini bir noktaya toplarız. Toplayıp onu Allah'a yöneltiriz inşallah.

Allah'ın Melik ismi bir kulda tecelli ederse o kul kendi nefsine melik olur, nefsini idare eder. Nefsine hükmeder, aklına melik olur, neyi düşünmesi gerektiğini, neyi düşünmemesi gerektiğini bilir ve ona hükmeder. Ona Allah'ı tefekkür ettirir. Ona doğru yolu tefekkür ettirir. Doğru yolda onu yürütür. Doğru şekilde tefekkür ettirip aklı orda yürütür. Aklının meliki olur. Eğer insanın kendisi kendi aklının meliki değilse bu durumda şeytan ona meliklik yapar.

Nasıl?

İnsanın aklını alıp bin bir türlü düşünceye, vesveseye sevk ederek bunu yapar. Mesela birçok kardeşimizin böyle bir sorunu vardır; aklını kontrol edemeyip, şeytanın verdiği vesveseyi kontrol edemeyip bir de "elimde değil!" diyor. "Farklı farklı fikirler, düşünceler geldiğinde onu kontrol edemiyorum" diyor. Melik olamamış... Kendi kendine melik olamamış!

Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Allah'ın isimlerinde aşırı gidenleri bırakın."**[33] Allah'ın isimlerinde aşırı gitmek… Demek ki bunun bir dengesi varmış. Allah'ın isimlerinde kıvamda olmak gerekiyormuş. Ahsen-i takvim üzere olmak gerekiyormuş. Allah'ın güzelliğini üzerimizde en güzel şekilde göstermemiz ve yaşamamız gerekiyormuş.

Çünkü Allah, insan üzerinde kendi isimlerini, kendi güzelliğini sever. Güzel olan bir tek Allah'tır. Dolayısıyla güzel olan da ancak onunla güzel olur. Sadece Allah'ın esmasıyla

[33] Araf /180

Allah'a yakın olunur. Yakın olduğumuz kadarıyla da Allah'ın güzelliğiyle güzel oluruz.

Kul, onun güzelliğini üzerinde göstermeyince, Allah'ın güzelliği kulun üzerinde tecelli etmeyince ne olur?

O nispette çirkin olur. O nispette Allah'ın kendine bahşettiği güzelliği, kaybeder. Hayvan gibi, hatta hayvandan daha aşağı olur. Ayeti kerimede Allah buyurdu ki; **"(Varlıkların en kötüsü) Canlıların en kötüsü aklını kullanmayan insanlardır."**[34] Canlıların en kötüsü...

Başka bir ayeti kerime de Allah; **"Aklını kullanmayanların üzerine pislik dökülür"**[35] dedi. Manevi pislik... Böyle biri aklını kullanmıyor. Aklını kullansa ne yapacak? -Allah ile olacak, Allah'a bakacak! Allah'a bakmayınca kendine başka ilahlar üretir ve ilah olduğunu zannedenler de ona ilahlık taslar.

Allah hepimizi âlemlerin rabbi olan Allah'ı rab olarak kabul edenlerden eylesin! Âlemlerin, insanların meliki olan Allah'ı melik olarak kabul edenlerden eylesin! Âlemlerin, insanların ilahı olan Allah'ı ilah olarak kabul edenlerden eylesin! İnsanlara vesvese veren, bu ister cinlerden olsun, ister insanlardan olsun o vesvese veren şeytanların şerrinden kendisine sığınanlardan eylesin! Allah bizi onların şerrinden hıfzı muhafaza eylesin!

Allah hepinizden razı olsun.

---

[34] Enfal /22
[35] Yunus /100

الْأَحَدُ جَلَّ جَلَالُهُ

EL EHAD

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah’ı güzelliğiyle tanımaya çalışıyorduk. Esmayı öğrenmek demek Allah’ın güzelliğini öğrenmek demekti. Allah’ın güzelliğini niye öğrenmeye çalışıyoruz? -Onu sevmek için, ona iman etmek, hamd etmek, şükretmek, ona âbd olmak için.

Allah’ın isimlerini, Esmau’l Husna’yı, öğrenirken Kur’an’ın nüzul sırasına göre anlamaya çalışıyoruz. Allah önce hangi ismini tanıtmışsa önce onu tanımamız lazım. Onu tanımadan bir sonraki ismi anlamaya çalışırsak anlayamayız. Eğer Allah sırayı öyle koymuşsa, hangi sırada onu vahyetmişse bize de düşen o sıraya göre onu anlamaktır.

Sıra Allah’ın El Ehad ismindedir. Hepimizin bildiği, okuduğu **Kul huvallâhu ehad:**[1] “De ki: Allah ehaddir” ayetindeki bu isim nüzul sırasına göre Allah’ın 12. ismidir. Şimdiye kadar Allah’ın Allah isminden, zat isminden başka 11 taneyi hep beraber öğrenmeye çalıştık. Sırasıyla Allah’ın Rab ismini, Rahman ismini, Rahim ismini, Malik ismini, Kebir ismini, İlah ismini, Vekil ismini, Ğafur ismini, E’âla ismini, Habir ismini, bir de Melik ismini hep beraber anlamaya çalıştık.

Çünkü Allah’ı isimleriyle bilmeden, tanımadan, anlamadan

[1] İhlas /1

hiçbir şekilde iman etmek mümkün değildir. Eğer iman ediyorsak iman ettiğimizi tanımamız gerekir. "Ben Allah'a iman ediyorum" diyen birine sormak gerekir; "Nasıl iman ediyorsun, nasıl bir Allah'a iman ediyorsun, bu Allah'ın sıfatları, vasıfları nelerdir" diye sorduğumuzda almamız gereken cevap Allah'ın isimleri, El Esmau'l Husna'sı olmalıdır.

Allah ayeti kerimede iman edenlere hitap ederek buyuruyordu; **Yâ eyyuhellezîne âmenu âminu:**[2] "Ey iman ettiğini iddia edenler (söyleyenler, Allah'a) iman edin." Çünkü öğrendikçe iman edeceğiz, tanıdıkça, sevdikçe iman edeceğiz. Bunun için de mutlaka öğrenmek, anlamak ve tanımak lazımdır. İnsan öğrendikçe, tanıdıkça, anladıkça, sevdikçe insan olur. Öğrendikçe, tanıdıkça insanlığı artar ve Hz. İnsan olmaya bir adım daha yaklaşır. Yoksa insanlığı artmadığı gibi bir de yanlış anlar, yanlış tanırsa insanlığını da kaybeder.

Allah, insanlığını kaybedenler için ne buyuruyordu; **"Onlar hayvan gibi, hatta hayvandan daha aşağıdır."**[3] Kişi ya anlayacak, öğrenecek, iman edecek, ileri gidecek insanlığını arttıracak, biraz daha insan olacak, biraz daha Hz. İnsan olmaya yaklaşacak ya da ters tarafa gidip insanlığını kaybedecek hayvan gibi, hatta hayvandan daha aşağı olacaktır.

İnsan kelimesi "üns" kelimesinden türetilmiş bir kelimedir. Ünsiyet peyda eden; yani yakınlık kurabilen, bağ kurabilen, yakın olabilen, dostluk, arkadaşlık kurabilen, sevebilen, sevilebilen demektir.

Kişinin insanlığı arttıkça onun bu hali de artar; lakin insanlığını kaybettikçe ünsiyetten uzaklaşır. Böyle bir kişiyle

---

[2] Nisa /136
[3] Furkan /44, Araf /179

ünsiyet olmaz, dostluk olmaz, arkadaşlık olmaz ve o kişi sevilmez.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *"Sevmeyen ve sevilmeyende hayır yoktur."*[4] *"Büyüklerimize saygı, küçüklerimize sevgi göstermeyen bizden değildir."*[5] Ayrıca; "*En hayırlınız insanların elinden ve dilinden hayır gördüğü kimsedir.*"[6] , "*En hayırlınız Allah katında en sevgili olanınız, ahlakça en güzel olanınızdır.*"[7]

Bu durumda büyüklerine ne kadar saygı, küçüklerine ne kadar sevgi gösteriyorsa biri, o kadar büyük olmuş olur. Onda o kadar hayır olmuş olur. O, sevdiği kadarıyla hayırlı olur, insan olur. Yoksa insanlığı başka şeylere bağlarsa; mesela "çok ibadet ettim, çok oruç tuttum, çok zikir yaptım, hacca çok gittim, şunu çok yaptım, bunu çok yaptım" derse biri, kendini kandırmış olur. Nitekim biri ne kadar çok sever, ne kadar çok sevilir, ne kadar çok yakın olursa onun insanlığı ve hayrı da o kadar artar. Her güzel yaptığımızda, insanlık yaptığımızda insanlığımız artar, rabbimiz onu arttırır. Bizi gerçek manada Hz. İnsan yapar. Biz bir yaptığımızda o, en az on ikram eder. Bu, onun va'didir.

Onun için ayeti kerimede buyuruyordu; **"Kim bir güzellik yaparsa Allah onun güzelliğini arttırır, onu güzel yapar."**[8]

Biri "La ilahe illallah" demeden tevhide iman etmiş olmaz. Evet, "La ilahe illallah Muhammed'un Resulullah" demeden iman etmiş olmaz. "La ilahe" demek; ilah yoktur, her türlü ilah düşüncesini nehyeder, siler demektir. Peşinden ne diyoruz? -

[4] Müsned, 2/400; 5/335
[5] Tirmizi 7/155
[6] Tirmizi, İman, 12; Nesai, İman, 8
[7] Tirmizi, Rad 11 (1162); Ebu Davud, Sünnet 16 (4682)
[8] Şura /23

İllallah; ancak, sadece, yalnız ilah Allah'tır demiş oluyoruz.

Eğer mü'min, Müslüman bir beldede yaşıyorsak "La ilahe" demek kolaydır, bunu rahatlıkla söyleriz, "la ilahe" ilah yoktur deriz. Aklımız zaten bunu kabul eder; ama mesele bir tek "la ilahe" demek değildir. Peşinden bir de "illallah" demektir, illallah. Eğer sen Allah'ı tanımıyorsan bunu söyleyemezsin, gereğini yerine getirmiyorsan bunu hakikatte söylemiş olmazsın. Allah'ı rab olarak, rahman olarak, rahim olarak, malik olarak, ehad olarak, rezzak olarak, kerim olarak kabul etmediysen "illallah" diyemezsin.

Onun için önce Allah'ı isimleriyle, sıfatlarıyla tanımak gerekiyor ki "illallah" diyebilelim. Belki asıl sorunumuz da budur; "la ilahe" diyoruz ama "illallah" diyemiyoruzdur.

Mesela Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Onların gözleri var görmezler, kulakları var işitmezler, kalpleri var onunla düşünmezler (akletmez, anlamazlar)."**[9] Bir göz eğer görmüyor, bir kulak işitmiyor, bir akıl idrak etmiyor ve bir gönül de anlamıyorsa bu durumda o kişi ölü demektir. Ölünün de gözleri var görmüyor, kulağı var işitmiyor, aklı var, kalbi var ama anlamıyordur.

Niye ölüdür?

Gözün varlığı tek başına bir işe yaramaz; yani bizim de manevi olarak eğer gözümüz kör olmuş, kulağımız sağır olmuş, kalbimiz katılaşmış taş gibi ya da taştan daha katı olmuş kilitlenmişse, mühürlenmişse anlamayız. Ne anlarız ne görürüz ne de işitiriz. Eğer görmüyor, işitmiyor, anlamıyorsak manevi olarak halimiz ölüdür. Manevi olarak ölüyüz demektir.

---

[9] Araf /179

Eğer biri görüyor, işitiyor ve anlıyorsa titrer. Rabbinin haşyetinden titrer, rabbinin aşkından, muhabbetinden titrer. Bir gönül titrediyse o insan titriyor demektir. Severken titrer, haşyet duyarken titrer, Allah'tan korkarken titrer, titremelidir. Her hesabını Allah'a göre yapmalıdır. Yapmıyorsa bir sorun var demektir!

Onun için herkes "ben diri miyim yoksa ölümüyüm" diye diri olup olmadığına bakmalıdır. "Allah'ın bana nefhettiği ruh diri midir yoksa onu öldürdüm mü" diye bakmalıdır.

Eğer ruha gıdasını vermezsek o ölür. Onun gıdası imandır, onun gıdası sevmektir. Allah'ı sevmektir, onun gıdası "La ilahe illallah" demektir. Onun için "la ilahe" demek yetmiyor, bir de "illallah" demek lazım. "Benim rabbim Allah'tır" demek lazım.

"La ilahe illallah" dedik; ama bunun tam olabilmesi için ne gerekiyor, bunu nasıl söylemek gerekiyor?

Allah'ın her bir ismi için bunu tek tek söylemek gerekiyor. Bir isim eksik kalırsa "illallah" eksik kaldı demektir; yani insan "la ilahe illallah", "la rahmane illallah", "la rahime illallah", "la malike illallah", "la ğafure illallah", "la vekile illallah", "la kerime illallah", "la rezzake illallah" şeklinde Allah'ın bütün isimleri için bunu aynen söylemelidir, söyleyebilmelidir. Söylerken aşkla, muhabbetle kalbi bunu tasdik etmelidir. Eğer bir isimde bunu söyleyemediyse imanında eksiklik var demektir.

Onun için de Allah Ehad ismini tanıtırken ne buyurdu; **Kul huvallahu ehad:**[10] "De ki: Allah ehaddir." Allah ayete neden "de ki" hitabıyla başladı? -Öncelikle "kul" (de ki) kelimesini bir parça anlamak gerekiyor. İster surenin başında geçsin, ister bir ayetin

[10] İhlas /1

başında geçsin o surenin hepsi “kul” kelimesiyle muhataptır; yani Allah “de ki” demiştir.

Arapça’da cümleler iki kısımdır. Bir tanesine haber cümlesi denilir, haber verir. Bir tanesine de inşa cümlesi; yani talim ve terbiye cümlesi denilir. Eğer cümle ya da sure “kul” diye başladıysa o haber cümlesi değildir. Haber cümlesi olsaydı; mesela “huvallahu ehad” deseydi, Allah ehad olduğunu haber vermiş olurdu ama öyle söylemedi, kul “de ki” diye başladı.

“De ki” demek ne demektir?

“Bunu ikrar et, bunu sen söyle, benim bu söylediklerimi öyle sadece ‘anladım, inandım, iman ettim’ diye geçiştiremezsin. Senin bunu ikrar etmen lazım, bunu tekrar etmen lazım, bunu üzerinde göstermen lazım” demektir; yani Allah’ın birliğini, ehadiyetini, tekliğini üzerinde göstermen lazım. “Benim rabbim ehaddir” deyip bunu haykırman lazım. Senin halin, hareketin, amelin, tavrın bunu haykırmalıdır.

“Kul” bir de “bunu tekrar et” demektir. Askerlik yapan arkadaşlar bilir; askerlikte emir tekrarı vardır. İşte “kul” (de ki) kelimesinde de emir tekrarı vardır. Emir tekrarı niye yaptırılır? -Yanlış anlaşılmaya hiçbir şekilde mahal verilmesin diye; çünkü bu yanlış anlaşılırsa bir felaket olur. Onun için, yanlış anlaşılmamalıdır. Surenin ya da ayetin başında “kul” deniliyorsa bir de bu manaya gelir.

Mesela diyelim ki birinden bir telefon numarası alacağız, onu telefondan bize söylese bile ne yapmamız gerekir? -Bizim tekrar etmemiz gerekir. Ya da “bir daha söyle” deyip kontrol etmemiz gerekir; çünkü bir tane rakam yanlış olursa başka birini aramış oluruz.

Bir önceki sohbetimizde Allah'ın melik ismini anlamaya çalışmıştık. Orda **"Kul eûzu bi rabbin nâs, melikin nâs, ilâhin nâs"**[11] ayetinde de aynı şey geçerliydi. Allah'ı tanırken doğru tanımak lazım... Bu yanlış kabul etmez; yani yanlış götürmez. Yanlış olursa ne olur? -Şirk olur. Şirk olursa imanına şirki karıştırmış olursun. Sadece dil ile söylemek yetiyor mu? -Yetmez. Her zerremizin bunu söylemesi gerekiyor. Hayatımızın, amelimizin, aklımızın, fikrimizin, düşüncemizin ve gönlümüzün bunu söylemesi gerekiyor.

Gönlümüz bunu nasıl söyler?

Allah tektir, zaten sure onu anlatıyor. Bir tek sınırsız olarak Allah sevilmeye layıktır. Her bir varlık için mutlaka sevilmenin bir sınırı vardır; ama Allah için bu sınırsızdır. Allah'a iman etmek için, ona itaat etmek için de bu böyledir. Ehad demek; Allah birdir demek değil; Allah tektir demektir.

Nasıl tek?

Allahus Samed:[12] "Öyle tek ki; boşluk kabul etmeyen, içine bir şey girmeyen ve içinden bir şey çıkmayan, hiçbir şeye muhtaç olmayan, yaratmış olduğu bütün mahlûkatın kendisine muhtaç olduğu zat." Evet, Allah'ın tekliğini nasıl anlamamız gerekir? -Tektir; ama her şeyden daha çoktur. Tektir; ama hiçbir şeye, hiç kimseye muhtaç değildir. Hiçbir şeye, hiç kimseye mecbur değildir. O, zatında kendi kendine yeterli olandır.

"Allah ehaddir" dediğimizde bunu nasıl anlamamız gerekir?

---

[11] Nas /1-3

[12] İhlas /2

Mutlak ve sonsuz tek, eşsiz ve benzersiz tek, sınıfsız ve sınırsız tek, sayısız ve rakamsız tek, hadsiz ve hudutsuz tek... Bunların her biri ayrı ayrı, farklı farklı manalardır.

Bir daha söyleyeyim isterseniz; mutlak ve sonsuz tek, eşsiz ve benzersiz tek, sınıfsız ve sınırsız tek, sayısız ve rakamsız tek, hadsiz ve hudutsuz tek...

Tek deyince rakamsal olarak aklımıza bir (1) gelir, öyle değil! Akla bir ölçü olsun diye onu söyleyeyim; Allah anlatılırken, Allah'ın isimleri, sıfatları anlatılırken zaten zatından hiç kimse söz edemez. Allah'ın bütün isimleri, Esmau'l Husna'sı "Allah" ismini anlatır. Allah'ın zat ismi olan "Allah" ismi de "hu" ya gider. Hu "o" demektir. **Kul huvallahu ehad:** "De ki: O Allah ehaddir." Ehad Allah ismine, Allah ismi de hu "o" ismine gider.

O, deyince; akıl oraya ermez, anlaşılmaz, sonsuz ve sınırsız demektir. Sonlu ve sınırlı olan akıl sonsuz ve sınırsızlığı nasıl anlar. Bu imkânsız bir şeydir. Bu durumda akıl anlasın diye akla bir ölçü vermek gerekiyor. Allah tektir; ama sonsuz ve sınırsızdır, her şeyden çoktur. Bu, rakamlarla ifade edilemez. Allah'ın bütün isimleri için bunu böyle anlamak gerekiyor.

Onun için Hz. Ali (r.a.) Efendimiz ne buyuruyordu; *"Allah'ı bilmek, tanımak; bilemeyeceğini, tanıyamayacağını anlamaktır, acizliğini anlamaktır."*

Çünkü akıl bir şeyi anlarken onu sınırlamak zorundadır, ona bir sınır koymak zorundadır. Bunu sayıyla yapacaksa onu rakamlandırması gerekir, bir sayı vermesi gerekir. Sayı sınırsızsa bu durumda akıl oraya ermez. Kişinin, Allah'ı tanımaya aklının eremeyeceğini bilmesi gerekir.

Aklı ererse ne olur?

Aklı ererse Allah'ı sınırlamış olur. Allah'ı kendi aklından daha küçük görmüş olur. Biri "ben Allah'ı bildim, anladım" derse aklını Allah'a şirk koşmuş olur. Böyle bir şey olmaz.

Peki, insan Allah'ı ne kadar anlar?

Her bir gönül ayna gibidir. Allah oraya ne kadar tecelli ederse o kadar anlar. Allah'ın kendisini tanıttığı kadarıyla anlar ve tanır. Onun için akla, hayale, düşünceye, fikre ne geldiyse bilelim ki o, Allah değildir.

O zaman Allah'ı nasıl tanıyacağız?

Akla, düşünceye, fikre, gönle gelen her neyse ve o, Allah değilse bu "La ilahe" olur. Aklımıza ne gelirse o, Allah değildir. "La ilahe" dedik; ama bir de "İllallah" demek vardır. Peki, ne zaman "illallah" diyeceğiz, diyebileceğiz? -Evet, ahirette hepimiz "illallah" diyeceğiz mutlaka.

Ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"Yeryüzü, rabbinin nuruyla aydınlandığı zaman."**[13] Allah kıyameti kopardığında yeryüzü o gün rabbinin nuruyla aydınlanır, dedi. Allah'ın nuru yeryüzünü aydınlatmış, sen zaten rabbinin nurunu o anda müşahede edersin. Onun nuruyla artık görürsün; ama mesele orda görmek değil, orda herkes görür, orda kâfir de görür, münafık da görür. Mesele burada görüp "illallah" diyebilmektir.

Başlarken söyledim; Allah insana göz vermiş, kulak vermiş, gönül vermiştir. Hadisi kudside; "*Yerim, göğüm beni almadı; ama*

[13] Zumer /69

mü'min kulumun kalbi benim tecellimi aldı"[14] buyruldu. Yani mesele gönül aynamızda Allah'ın tecellisini müşahede etmektir; ama Allah'ın zati tecellisini görmeden, müşahede etmeden onun esmasını müşahede etmemiz gerekiyor. Gönlümüzün onun isimlerinin nuruyla dolması gerekiyor.

Bu demektir ki; Allah'ın isimleri bizde, gönlümüzde tecelli etmelidir. Bütün mahlûkata karşı merhametli olmamız gerekir, affedici olmamız gerekir, kerim olmamız gerekir. Mülkün Allah'a ait olduğuna iman etmiş olmamız gerekir. Her ne ki varsa onu Allah'a ait görmemiz gerekir. Bize bir şeyi ikram etmişse onun bizde emanet olduğunu anlamamız, öyle muamele etmemiz gerekir. Bu haller bizde tecelli ettiğinde Allah'ın isimleri gönlümüze tecelli etmiş demektir.

Allah'ın isimleri Allah'ın zatına perdedir. Bu perdeyi aralayabilmen için önce bu perdenin sende tecelli etmesi gerekir. Bu perdenin arkasında Allah'ın zatı vardır. Zat tecellisi vardır. "İllallah" diyebileceğin bir durum vardır.

Bu durumda yol aslında iki adımdır. Mürşid-i kâmiller bu hali anlatırken "vahdette kesret, kesrette vahdet" dediler. Mürşid-i kâmile tabi olmuş biri yolu giderken bu iki hali de yaşar. Kesret demek çokluk, vahdet ise Allah'ın birliği demektir. (Allah'ın "Vahid" ismi başka "Ehad" ismi başkadır. Vahid, Allah'ın birliği; ehad, Allah'ın tekliği demektir.) Kulun önce kesrette vahdeti görmesi gerekir. Kesrette, çoklukta Allah'ın birliğini görmesi gerekir. Görmesi gerekir ki; bütün varlık Allah'a aittir. Bütün insanlarda Allah'ın nefhettiği ruh vardır. Hepsinin taşıdığı ruh aynı ruhtur. O zaman ruh itibariyle hepimiz biriz ve aynıyız. Birçok insan vardır ama bu çokluğun içinde vahdeti görmesi, birliği görmesi gerekir. Sonra bütün varlıkta tecelli eden Allah'tır,

[14] K.Hafâ: 2256, İhya-u Ulum'id Din

Allah'ın isimleridir; yani bütün varlığın bir zahiri tarafı görünen tarafı vardır; bir de batıni tarafı, görünmeyen tarafı vardır.

Allah bütün varlık için "diri" dedi. **"Hepsi hamd ile rabbini tespih eder"**[15] dedi. Bu durumda bütün varlık Allah'ı biliyor, rabbini hamd ile tespih ediyor, demektir. Bu, varlığın manevi tarafıdır. Manevi tarafta demek ki hepimiz birmişiz, hepimizde tecelli eden Allah'ın isimleriymiş; lakin özel olarak Allah insana zatıyla tecelli etmiştir. Onun için bütün varlık onun hizmetindedir, melekler onun için ona secde etmiştir.

O zaman bütün varlığa bakarken onda Allah'ın isimlerini okumamız, onu Allah'a ait görmemiz gerekir. Allah'a ait görüp Allah ile Allah için onu sevmemiz gerekir. Eğer böyle yaparsak kesretten vahdete; yani çokluktan birliğe tevhid ile bakmış oluruz.

"La ilahe illallah" diyebilmek için bu gereklidir. Mesela Allah buyurdu ki; **"Yeryüzünde yürüyen canlılar, gökyüzünde uçan kuşlar her biri sizin gibi bir cemaattir."**[16] Allah bunu niye böyle söyledi? -"Ayrım yapma" dedi. "Ayrım yapma, sen nasıl benim kulumsan onlar da benim kulumdur" dedi. Yaratılış itibariyle Allah seni insan olarak yaratmışsa, sana şeref vermişse, onları da senin hizmetine vermiş, sana secde ettirmişse senin bu şerefi taşıman gerekir; ama onlara hor hakir gözüyle bakamazsın, onları küçümseyemezsin. Onlar kulluğunu yapıyor. Peki, sen kulluğunu yapıyor musun, yapmıyor musun? Sen ona bak![17]

Allah'ın ehad ismine şirk koşmamamız için kendimizi böyle biricik görmememiz gerekir. "Ben" demekten kurtulmamız

---

[15] İsra /44

[16] En'âm /38

[17] Vahdette kesret farklı bir konudur. İnşallah ona ileride değiniriz.

gerekir. En basitinden; bir aile reisi ev halkına “ben olmasam siz aç kalırsınız” derse bu durumda “ben ehadım” demiş olur.

Oysaki hani Allah’a iman etmiştik, rezzak oydu, onlar Allah’ın kuluydu, Allah onların sahibiydi. Bunu söyleyen biri niye öyle söyledi; çünkü içindekini dışarı vurdu.

Aynı şekilde bir memleket için de; “falanca memleketin başında o olmazsa helak oluruz, o olmazsa şöyle olur” denilirse o kişi de ehad olarak görülmüş olur.

Bu durumda aslında Allah’a nerde şirk koşuluyor? -Ehad isminde...

Sanki Allah ona mecburmuş gibi. O olmazsa olmazmış gibi. Olur mu öyle şey! Herkes Allah’ın kuludur ve herkes Allah’a karşı sorumludur. Bu dünyaya Hz. İnsan olmaya gelmişiz. Allah’ın hiç kimseye ihtiyacı yoktur. Peygamberler de buna dâhildir. Geldiler ve gittiler...

Allah, ayeti kerimede Resulullah (s.a.v.) Efendimiz için buyuruyordu; **“Muhammed, Allah’ın resulü olmaktan başka bir şey değildir. Şimdi o ölür veya öldürülürse siz ayaklarınızın üzerinde gerisin geriye mi döneceksiniz? Eğer siz bunu yaparsanız Allah’ın size ihtiyacı yoktur.”**[18]

Onun için her bir insan birebir, teke tek Allah ile muhataptır. Peki, insan kendisinde Ehad isminin tecellisinin olması için nasıl bakmalıdır?

Bakmalı ki; yeryüzünde bir tek kendisi vardır, bir de Allah vardır ve Allah ondan kulluk istiyor, âbdiyet istiyor, Hz. İnsan

[18] Âli İmrân /144

olmasını istiyor. Kul her anda tek başına Allah ile muhataptır. Bütün kâinat, bütün insanlar, bütün varlık onun için bir imtihan sebebidir. Allah'ın onu varlıkla imtihana tabi tuttuğu tek başına bir kuldur. Hiç kimsenin arkasına sığınıp "bu beni kurtarır" dememelidir, diyemez. Hiç kimseyi mazeret olarak gösterip "bu bana mani oldu" diyemez.

Bir de Allah'ı anlamaya çalışırken insanın kendisini Allah'ın vazgeçemeyeceği bir varlık olarak görmemesi gerekir. Eğer bunu böyle görürse "ben ehadım" demiş olur. Aynı şey insanlar için, bütün insanlık için de geçerlidir.

"Allah, insanı mükerrem kılmıştır."[19] **"Ahseni takvim üzere yaratmıştır."**[20] Tekrar tekrar ikrama nail kılmıştır; ama Allah'ın yarattığı bir tek insan değildir. Melekleri de yaratmıştır ve melekleri insana secde ettirmiştir. Bu dünyadaki en mükerrem varlık insandır.

Peki, başka bir âlemde, başka bir varlığın olmadığını söyleyebilir miyiz? Görmediğimiz, bilmediğimiz bir âlem için konuşabilir miyiz? -Konuşamayız.

Mesela bir de şöyle bakmak gerekir; bu galakside şu ana kadar tespit edilen 400 milyar gezegen vardır. Dünya bunlardan sadece bir tanesidir. 400 milyar gezegen... Bir de bu galaksi gibi ayrıca 400 milyar galaksi daha vardır. Bütün bunların insan için olduğunu söylemek yerinde olur mu acaba? Bu galaksi insana yeter. Bu galakside 400 milyar gezegen, Dünya ve Güneş bulunur. Acaba diğerlerinde ne vardır? Geriye kalan o 400 milyar galakside ne var acaba, bunu biliyor muyuz? -Bilmiyoruz...

---

[19] İsra /70
[20] Tin /4

Bununla beraber Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **“Allah her şeyi çift çift yaratmıştır.”**[21] Çifter; bir ezvac olarak yaratmış; bir de ezdad, zıt olarak yaratmıştır. Zıt olarak yaratılanlar, birinin olması halinde diğerinin olmaması, olmasının mümkün olmamasıdır. Mesela; aydınlıkla karanlık gibi... Aydınlık varsa karanlık yoktur. Aydınlık yoksa karanlık vardır. İman varsa küfür yoktur, küfür varsa iman yoktur. Allah’a şirk varsa iman yoktur, iman varsa şirk yoktur; çünkü bunlar birbirinin zıttıdır.

Allah ayeti kerimede buyurdu; **“Onlar imanlarına küfrü (şirki) karıştırıp öyle iman ederler.”**[22] Şirki karıştırınca iman yok olur; yani bir kova suya iki damla idrar dökülürse ne olur? -Komple haram olur. Şirk de böyledir. Lakin biri günah kiriyle kirlense o istiğfar edince, tövbe edince, bunlarla yıkanınca temizlenir; ama pislik temizlenmez. Pisliği ne kadar yıkarsan yıka pislik yine de pisliktir. Şirk de pisliktir, yıkanmaz ve temizlenmez.

Onun için biri eğer iman ile göçerse (ahirete giderse) şirkten kurtulmuş, tövbe etmiş olarak giderse, o orda yıkanır ve temizlenir; ama biri oraya pislik olarak gitmişse onun temizlenmesi imkânsızdır. Onun için Allah; **Ya eyuhellezîne âmenu âminû:**[23] “Ey iman ettiğini iddia edenler (söyleyenler), iman edin.” İmanınızı şirkten temizleyin, rabbinizi bilin, tanıyın ve anlayın buyurmuştur.

“Allah bizden vazgeçmez” demeyelim, böyle düşünmeyelim, böyle bakmayalım. Kim bilir Allah’ın yaratmış olduğu daha nasıl mahlûklar vardır.

Allah’ın yaratmış olduğu melekler de farklı farklıdır. Allah

---

[21] Zariyat /49
[22] Yusuf /106
[23] Nisa /136

melekler için **“İkişer kanatlı, üçer kanatlı, dörder kanatlı”**[24] buyurdu; yani Allah’ın onlara tecellisi de farklıdır. Allah’ın Cebrail (a.s.) ile Azrail (a.s.)’a tecellisi aynı değildir. Mikail (a.s.)’a tecellisi de aynı değildir, farklı farklıdır. Onun için böyle aklımızla her şeyi anlayacağımızı, kuşatacağımızı zannedersek kendimizi kandırmış oluruz.

Biz daha bu içinde yaşadığımız galaksiyi değil gezegeni bile doğru dürüst keşfetmiş değiliz. Neyi biliyoruz, neyi anlamışız? O, 400 milyar galakside ne vardır, nerden biliyoruz?

Oradakilerin hepsi Allah’ı hamd ile tesbih ediyor. Bilemiyoruz, Allah gösterirse biliriz. Onun için bir de “Allah her şeyi çift çift yaratmıştır” dedik. Teklik bir tek Allah’a mahsustur. İnsanın eşi vardır. Eşi onun benzeridir, kadın erkek için, erkek kadın için eştir. Onun için insanın bir daha eşinin olması gerekmiyor, eşi zaten yanındadır, beraberindedir.

Peki, o diğer galaksilerde ne vardır?

Bir kere orda insan var mıdır yok mudur sorusuna; “Kesinlikle hayır yoktur. İnsan bu âlemdedir” cevabını veriyoruz. O zaman o âlemde nasıl varlıklar vardır, Allah’ın nasıl kulları vardır? -Onu biz bilemiyoruz. Bu âlemdeki en mükerrem varlık insandır; ama o âlemde en mükerrem varlık kimdir? -Onu Allah biliyor.

Bunu niye bu şekilde söyledim?

Kendimizi öyle Allah’ın vazgeçilmez mahlûku olarak anlamayalım diye. Kendimizi büyütmeyelim, kulluğumuzu bilelim, haddimizi bilelim diye. Allah’ın kimseye ihtiyacı yoktur.

[24] Fatır /1

Herkesin Allah'a ihtiyacı vardır. **Allahus Samed** bu demektir zaten. Allah ehaddir ve sameddir.

Allah'ın ehad ismi Kur'an-ı Kerim'de 44 defa geçer. Sadece İhlas Suresi'ndeki, **Kul huvallâhu ehad** ayetinde bir tek sefer Allah'a isim olarak gelmiştir. Gerisi 43 yerde nefi (olumsuzluk) için gelmiştir. İhlas Suresi'nin son ayetinde **Ve lem yekûn lehû kufuven ehad:** "Hiçbir şey ona denk, benzer olmadı." Kufuven Ehad: "Hiçbir kimse." Ehad ismi burada olumsuz olarak geldi. Bir tek İhlas Suresi'nin birinci ayeti olan "Kul huvallâhu ehad" ayetinde Allah'a isim olarak gelir. Geri kalan ayetlerde ise olumsuzluk için gelmiştir.

Kul huvallâhu ehad:[25] "De ki: O Allah ehaddir." Daha önce Ehad isminin manalarını söylemeye çalıştım; tek, sonsuz ve sınırsız, eşsiz ve benzersiz, sayısız ve rakamsız, akla her ne ki geliyorsa, aklın kuşatamadığı şekilde tek olan…

Allâhus Samed:[26] "O ehad olan Allah sameddir." Allah'ın ehadiyeti samediyetiyle anlaşılır. Samed oluşuyla anlaşılır. Tekliğini nasıl anlamak gerekir? -Samed olarak anlamak gerekir. Öyle bir tek ki; bütün mahlûkat, varlık onunla vardır. Dolayısıyla her şey Allah'a muhtaçtır; ama o hiçbir şekilde hiçbir şeye muhtaç değildir. Böyle bir teklik…

Lem yelid ve lem yûled:[27] "Doğurmamıştır ve doğurulmamıştır." Genel olarak tefsirde ya da mealde okuduğumuzda böyle yazar. Doğrusu öyle değildir. **Lem yelid velem yûled:** "Doğurtmamıştır ve doğurulmamıştır." Doğurmamış dediğimizde kim doğuruyor? -Ana doğuruyor. Kim

[25] İhlas /1
[26] İhlas /2
[27] İhlas /3

doğurtuyor? -Baba doğurtuyor. Doğurmamış deseydi “lem yelid” değil “lem telid” demesi gerekirdi; yani kelimeyi müennes olarak, dişil olarak kullanması gerekirdi. Ama âlimlerimiz; “ana olmamıştır, oğul olmamıştır” dediler. Öyle değil, “baba olmamıştır, oğul olmamıştır.” Ayette böyle bir fark vardır.

Allah ne için böyle buyuruyor?

Allah bir şeyi reddetmek için, Hristiyanlıktaki teslis inancını reddetmek için böyle söylüyor. Burası önemlidir. Hristiyanlar; “Baba, oğul, kutsal ruh” dediler. “Ana” demediler “baba” dediler. Onun için Allah; “doğurtmamış ve doğurulmamıştır” dedi.

Bir İsevilik vardır bir de Hristiyanlık; bir Musevilik vardır bir de Yahudilik vardır. İkisi de ayrı ayrıdır; yani İsevi’yle Hristiyan aynı değildir. İsevi, Hz. İsa (a.s.)’a iman etmiş olanlardır. Bunlar Mü’mindirler ve Müslümandırlar. Hz. İsa (a.s.)’ı Allah’ın nebisi ve resulü olarak kabul edip iman edenlerdir.

Ama Hristiyanlık öyle değildir. Hristiyanlıkta peygamber yoktur; çünkü peygamber bir beşer olarak kabul edilmez, ilah olarak kabul edilir. Niye ilah olarak kabul ediliyor? Bunun bir sebebi olmalıdır. Aslında Hristiyanlık, teslis inancını kendinden bir önceki nesilden almıştır; yani Eski Mısır’dan. Eski Mısır’da zaten teslis inancı vardı ve sembolleri de aynıydı.

Eski Mısır’da aynen baba, oğul, kutsal ruh gibi teslis inancı vardı. Birine İsis, birine Horus, birine de Osiris diyorlardı. İsis, ana kraliçe demekti. Aynı zamanda kucağında bir de çocuk vardı. Ona da Horus diyorlardı. Nasıl ki Meryem Ana’nın kucağında Hz. İsa (a.s.)’ın olduğu resimler varsa eski Mısır’da da o resmin aynısı vardı. Hristiyanlık onu olduğu gibi almıştır. Haçı da olduğu gibi

almıştır. Firavunların elinde de aynen o haç vardı. Hristiyanlar sadece sapını uzatmıştır; yani bu inancın İsevilikle, Müslümanlıkla alakası olmayan bir kaynağı vardır. Mısırlılar da bunu daha önce Sümerler'den almıştı.

Bir de Brahmanizm vardır. Bu teslis inancı onlardan da Budizm'e geçmiştir; yani bütün dinler birbirinden beslenmiştir. Tabi ki bunlara din denmez. Teslis dini denir. Onlar da kendi ilahlarına Şiva, Vişnu bir de Mişna demiştir. Üçlü teslis, yine aynısı... Yani bu teslis inancı müşriklerin kendi kendine ürettiği bir inançtır. İslam'la, İsevilikle, Musevilikle hiçbir alakası yoktur. Onun için bu inancı kabul edenler kendi isimlerini de Hristiyan olarak, Yahudi olarak değiştirmişlerdir.

Allah İhlas Suresi'nde **Kul huvallâhu ehad** derken bir de yanlış olan inancı düzeltmektedir; Allah üç tane değildir, teslis yoktur. Allah ehaddir. Onun için Hz. İsa (a.s.) da bizim peygamberimizdir. Bununla beraber Müslümandır. Ona iman etmiş olanlar da Müslümandır. Öteki "ben Hristiyanım" diyorsa ona İsevi demek doğru değildir. Aynı şekilde tahrif edilen İncil, Allah'ın kitabı Kur'an gibi değildir. Sadece Hz. İsa (a.s.)'ın hayatındaki bazı alıntılardan ibarettir.

Yani bizim anlayacağımız şekilde Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in hayatından alıntılar gibi. Yoksa Allah'ın peygamberi ortada olmayınca kitabı da ortada olmaz. Onun için onlara din demek doğru değildir. Allah'ın dini demek hiç doğru değildir. Eğer bir din tahrif olmuşsa, başka bir şirk diniyle değiştirilmişse o artık Allah'ın dini değildir. Bazen konuşuluyor; dinler arası diyalog diye Allah'ın dininden başka din var mı ki onunla diyalog olsun!

İhlas Suresi'ni anlamaya çalışıyorduk. Hepsi birbirine bağlı

olduğu için parça parça anlamak gerekiyor. **Lem yelid ve lem yûled:** “Doğurtmamıştır ve doğurulmamıştır.” Yani öyle baba, oğul, kutsal ruh (ana) yoktur.

Ve lem yekûn lehû kufuven ehad:[28] “Hiçbir şey, hiç kimse ona denk olmaz.” Ona ortak olmaz, ona benzer olmaz, ona eş olmaz.

Ehad ismine benzer bir de Vahid ismi vardır. Vahid ismi Allah’tan şirki nefyeder. Ona bir şeyin şirk koşulmasını nefyeder. Ehad ismi ona bir şeyin benzer olmasını nefyeder. “Bir şey ona benzemez” demek ayrı şey, “onun ortağı yoktur” demek ayrı şeydir.

Bir de Hamid ismi vardır. Hamde layık olan, övgüye layık olan bir tek odur, demektir. Onları, sırası gelince hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah!

Bir önceki ayette “Allah’a hiçbir şeyi benzetmeyin, bu da Allah’ın eşidir demeyin, Allah’ın oğludur demeyin, böyle bir kıyas yapmayın” buyruldu.

Bir ayeti kerimede de; **“Onlar Allah’a evlat isnat ettiler. Onların bu söylediklerinden dolayı nerdeyse gökler çatlayacak”**[29] buyruldu. O kadar büyük bir söz söylediler ki gökler Allah’ın haşyetinden nerdeyse çatlayacak; yani bu, gök ve yer “Allah gazap eder” diye korktu demektir.

Allah tektir! Ama hiçbir şekilde teklik insan için ikram değildir. Mesela; bir insanın tek başına mutlu olması, huzurlu olması mümkün değildir. Bir insana cenneti verseler, onu

[28] İhlas /4
[29] Meryem /90,91

cennete koysalar, tek başına olsa, hiç kimse orda olmasa bu onun için eksiklik midir, fazlalık mıdır? -Eksikliktir... O mutlu olamaz, huzurlu olamaz. Mutlu olabilmesi, huzurlu olabilmesi için kendi güzelliğini de gösterebilmesi gerekir, orda başkalarının da olması gerekir.

Onun için hiç kimse "ben kendime yeterim, yetmeliyim" dememelidir. "Benim kimseye ihtiyacım yok" dememelidir. Herkes birbirine muhtaçtır. Biz çok oldukça, birbirimizle oldukça kâmil oluruz. Allah ehadiyetiyle mükemmeldir. Mükemmeliyet bir tek ona aittir. Eğer biri "ben kendime yeterim" derse Allah'ın ehadiyetine kendini şirk koşmuş olur. Onun için Allah mü'minleri tarif ederken; **"Onlar işlerini şurayla görürler."**[30] İşlerini aralarında meşveretle görürler, istişare ederek işlerini görürler, buyurdu; yani "ben akıllıyım, benim aklım bana yeter deyip hüküm vermezler, istişare eder, danışırlar" dedi.

Allah bu emri Resulullah (s.a.v) Efendimiz'e de yapmıştı. **"Sahabenle istişare et"**[31] buyurmuştu. Bu durumda istişarede rahmet vardır, bereket vardır. Eğer tek başımıza "ben kendime yeterim" dersek o zaman Allah'ın Ehad ismine şirk koşmuş oluruz. Tabi ki farkında olmadan, bunu bilmeden…

Allah'ın ehadiyeti aynı zamanda bütün isimlerde de tecelli etmiştir. Allah bütün isimlerinde ehaddir; yani tektir.

Nasıl?

Mesela Allah semi'dir, basirdir; görür ve işitir. İnsan da görüp işitir. Allah veduddur, sever, sevilmeyi ister. İnsan da sever ve sevilmeyi ister; ama unutmamamız gereken şey nedir? -Allah,

---

[30] Şura /38
[31] Âli İmrân /159

insanın görmesi gibi görmez. İşitmesi gibi işitmez, sevmesi gibi sevmez. Allah'ın görmesi, işitmesi, sevmesi insanın görmesine, işitmesine, sevmesine benzemez. Allah her şeyi her şeyle görür, her şeyle işitir, her şeyle sever, onu onunla sever. Onu yaratan odur. Onu varlıkta tutan odur. Onda tecelli eden onun kendi esmasıdır. Bu durumda Allah'ın işitmesi, görmesi, sevmesi insanınkine benzer mi? -Benzemez… Bu ayrımı bilmek lazım…

Kulun görmesi, işitmesi, sevmesi sınırlıdır. Allah'ın ise sınırsızdır. Hadsiz ve hudutsuzdur. Anlaşılamayacak şekildedir, aklın kavrayamayacağı şekildedir. Burada kulun kendi acziyetini anlaması gerekir. Kul, acziyetini bilirse rabbinin büyüklüğünü anlamış olur. Kul, acizliğini bilip rabbine boyun bükünce Allah onu yüceltir; ama başını kaldırıp kibirlenerek "ben biliyorum anladım, ben idrak ettim" derse Allah ona; **"İn aşağı"** der. **"Orası senin kibirleneceğin yer değildir"**[32] der.

Rivayet edilir ki;

- Bütün ilimleri okumuş anlamış âlim bir zat; "ben bu ilmimle, bu aklımla, Allah'ı bulurum, Allah'ı anlarım" demiş; samimi bir zat olduğundan da Allah, Cebrail (a.s.)'a buyurmuş;

- Şu kulum bu aklıyla, bu ilmiyle beni anlayacağını düşünüyor. Şuna böyle olmadığını öğret, bir ders ver, demiş.

O zat her sabah denizin kenarına gidip abdest alırmış. Bu nedenle Cebrail (a.s.) ondan önce o deniz kenarına gitmiş ve eliyle suyun kenarında bir çukur kazmış. Sonra adam gelip bu durumu görünce ona sormuş;

- Ne yapıyorsun?

---

[32] Sad /76,77

Cebrail (a.s.) cevap vermiş;

- Şu denizin altında ne var merak ediyorum. Onun için bu çukuru kazıyorum. Buradaki suyu şuraya aktaracağım. Deniz boşalınca da buranın dibinde ne var göreceğim, demiş.

Adam demiş ki;

- Sen deli misin? Bu derya nasıl bu çukura sığar?

Cebrail (a.s.) da;

- Sen o küçücük aklınla Allah'ı kavramaya, ihata etmeye çalışıyorsun. Senin yaptığın mı deliliktir yoksa benim yaptığım mı deliliktir? Hangimizin ki daha delilik? Diye sormuş.

Adam bu cevap karşısında düşmüş ve bayılmış. Cebrail (a.s.) ona dersini bu şekilde vermiş ve adam yanlış yaptığını anlamış.

Onun için biz de küçücük aklımızla Allah'ı ihata etmeye çalışmayalım. Çalışırsak bu, bir tasa bir deryayı sığdırmaya çalışmak olur. Bu yüzden haddimizi bilmemiz gerekir.

Aslında Allah'ın isimleri birbirine geçmiş durumdadır; yani Allah'ın bir ismi tecelli ederken diğer isimler de beraber tecelli eder. Bir ismini anlarken diğer isimleri de beraberinde parça parça anlamış oluruz.

Mesela nasıl?

Mesela Allah halıktır; yani yaratandır, deriz. Eğer Allah yaratıyorsa yarattığını görmesi de gerekir. Bu durumda Allah

basirdir. Onu varlıkta durdurması da gerekir, Allah kayyumdur. Bu durumda Halık ismiyle beraber aynı zamanda Allah'ın Basir ismi, Kayyum ismi de tecelli eder. Yaratmışsa yarattığını bilmesi de gerekir, Allah âlimdir. Âlim ismi de beraber tecelli etti; yani Halık ismini anlarken bu isimleri de beraber öğreniriz. Allah yarattığına ikram etmiş dersek Kerim ismini de beraber anlarız ve Allah yaratıyorsa sevdiği içindir. Bu durumda Vedud ismini de beraber anlarız.

Bir ismi anlarken diğer isimleri de beraberinde anlıyoruz. İsimler onun için birbirinden bağımsız değildir. Hepsi birbirine geçmiş durumdadır. Her bir ismi anlarken, düşünürken, tefekkür ederken, zikrederken o ismin nuru tecelli eder. Tecelli eden o bir tane ismin nuru değildir.

Mesela söyledim; Halık ismini tefekkür ederken en az 50 tane ismi de beraberinde zikretmiş oluruz. Bütün bu isimlerin hepsinde hangi ismi söylersek söyleyelim Allah'ın Ehad isminin tecellisi vardır. "Allah ehaddir" demiş oluruz. Bunu onun için söyledim. Allah'ın Ehad ismi, Vedud ismi, Rab ismi, Rahman ismi, Ekrem ismi, Vekil ismi bütün isimlerde tecelli etmiştir. Nüzul sırasına göre Allah'ın ilk söylediği isimlerde bütün isimler birden tecelli eder. Onun için Allah'ın esmasını nüzul sırasına göre anlamamız gerekir.

Ne dedik; her ne ki aklımıza geliyorsa o Allah değildir. O zaman her ne ki aklımıza geliyorsa ona "La ilahe" diyoruz; ama bir de "İllallah" demek gerekiyor. "İllallah" diyebilmek için de bunun mertebeleri vardır, bu basamak basamaktır. Hiçbir şey birden olmaz. Rabbimizin esmasını, isimlerini müşahede etmek istiyorsak, önce o perdeye bakmak gerekir; çünkü Allah'ın isimleri Allah'ın zatına perdedir. Bütün varlıkta öncelikle kendinde, kendi üzerinde Allah'ın isimlerini görmen gerekir.

Görmen gerekir ki; sen insanlara, mahlûkata merhamet ediyorsun. Bu sonsuz bir deryadan bir damla merhamettir ve sen bunu Allah'tan almışsındır; lakin bu merhamet Allah'a aittir.

Bu durumda Allah, mahlûkatına acaba nasıl merhamet eder, bunu anlamaya çalışman gerekiyor. Sendeki bütün sıfatların her biri Allah'ın bir esmasından tecelli etmiştir. Bu durumda sende Allah'ın güzelliği vardır. Bir başka kulda bu güzelliği, esmayı gördüğünde ve o güzelliği severken Allah'ın ismini sevmiş olursun, esmasını sevmiş olursun, Allah'ın ondaki güzelliğini sevmiş olursun.

Bütün varlık Allah'a aynadır. Allah'ın isimlerine, Esmau'l Husna'ya aynadır. Nerde bir güzellik varsa orda Allah'ın isminin, güzelliğinin tecellisi vardır. Birinde güzellik yoksa o, Allah'ın isimlerinden nasibini almadığı içindir. Karanlıkta kaldığı içindir. Böyle bakarsak, bütün varlıkta Allah'ın güzelliğini görmeye çalışırsak, Allah bize bu perdeyi aralar; ama önce böyle bir çabanın, gayretin içinde olmamız gerekir. Böyle bir derdimizin olması gerekir. Elbette ki böyle bir şeyi bizim kendi kendimize yapmamız mümkün değildir. Gücümüz buna yetmez.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Allah beni muallim olarak (talim ettirmek için) gönderdi."*[33]

Alleme esmae kulleha:[34] Allah "Âdem'e bütün isimleri talim etti." Talim ettiren Allah'tır. Biz Allah'ın talim ettirdiği o esmanın üstünü perdeledik, örttük, gözümüzü kapattık, görmezden geldik. Bize düşen o perdeyi aralamaktır. O zaman o perdeyi üzerimizden aralayacak biri lazım bize. Eğer biz ona müsaade edersek onu aralar, onu kaldırır.

[33] Dârimî, Mukaddime, 32; İbn Mâce, Mukaddime, 17
[34] Bakara /31

Bunun için de ona aklımızı şirk koşmaktan, ilmimizi şirk koşmaktan, varlığımızı şirk koşmaktan kurtulmak gerekir. Ona “Beni rabbimle muhatap et, beni rabbimle buluştur” dememiz gerekir. Bunun için yanıp tutuşmak gerekir.

Allah’ın cemalini müşahedenin bir bedeli vardır. O bedel müşahedenin tek bedelidir.

Nedir o?

Allah’a âşık olmak... Allah’a öyle bir âşık olmak gerekir ki; o aşkın gönülde her ne varsa onu yakması gerekir. Çöplüğe dönmüş bir gönle Allah tecelli etmez. Eğer aşk ile onu temizlersek, Allah’ın aşkı gönlümüzdeki başka şeyleri, masivayı yakarsa o zaman Allah gönlümüze misafir olur.

Bir misafiri bile eve davet ederken ne yapıyoruz? -Orayı temizliyoruz, misafire layık hale getiriyoruz; ama gönlümüz çöplüğe dönmüşse Allah’ı nasıl oraya davet ederiz! Allah oraya nasıl icabet eder!

Ama ne buyurdu; **“Allah, şirk hariç bütün günahları affeder.”**[35] Bütün günahlarımıza tövbe edince, “estağfirullah” deyince, Allah o günahları hiç olmamış gibi siler. Gönlümüzde hiçbir leke kalmaz; ama Allah şirkin lekesini bile kabul etmez.

Allah’ın ehadiyetine şirk koşmak ayrı şeydir, vahidiyetine şirk koşmak ayrı şeydir. Allah ehaddir, Allah vahiddir. Ehadiyetine şirk koşmak demek zati şirktir. Vahidiyetine şirk koşmak ise isimlerinde, Esmau’l Husna’sında ona şirk koşmaktır.

Bunun için de Allah ayeti kerimede öyle buyurdu; **“Bütün**

---

[35] Nisa /116

peygamberleri gönderdiğimizde onların söyledikleri sadece Allah'a âbd olun ve Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayındır."[36] Allah'ın bizden istediği işte budur; Allah'ın zatına şirk koşmamak, isimlerine şirk koşmamak.

Allah hepimizi murat ettiği şekliyle kendisini tanıyanlardan eylesin inşallah! Onun ehadiyetine hiçbir şeyi şirk koşmayanlardan eylesin. Onun vahidiyetine, isimlerine hiçbir şeyi şirk koşmayanlardan eylesin. Allah bizi haddini bilenlerden eylesin inşallah!

Allah hepinizden razı olsun.

[36] Enbiya /25

الصَّمَدُ جل جلاله

ES SAMED

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın El Esmau'l Husna'sından Es Samed ismini anlamaya çalışacağız inşallah!

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; *İnna Lillahi tis'un ve tis'une ism: "Allah'ın 99 ismi vardır." Ve Men ahsâhâ: "Kim onları tahsil ederse." Fekad dahele cenneh: "O, cennete girer"*[1] Yani o cennet olmuştur. İsimleri "ehsa" etmek demek saymak demek değildir. Tahsil etmek demektir; yani o ismi öğrenmek, bilmek, anlamak, ona iman etmek, bir de onu üzerinde göstermektir. Allah'ın samed ismi Kur'an'da bir tek yerde geçer, o da İhlas Suresi'dir. **Kul huvallâhu ehad. Allâhus samed:**[2] "De ki: Allah ehaddir. Allah sameddir."

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; *"Kim üç İhlas okursa Kur'an'ı hatmetmiş olur."*[3]

Kur'an üç bölümden oluşur; bir bölümü Allah'ı anlatır. Dolayısıyla insanı anlatır, Hz. İnsan olmayı anlatır. Allah'ın isimleri nasıl tecelli eder onu anlatır. Kulluğu, âbdiyeti anlatır. Bir bölümü peygamberliği anlatır; peygamberlerle beraber olanları,

[1] Tirmizî, İbn-i Hibban, Hâkim
[2] İhlas /1,2
[3] Buharî, Müslim, Tirmizî, Nesâî, Ebu Davud, İbni Mâce

onun karşısında olanları, dünya hayatını anlatır. Bir bölümü de ahireti anlatır; kıyameti, hesap yerini, hesabı ve cehennemi, cenneti, oradaki nimetleri anlatır. Kur'an bu üç bölümden meydana gelir.

Bir ilim eğer Allah'ı anlatıyorsa o en büyüktür. Nitekim en büyüğü anlatan ilim en büyüktür. Onun için esmayı bilmek en büyük ilimdir, en büyük marifettir. Onun üzerinde bir bilgi ve bir marifet de yoktur.

Allah'ı nasıl öğrenmeliyiz?

Allah'ın kendini tanıttığı gibi, isimlerinden tanımalıyız. Allah'ı tanırken aslında kendimizi tanıyoruz; yani insanı, insan olmayı tanıyoruz. Nasıl insan olunur onu tanıyor, anlıyoruz. Allah'ın isimleri bir kulda nasıl tecelli eder, nasıl tecelli etmelidir onu anlıyoruz. Allah'a kulluk nasıl yapılır, Allah'ın rızası, dostluğu nasıl kazanılır onu anlıyoruz.

Allah'ın Samed ismi Kur'an'ın nüzul sırasına göre gelen 13. isimdir, 13. sıfattır. Daha önce Allah'ın Rab ismini, Rahman ismini, Rahim ismini, Malik ismini, Ekrem ismini, İlah ismini, Vekil ismini, Ğafur ismini, E'âla ismini, Habir ismini, Melik ismini, Ehad ismini anlamaya çalıştık. Şimdi de Allah'ın Samed ismini hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah!

Allah'ın kelamını öğrenirken, özellikle isimlerini öğrenirken o kelime hangi manaya gelir onu anlamak gerekiyor. Bir kelimenin zahiri tarafı vardır bir de onun manası vardır. Samed demek kelimenin zahiridir. Samed; hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin kendisine muhtaç olduğu zat demek de onun manasıdır.

Bir de Allah'ın bu ismi nasıl tecelli eder, Allah'ta nasıl tecelli eder, kulda nasıl tecelli etmelidir, bunları anlamak lazım. Bu da işin hikmetidir. Bunu anlamadan ismi anlamış olmuyoruz. Sadece kuru kuruya "Allah hiçbir şeye muhtaç olmayandır. Her şeyin kendisine muhtaç olduğu zattır" demek bu manayı, samed isminin manasını, ifade etmez. İnşallah hep beraber bunu anlamaya çalışacağız!

Dünyadaki diller iki türlüdür. Bunlardan bir tanesi sonuna ek alan dillerdir. Türkçe, Kürtçe gibi… Bazı kelimelerden misal vermek gerekirse; geliyor, gidiyor, gelecek, gelmeyecek, yazdı, yazacak, yazıyor, yazılsın, yazılmasın, yazılmış gibi. Bu kelimelerin hepsi sondan ek alır.

Diğer diller de çekimli olan dillerdir. Arapça bunlardan bir tanesidir. Çekimli dillerde üç türlü çekim vardır. Buna iştikak denir. Kelime nasıl çekime uğruyor onu kısaca anlatayım;

Arapça'da kelimeler öz olarak üç harften oluşur. Bunlardan gerisi ektir. Bir kelimenin harfleri aynı, sıralaması da aynı ise ona küçük çekim, küçük iştikak denir. Mesela; melek, melekût, mülk, malik gibi... Harfler aynı yere geliyor; fakat mana değişiyor. Melekle mülk birbirinden farklıdır. Mülkiyet birbirinden farklıdır. Görüldüğü gibi harfler olduğu gibi yerinde durdu ama önden, sondan harf değişince mana değişmiş oldu; ama o mana hep birbirine benzer. Aynı manayı ifade eder yani.

Bir de harfler aynı, sıralama farklı ise, yine melek üzerinden anlayacak olursak; "melek" kelimesini tersten okuduğumuzda harflerin yeri değişirse "kelime" olur. Kelime, güçlü söz demektir. "söz" başka "kelime" başkadır. Melek de aynı şekilde güçlü, kuvvetli manasına gelir. Ya da "lemeke" deyince yumruk manasına gelir. "Mülk" dendiğinde ise bu, gücü

ifade eder. Görüldüğü gibi kelimelerdeki harfler aynı ama yerleri değiştirildiğinde farklı manaları veren ve yine ilk manasındaki özü muhafaza eden kelimeler oluştu.

Hangi kelime nasıl kullanılır bunu bilmek ayrı bir mesele. Bir de üç harften sonuncu harf değişirse; yani o harfin mahrecine benzeyen bir ses çıkarsa, söylenirse buna da büyük iştikak denir. İki harfi aynı bir harfi farklı... Yine aynı manaya gelir. Özellikle bu samed isminde çok belirgindir. Mesela "samed"in kelime manası; içinden hiçbir şey çıkmayan demektir. Semi işitmek, summun işitmeyen, işitmezler demektir. Yani kulağına bir şey girmez. Görüldüğü gibi semi isminin son harfi "nun" oldu; yani son harf değişince yine bu iştikakı verdi.

Özellikle Allah'ın isimlerini anlatırken, anlarken mutlaka o kelimenin bütün o iştikaklarla çekimlerinin yapılması gerekiyor ki zahiri manasına ulaşılsın, anlaşılsın. Kelimeyi sadece bütün zahiri manalarıyla bilmek yetmiyor. Bir de onun hikmet tarafı vardır. Onun için biri Allah'ın kelamını, Allah'ın esmasını anlatıyorsa mutlaka hikmeti de bilmesi gerekir.

Hikmet, Allah'ın muradı demektir. Allah bir kelimeyi, bir ismi söylediğinde hangi manayı murat etti, neyi murat etti onu bilmek gerekir. Bunun için de Allah'ı tanımış olmak gerekir.

Kısaca Allah'ın Samed ismi ne demektir, onu beraberce anlayalım. Bu ismi birçok âlim farklı farklı anlamaya çalışmış ve anlamışlardır. Âlimlerimiz neler söylemiş önce onu söyleyeyim;

Samed; parçalanmaktan, bütün noksanlıktan münezzeh olandır, demişlerdir.

Sahabeden biri Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e soruyor; *"Ya*

Resulullah samed ne demektir?" Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyor; *"Tüm ihtiyaçlarda kendisine başvurulan, kendisinden istenilen zat, demektir."*

Sahabeden başka biri ise bu soruya cevap verirken samed ismi için; "her sıfatında ve fiilinde kâmil zat" dedi. Başka biri; "yalnız kendisinden istenilen zat" dedi. Başka biri; "dilediğini yapan, dilediği gibi hükmeden, hiç kimsenin dileğine karşı çıkamadığı zat" dedi. Başka biri; "varis edilmez, varis olmaz, tek mirasçısı kendisidir" dedi. Başka biri; "kendisinde boşluk bulunmayan zat" dedi. Bir başkası; "her zaman galip olan mağlubiyetsiz zat" dedi.

Âlimlerimiz ise; "hiç kimseye muhtaç olmayan zat", "herhangi bir sıfatla nitelenemeyen zat", "uyumayan ve uyutmayan zat", "her tür ayıptan münezzeh zat", "hiçbir afetin arız olmadığı zat" dedi. Allah'ın Samed ismini Resulullah (s.a.v.) Efendimiz, sahabe ve âlimlerimiz böyle beyan ettiler.

Okuduğumuzu anlamadan ona iman etmemiz mümkün değildir. Söz konusu Allah'ın isimleri, Esmau'l Husna olunca o ismi anlamadan, tanımadan ona iman etmemiz mümkün olmaz. Dolayısıyla o isim bizde nasıl tecelli eder, nasıl tecelli etmesi gerekir onu anlamış olmamız mümkün olmaz. Bu durumda da Allah'a nasıl halife olacağız, olmamız gerekir onu anlamış olmayız. O zaman mutlaka Allah'ın isimlerini anlamak gerekiyor; çünkü anlamadan iman olmaz, halifelik olmaz, âbdiyet olmaz.

İhlas Suresi'nde Allah'ın bir Ehad bir de Samed ismi geçiyor. Her iki isim de Kur'an'da tek sefer geçer. O da İhlas Suresi'ndedir.

Kul huvallahu ehad: "De ki: O Allah ehaddir (tektir)."

Allahu Samed: "Allah sameddir." Samed ismi ehad ismini anlatıyor. Bundan sonra gelen iki ayet de samed ismini anlatır. Nasıl Samed? **Lem yelid ve lem yûled ve lem yekûn lehû kufuven ehad:**[4] "O Allah sameddir, doğurtmamıştır (baba olmamıştır).", "Doğmamıştır (evlat olmamıştır)" yani Hristiyanların söylediği gibi baba olmamıştır. Baba, oğul, kutsal ruh yoktur. Hz. İsa (a.s.) Allah'ın oğlu değildir. Hz. İsa (a.s.)'a Allah denmez, Allah'ın oğlu denmez. O, Allah'ın kulu ve resulüdür. Allah'ın ikramda bulunduğu bir kuldur.

Aynı şekilde müşrikler Allah'a şirk koşarken "melekler Allah'ın kızlarıdır" dedi. Bir de putlardan Lat, Uzza, Menat bayan isimleridir. "Bunlar da Allah'ın eşleridir" dediler. **Ve lem yekûn lehu kufuven ehad:** "Hiçbir şey ona denk (eş) olmadı." O, eş edinmez. Bu Allah'ın samed isminin manasıdır. Onun için samed; hiçbir şey kendisine dâhil olmayan ve hiçbir şey de kendisinden çıkmayan zat demektir.

Allah'ın isimlerini, Esmau'l Husna'yı öğrenirsek eğer neyi kazanır, neyi anlarız?

Önce Allah'ı isimleriyle tanırız, anlarız sonra Hz. İnsanı; yani Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i tanırız. Allah'ın isimleri onda nasıl tecelli etmiş, o isimlerle hayatı nasıl yaşamış onu anlarız. Allah'ın isimlerini öğrendikçe, anladıkça Allah'ın yeryüzündeki halifesi nedir, nasıl olunur onu anlarız. Allah'a nasıl âbd oluruz, kul oluruz onu anlarız.

Allah, insanı yaratırken zatıyla, sıfatıyla tecelli edip yaratmıştır. Dolayısıyla Allah'ın bütün isimleri kulun gönlünde mevcuttur. Allah, kulu kemale ersin; kemale ererken çabasını, gayretini sarf edip kendi varlığı kendi kazancı olsun diye onu

[4] İhlas /1-4

dünyaya göndermiştir.

Peki, insan nasıl var olacak? -Allah’ın isimleriyle.

Allah’ın isimleriyle var olunca, Allah’ın isimleri onda tecelli edince Allah’a halife olur, Hz. İnsan olur. Eğer bunu yok sayarsa, unutursa, bunun farkında olmazsa kendi kendini harcar, harcamış olur.

Allah’ın isimleri, bir kulda nasıl tecelli eder?

Nasıl ki bir tohum toprağa düşünce toprakta çatlayıp büyüyor, ağaç olup meyve veriyorsa Allah’ın isimleri de böyledir. O esma tohumu insanın gönlünde mevcuttur; ama bir tek tohum ağacın meydana çıkması için kendi başına yeterli değildir ona su lazımdır, güneş lazımdır. Esma da böyledir.

Bir de manevi olarak o ismin gönülde tecelli etmesi için mutlaka onu büyütecek bir bahçıvan lazımdır. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz sahabeyi öyle yetiştirmişti. Kendisi hem örnek olmuş hem de bir kulun üzerinde esma nasıl tecelli eder onu öğretmiş ve Allah’ın esmasıyla onlara muamele etmiştir.

Bütün dinlerin aslı tevhittir; ama baktığımızda diğer dinlerde Esmau’l Husna’yı göremiyoruz. Niye onlarda Esmau’l Husna yok? Kitaplarında yok muydu? -Elbette ki vardı; ama kitaplarını tahrif edince ne yaptılar? -Esmayı oradan çıkardılar. Sanki Allah’ın isimleri, esması yokmuş gibi... Bunu Allah’a teşbihi kaldırmak için yaptılar; lakin Allah’ın isimleri olmayınca Allah’ı anlamada teşbih olmaz. Yani Allah’ı anlamak mümkün olmaz.

Onun için Allah’ı bütünüyle tenzih ettiler. Bütünüyle tenzih küfürdür. Allah hiçbir şekilde anlaşılmaz denince bu küfür olur.

Oysaki Allah zatıyla anlaşılmaz; ama isimleriyle, Esmau'l Husna'sıyla, bütünüyle anlaşılır ve tanınır. Hem de kul; Allah'ın isimlerini, sıfatlarını kendi üzerinde görerek, tadarak tanır. Bu teşbihtir. Yani Allah'ı bilmek, anlamak için tenzihle teşbih arasında olmak gerekir. Bütünüyle tenzih de küfür, teşbih de küfürdür. Allah'ın zatı için tenzih, isimleri, sıfatları için teşbih gerekir; yani benzetme gerekir.

Allah'ın Samed ismi insanda nasıl tecelli ediyor, bunu anladığımızda Allah'ın samed ismini anlamış oluruz. Kendi üzerimizde Allah'ın isimlerini anlamadan onu anlamak mümkün değildir. Samed; hiçbir şeye muhtaç olmayan, her şeyin, herkesin kendisine muhtaç olduğu zat demektir. İhtiyacı olmadığı halde bütün varlığın ihtiyacını gideren zat… İhtiyacı olmadığı, mecbur olmadığı halde severek, isteyerek bütün mahlûkatın, varlığın ihtiyacını gören zat, gideren zat demektir.

Allah'ın samedliğini nasıl anlamalıyız?

Kendi üzerimizden anlayacağımız için; bütün insanlar ona muhtaçtır. O da onların ihtiyacını giderir. Varlığın, insanın yaratılışının gayesi budur. İnsan kemale ersin, Hz. İnsan olsun, güzel olsun, güzel yapsın diye yaratılmıştır. Allah öyle beyan etti. Ne buyurdu ayeti kerimede; **"Malca, mevkice kiminizi kiminizden üstün kıldık ki birbirinizle kaynaşasınız diye."**[5] Birbirinize karşı ünsiyet peyda edesiniz ve birbirinizi sevesiniz diye. Allah neden bir kısmını bir kısmından malca, mevkice üstün kılmış? -Birbirleriyle kaynaşsın, birbirlerini sevsin diye. Bununla beraber ne zaman, nerden bir ikram gelirse, bir iyilik gelirse gelsin o, Allah'tandır.

Birbirimizin ihtiyacını görürken önce neyi kazanıyoruz, onu

[5] Zuhruf /32

anlamaya çalışalım.

Biri, birine bir ikramda bulunduğunda o ikram ettiğini Allah'a vermiştir. Allah öyle buyurdu; **"Ey iman edenler Allah ile yaptığınız alışverişten dolayı sevinin."**[6] Bir şeyi Allah için yapıyorsan sen alışverişi Allah ile yapıyorsun; yani onu Allah'a verdin demektir. Allah onu öyle kabul eder.

Bütün iyilikler Allah'tan olunca biri birinden bir şey alıyorsa o aldığını Allah'tan alıyor, veren ise Allah'a veriyor demektir; yani her ikisi de alışverişi Allah ile yapmıştır. Bu durumda ikisi de birbirini sever. Nasıl sever? -İkramı gören kendisine ikram edeni sever eğer nankör biri değilse- ona teşekkür eder. Allah'a şükreder, Allah'ı sever. Bu durumda biri, birinden bir nimet almışsa her halükarda imanını artırmıştır, şükrünü artırmıştır. Onun gönlündeki sevgisi artmıştır. Hem Allah'ı sevmiştir, hem kendisine vereni sevmiştir.

Peki, veren bunu nasıl kazanıyor? -Veren, verdiğini Allah'a vermiştir. Allah ile alışveriş yapmıştır. Allah en az bire on, bire yüz, bire yedi yüz, bir de bire hesapsız verir. Eğer birine bir ikramda bulunmuşsak ne dememiz lazım? -"Allah ile alışveriş yaptık, bire on kazandık." Doğru bakış böyledir, onun kazanmasına sebep olduğu için verdiği kişiyi ayrıca sevmesi lazım. Eğer severse verdiğini Allah için vermiş olur ve Allah için verdiğinden dolayı Allah da onun mükâfatını hemen verir ve o kişi Allah'ı sever.

Allah'ın muradını anlatıyorum. Samed isminin manasını anlatıyorum. Allah, kulları birbirine muhtaç etmişse bu durumda kimimizi kimimizden malca, mevkice üstün kılmışsa; alışveriş yapalım diye, birbirimize verelim, birbirimizden alalım, bununla

---

[6] Tevbe /111

kazanalım diyedir.

Neyi kazanıyorduk?

Sevmeyi, sevilmeyi, Allah'ın sevgisini, kulun sevgisini kazanıyorduk. Allah bizi malca, mevkice üstün kılmışsa, zahiri mevki olsun, manevi mevki olsun; kime neyi vermişse o, onunla alışveriş yapmalıdır. Bir tebessüm bile ikramdır, birine tebessüm ettiğinde ona ikram etmiş olursun. Güzel bir söz söylediğinde, ona bir şeyler öğrettiğinde ikram etmiş olursun. Kim, kendi ailesine bir ikramda bulunursa Allah onu kendisine yapılmış ikram olarak kabul eder; yani hiçbir şey boşa gitmiyor. Eğer onu doğru anlayıp kullanırsak her an kazanma imkânımız vardır.

Neyi kazanma imkânımız vardır?

İmanı, sevgiyi, muhabbeti kazanma imkânımız vardır. İster çocuğumuza, ister eşimize veyahut komşumuza olan muamelemizde olsun. Ya da yürürken birine verdiğimiz selam dahi bize kazandırır. Yani her anda kazanma imkânımız vardır; Allah'ın sevgisini kazanma imkânımız, kulun sevgisini kazanma imkânımız vardır. Allah bize neyi vermişse onu kullanıp o sevgiyi almamız, o sevgiyi kazanmamız gerekir. Hayat baştan sona bundan ibarettir. Allah'a kul olmak, âbd olmak baştan sona bundan ibarettir. Biri ne kadar ikramda bulunursa o kadar samed olur.

Allah'ın isimleri çift yönlüdür; bir kısmı Allah'ın zatına dönüktür, bir kısmı ise Allah'ın fiillerine dönüktür. Samed ismi Allah'ın fiiline dönüktür, ehad ismi ise zatına dönüktür.

Fiile dönük ismin özelliği nedir?

O isim kulda tecelli edince, kul o isimle isimlenip işi (fiili) yapınca Allah onu arttırır. Kulun fiiline göre o isim artar ya da artmaz; ama zata dönükse o değişmiyor. Onun için kul verdikçe samed olur. Allah'ın Samed ismi onda kemale erer; yani kul, verdiği kadarıyla sameddir. Aynı zamanda Allah'ın bir ismi kulda tecelli ettiğinde, Allah diğer bir kısım isimlerini de beraberinde tecelli ettirir, kazandırır.

Mesela Allah'ın Samed ismi bütün isimleri kazandıran bir isimdir. Nasıl kazandırıyor?

Eğer biri ilim öğreniyorsa ve ilminden veriyorsa diyelim. İlminden veren kişi samed isminin tecellisiyle onu verir ve o kişinin de ilmi artar. İlim artınca Allah'ın hangi ismi tecelli eder? - Allah'ın Âlim ismi. O kişi öğretmeye çalıştıkça Allah'ın Âlim ismi onda artmaya, kemale ermeye, ona kazandırmaya devam eder. Eğer biri zenginse ve ikramda bulunuyorsa, malından ikram ediyorsa; Allah'ın Kerim ismi, Vehhab ismi onda tecelli eder. Sadece malından vermiştir; ama Allah'ın iki ismi onda tecelli eder ve beraberinde ona Şekur ismini getirir, Şakir ismini getirir. Böylelikle sadece malından vermesi dört ismin onda tecelli etmesine sebep olur.

İlminden verince âlim ismi tecelli eder. Peşinden hâkim ismi tecelli eder; hikmet tecelli eder. Yani Allah'ın esmasını Allah'ın kendisine verdiği sermayeyle kazanır. Eğer mü'minse, imanı anlatıyorsa, gönlünden mü'mini seviyorsa bu durumda onda Allah'ın Mü'min ismi tecelli eder. Eğer biri insanlara yumuşak bir şekilde muamele ediyorsa Allah'ın Halim ismi onda tecelli eder; yani her bir tavrı için, her bir hareketi için her verdiği için Allah'ın bir ismi, iki ismi, beş ismi mutlaka onda tecelli eder ve biz buraya Hz. İnsan olmaya gelmişsek bizim de bu isimleri kazanmamız gerekir.

Verdikçe kazanırız, alırken de kazanırız. Aynı şekilde biri, birine ikram ettiğinde ikramı veren; Allah'ın Kerim ismini, Vehhab ismini kazanır. Şakir ismini, Şekur ismini kazanır. Allah'ın bu isimleriyle o isimlerinin nuru onda tecelli eder. Karşıdaki de; yani alan da şükrederse aynı isimler onda da tecelli eder. O kişi Allah'ın Kerim ismini sever, ona iman eder. Kerim ismi onda tecelli eder. Vermediği halde kerim ismi onda tecelli eder. Çünkü Allah'a şükreder, verene teşekkür eder. Bu yüzden şekur ismi, şakir ismi onda tecelli eder. Bu durumda biz birbirimiz için ne olmuş oluruz? -Cennet...

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu;

- Kim bu dünyadaki cennete girerse ahiretteki cenneti unutur.

Sahabe sordu;

- Ya Resulullah burada cennet mi vardır?

Buyurdu ki;

- Evet, burada marifet cenneti vardır. Allah'ı bilme, tanıma Cenneti vardır.

Nasıl?

Esmau'l Husna'yla, Allah'ın isimleriyle Allah'ı bilmek ve tanımak. Bildikçe, tanıdıkça, o isimler onda tecelli ettikçe o gönül cennet olur. Asıl cennet de budur. Asıl güzellik de budur. Böyle biri zaten cennete layık olmuş olur.

Onun için bedevinin biri soruyor;

- *Ya Resulullah kısaca bana kendini tanıtabilir misin?*

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki;

- *Benim sermayem marifetullah, kazancım muhabbetullah, dinimin aslı (esası) da akıldır.*[7]

Üç şey…

Sermaye marifetullah; Allah'ı isimleriyle (esmasıyla) bilmek ve tanımak. Bunu bilince, tanıyınca Allah bu isimlerle bize tecelli eder, bu isimlerle bize muamele eder.

Her halükarda muhabbetullah… Her halükarda Allah'ı sever, Allah için sever, Allah'ın isimlerini sever. O isimlerle muamele eden kulu sever. Kulun üzerinde o isimleri sever. Kazandığı muhabbetullahtır.

"*Dinimin aslı akıldır*" dedi; yani kişi bunu aklını kullanarak kazanmalıdır. Düşünerek, tefekkür ederek kazanmalıdır. Düşünmeden, tefekkür etmeden, akletmeden, anlamaya çalışmadan bunu kazanmak mümkün değildir. Bu, kendi kendine olan bir şey değildir. Allah ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"Kim bir güzellik yaparsa onun güzelliğini arttırırız."**[8] Çünkü Allah bire on veriyordu. Mesele güzellik yapmakmış.

Hayatı böyle anlamalıyız. Allah her anda önümüze kazanma fırsatı koyuyor ve her anda birbirimizle kazanıyoruz. Eğer birisi veya bir şey bize Allah'ın ismini, Allah'ın güzelliğini kazandırıyorsa bizim onu sevmemiz, ona teşekkür etmemiz gerekmez mi? Bütün insanlar, hatta bütün mahlûkat bizim için

---

[7] Kidî İyâz, Eş Şafâ Bî Tarifî, Halûkı'l-Mustafa, 1/289
[8] Şura /23

bu haldedir. Hepsi bizim için kazanma imkânıdır.

Onun için insan birbirinin cennetidir. Birbiri için cenneti kazanma imkânıdır. Allah'ın isimleriyle isimlenme, Allah'ı sevme, Allah'a dost olma imkânıdır. İnsan birbiri için böyledir. Eğer biri böyle değilse insanlığı anlamamış, nasıl kazanması gerektiğini anlamamış, halifeliği anlamamış, Allah'a âbd olmayı anlamamış demektir.

İnsan nerde olursa olsun onun her an kazanma imkânı var demektir. Nasıl? -Gönlündeki sevgiyi vererek, ilmi vererek, aklını kullanıp onunla herhangi bir şeyi öğreterek, yol göstererek, malından vererek, vaktinden, zamanından vererek… Her ne olursa olsun kişi vermelidir. Veren kazanır. Bununla beraber herhangi bir şeye muhtaçsa alırken de kazanır. Alırken de aynı şey geçerlidir; yani olanı vermesi, olmayanı da alması lazım. Bunu böyle yapan, anlayan her halükarda kazanır.

Bu yüzden Resulullah (s.a.v.) Efendimiz için; hiçbir zaman "La" (yok) demedi buyrulmuştur.[9] Hatta sahabe anlatıyor; "Ondan, bir şey istenildiğinde eğer kendisinde varsa zaten verir, yoksa onu bir başkasından temin etmeye çalışır, buna da imkân yoksa yine yok demezdi. Yüzünü başka tarafa çevirir, bizler de bunun mümkün olmadığını, imkânsız olduğunu anlardık"

Hatta rivayete göre Hz. Ebubekir, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i sıkacak insanlara şöyle söylerdi; "Ne olur ondan bir şey istemeyin. Olmayınca sıkılıyor çünkü. Eğer siz ondan canını bile isteseniz o verir, vermeyi ister." Sermayesi marifetullah, kazancı muhabbetullah olan elbette ki böyledir.

Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Herkese çalışmasının**

---

[9] Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.13

karşılığı vardır.”[10] Çalışmasının karşılığı... Allah çalışanı sever. Çalışmak deyince öyle dünya hayatını kazanmak için çalışma değil! Elbette ki o da gereklidir, lazımdır; ama asıl çalışılması gerekilen nedir?

Ebedi hayatı kazanma çalışmasıdır. Allah’ın rızasını kazanma çalışmasıdır. Allah’ın isimleriyle isimlenme, imanının gereğini yerine getirme çalışmasıdır. Eğer hayatımız baştan sona ibadet olmazsa, âbdiyet olmazsa Hz. İnsan olmak hiç kimse için mümkün değildir.

Belki bize düşen; çabamızı, gayretimizi sarf edip alan el değil veren el olmaya çalışmaktır. Veren el... Çünkü asıl veren kazanıyor. Alan bir kazanıyorsa veren en az on kazanıyor. Bire yedi yüz, bire bin, bire hesapsız kazanıyor. Onun için eğer bir fedakârlık yapılacaksa; “bunu benim yapmam lazım. Eğer bir güzellik yapmak gerekiyorsa bunu benim yapmam lazım” dememiz gerekir.

Mesela Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki; *“İki kişi dargın olduğunda barışmaya çalışan ilk kişi kazanır. İki kişi karşı karşıya geldiğinde selamı ilk veren kazanır.”*[11]

Yani çabamızla, gayretimizle ilk olmaya çalışmamız gerekir. Hep fedakârlık yapmaya çalışmamız gerekir, vermeye çalışmamız gerekir; çünkü veren kazanır.

Dünya hayatına göre zengin vardır, fakir vardır. Zenginlik de fakirlik de iki türlüdür; bir tembel fakir vardır, bir de müstağni fakir vardır.

---

[10] Necm /39
[11] İbni Ebi Şeybe

Tembel fakir; kendi tembelliğini Allah'a yükler, Allah'a iftira atar. Tembellik yapar, "Allah vermedi" der. Ya da "Ben Allah'a tevekkül ediyorum" der; tembelliğini örtmeye, gizlemeye çalışır. Allah tembelleri sevmez. Şeytan, en çok tembelleri sever. Eğer biri tembellik yapıyorsa şeytan onunla uğraşır.

Bir de müstağni fakir vardır. Çabasını, gayretini sarf etmiştir; ama Allah rızkını daraltmıştır. Bununla beraber müstağnidir. Yani müstağni derken; ihtiyaçsız görünür. Kendini, Allah'ın kendisine takdir ettiği rızka göre, nimete göre ayarlar. Başkasına muhtaç olmamaya çalışır. Bu, müstağni fakirdir. Bununla beraber fakirliğine de sabreder, şükreder itiraz etmez.

Zenginlik de iki çeşittir; bir tanesi hırslı zengin, bir tanesi de kanaat zenginidir. Hırslı zengin; ne kadar zengin olursa olsun o fakirdir. Ne zaman halini sorsan "yok" der. "Durum kötüdür" der, biriktirdikleri onun yedi sülalesine yetse bile sürekli o hırsı devam eder. Gözü açtır, sürekli "yoktur" der.

Bir de kanaat zengini vardır. Allah'ın kendisine ikram ettiğine kanaat etmiştir. O, zengindir. Hiçbir şeyi olmasa da o zengindir. Onun gönlü zengin, ötekinin ise gönlü fakirdir. Hırslı zengin her zaman fakirdir. Eğer yok diyorsa, "benim ihtiyacım var" diyorsa o fakirdir. O, kanaat zengini ise olmadığı halde "hamd olsun idare ediyoruz, vardır" der.

Aslında biri Allah'a tevekkülden yoksun, diğeri Allah'a tevekkül edendir. Biri mü'mindir, öteki ise Allah'a tevekkül etmediği için, güvenmediği için malına güvenir ve sürekli mal biriktirmeye çalışır. O kişi malına güvenmiş, güvenmeye çalışıyor, mala güven olmayacağını da biliyor. Ha bire onu artırmaya çalışır, çoğaltmaya çalışır. Bu kişi hırs zenginidir. Karnı doysa da gözü doymaz. Eğer biri açsa onu doyurursun; ama gözü açsa onu

doyuramazsın. Ne demişler; Onu ancak bir avuç toprak doyurur. Bu onun imanı olmadığı içindir. Allah'a güvenmediği, tevekkül etmediği içindir.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz sahabeden birinin dua ettiğini görüyor. Dua eden şöyle dua ediyordu; *"Ya Rabbi! Senden istiyorum; çünkü ben şehadet ederim ki; sen kendinden başka kendisine âbd olunmaya layık hiçbir ilah olmayansın. Ya Rabbi! Ben şehadet ederim ki; sen kendisinden başka ilah olmayansın. Sen ehadsin, sen samedsin."* ***"Ve lem yekûn lehu kufuven ehad"*** dedi. Yani İhlas Suresi'ni okudu.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki; *"Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki bu adam Allah'a dua edilince duanın kabul olduğu, istenilince de kendisine ikram edilen İsm-i Azam'la dua etti"*[12]

İhlas Suresi'yle dua etmiş. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Kendisine dua edilince, kendisinden istenilince Allah'ın kabul ettiği ism-i azamıyla dua etti"* dedi. Onun için dua ederken, bir şeyi isterken biz de öyle dua edelim.

"Ya Rabbi! Ben şehadet ederim ki senden başka ilah yoktur. Senden başka âbd olunmaya layık ilah yoktur. Senden başka kendisinden istenilmeye layık olan yoktur. Onun için senden istiyorum. Sen ehad olansın, samed olansın. 'Lem yelid ve lem yûled ve lem yekûn lehu kufuven ehad olansın' diye dua edersek Allah bizim duamızı kabul eder ve reddetmez. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz yemin edip öyle söyledi; "Böyle dua ederseniz Allah onu reddetmez. Bu şekilde Allah'tan isterseniz Allah onu verir" dedi.

---

[12] Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, VI, 4678

Kul ne kadar; malından, ilminden, imanından, hikmetinden, marifetinden, sevgisinden, hoşgörüsünden verdiyse o verdiğini Allah'ın isimlerinden vermiş yani alışverişi Allah'ın isimleriyle yapmıştır. Eğer yaptığımızı imanımızdan yapıyorsak, karşımızdakini Allah için seviyorsak, mü'min olduğu için seviyorsak Allah'ın mü'min ismiyle alışveriş yapmışız demektir. İlmimizden veriyorsak Allah'ın Âlim isminin alışverişini yapmışız, malımızdan veriyorsak Allah'ın Kerim isminin, Vehhab isminin alışverişini yapmışız demektir; yani neyi verirsek verelim orda Allah'ın bir esması, ismi vardır.

Biz o isimle aslında bir de ticaret yapıyoruz. Bir ismi verip en az onun on katını ya da hesapsız olarak onu alıyoruz. O isimle beraber birkaç ismi daha Allah ikram ediyor. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in buyurduğu gibi; "*Sermayemiz marifetullah, kazancımız muhabbetullahtır*." Her halükarda muhabbetimiz artıyor, imanımız artıyor.

Ne zamana kadar, nereye kadar artar?

Saf muhabbet oluncaya, saf aşk oluncaya kadar, Allah'ın saf nuru, saf isimleri oluncaya kadar artar. Gerçek manadaki halife de budur; Allah'ın isimleri tecelli etmiş, saf Esmau'l Husna olmuş, Allah'ın nuru olmuş, Allah'ın güzelliğinin tecelli ettiği varlık olmuştur. Allah'ın saf isimlerinin tecellisi olunca Allah'ın zatı tecelli eder.

Sahabe bunu en güzel şekilde yapmıştır. Allah sahabeyi anlatırken ne buyurdu;

"Onlar (ihtiyaçları olduğu halde) yemeği (kardeşlerine), başkalarına yedirirler (ikram ederler). Bir de derler ki; biz bunu herhangi bir ücret karşılığında yapmıyoruz, bunun için sizden

hiçbir şey beklemiyoruz. Sizden bir teşekkür de beklemiyoruz. Biz bunu Allah için yapıyoruz”[13] **derler**.

Teşekkür bile beklemiyor. Karşılığını Allah’tan bekliyor, istiyor. Neyi istiyor Allah’tan? -Allah’ın sevgisini istiyor, rızasını istiyor, esmasının tecellisini istiyor. Eğer teşekkür bekliyorsa, bir karşılık bekliyorsa onu Allah için değil de onun için yapmıştır. Teşekkür görsün diye, iyilik görsün diye yapmıştır.

İman düzgün olmazsa kazanç da doğru olmaz. İmanın beraberinde bir de ihlas lazım, Allah’a karşı samimi olmak lazım. Bütün Allah dostları Allah’ın dostluğunu mutlaka böyle kazanmıştır.

Benim hocam cemaate; “Sizce biri Allah’ın dostluğunu nasıl kazanabilir?” diye sormuştu.

Arkadaşların her biri bir cevap verdi tabi; biri namaz, biri zikir, biri tefekkür, biri rabıta dedi. Hepsini de “hayır” diye yanıtladı. En sonunda cevabını kendisi; “Allah’ın kullarına iyilik yaparak” şeklinde verdi.

Kazananlar nasıl kazandığını biliyor. Nasıl kazanılacağını da biliyor. Biraz önce anlatmaya, izah etmeye çalıştım. “Eğer Allah’ın rızasını kazanmak istiyorsak, dostluğunu kazanmak istiyorsak güzel ahlaka sahip olmamız gerekir” dedim.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’in ahlakına bürünelim diyorsak, Allah bizi sevsin istiyorsak yapmamız gereken şey nedir?

Güzel yapmak. Elbette ki yapılan güzellik en güzele yapıldı

[13] İnsan /8,9

mı en doğru güzellik olur. Önce insana güzellik yapmak lazım sonra bütün mahlûkata güzellik yapmak lazım.

İnsanlar içinden önce kime güzellik yapmak lazım?

En güzel olana; yani mü'mine, sonra komşuya, akrabaya, yakına… Bütün ibadetler bunu bize kazandırsın diye vardır. Bizi Allah'ın huzurunda tutsun, bir de Allah'ın hesabını yaptırsın diye vardır. Namaz da öyledir, oruç da öyledir, hac da öyledir. Allah'ın huzurunda durup, Allah'ı unutmayıp güzel yapalım diye vardır.

Onun için bütün ibadetler, bütün iyilikler, bütün güzellikler hepsi bizim imanımızı kemale erdirsin diye vardır. Allah'a olan sevgimizi, Allah için kullarına olan sevgimizi arttırıp, kemale erdirip bizi saf muhabbet, saf aşk yapsın diye vardır.

Eğer biri, bunu anlamazsa, nasıl kazanacağını ya da nerden kaybedeceğini anlamazsa, Allah'a kulluk nasıl yapılır ve güzellik nasıl kazanılır bunu anlamazsa o hiçbir şey anlamadan gelir ve gider. Din diye kendine başka şeyler alır, öyle zanneder. Kendisinde hiçbir değişiklik olmaz; yani Hz. İnsan olmaz. Allah'ın güzelliği onun üzerinde görünmez. O da mü'min olduğunu zanneder, Müslüman olduğunu zanneder ve şeytan onu kandırır.

Onun için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyor; *"Sizin Allah'a en sevgili olanınız ahlakça en güzel olanınızdır."*[14] Güzel ahlak demek Allah'ın isimleri demektir. *"Kişi güzel ahlakıyla gece sabaha kadar ibadet, gündüz oruçlu sevabı alır"*[15] diye buyurdu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz.

Allah hepimizi kendi güzelliğiyle güzelleştirsin inşallah!

[14] Taberanî, Evsat, No: 6376, 7, 196
[15] Ebu Dâvud

İsimlerinin tecelli ettiği o isimlerle hayatı yaşayan kullarından eylesin inşallah! Allah bizi kendinden mahrum eylemesin inşallah! Kendi kendisinden mahrum ettiklerinden eylemesin inşallah!

Allah buyuruyordu ayeti kerimede; **"Kim bizi unutursa (ayetlerimizden yüz çevirirse) biz de ona onu unuttururuz."**[16] Böylece o doğru yaptığını zanneder. Hayatını öyle yaşar, huzura öyle gelir. Kendini unutmuş, Allah ona onu unutturmuş. Kim olduğunu unutmuş…

Peki, kim olduğunu nasıl bilecek, nasıl bilmelidir?

Ben Allah'ın yeryüzündeki halifesiyim. Ben yeryüzünde Allah'ı temsil ediyorum. Halife zaten, temsil eden demektir. Neyle temsil edecek? -Allah'ın isimleriyle, sıfatlarıyla; yani Allah'ın güzelliğiyle…

İnsanın, Allah'ın güzelliğini üzerinde göstermesi lazım.

Allah ile güzel olmazsa ne olur? -Karanlıkta kalır. Karanlığı kim temsil ediyor? -Şeytan (iblis) temsil ediyor.

Allah bizi şeytan (iblis) olmaktan muhafaza etsin inşallah!

Allah hepinizden razı olsun.

[16] Taha /124,126

العزيز جل جلاله

١٤

EL ÂZİZ

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Bugün hep beraber Allah'ın El Âziz ismini anlamaya çalışacağız inşallah. Âziz ismi Kur'an'ın nüzul sırasına göre Allah'ın 14. ismidir ve Kur'an-ı Kerim'de 88 defa geçer. Manası; aziz olan, mutlak şerefe sahip olan, her izzet sahibinin şerefini kendisinden aldığı zat demektir.

Onsuz hiç kimse hiçbir şekilde gerçek manada bir şerefe sahip olamaz. Kul kendini geçici olarak şerefli zannedebilir; malından, mevkisinden, herhangi bir şeyinden dolayı kendini şerefli sayabilir. Fakat hangi konuda olursa olsun insan, Allah'tan bağımsız olarak kendine bir izzet, bir şeref veriyorsa yanılır, şirke düşer.

Ayetleri hep beraber okuyacağız. Allah ayeti kerimede; **"Kim şeref arıyorsa, kim şeref istiyorsa bilsin ki bütün şeref Allah'a aittir"**[1] buyurdu.

Şerefini Allah'tan almayanlar kesinlikle şeref bulamaz. İster malı, ister mevkisi, ister güzelliği, ister kabilesi o, şerefini neye nispet ederse etsin kesinlikle onu kaybeder!

"Azze"; güç, kuvvet, şiddet, galip gelme, üstün olma, şeref,

---

[1] Fatır /10

onur, destek, bir de yardım manasına gelir.

Allah'ın Âziz ismi Kur'an-ı Kerim'de 11 isimle beraber gelir; Âzizul Hakîm, Âzizur Rahim, Âzizul Âlim, Âzizun Zuntikam, Kaviyyul Âziz, Âzizul Ğaffar, Âzizul Ğafur, Âzizul Hamid, Âzizil Vehhab, Âzizin Muktedir, Âzizul Cebbar olarak gelir.[2] Mutlaka hep bir isimle beraber gelir, tek başına hiçbir zaman gelmez.

Herkes kendine göre mutlaka şeref arıyordur. Şerefli olmaya, izzetli olmaya çalışıyordur. Gerçek şerefi bulabilmek için önce kişinin bakışını düzeltmesi gerekir. Kişi eğer bakışını düzeltmez, doğru bakmaz ve doğru anlamazsa şerefi Allah'tan başka yerlerde arar.

Bu neye benzer?

Nasıl ki puta tapanlar puta tapmakla şeref bulduklarını düşünüyorlardıysa, şerefi başka yerde arayanlar da o puta tapanlarla aynı durumdadır; yani onlarla aynı duruma düşmüştür.

Allah, ayeti kerimede buyuruyordu; **"Onlar puta tapmakla orda şeref bulacaklarını mı zannediyorlar** (**orda şeref mi arıyorlar)?"**[3] Evet, onlar kendilerince puta taparak şeref arıyorlardı.

Onun için biri nerde şeref arıyorsa arasın eğer o aradığı Allah'tan bağımsızsa bu durumda o, onun putu olmuş olur. İster bunu kabul edip diliyle söylesin, isterse de söylemeyip kabul de etmesin bu böyledir. Allah'ın ayetlerini anlamaya çalışırken

---

[2] Lokman /9, Şuara /159, Neml /78, İbrahim /47, Şura/19, Sâd /66, Mülk /2, Sebe /6, Sâd /9, Kamer /42, Haşr /23
[3] Meryem /81

bunun böyle olduğunu hep beraber göreceğiz inşallah!

İnsana göre iki türlü bakış vardır. Bu bakışlardan bir tanesi hayra, güzelliğe göre ayarlanmış bakıştır. Bu bakış nerden kaynaklanır? -Tabi ki kulun gönlünden kaynaklanır. Eğer birinin gönlünde hayır, güzellik, iman varsa o güzel bakar ve baktığını da güzel görür; ama gönlündeki şerre, kötülüğe, çirkinliğe ayarlı bir bakışsa bu da o gönül sahibinin gönlünü şerle, küfürle, nifakla, hasetle, riyayla doldurduğunu gösterir.

Nasıl?

Eğer biri bir başkasına bakarken "onda ne kusur bulabilirim" diye bakıyorsa bu kötülüğe, çirkinliğe, şerre ayarlı bir bakıştır. Biri de bakarken "onda ne güzellik bulurum" diye bakıyorsa bu da güzelliğe, hayra ayarlı bir bakıştır. Onun için Allah bir kulu hesaba çekerken eğer o kulun sevapları, güzellikleri ağır gelirse Allah onu iyilerden kabul eder ve cennete gönderir. Bir insan yarı yarıya kötüyse; yani yüz halinden 50 tanesi kötü, geriye kalan 50 tanesi de iyiyse o kişi Allah'a göre iyilerden sayılır. Eğer birinin bir hatasını görüp "bu böyle biridir" deyip üstünü çiziyor, onu yanlış yapanlardan, kötülerden kabul ediyorsak bu halimiz kötüye ayarlı bir bakıştan kaynaklanıyordur.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Mü'min mü'minin aynasıdır."*[4]

Kişi böyle düşünerek aslında aynada kendini görmüştür. O; nereye, kime bakarsa baksın kendi çirkinliğini görüp "bu kötüdür" der. Hadi bir tanesi ya da beş tanesi kötü oldu, sonrasında böyle birinin kendine bakıp "yanlış acaba benim bakışımda mıdır" demesi gerekmez mi? -Tabi ki gerekir.

---

[4] Camiüssağir 6: 252, Hadîs No: 9142

Peki; hayra, rahmete ayarlı bir bakış nasıl bakar ve nasıl görür?

Güzel görür. Birinin yüz halinden 99'u kötü olsa sadece bir güzel hali olsa bile 99 kötü hali değil o güzel olan bir hali görür; çünkü bakışı güzelliğe ayarlıdır, gönlü güzel ve temizdir, bunun için güzel tarafı görür. Geriye kalan 99 kötü hali de o güzelliğiyle örtüp yok sayar görmezlikten gelir.

Onun için nerde bir gıybet, dedikodu, iftira, insanları çekiştirme varsa bilelim ki orda kötüye, yanlışa, şerre ayarlı bir bakış vardır. Herkes kendi gönlüyle bakar. Kötü bakan bir de bunu dile getirip konuşur, zaten dil gönlün aynasıdır ve gönülde ne varsa dilden de o dökülür, o konuşulur, o söylenilir.

Biri, birilerini yererek kötüleyip küçümsüyorsa ona ne demiş olur?

İzzetsiz, şerefsiz demiş olur. Onun şerefini yok saymaya, aşağı indirmeye; yani izzetsizleştirmeye, kendini de yukarı çıkarmaya çalışır. "İzzetli ve şerefli olan benim" demiş olur. Bunu demek ve insanlara dedirtmek için böyle yapar zaten.

Kim birilerinin izzetiyle, şerefiyle oynar ve onu küçümserse Allah onu aşağı indirir.

Allah bunu nasıl yapar?

Onun sevabını o çekiştirdiği insanın defterine yazar. Böylelikle o, aşağı inmiş, o çekiştirip küçümsediği de yukarı çıkmış olur. Allah o küçümsenen kula izzet ve şeref, küçümseyene de zillet verir; ama o kişi hüsn-ü zanla baksaydı, kendisi yukarı çıkar, kardeşine de dua etmiş olurdu; çünkü her

hüsn-ü zanla bakış dua, su-i zanla bakış ise bedduadır. Onun için bakışımız; en şerefli olana yani Allah'a ve Allah'ın şeref verdiği Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e göre olmalıdır.

Rivayete göre; *Resulullah (s.a.v.) Efendimiz sahabesiyle bir yoldan geçerken bir köpek ölüsü görür. Ölen köpeğin ağzı açık kalmıştır. Sahabeler köpek ölüsünden rahatsız olup ağzını burnunu kapatarak öbür tarafa dönünce, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; "Allah bu köpeğin dişlerini ne kadar güzel yaratmış" buyurur. Peygamberimiz* Köpek leşinde bile bir güzellik görüyor. Sahabelere, bakmayı; yani güzel bakışı öğretiyor. Onun için bizim de bakışımızı Allah'a ve resulüne göre ayarlamamız gerekir. Yoksa bakışımız şeytana göre olur. Çünkü kötü görmek, çirkin görmek isteyen sadece iblistir.

Eğer bir ayetin sonunda Allah'ın isimleri geliyorsa o zaman o ayeti mutlaka Allah'ın o ismine göre anlamamız gerekir. O ayet, Allah'ın o ismini bir parça tefsir etmiş olur. Aynı zamanda o isim de ayeti tefsir etmiş, anlatmış olur.

Hep beraber Allah'ın Âziz isminin geçtiği ayetleri anlamaya çalışalım.

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Men kâne yurîdul izzete fe lillâhil izzetu cemîâ: "Her kim ki izzet istiyorsa (şeref işitiyorsa) izzetin bütünü (tamamı) Allah'a aittir." Onun dışında izzet ve şeref yoktur. **İleyhi yes'adul kelimut tayyibu:** "Ona güzel sözler vasıl olur." **Vel amelus sâlihu yerfeuh:** "O güzel sözleri ona o salih amel ref eder (yüceltir)."

Salih amelin olmazsa sözün ne kadar güzel olursa olsun, o sözün Allah'a vasıl olmaz. Güzel sözün Allah'a vasıl olabilmesi, o sözünün kabul edilebilmesi için o güzel söze göre salih amelinin olması gerekir.

Vellezîne yemkurûnes seyyiâti lehum azâbun şedîd: "O kötü düşünceli olanlar (o tuzak kuranlar, o hile yapmayı düşünenler) onlar için şiddetli bir azap vardır."

Ve mekru ulâike huve yebûr:[5] "Onların kurdukları o tuzaklar, onları mahveder, perişan eder." Yani Allah tuzaklarını onların başına geçirir ve onlar kendi kurdukları tuzağa düşerler. Her kötü düşünce böyledir. Başkası hakkında kötü düşünenin kurduğu o tuzak onun başına gelir. Eğer biri birini küçümsüyor, şerefine zarar gelsin istiyorsa o kurduğu tuzağa kendisi düşer; çünkü bütün izzet, bütün şeref Allah'a aittir.

Yâ eyyuhâllezîne âmenû: "Ey iman edenler!" **Âminû billâhi ve resûlihî vel kitâb:** "(Ey iman ettiğini iddia edenler!) Allah'a, resulüne ve kitabına iman edin." Allah bu ayeti mü'minlere söylüyor. Ey iman ettiğini söyleyenler, ey iman edenler ve ben iman etmişim diyenler! Allah'a, resulüne, kitabına iman edin, buyuruyor; yani "ben iman etmişim" demekle iş bitmiyor.

Ellezî nezzele alâ resûlihî: "O ki kitabını peygamberine indirmiştir." Peygamberine indirdiği kitabına iman edin.

Kişi, kitaba nasıl iman etmelidir? -Elbette ki okuyarak, dinleyerek, anlayarak, onu imana dönüştürüp, amele dönüştürerek iman etmelidir. Yoksa "ben sadece kabul ettim" demek iman değildir.

---

[5] Fâtır /10

Vel kitâbillezî enzele min kabl: "Daha önce indirdiğimiz kitaplara da iman edin." **Ve men yekfur billâhi:** "Her kim ki Allah'ı inkâr eder, Allah'a karşı nankörlük yaparsa" **Ve melâiketihî:** "Ve meleklerini (inkâr ederse)" **Ve kutubihî:** "Kitaplarını (inkâr ederse)" **Ve rusulihî:** "Resullerini (inkâr ederse)" **Vel yevmil âhıri:** "Ahiret gününü (inkâr ederse)" **Fe kad dalle dalâlen baîdâ:**[6] "O çok uzak bir delaletle delalete düşmüştür."

İnnellezîne âmenû: "O kimseler ki önce iman ettiler" **Sümme keferu:** "Sonra (kâfir olup) inkâr ettiler" **Sümme amenu sümme keferu:** "Sonra bir daha iman ettiler, sonra bir daha kâfir oldular." **Sümmezdâdû küfran:** "Sonra onların küfürleri arttı." **Lem yekunillâhu li yagfira lehum:** "Allah onları mağfiret edecek değildir." Böyle yapanları Allah mağfiret edecek değildir. **Ve lâ li yehdiyehum sebîlâ:**[7] "Allah onları yoluna çıkaracak da değildir." Yolunu onların önüne koyup hidayete erdirecek değildir.

Yani bir iman eder ve bakarsın ki mü'min gibi yaşar, mü'min gibi bir hal, bir tavır içinde olur. Sonra bir de bakarsın ki küfrü üzerinde görününce nefsi ortaya çıkar, şeytana tabi olur ve tıpkı kâfir gibi olur. Daha sonra o halini atlatınca bir daha mü'min olur; ama sonra bir daha kâfir olur.

Eğer biri iman edip küfre düşer ve tekrar tekrar böyle yaşarsa Allah onlar için; küfürde oldukları bir anda Allah onlara kapıyı kapatır ve küfürleri ziyadeleşir, buyurdu. Artık imana dönemezler ve küfürleri gittikçe artar. Bu yüzden; "Allah onları mağfiret edecek değildir" bunları mağfiret etmiyorum, affetmiyorum, buyurdu.

[6] Nisa /136
[7] Nisa /137

Allah böylelerini neden mağfiret etmez?

İman etmiş ve imanın, ibadetin, güzelliğin, insan olmanın tadını almış olmasına rağmen, insanlığına, şerefine sırt çevirdiği için Allah onları mağfiret etmez.

Beşşiril munâfikîne bi enne lehum azâben elîmâ:[8] "O münafıkları müjdele." Allah, onlara "münafık" dedi. "Onları elim bir azapla, iç yakan bir azapla müjdele" buyurdu.

Ellezîne yettehızûnel kâfirîne evliyâe min dûnil mu'minîn: "Onlar mü'minleri bırakarak kâfirleri dost mu ediniyorlar?" Kâfirlerin, hakkı hakikati örtenlerin, dostluğunu mü'minlerin dostluğuna tercih mi ediyorlar? **E yebtegûne indehumul izzete:** "Onlar izzeti (şerefi) onların yanında mı arıyorlar?" **Fe innel izzete lillâhi cemîâ:**[9] "Muhakkak ki bütün izzet (bütün şeref) Allah'a aittir (Allah katındadır)."

Eğer birileri her ne sebepten olursa olsun, nasıl bir beklenti içinde olursa olsun mü'minlerin dostluğunu bırakıp dostluklarını kâfirlere, hakkı hakikati yok sayanlara, inkâr edenlere yapıyorsa Allah onlar için "münafık" dedi. Onlar eğer kâfirlerin yanında izzet ve şeref arıyorlarsa bilsinler ki bütün izzet Allah'a aittir; yani o aradıkları yerde izzet ve şeref yoktur, dedi.

E Lem tera ilellezîne ûtû nasîben minel kitâb: "O kendilerine kitaptan nasip verdiklerimizi görüyor musun?" Allah'ın ayetlerinden haberdar ettiklerimizi görüyor musun? **Yud'avne ilâ kitâbillâh:** "Onlar Allah'ın kitabına davet olunuyorlar." **Li yahkume beynehum:** "Aralarında hüküm versin, hakem olsun diye." **Sümme yetevellâ ferîkun minhum:** "Sonra

---

[8] Nisa /138
[9] Nisa /139

onlardan bir fırka (bir kısım) yüz çeviriyor.” **Ve hum mu’ridûn:**[10] “Onlar dönektirler.” İşlerine gelmeyince Allah’ın kitabını kabul etmezler.

Zâlike bi ennehum kâlû: “Bunun sebebi şudur ki, onlar dediler ki” **Len temessenen nâru illâ eyyâmen ma’dûdât:** “(Biz cehenneme girmeyiz) Ateş bize dokunmaz; ancak sayılı günlerde (cehenneme gideriz).” Yani orda cezamızı biraz çeker, çıkarız. **Ve garrahum fî dînihim:** “Onlar dinlerinde aldandılar.” **Mâ kânû yefterûn:**[11] “(Kendi kendilerine uydurduklarından) yalan yere iftira attıklarından dolayı (dinlerinde aldandılar).” Allah bu şekildeki bir düşünce için “bu, Allah’a iftiradır” dedi. Allah, cehennemden çıkış konusunda böyle bir şey söylememiştir, dedi.

Fe keyfe izâ cema’nâhum: “Onları bir araya topladığımızda onların hali nasıl olacak?” **Li yevmin lâ raybe fîh:** “O kendisinden şüphe olmayan kıyamet gününde” onları bir araya topladığımızda onların hali nice olur? **Ve vuffiyet kullu nefsin mâ kesebet:** “Her nefse, (herkese) kazandıklarının tamamı ödenecek.” **Ve hum lâ yuzlemûn:**[12] “Ve onlara hiçbir şekilde zulmedilmeyecektir.”

Kulillâhumme mâlikel mülki: “Ey mülkün sahibi Allah’ım!” **Tû’til mülke men teşâu:** “Sen mülkü dilediğine verirsin.” **Ve tenziul mülke mimmen teşâu:** “Mülkü de dilediğinden çeker alırsın.” **Ve tuizzu men teşâu:** “Dilediğini aziz edersin, izzetlendirirsin” **Ve tuzillu men teşâu:** “Dilediğini de zelil edersin, rezil edersin.” **Bi yedikel hayr:** “Hayr senin elindedir.” **İnneke alâ kulli şey’in kadîr:**[13] “Muhakkak ki sen her şeye kadirsin.”

---

[10] Âli İmrân /23
[11] Âli İmrân /24
[12] Âli İmrân /25
[13] Âli İmrân /26

"Allah'ım mülk senin elindedir. Sen mülkü dilediğine verir, dileğinden çeker alırsın, dilediğini aziz eder, dilediğini de zelil edersin. Hayır, senin elindedir ve sen her şeye kadirsin." Allah bize "duayı böyle yapın ve böyle iman edin" buyurdu.

Eğer biri mala, mülke sahip olduğu için ona "bu şereflidir" deniliyorsa yahut malı mülkü olmayan fakir birine de "şerefsiz" deniliyor ve ona şerefi yokmuş gibi kıymet değer verilmiyorsa bu; "Allah'ım mülk senin elindedir" diyememektir. Allah'ın, dilediğine mülkü vereceğine, dilediğinden de çekip alacağına iman etmemek, izzetin ve şerefin de Allah'a ait olduğunu kabul etmemektir.

İnnellezîne keferû biz zikri lemmâ câehum: "Muhakkak ki o kimseler Allah'ın zikri (Allah'ın kitabı, ayetleri) kendisine geldiğinde onu inkâr ettiler." **Ve innehu le kitâbun azîz:**[14] "O, Allah'ın aziz olan kitabıdır."

Allah azizdir, Allah'ın kitabı da azizdir. Kim Allah'ın kitabına sarılırsa, Allah'ın kitabı ayetleri onu aziz eder. Kim Allah'ın ayetlerine sarılmışsa, ona iman etmişse, onu ahlaka dönüştürmüşse o Allah'a dost olmuş, veli olmuş, aziz olmuştur. Allah onu aziz kılmış, izzetiyle onu izzetlendirmiştir, şerefiyle onu şereflendirmiştir. O, şerefini Allah'tan almıştır. Kim de Allah'ın ayetlerine sırt çevirirse kendi izzetine, kendi şerefine sırt çevirmiştir. Kendi şerefinden, Allah'ın kendisine bahşettiği şerefinden yüz çevirmiştir.

Lekad câekum resûlun min enfusikum: "Gerçek şu ki size sizden (kendi içinizden) bir resul geldi." Size bir resul gönderdik. **Azîzun aleyhi mâ anittum:** "Size aziz bir resul gönderdik" **Âzizun:** "O, azizdir." O, Allah'ın şeref ve izzet verdiği, Allah'ın ayetleriyle

[14] Fussilet /41

izzet bulan, şeref bulan bir resuldür. **Aleyhi ma anittum:** "Sizin sıkıntıya düşmeniz ona ağır ve zor gelir." **Harîsun aleykum:** "O size çok düşkün ve çok haristir." **Bil mu'minîne raûfun rahîm:**[15] "O, mü'minlere rauf ve rahimdir."

Allah, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in aziz, rauf ve rahim olduğunu anlatarak onu bize tanıtır. Aynı zamanda Allah bu ayetlerle Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in varislerinin sıfatlarını da beyan eder. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz ve varisleri; Allah ile, Allah'ın vahyiyle, kitabıyla aziz olmuşlardır ve mü'minlerin sıkıntıya düşmeleri onlara ağır gelir. Bu nedenle mü'minlere karşı rauf ve rahimdirler.

Onun için kendine bir Mürşid-i kâmil arayan birinin dikkat etmesi gereken husus burasıdır. O; peygamberi temsil ediyorsa, onun mirasının varisiyse, o halde onun gibi aziz, rauf ve rahim olmalıdır. Değilse o, işi olmayan bir işe kalkışıp şeytana varis olmuştur. Böyle biri peşine takılanları da uçurumdan aşağı atar.

Şu ayet Hz. İbrahim'in Kâbe'yi inşa ederken yaptığı duadır;

Rabbenâ veb'as fîhim resûlen minhum: "Dedi ki: Rabbimiz onlara içlerinden bir resul gönder" bir resul bais et, içlerinden bir resul çıkar. **Yetlû aleyhim âyâtike:** "Onlara senin ayetlerini okusun." **Ve yuallimuhumul kitâbe vel hikmete ve yuzekkîhim:** "Onlara kitabı, hikmeti öğretsin ve bir de onları tezkiye etsin, temizlesin." **İnneke entel azîzul hakîm:**[16] "Muhakkak ki sen aziz ve hakîmsin."

Allah'ın resul ve kitap göndermesi, resulün de Allah'ın kitabını, hikmeti öğretip kendisine tabi olanları temizleyerek

[15] Tevbe /128
[16] Bakara /129

tezkiye etmesi Allah'ın Âziz isminin şanındandır; çünkü bunu yapmakla Allah, kullarına izzet ve şeref verir.

Ve men yergabu an milleti ibrâhîme: "Kim İbrahim'in dininden uzak kalırsa" **İllâ men sefihe nefsehu:** "Ancak onlar nefsi sefih olanlardır." **Ve lekadista feynâ hufîd dunyâ:** "Ne zaman ki biz onu dünyada seçtik" **Ve innehu fîlâhireti le mines sâlihîn:**[17] "Ve o ahirette de salihlerdendir."

E unzile aleyhiz zikru min beyninâ: Müşrikler dediler ki: "Bu zikir, (bu Kur'an) bizim aramızda ona mı indirilmiş?" Müşriklerin böyle söylemesi; malları ve mevkileri sebebiyle kendilerini Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'den daha şerefli sanmalarından dolayıydı. **Bel hum fî şekkin min zikrî:** "Doğrusu onlar benim zikrim (ayetlerim) hakkında şüphe içindedirler." **Bel lemmâ yezûkû azâb:**[18] Allah öyleleri için "hayır, onlar daha benim azabımı tatmamışlar" azabımın nasıl olduğunu bilmiyorlar, buyurdu.

Em indehum hazâinu rahmeti rabbikel azîzil vehhâb:[19] "Yoksa rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mı?" Onlar mı benim rahmetimi dağıtıp paylaştırıyor. Kime ne vereceğimi onlar mı bana öğretiyor? "Allah aziz ve vehhâbdır." Dilediğine şerefi hibe eder, bahşeder, ikram eder.

Em lehum mulkus semâvâti vel ardı ve mâ beynehumâ: "Yoksa göklerin, yerlerin, ikisinin arasındakilerin mülkü onların mıdır?" **Felyertekû fîl esbâb:**[20] Güçleri buna yetiyorsa "sebeplere (vesilelere) sarılsınlar, yükseltsinler o zaman."

---

[17] Bakara /130
[18] Sâd /8
[19] Sâd /9
[20] Sâd /10

Cundun mâ hunâlike mehzûmun: "İşte burada orduları hezimete uğratılmış" mağlup edilmiş. **Minel ahzâb:**[21] "Her türlü hizipten, cemaatten."

Allah izzetin tamamen kendisine ait olduğunu beyan etmek için öyle buyurdu.

İzâ câekel munâfikûne: "Münafıklar sana geldiği zaman" **Kâlû neşhedu inneke le resûlullâh:** "Biz şehadet ederiz ki sen Allah'ın resulüsün dediler." **Vallâhu ya'lemu inneke le resûluhu:** "Allah da biliyor ki sen hakikaten onun resulüsün." **Vallâhu yeşhedu innel munâfikîne le kâzibûn:**[22] "Ve Allah şahittir ki münafıklar yalanıcıdır." Dilleriyle bunu söylerler; ama kalpleri bunu tasdik etmez, gereğini yapmazlar. Allah da şahitlik eder ki bunlar münafıktır ve onlar yalan söylüyor.

İttehazû eymânehum cunneten: "Onlar yeminlerini kalkan yaptılar." **Fe saddû an sebîlillâh:** "Allah'ın yolundan saptırdılar." **İnnehum sâe mâ kânû ya'melûn:**[23] "Onların yaptığı iş ne kötüdür." Gerçekten yaptıkları iş çok kötüdür.

Münafıkların yaptığı bu kötü iş nedir?

Yeminlerini kalkan yapıp Allah yolundan saptırmalarıdır. "Ben senin hayrını istiyorum, iyiliğini düşünüyorum" diye yemin edip insanları yoldan saptırırlar.

Zâlike bi ennehum âmenû: "Bu şundan dolayıdır; onlar iman ettiler." **Summe keferû:** "Sonra kâfir oldular." **Fe tubia alâ kulûbihim:** "Bu yüzden kalpleri mühürlendi." Önce iman edip

[21] Sâd /11
[22] Münâfikûn /1
[23] Münâfikûn /2

anlıyor, sonra ise kâfir olarak ters tarafa dönüyorlar. Allah böyleleri için "kalpleri mühürlendi" buyurdu. **Fe hum lâ yefkahûn:**[24] "Artık onlar (yanlış yaptıklarını) münafık olduklarını bile anlamazlar."

Allah **"Fe tubia alâ kulûbihim"** buyurdu; "kalplerini ben mühürledim" demedi, "kalpleri mühürlendi" yani "onlar kendi kendilerine bunu yaptılar" dedi.

Ve izâ reeytehum tu'cibuke ecsâmuhum: "Sen onları gördüğünde onların cesetleri (kalıpları) hoşuna gider." **Ve in yekûlû tesma' li kavlihim:** "Onlar konuştuğunda onları dinlersin;" yani öyle güzel güzel de konuşurlar. **Ke ennehum huşubun musennedeh:** "Sanki onlar yaslanmış keresteler gibidir." **Yahsebûne kulle sayhatin aleyhim:** "(Onların şöyle bir hali vardır) Her gürültüyü (her sayhayı), her konuşmayı kendi aleyhlerine zannederler." Böyle şüphe içindedirler.

İki kişi konuşsa "benden bahsediyorlar," Biri bir şey yapsa "bana düşmanlık yapıyor" derler. Her gürültüyü aleyhlerine zannederler. Kalpleri kin, haset ve nefret doludur. Kendileri başkalarına karşı böyle hal içinde olduklarından dolayı herkesin de kendilerine karşı böyle olduğunu düşünürler. Güzel söz söylesen bile ondan kötü bir mana çıkarmaya çalışıp "acaba şunun için mi yoksa bunun için mi söyledi" diye bir yanlışlık, düşmanlık çıkarmaya çalışırlar.

Humul aduvvu: Allah "onlar düşmandır" dedi. **Fahzerhum:** "Onlardan korun" kendini onlardan koru. **Kâtelehumullâhu:** "Allah onları kahretsin." **Ennâ yû'fekûn:**[25] "Nasıl da dönüyorlar" nasıl da döndüler. Önce iman ettiler sonra ise hakkı, hakikati

---

[24] Münâfikûn /3
[25] Münâfikûn /4

anladıkları halde dönüp kâfir oldular.

E lem ye'ni lillezîne âmenû: "İman edenler için vakit gelmedi mi?" Neyin vakti? **En tahşea kulûbuhum li zikrillâhi ve mâ nezele minel hakkı:** "Allah'ın (ayetlerine) zikrine ve hakka karşı kalplerinizin haşyet duyma zamanı gelmedi mi?" Haşyetle, huşuyla coşma zamanı gelmedi mi?

Ve lâ yekûnû kellezîne ûtûl kitâbe min kablu: "Sakın o kimseler gibi; sizden önce kitap verdiklerimiz gibi olmayın." **Fe tâle aleyhimul emedu:** "Onların üzerinden uzun zaman geçti." Onlar kendi kitaplarına karşı soğudu ve Allah'ın ayetlerine karşı haşyet duymadılar. Siz de onlar gibi olmayın. **Fe kaset kulûbuhum:** "Onların kalpleri katılaşmış." **Ve kesîrun minhum fâsikûn:**[26] "Ve onların çoğu fasık olmuştur." Allah, siz onlar gibi olmayın, onlar gibi yapmayın dedi.

Huvallâhullezî lâ ilâhe illâ huve: "Allah odur ki; ondan başka ilah yoktur." **Elmelikul kuddûs:** "O meliktir, kuddüs'tür." **Selâmul mû'minul muheymin:** "O selamdır, mü'mindir, muheymindir." **Azîzul cebbâr:** "Âzizdir, cebbardır." **Mutekebbir:** "Mütekebbirdir." **Subhânallâhi ammâ yuşrikûn:**[27] "Allah kendisine ortak koşulan şeylerden münezzehtir."

Allah bu ayetle kendini tanıtır. Allah odur ki; kendisinden başka ilah yoktur. O meliktir; mülkün melikidir. Bütün varlığı idare eden, bütün varlığın sahibi odur. O, kuddüstür; Her türlü noksanlıktan beridir. O, mukaddestir. O, selamdır; selamet verendir, selamete erdirendir. Mü'minler için selam yurdunu, cenneti hazırlayandır. Nitekim rabbini dinleyenler, selamete erer. Gönülleri, dünya ve ebedi hayatları selamet olur.

---

[26] Hadid /16
[27] Haşr /23

O, mü'mindir; iman veren, aynı zamanda emin kılandır. O, muheymindir; koruyan, gözeten ve muhafaza edendir. O, azizdir; şerefi bahşeden, şereflendirendir. O, cebbardır; dilediğini zorla yaptırandır. Çünkü aziz; cebbar olmazsa izzetini koruyamaz. Onun için aziz olan Allah'tır. O, mütekebbirdir; azamet ve büyüklük sahibidir. Büyüklük bir tek ona yakışır. Bu nedenle Allah ayeti kerimede; **Subhânallâhi ammâ yuşrikûn:** "Allah onların şirk koştuklarından münezzehtir" buyurur.

Ve lekad yessernel kur'âne lîz zikri: "And olsun ki biz Kur'an'ı kolaylaştırdık" düşünmeye ve düşünülmeye müsait kıldık. Kim onu düşünür, tefekkür ederse ona Kur'an'ı müyesser kılar, Kur'an'ı ona ikram ederiz. **Fe hel min muddekir:**[28] "İbret alan var mı?" Ama düşünemiyorlar.

Ve lekad câe âle fir'avnen nûzur:[29] "And olsun ki Firavun hanedanına nezirler (uyarıcılar) geldi."

Kezzebû bi âyâtinâ kullihâ: "Onlar bütün ayetlerimizi yalanladılar." **Fe ehaznâhum ahze azîzin muktedir:**[30] "Biz de onları bize yakışır bir şekilde yakaladık." Başka bir ayeti kerimede ne buyuruyordu; **"Allah'ın yakalaması çok şiddetlidir."**[31] Bir başkasının yakalamasına benzemez. Allah birini yakalarsa onu Allah'ın elinden kim alabilir.

Allah onları neden yakalamıştı?

Allah onlara ayetlerini indirmişti; ama onlar Allah'ın ayetlerini inkâr edip kabul etmedikleri ve Allah'ın ayetleri

---

[28] Kamer /17
[29] Kamer /41
[30] Kamer /42
[31] Hud /102

üzerinde düşünmedikleri için Allah onları yakaladı. Allah bu yüzden “düşünen var mı?” diye soruyor.

Sâd, vel kur’âni zîz zikr:[32] “ Sâd, Kur’an’a, zikre and olsun (yemin olsun).”

Belillezîne keferû fî ızzetin ve şikâk:[33] “O kâfirler (inkârcılar, nankörler) kendi izzetlerinden, (şereflerinden) bir ayrılık içindedir.” Allah’ın kendilerine bahşettiği şereften uzaklaştıkları ve Allah’ın ayetlerini yok saydıkları için kendi izzetlerinden, şereflerinden bir ayrılık içindedirler.

Allah, iblisi huzurundan kovduğunda iblis insanların tekrar diriltileceği güne kadar mühlet ister. Allah, iblise “neden secde etmedin” diye sorduğunda, iblis; **Kâle ene hayrun minhu:** “Dedi ki: Ben ondan hayırlıyım.” **Halaktenî min nârin ve halaktehu min tîn:**[34] “Beni ateşten, onu da çamurdan yaratmışsın” onun için ben ondan daha hayırlıyım, der. Şeytan bu düşüncesiyle şerefi ve hayırlı olmayı, bedene ait zahiri bir şeye verir.

Kâle fahruc minhâ fe inneke recim:[35] Allah ona; “çık oradan, artık sen recmedilmiş olanlardansın” dedi.

Ve inne aleyke la'netî ilâ yevmid dîn:[36] “Sen kıyamet gününe kadar lanetlenmişsin ve benim lanetim senin üzerinedir.”

Kâle rabbi fe enzırnî ilâ yevmi yub’asûn:[37] “(İblis) dedi ki:

---

[32] Sâd /1
[33] Sâd /2
[34] Sâd /76
[35] Sâd /77
[36] Sâd /78
[37] Sâd /79

Rabbim, bana dirilme gününe (insanların tekrar dirileceği güne) kadar mühlet (izin) ver." Dikkat edilmesi gerekirse şeytan, Allah'a bir de "rabbim" diyor. **Kâle fe inneke minel munzarîn:**[38] Allah da; "Sana izin verilmiştir, sen izin verilenlerdensin" **İlâ yevmil vaktil ma'lûm:**[39] "O belli güne kadar" sen izinlisin, sana izin verdim, buyurur.

İblis ise bu ayetin devamında;

Kâle fe bi izzetike: "Senin izzetine yemin olsun ki!" Neden öyle söylüyor? Çünkü bütün izzetin Allah'a ait olduğunu biliyor. Eğer biri izzetin Allah'a ait olduğunu kabul etmediyse o kişi iblisten bile daha aşağıdır demektir. **Le ugviyennehum ecmaîn:**[40] "(Senin izzetine yemin olsun ki) ben de onların hepsini iğvaya düşüreceğim (onları azdıracağım)" der.

İllâ ibâdeke minhumul muhlasîn:[41] "Sadece, senin ihlas sahibi kulların hariç." Yani ihlaslı, samimi kulların müstesna gerisinin hepsini yoldan çıkarıp, onları azdıracağım, iğvaya düşüreceğim, dedi. İblis, Allah'ın izzetine yemin ediyor.

Allah da cevap olarak; **Kâle fel hakku:** "İşte bu haktır." senin bu söylediğin doğrudur, dedi. Bir tek benim ihlaslı, samimi kullarıma dokunamazsın, onları yoldan çıkaramaz, iğvaya düşüremezsin, gerisini düşürürsün. **Vel hakka ekûl:**[42] Allah, "Ve ben hakkı söylerim" buyurdu.

Le emleenne cehenneme minke ve mimmen tebiake

---

[38] Sâd /80
[39] Sâd /81
[40] Sâd /82
[41] Sâd /83
[42] Sâd /84

minhum ecmaîn:[43] "Ben de mutlaka seni ve sana tabi olanları, toptan cehenneme dolduracağım." Allah; "hakkı söylerim, ben de böyle yaparım" dedi.

Kul: "De ki" Bu hitap Resulullah (s.a.v.) Efendimizedir. **Mâ es'elukum aleyhi min ecrin:** "Ben sizden bir ücret istemiyorum." **Ve mâ ene minel mutekellifîn:**[44] "Ben bunu size teklif edenlerden değilim."

İn huve illâ zikrun lil âlemin:[45] "Bu kitap bütün âlemler için bir zikirdir." Bir hatırlatma, bir öğüttür. **Ve le ta'lemunne nebeehu ba'de hîn:**[46] "Sonra bunun hak olduğunu (gerçek olduğunu) mutlaka bileceksiniz."

İblis bile Allah'ın izzetine yemin edip bütün şerefin Allah'a ait olduğunu kabul ediyor. Eğer biri Allah'tan başka yerde izzet, şeref ararsa iblisten daha kötü bir duruma düşmüş demektir.

Vettehazû min dûnillâhi âliheten: "Onlar Allah'tan başka ilahlar edindi." Allah'tan başka ilah demek; Allah'ı sever gibi ya da onu Allah'tan daha çok sevmek demektir. Kul; "insanlar beni sevsin, beni övsün" dediğinde onların bu sevgisi, bu övgüsü Allah'ın sevgisinin, övgüsünün önüne geçmişse; yani öncelikle Allah beni sevsin, Allah beni övsün demediyse işte o kişi insanları ilah edinmiş demektir.

İnsanlar neden başkasının kendisini övmesini ister?

Li yekûnû lehum ızzâ:[47] "Kendileri için bir izzet (bir şeref)

---

[43] Sâd /85
[44] Sâd /86
[45] Sâd /87
[46] Sâd /88
[47] Meryem /81

olsun diye.” Çünkü şerefi insanlarda aramışlardır. İnsanlar; “bu şerefli, kıymetli, değerlidir” deyip onu överse o kendini izzet sahibi zanneder. Bu şekilde bir zan Allah’a şirktir. Puta tapanlar da zaten böyle yapıyordu.

Ve mâ halaknes semâvâti vel arda ve mâ beynehumâ lâibîn:[48] “Biz gökleri, yeri, ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık.” Bu bir oyun değildir.

Mâ halaknâhumâ illâ bil hak: “Her neyi ki yaratmışsak onu hak ile yaratmışız” bir amaç uğruna, bir gaye uğruna yaratmışızdır. Yarattıklarımızın mutlaka bir gayesi, bir amacı vardır. **Ve lâkinne ekserehum lâ ya’lemûn:**[49] “Ama çoğu bunu (bilmez) anlamaz.” Çoğu sanki oyunmuş gibi, dünyayı bir oyun gibi anlar ve sadece dünya hayatına bakıp öyle yaşar.

İnne yevmel faslı mîkâtuhum ecmaîn:[50] “Muhakkak ki o ayrım gününde, hepsinin bir araya toplandığı zaman.”

Yevme lâ yugnî mevlen an mevlen şey’en: “O gün dostun dosta hiçbir şeyle faydası olmadığı gündür.” Hiç kimse hiçbir şeyle kimseye yardım edemez. Dostlar birbirine yardım edemez. **Ve lâ hum yunsarûn:**[51] “Ve onlar yardım görmezler” onlara yardımda bulunulmaz.

İllâ men rahimallâh: “Ancak Allah’ın rahmet ettiği müstesna.” **İnnehu huvel azîzur rahîm:**[52] “Muhakkak ki o (Allah) aziz ve rahimdir.” Rahim ismi Âziz ismini tefsir eder. Allah rahimdir; ama izzetine göre muamele eder. Biri Allah’ın izzetini

[48] Duhân /38
[49] Duhân /39
[50] Duhân /40
[51] Duhân /41
[52] Duhân /42

gözetmemiş, buna dikkat etmemişse, Allah'ın izzetini başka yerde aramışsa o kişi rahmeti hak etmemiş, rahmeti kaybetmiştir; çünkü o, başkalarını Allah'a şirk koşmuştur.

Tilke âyâtul kitâbil hakîm:[53] "Bunlar hikmetli kitabın ayetleridir." **Huden ve rahmeten lil muhsinîn:**[54] "Muhsinler için (güzel yapanlar için, Allah'ın huzurundaymış gibi hayatı yaşayanlar için) hidayet ve rahmettir."

Ellezîne yukîmûnes salâte ve yu'tûnez zekâte: "Onlar namazlarını ikame eder, zekâtlarını verirler," yani mallarını, beyinlerini, gönüllerini ve kendilerini temizlerler. Zekât zaten temizlenmek demektir. Zekât sadece kulun, parasından vermesi değildir! Paradan zekât verince para temizlenir. Kişinin kötü düşünceleri, fikirleri varsa bu sefer aklını Allah'ın vahyiyle temizlemesi gerekir. Gönül küfürle, nifakla, şirkle kirlenmişse onun imanla temizlenmesi gerekir. Devamında onlar namazlarını ikame ederler; yani namaz ile Allah'ın huzurunda durup temizlenirler. **Ve hum bil âhirati hum yûkinûn:**[55] "Onlar ahirete de kesinkes iman etmişlerdir" o günün geleceğinden emindirler. Onun için hayatlarını ahirete göre, ahiret onların önündeymiş gibi yaşarlar.

Ulâike alâ huden min rabbihim: "İşte onlar rablerinden bir hidayet üzeredirler." Rablerinin hidayeti onların üzerindedir. **Ve ulâike humul muflihûn:**[56] "Felaha erenler de bunlardır." Kurtuluşa erenler de bunlardır.

Ve minen nâsi men yeşterî lehvel hadîs: "İnsanlardan

---

[53] Lokman /2
[54] Lokman /3
[55] Lokman /4
[56] Lokman /5

öylesi var ki (eğlence için) laf satın alır." Lafı; eğlenmek, boş boş konuşmak ve şakalaşmak için alır. **Li yudılle an sebîlillâhi bi gayri ilmin:** "İlmi olmadığı halde Allah yolundan saptırmaya çalışır." Kelimeyi alıp lafı öğrenmiş, iman etmediği ve anlamadığı için de boş boş konuşarak Allah yolundan saptırır. **Ve yettehızehâ huzuvâ:** "Oyun ve eğlence yerine tutmak için." **Ulâike lehum azâbun muhîn:**[57] "Onlar için alçaltıcı bir azap vardır."

Ve izâ tutlâ aleyhi âyâtunâ: "Ona ayetlerimiz okunduğu vakit" **Vellâ mustekbiren ke en lem yesma'hâ ke enne fî uzuneyhi vakrâ, fe beşşirhu bi azâbin elîm:**[58] "Ona ayetlerimiz okunduğu zaman sanki onu hiç işitmemiş gibi kibirlenerek döner, ona elim bir azabı müjdele."

İnnellezîne âmenû ve amilûs sâlihâti lehum cennâtun na'îm:[59] "Muhakkak ki iman edip salih amel işleyenler için naim cennetleri vardır."

Hâlidîne fîhâ: "(Onlar) orada ebedi olarak kalacaklardır." **Va'dallâhi hakkâ:** "Allah'ın vaadi haktır." **Ve huvel azîzul hakîm:**[60] "Allah aziz ve hakîmdir."

Tilke âyâtul kitâbil mubîn:[61] "Bunlar (Allah'ın) apaçık kitabının ayetleridir." Açıklayan kitabın ayetleridir. **Lealleke bâhıun nefseke ellâ yekûnû mu'minîn:**[62] "İman etmemiş olduklarından dolayı nerdeyse sen kendine kıyacaksın."

İn neşe' nunezzil aleyhim mines semâi âyeten: "Eğer biz

---

[57] Lokman /6
[58] Lokman /7
[59] Lokman /8
[60] Lokman /9
[61] Şuarâ /2
[62] Şuarâ /3

istersek, (dilersek) onların üzerine semadan bir ayet indiririz de" **Fe zallet a'nâkuhum lehâ hâdıîn:**[63] "Onların boyunları ona karşı hemen eğilip kalırdı." İster istemez hemen iman ederlerdi.

Ve mâ ye'tîhim min zikrin miner rahmâni muhdesin: "Ne zaman ki Rahman'dan onlara bir öğüt gelse" **İllâ kânû anhu mu'ridîn:**[64] "Onlar ondan yüz çevirirler." Hiçbir ayet yoktur ki onlara geldiğinde onlar yüz çevirmemiş olsun.

E ve lem yerav ilel ardı: "Onlar yeryüzüne bakmıyorlar mı?" **Kem enbetnâ fîhâ min kulli zevcin kerîm:**[65] "Orada her çeşit nebattan ve her çiftten (yarattık) bitirdik." **İnne fî zâlike le âyeh:** "Muhakkak ki bunda ayetler (ibretler) vardır." Bunu onlar için yapmışızdır. **Ve mâ kâne ekseruhum mu'minîn:**[66] "Ama onların çoğu iman edecek değildir." İnsanların çoğu iman etmezler.

Ve inne rabbeke le huvel azîzur rahîm:[67] "Ve muhakkak ki senin rabbin aziz ve rahimdir." İzzetini kabul etmeyenlere rahmetinden pay vermez. Rahimdir; ama bununla beraber bir de azizdir.

Allah Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerini anlatır. Şuarâ suresinde Hz. İbrahim (a.s)'ı Hz. Nuh (a.s)'ı Hz. Hud (a.s)'ı Hz. Şuayb (a.s)'ı, Hz. Salih (a.s)'ı ve Hz. Lut (a.s)'ı anlatır.

Her bir kıssanın sonunda **Ve inneke rabbeke ve huvel azizul rahim:** "Senin rabbin aziz ve rahimdir" buyurur. O peygamberlerle mücadele edenleri "Allah helak etti,

---

[63] Şuarâ /4
[64] Şuarâ /5
[65] Şuarâ /7
[66] Şuarâ /8
[67] Şuarâ /9

peygamberleri ve onlarla beraber olanları ise kurtardı; çünkü senin rabbin aziz ve rahimdir, iman edenlere rahmetiyle muamele etti. Allah'ın izzetini kabul etmeyenleri de helak etti, buyurur.

Tenzîlul kitâbi minallâhil azîzil alîm:[68] "Bu kitap aziz ve âlim olan Allah tarafından inzal olmuştur." **Tenzîlel azîzir rahîm:**[69] "Bu kitap aziz ve rahim olan Allah tarafından indirilmiştir."

İnne rabbeke yakdî beynehum bi hukmihî ve huvel azîzul alîm:[70] "O gün elbette ki Allah aralarında hüküm verecek o aziz ve âlimdir."

Veş şemsu tecrî li mustekarrin lehâ, zâlike takdîrul azîzil alîm:[71] "Allah güneşe bir menzil takdir etmiştir. O, orda akar. Bu, aziz ve âlim olan Allah'ın takdiridir (hükmü iledir)."

Ve le in seeltehum men halakas semâvâti vel arda: "Eğer onlara sorarsan desen ki: Gökleri ve yeri kim yarattı?" **Le yekûlunne halakahunnel azîzul alîm:**[72] "Onlar derler ki: Âziz ve âlim olan yaratmıştır." Onu yaratan aziz ve âlim olandır.

Allah'ın Âziz ismi ayetler de bir de Âzizul Ğafur olarak gelir. **Ellezî halakal mevte vel hayâte:** "Hayatı ve ölümü yaratan odur." **Li yebluvekum eyyukum ahsenu amelâ:** "Hanginiz daha güzel yaparsınız diye" **Ve huvel azîzul ğafur:**[73] "O aziz ve ğafurdur."

---

[68] Mü'min /2
[69] Yasin /5
[70] Neml /78
[71] Yasin /38
[72] Zuhruf /9
[73] Mülk /2

Dünya hayatını bir imtihan olarak kabul edenler Allah'ın izzetini kabul etmelidir. Eğer insan, Allah'ın izzetini kabul eder, onun Âziz ismine iman ederse Allah ğafurdur, kuluna mağfiretiyle muamele edip onun yanlışlarını, kusurlarını örter ve yokmuş gibi muamele eder. Tabi, eğer onun azizliğini kabul ederse bu böyle olur. Allah bütün isimlerinde şeref sahibidir, izzetlidir. Bunun için Allah'ın bütün isimlerinin önünde Âziz ismi durur; ayrıca Samed ismi, Rab ismi, Rahman ismi ve Rahim ismi de bütün isimlerin önünde durur.

Bir isim Allah'a ait ise o ismin arkasında Allah vardır. Aslında bir isme bakarken bütün isimleri görmek gerekir. Allah deyince Esmau'l Husna'nın hepsi birlikte akla, gönle gelmelidir. Yoksa Allah'a, hakkı teslim edilmemiş olur.

Ayetlerde tıpkı Âzizul Ğafur'da olduğu gibi Âziz ismi bir de Allah'ın Hamid ismiyle beraber gelir. **Elif lâm râ kitâbun enzelnâhu ileyke li tuhricen nâse minez zulûmâti ilen nûri:** "Bu kitabı Allah sana insanları karanlıktan (zulmetten), nura çıkarasın diye indirmiştir."

Kur'an-ı Kerim; götürülüp mezarlıkta ölülere okunsun, onunla fal bakılsın, muska yapıp boyna asılsın yahut muskası suda eritilip içilsin diye değil insanlar karanlıktan nura çıksın diye indirilmiştir!

Bi izni rabbihim ilâ sırâtıl azîzil hamîd:[74] "Allah'ın izniyle (Allah'ın yoluna çıkarasın diye) onun yolu aziz ve hamiddir." O yol, aziz ve hamidin yoludur.

Ne demek yani?

[74] İbrahim /1

Onun yolu, ona hamd etme, onu övme, onu izzet sahibi bilme, ona iman etme yoludur. Bütün hamdi, izzeti ona verme yoludur. Bütün övgüyü ona yapma yoludur. Ona hamd eden, onu aziz bilen hamde ve övgüye layık olur. Âziz olup şerefe layık olur. Allah onu över ve onu şereflendirir.

Allah bu şerefi neyle verir? Elbette ki Kur'an-ı Kerim'le verir.

Ve yerellezîne ûtûl ilm: "O kendilerine ilim verilenler görüyorlar." **Ellezî unzile ileyke min rabbike huvel hak:** "Rabbinden sana indirilenin, (senden inmiş olanın) hak olduğunu görüyorlar (bunu biliyorlar)." **Ve yehdî ilâ sırâtıl azîzil hamîd:**[75] "O, aziz ve hamid olanın yoluna hidayet eder."

Allah şu ayette de iman eden mü'min bir kavmi, ateş yakıp içine atanları anlatır. **Ve mâ nekamû minhum illâ en yu'minû billâhil azîzil hamîd:**[76] "Onlar aziz ve hamid olan Allah'a iman ettikleri için onlara bu cezayı veriyorlardı." Bu, aziz ve hamid olan Allah'a iman etmeyene kadar kimse mü'min olmaz demektir. Biri "şeref Allah'a aittir" deyince kendini şerefli zannedenler o; "şeref Allah'a aittir" diyenleri ortadan kaldırmaya çalışır. Onu ortadan kaldırırsa böylelikle şerefin ona kalacağını zanneder.

Ya Musa innehû enallâhul azîzul hakîm:[77] Allah; "Ya Musa o, daima aziz ve hakîm olan Allah benim" diye Hz. Musa (a.s)'a hitap ediyor.

---

[75] Sebe /6
[76] Burûc /8
[77] Neml /9

Tenzîlul kitâbi minallâhil azîzil hakîm:[78] "Kitabın indirilmesi aziz ve hakîm olan Allah tarafındandır."

Kezâlike yûhî ileyke ve ilellezîne min kablikellâhul azîzul hakîm:[79] "Sana ve senden öncekilere aziz ve hakîm olan Allah böyle vahyeder."

Âlimul gaybi veş şehâdetil azîzul hakîm:[80] "Görünenin ve görünmeyenin (gaybın) âlimi Allah'tır. O, aziz ve hakîmdir."

İnnallâhe ya'lemu mâ yed'ûne min dûnihî min şey'in ve huvel azîzul hakîm:[81] "Muhakkak ki Allah onların dua ettiği, yalvardığı şeyleri biliyor. Allah aziz ve hakîmdir."

Ve mâ erselnâ min resûlin illâ bi lisâni kavmihî: "Biz her resulü mutlaka kavminin diliyle göndermişiz." Resuller kavmine başka bir dil ile konuşmamıştır, onları sadece kendi kavminin diliyle göndermişizdir, dedi. Allah bu kısımda ise resulleri neden öyle gönderdiğini beyan eder. **Li yubeyyine lehum, fe yudillullâhu:** "Onlara beyan etsin, açıklasın diye." Resul kendi kavminin dilini bilmezse Allah'ın vahyini nasıl açıklar? **Fe yudillullâhu men yeşâu:** "Allah dilediğini dalalette bırakır." Allah, resullerini dinlemeyeni dalalette bırakır. **Ve yehdî men yeşâu:** "Dilediğini de hidayete erdirir" dileyeni de hidayete erdirir. **Ve huvel azîzul hakîm:**[82] "Çünkü o aziz ve hakîmdir."

Sebbeha lillâhi mâ fîs semâvâti vel ard ve huvel azîzul hakîm:[83] "Yerde, gökte (ikisi arasında) ne varsa hepsi rabbini

---

[78] Ahkâf /2
[79] Şurâ /3
[80] Teğabun /18
[81] Ankebut /42
[82] İbrahim /4
[83] Hadid /1

tesbih eder. Allah aziz ve hakîmdir."

Yusebbihu lillâhi mâ fîs semâvâti ve mâ fîl ardıl melikil kuddûsil azîzil hakîm:[84] "Yerde, gökte (ikisi arasında) her ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder. Allah meliktir, kuddustur, aziz ve hakîmdir."

Yerde, gökte ve ikisi arasında her ne varsa Allah'ı tesbih ediyor demek; Allah kendilerine ne vazife verdiyse o yolda hareket ediyorlar demektir. Bununla beraber bütün varlık irade sahibidir ve hepsi rabbini hamd ile tesbih eder. Allah "gel" dedi mi gelir, "git" dedi mi gider. Rabbini dinliyor yani. Onun için Allah aslında; "Onlar beni dinliyor sen de beni dinliyor musun, benim gösterdiğim yolda yürüyor musun, ya da kendi bildiğin gibi mi yapıyorsun, yoksa sen benden daha mı iyi biliyorsun?" Diye soruyor.

Sebbeha lillâhi mâ fîs semâvâti ve mâ fîl ard ve huvel azîzul hakîm:[85] "Gökte, yerde (ikisi arasında) ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder; çünkü Allah aziz ve hakîmdir." O, her neyi yaratmışsa bir muradı, bir hikmeti vardır.

Mâ yeftehillâhu lin nâsi min rahmetin fe lâ mumsike lehâ: "Allah insanlara rahmetinden her neyi açarsa onu tutacak yoktur." **Ve mâ yumsik fe lâ mursile lehu min ba'dihî ve huvel azîzul hakîm:**[86] "Her neyi de tutarsa onu açacak yoktur, Allah aziz ve hakîmdir."

Ellezîne yebhalûne ve ye'murûnen nâse bil buhli: "O kimseler ki cimridirler. Bir de insanlara cimriliği tavsiye ederler."

---

[84] Cuma /1
[85] Haşr /1
[86] Fâtır /2

Ve yektumûne mâ âtâhumullâhu min fadlıhî: "Allah'ın kendilerine verdiklerini gizlerler." **Ve a'tednâ lil kâfirîne azâben muhînâ:**[87] "Biz de o kâfirlere (o nankörlere) alçaltıcı bir azap hazırladık."

Keteballâhu le aglibenne ene ve rusulî, innallâhe kaviyyun azîz:[88] "Allah şöyle yazmıştır; ben ve resullerim mutlaka galip geleceğiz. Allah, kaviyy ve azizdir." Allah, gücü karşısında dayanılması mümkün olmayandır. O, azizdir.

Mâ kaderûllâhe hakka kadrihî, innallâhe le kaviyyun azîz:[89] "Allah'ın hakkını (yüceliğini, izzetini) hakkıyla takdir edemediler. Allah kaviyy ve azizdir."

Fe lâ tahsebennallâhe muhlife va'dihî rusuleh: "Allah'ın, resullerine va'dinden (vazgeçeceğini) döneceğini zannetmeyin" böyle düşünmeyin. **İnnallâhe azîzun zuntikâm:**[90] "Allah azizdir, intikam sahibidir."

Allah'ın intikamı ne demektir?

Biri Allah'ın izzetini yok saymaya çalışır, Allah'tan bağımsız bir izzet, şeref edinmeye kalkışırsa Allah o şerefi ondan çeker alır. O kişi izzetsiz, şerefsiz kalır. Böylelikle Allah'ın Muntakim ismiyle karşı karşıya kalmış olur. O başka şeyleri ilah edinip Allah'a şirk koşarak kendi kendine zulmetti yani. Başka yerde şeref aramak böyledir. Kim Allah'tan başka yerde şeref ararsa Allah onu ondan çeker alır ve o, cezasını bulmuş olur.

---

[87] Nisa /37
[88] Mucadele /21
[89] Hacc /74
[90] İbrahim /47

Ve men yehdillâhu fe mâ lehu min mudil: "Allah kime hidayet verirse onu dalalete düşürecek yoktur." "**E leysallâhu bi azîzin zîntikâm:**[91] "O, aziz ve intikam alıcı değil midir?"

Yâ eyyuhâllezîne âmenû: "Ey iman edenler!" **Men yertedde minkum an dînihî:** "Sizden her kim dininden dönerse" **Fe sevfe ye'tîllâhu bi kavmin:** "Allah onların yerine bir kavim getirir ki" **Yuhibbuhum ve yuhibbûnehû:** "Allah onları sever, onlar da Allah'ı sever." **Ezilletin alel mu'minîne:** "Onlar mü'minlere karşı zillet sahibidir" mü'minlere alçak gönüllüdürler. **Eizzetin alel kâfirîn:** "Kâfirlere karşı da izzet, şeref sahibidirler."

Yucâhidûne fî sebîlillâhi: "Onlar Allah yolunda cihat ederler." **Ve lâ yehâfûne levmete lâim:** "Onlar levm edenlerin levm etmesinden (kınayanların kınamasından) korkmazlar." **Zâlike fadlullâhi:** "Bu, Allah'ın faziletidir" ikramıdır, fazlıdır. **Yu'tîhi men yeşâu:** "Allah onu dilediğine verir." Allah onu isteyene verir. **Vallâhu vâsiun alîm:**[92] "Allah her şeyi ihata etmiş olandır. Allah âlimdir." İlmi her şeyi kuşatmış olandır, her şeyi bilendir.

Eğer izzeti Allah'ın yanında değil de başkalarının yanında, başka şeylerde ararsak onu bulmamız asla mümkün değildir. Bulacağımız tek şey zillettir. O bize şeref verir zannederiz. Hâlbuki insan dünyayı şereflendirendir. Bütün varlık şerefini insandan alır. Kulun Hz. İnsan olduğundan dolayı kendi şerefine sahip çıkması önce; "ben insanım" demesi gerekir. "Ben Hz. İnsanım, Allah'ın yeryüzündeki halifesiyim, Allah'ın zatıyla, sıfatlarıyla, isimleriyle tecelli ettiği zatım" demesi gerekir. Önce kendisi bu şerefi kendisine verecek, sonra bu şerefe layık olmaya çalışacak ki şerefini Allah'tan alsın.

---

[91] Zumer /37
[92] Mâide /54

Allah'ın isimleri bir kulda tecelli ederse ondan daha şerefli kim vardır! Biri Allah'ın isimlerinden, vasfından; yani Allah'ın rahman, rahim, kerim, aziz oluşundan mahrum kalırsa ondan daha zelil kim vardır! İzzet; Allah'ın isimleriyle isimlenmek, Allah'a ayna ve halife olmaktır.

Allah azizdir. Mü'minler de peygamberle, Allah'ın vahyiyle beraber olunca aziz olur. İnsan; Allah'ın vahyinden, ayetlerinden, peygamberinden, resullerinden ne kadar uzak kalırsa o kadar kendi şerefinden, kendinden, Allah'tan uzak kalmış olur.

Onun için Allah buyuruyordu ayeti kerimede; **"Kim bizi unutur, ayetlerimizden yüz çevirirse biz de ona onu unuttururuz."**[93]

Allah'ın kulunu ona unutturması ne demektir?

Biri kendini unutmuşsa Allah ona onu unutturmuştur. Niye? -O; Allah'ı unuttuğu, Allah'ı ciddiye almadığı için. Biri Allah'a göre hayat yaşamıyor, ahiret hayatını gözetmiyor, amellerini önüne koyup kendini hesaba çekmiyorsa Allah'ı ve hesabı unutmuştur.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Sadaka malı eksiltmez. Allah başkalarına af ile muamele eden kulunun izzetini arttırır. Onu aziz kılar ve her kim Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir"*[94] buyurur.

Affedenin şerefi neden artar?

Eğer biri yanlış yaptığında karşıdaki onu affederse, onun

[93] Zuhruf /36
[94] Müslim, Birr 69. Tirmizî, Birr 82

insanlık şerefine kıymet, değer vermiş demektir. O yapılanı dışardan bir yanlış olarak gördü; ama onun şerefine dokunmayarak o yanlışı yok saydı. Bir beşer olarak “bir şey olmaz” dedi. Karşıdakini rencide etmeyip affetti. Allah da böyle yaptığı için o kulunun izzetini arttırır.

Bir de her kim Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir. Allah mütevazı olanı sever. Kendini bir şey zannedeni, aziz zannedeni değil! Tevazu gösterip alçak gönüllü olanı sever.

Kişi kendini aziz zannederse Allah onu zillete düşürür. Onun için Allah’ın Âziz ismine iman edenler izzeti; dünyada, mevkide, malda, insanların övgüsünde ya da başka bir yerde aramaz. Meleklerin insana secde etmesinin sebebi de insanın aziz oluşundan dolayıdır. Allah’ın, kuluna isimleriyle tecelli edip onu aziz kılmasından dolayıdır.

Allah, kitabına “aziz” dedi. Bu yüzden kim Allah’ın kitabından yüz çevirir, ona sırt dönerse kendi şerefine, izzetine sırt dönmüş olur. Onun için Allah’ın resulleri azizdir, Allah’ın resulleriyle beraber olanlar azizdir; çünkü Allah, resullerini ona indirdiği kitapla aziz kılmıştır.

Allah’ın resulleri, Allah’ın kitabını Allah’ın aziz kıldığı insana taşıdığı için azizdir. Onunla beraber olanlar da Allah’ın aziz kitabını aziz kıldığı insana taşıdığı için aziz olurlar. Allah kimseye öyle durup dururken aziz ismiyle tecelli etmez, ona şeref bahşetmez.

Hz. Ali (r.a.) Efendimiz buyuruyordu; *“Ya rabbi! İftihar olarak senin bana rab oluşun yeter. İzzet olarak benim sana âbd oluşum yeter. Sen benim tam sevdiğim gibisin, beni de sevdiğin gibi yap!”*

Kul için Allah’a âbd olmak yeterli bir izzet, yeterli bir şeref olmalıdır; çünkü en büyük şeref Allah’a âbd olmaktır.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *“Ben Allah’ın gönderdiği son nebiyim. Allah beni hiç bir şey yokken yaratmış ve bütün varlığı da benim nurumdan yaratmıştır. Bunu övünmek için söylemiyorum ve vallahi bununla övünmüyorum, bu benim övünme sebebim değildir” diye yemin etti. Daha sonra “Kıyamet günü ilk dirilen benim, huzura çıkıp ilk secde eden, ilk şefaat eden, bütün peygamberlere, bütün şefaat sahiplerine şefaati alan benim, sırat köprüsünden ilk geçen benim, cennete ilk giren benim. Allah bana Liva’yı, Hamd Sancağı’nı vermiş ve kıyamet günü bütün insanların altında toplandığı sancak benim sancağımdır, ben bunlarla övünmüyorum” dedi. Benim övündüğüm bir şey vardır; o da ‘İlla âbdillah.’ Sadece Allah’a âbd olmamdır” buyurdu.*[95]

Âbd olmak... Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; “Allah’ın bana “âbdım” demesi övüncümdür, iftiharımdır” buyurdu. Âbd olmak en yüksek makamdır. Âbd olmak demek âşık olmak demektir; yoksa sadece “ben Allah’ın âbdiyim” demekle iş bitmiyor.

Allah buyurdu ki; **“İnsanlardan öylesi var ki benim rızamı kazanmak için kendini helak eder. Allah onlara rıfkıyla (şefkatiyle, rahmetiyle) muamele eder.”**[96]

Allah’ın rızasını kazanmak için kendilerini neden feda ediyorlar?

Çünkü âşıktırlar. Kendilerini maşuklarına feda ediyorlar; çünkü sevmeyen, âşık olmayan kendini feda edemez. Her iddia

[95] Bihar'ul Envar, 15-24
[96] Bakara /207

mutlaka ispat ister. Kul, “ben Allah’ı seviyorum, ben Allah’ın âbdiyim” dediğinde Allah; “bunu ispatla” deyip imkân tanıyarak “buyur, sen yap ben kabul ederim! Ben zaten seni bunun için yaratmışım” der ve kuluna her türlü imkânı sonuna kadar tanır. Yapan kazanır, yapmayan da Allah’ı kabul edememiş, reddetmiştir. Böylelerinin aşkı, muhabbeti, imanı buna yetmemiştir. Bunun başka bir açıklaması yoktur.

Kul, Allah’ı ne kadar sevebilmişse Allah’a o kadar âbd olmuştur; çünkü insan sadece sevdiği kadarıyla kuldur.

Allah hepimizi Âziz ismine iman edenlerden, Âziz ismiyle aziz olanlardan eylesin! Âziz olarak gönderdiği, bizi aziz etmek için gönderdiği kitabıyla, Kur’an’ıyla, bizi aziz kılsın inşallah! Âziz kıldığı, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’e tabi olup onu kendisine örnek alarak onun izzetiyle izzetlenmiş olan kullarından eylesin inşallah! Allah bizi zatına âbd eylesin! Âbdlığıyla, kulluğuyla iftihar edenlerden eylesin inşallah!

Allah hepinizden razı olsun.

الْحَمِيدُ جل جلاله

EL HAMİD

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın El Hamid ismi Kur'an-ı Kerim'de 17 defa geçer ve Allah 61 defa da hamttan bahseder, **“Elhamdulillahi rabbil âlemin”** gibi. Hamid demek, bütün kemal sıfatlarıyla hamde layık olan demektir; yani hem övülmeye layık olan hem de övmeye layık olan demektir.

Üç türlü hamd vardır ya da üç türün hamdi vardır.

Bunlardan bir tanesi cahilin hamdidir. Cahil, sadece diliyle hamd eder; yani “elhamdulillah” der. Bunlardan bir tanesi de âlimin hamdidir; yani bu, işi biraz öğrenmiş olanın hamdidir, okumuş olanın hamdidir. O da diliyle, aklıyla hamd eder. Bir de arifin hamdi vardır; bu da Allah'ı zatıyla, sıfatıyla, isimleriyle bilip tanımış, Allah'ın kendisini tanıtmış olduğu ariflerin hamdidir. Onlar hamdi Allah ile yaparlar.

Bir, Allah'ı bilmeden ona hamd etmek vardır, onu övmek vardır. Bir de Allah'ı isimleriyle, esmasıyla bilip, tanıyıp öyle hamd etmek vardır. Eğer Allah'ın isimlerini anlamaya, Allah'ı tanımaya çalışıyorsak bu ona layıkıyla, kemaliyle hamd etmek içindir; çünkü hamd aynı zamanda imandır. Birinin ne kadar hamdi varsa imanı o kadardır. Bunun için mutlaka okumak lazım.

İster **İkra bismi rabbikellezi halak**[1] demiş, ister **Elhamdulillâhi rabbil âlemîn**[2] demiş olalım. Hep aynı kapıya çıkar. Allah “oku”, “rabbinin ismiyle oku”, “seni yaratan rabbinin ismiyle ismini oku” dediyse, bu durumda okudukça, anladıkça hamd edebiliriz.

Elhamdulillahi rabbil âlemin aynı zamanda Fatiha'nın da Kur’an’ın da tefsiridir. Eğer okuduksa Allah'ın emrettiği gibi, Allah'ın ismiyle Allah'ın ismini okuduksa, bütün isimleriyle Allah'a hamd edebiliriz, hamd ederiz. Bütün âlemlerden Allah'a hamd edebiliriz. “Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur, Allah'a aittir” diyebiliriz. Böyle bir okuma olmadan, kendi dilimizle sadece “elhamdulillah” dersek bu, cahilin hamdi olmuş olur.

Hamdin mutlaka kulda tecellisi vardır; yani bunun bir meyvesi vardır. Allah hamid ismiyle bir kula tecelli ederse, o kul ne olur?

O kul, baştan sona hamd olur. Baştan sona övülmeye layık olur. Allah'ın isimleri onda tecelli eder; baştan sona övgüye, övülmeye layık olur ve Allah onu övmüş olur. O da her halinde Allah'ı över; diliyle Allah'ı över, haliyle, fiiliyle, gönlüyle, her zerresiyle Allah'ı över. Kul ona bakınca “evet bu, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir, Allah'a ayna olmuştur” der. Hamd bize bunu kazandırır.

Allah'ın bütün isimleri, esması, hepsi hamde layıktır. Dolayısıyla Allah'ın hamid ismi bütün isimlere de tecelli etmiştir. Bütün isimleri de kapsar. Bütün isimler Allah'ın hamid isminden tecelli eder. Bütün isimler bir kapı gibi Allah'ın hamid ismine açılır. Kul her isimden Allah'a hamd eder ve Allah'ı över. Eğer biri

[1] Alak /1
[2] Fatiha /2

Allah'ı bilirse, tanırsa, anlarsa ne olur? -Onu sever. O zaman hamd, Allah'ı sevenin yaptığı bir fiildir, söylediği bir kelimedir; tattığı, yaşadığı bir kelimedir.

Allah, **elhamdulillâhi rabbil âlemîn** dedi. Allah, âlemlerin rabbidir. Her varlık bir âlemdir. Bütün varlık toptan bir âlemdir. Her bir varlık tek tek bir âlemdir. Bir atom da bir âlemdir, dünyanın kendisi de bir âlemdir. İnsan da bir âlemdir. Her biri tek tek bir âlemdir. Kul; varlığa, mahlûkata âlemlerin rabbi ile beraber bakıp onu okursa, hamd eder. Onun üzerinden Allah'ı över; yani "şu ne güzeldir" demez, "Allah ne güzel yaratmış" der. "Bu ne güzeldir" derse yaratanı unutmuş olur. Mesela birinin bir resme bakıp "bu ne güzel resimdir" demesi ressama haksızlıktır. Onu yapan biri vardır. "Bunu yapan ne güzel yapmıştır" demelidir. Hamd, bütün varlığı Allah'a ait görmektir. Hamd, Allah'ın yarattığını anlayıp "Allah ne güzel yaratmış" demektir.

"Allah, her şeyi hak ile yarattı"[3] buyurdu. Yani her şeyin bir vazifesi vardır. Kul, o vazifeyi anladıkça, Allah'ın onun üzerindeki muradını anladıkça ona hamd eder, hamd edebilir.

Mesela ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Mü'min, mü'minin aynasıdır."*[4]

Mü'min, bir mü'mine baktığında aynaya bakmış olur. Her neyi görüyorsa aslında kendini görüyordur. Eğer biri karşısındakini kirli görüyorsa, pis görüyorsa, çirkin görüyorsa aslında kendini görüyordur. Bunun için yanlış bakınca, ne yapmaya çalışır? -Karşısındakini düzeltmeye çalışır. "Sen yanlış yapıyorsun, şunu şöyle yapman lazım, şöyle olman lazım, böyle olman lazım" deyip onu düzeltmeye çalışır. Hâlbuki hayat bir

[3] Nahl /3
[4] Ebu Davud, Edeb, 49

imtihandır ve her şey yerli yerindedir.

Aynaya baktığımızda eğer yüzümüzde bir leke varsa istediğimiz kadar aynayı silmeye çalışalım yüzümüzdeki leke gitmez. Yüzümüzdeki lekeyi eğer silmek istiyorsak aynadan değil, bizatihi kendi üzerimizden silmemiz gerekir; yani hata bizim bakışımızda, yanlış bizim bakışımızdadır. Aslında kendi kirimizi, kendi yanlışımızı görüyoruz.

Bütün varlıkta, bütün kullarda bir güzellik vardır. Güzelliğini ne kadar kaybederse etsin mutlaka bir güzellik kalmıştır onda. Bu, mü'min için de böyledir, kâfir için de böyledir; çünkü Allah onu yaratırken zatıyla, sıfatıyla tecelli edip öyle yaratmıştır. Onun bütünüyle kaybolması mümkün değildir. Mutlaka bir güzelliği vardır. Eğer bakışımız güzelliğe ayarlıysa o güzelliği görürüz. Yok, eğer bakışımız çirkinliğe ayarlıysa baktığımız en temiz insanı, en güzel insanı bile çirkin görür, kötü görürüz.

Kötü görürsek ne olur?

Allah'a hamd etmeyiz. Sorun burada zaten. Bu yanlıştır diyoruz. Bunu eğer Allah'a mal edeceksek, Allah ile bakıp konuşacaksak, düşüneceksek ne demiş oluruz? -"Allah yanlış yaptı. Böyle birini neden yarattı?" Bu bakış, bakış değildir. Bu bizim kendi gönlümüzün kiridir, lekesidir, yanlışıdır. Önce kendimizi, gönlümüzü temizlememiz gerekir. Öyle ki Allah'a hamd edebilelim, bütün âlemlerden Allah'a hamd edebilelim.

Hamd demek; övmek, "ya rabbi ne güzel yapmışsın, ne kadar güzel yapmışsın, sen her şeyin en güzelini yaparsın" demektir. Hamd, Allah'ın zatını beğenmek, kabul etmek, övmektir. Sıfatlarını, isimlerini, fiillerini övmektir. Her şeyi Allah

yaratmışsa her şey üzerinden her şey ile Allah'ı övmek, Allah'a hamd etmek gerekir. Eğer imtihanı Allah takdir etmiş, hükmetmiş, bizi imtihana tabi tutmuşsa o zaman hamd, imtihanı kabul etmektir. İmtihanı kabul etmeyenler, Allah'a hamd edemez, onu övemez, onun işini beğenmezler. Birinin işini beğenmiyorsan onu sevmiyorsun demektir. Ne kadar hamdin varsa da imanın o kadardır. Hamd eşittir iman...

Hamd edebilmek için de bakışımızı düzeltmemiz lazım. Gönül bakışımızı düzeltmemiz lazım. Öyle ki doğru görebilelim; Allah'ın "gör" dediği yerden görebilelim, "bak" dediği yerden bakabilelim, "sev" dediği yerden sevebilelim. Yoksa kendi bakışımızla bakarız ki bu sadece bize kaybettirir. Bize güzelliği değil çirkinliği gösterir. Güzellik olmayınca, çirkinlikten başka bir şey kalmaz. "Hak olmayınca batıldan başka bir şey kalmaz" dedi Allah.

Şimdi de Allah'ın Hamid isminin geçtiği ayetleri hep beraber anlayalım;

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillâhi rabbil âlemin:[5] "Övme ve övülme âlemlerin rabbi olan Allah içindir, Allah'a mahsustur."

Neden?

Errahmanir rahim:[6] Çünkü o, "Rahman ve rahimdir."

[5] Fatiha /2
[6] Fatiha /3

Bütün varlığa, mahlûkata rahmetiyle muamele edendir. O, zatında rahman olandır. O, sıfatlarında, isimlerinde, fiillerinde rahman olandır. Rahmetiyle muamele edendir.

Maliki yevmid din:[7] "O, din gününün sahibidir." Onun için de âbd olunmaya, istenilmeye layık olandır. Sevilmeye layık olandır.

İyyâke na'budu ve iyyâke nestai'n, **İhdinas sıratel mustakîm:**[8] "Sırat-ı mustakimi, doğru yolu gösterendir, (Peygamberler, kitaplar gönderip) hidayeti verendir."

Sırâtallezîne en'amte aleyhim ğayril magdûbi aleyhim ve lâd dâllîn:[9] "Doğru yolda kılmış olduğu, nimet vermiş olduğu, hidayete erdirdiği kullarıyla beraber edendir. (Bizi böyle kullarla tanıştırıp, o kullara verdiği nimeti bize verendir. Onun için hamde layıktır.) Gazaptan, delaletten, koruyandır." Kendisine sığınanı koruyandır, muhafaza edendir. Onun için hamde layıktır.

Lâ ye'tîhil bâtılu min beyni yedeyhi ve lâ min halfih tenzîlun min hakîmin hamîd:[10] "Bu Kur'an'a ne önünden ne arkasından herhangi bir şekilde bir batıl yaklaşamaz. Onu hakîm ve hamid olan Allah peyderpey indirmiştir." Allah hakîmdir ve hamiddir. Kur'an'ı indirdiği için, hikmetini beyan ettiği için, kendini tanıttığı için hamde layıktır.

Fe sebbih bi hamdi rabbike ve kun mines sâcidîn:[11] "Rabbini hamd ile tesbih et ve Allah'a secde edenlerden ol." Allah'a hamd ile secde et, dedi. Secde edebilmek için, hamd ile

---

[7] Fatiha /4
[8] Fatiha /5,6
[9] Fatiha /7
[10] Fussilet /42
[11] Hicr /98

secde edebilmek için **Fe sebbih bi hamdi rabbike:** yani "Rabbini hamd ile tesbih etmen gerekir" dedi.

Tesbih, Allah yolunda hayatını yaşamak demektir. Allah'ın rızasını, ebedi hayatını kazanmak için çaba, gayret sarf edip Allah yolunda akmak demektir. Allah yolunda ebedi hayatını kazanmaya çalışırken "Allah'a hamd et, teşbihini hamd ile yap" dedi. Eğer biri "Allah bütün noksan sıfatlardan beridir, münezzehtir, bütün kemal sıfatlarıyla da muttasıftır" derse ve Allah'ı böyle anlarsa zaten Allah'a hamd etmemesi mümkün değildir. Onun için hamd ile tesbih beraber gelir.

Kitâbun enzelnâhu ileyke li tuhricen nâse minez zulûmâti ilen nûri bi izni rabbihim ilâ sırâtıl azîzil hamîd:[12] "Allah bu kitabı sana, insanları karanlıklardan nura çıkarasın diye indirmiştir." **Bi izni rabbihim:** "Rabbinin izniyle." Allah'ın izniyle insanları karanlıklardan nura çıkarırsın. Allah'ın izniyle çıkarmak ne demek? -Onu Kur'an ile Allah'ın ayetleriyle nura çıkarmak demektir.

Birileri "Hidayet bendedir, gelin sizi hidayete erdireyim, siz karanlıktasınız, gelin sizi aydınlığa çıkarayım" diyebilir. Eğer biri bunu yapacaksa, Allah'ın kelamıyla, ayetleriyle bunu yapmalıdır. Yok, Allah'ın izniyle bunu yapmıyorsa bu durumda o, kendini Allah'a şirk koşmuştur.

Allah'ın ayetleriyle yapmaya çalışsan bile eğer iznin yoksa haddini aşar, kendini Allah'a şirk koşarsın. İnsanlara set, perde olursun, onunla Allah arasına girersin. Kendin karanlıkta olduğun gibi, onu da karanlığa, zulmete sürüklersin. Bunu kim söylüyor? -Allah söylüyor. Yoksa **"Bi izni rabbihim"** demezdi. Allah kelimeyi boşuna kullanmaz!

---

[12] İbrahim /1

Allah'ın izniyle, Allah'ın indirdiği ile karanlıklardan nura çıkaran nereye çıkarıyormuş? **Sıratil azizil hamid:** "Aziz ve hamid olanın yoluna." Her türlü övgüye layık olan ve bütün şerefin kendisine, bütün izzetin kendisine ait olduğu zatın yoluna çıkarıyormuş.

Bu durumda eğer biri karanlıktaysa Allah'ın kendisine verdiği izzetten, şereften mahrumdur. Allah'ın övmesinden mahrumdur. Dolayısıyla Allah'ı övmekten, Allah'a hamd etmekten mahrumdur.

Karanlıklardan nura çıkaran ona nasıl bir yardımda bulunmuştur, onu nasıl çıkarmıştır?

Allah'ın kendisine bahşettiği şerefi ona hatırlatmış, o şerefi kazanmak için ona yolu açmıştır. Ona bu şerefi ikram etmiştir. Bununla beraber Allah'ı ona tanıtmış, ona hamd ettirmiş, onu Allah'ın övgüsüne de layık etmiştir. Karanlıklardan nura çıkarmak buymuş; kulun izzetini, şerefini kazanıp, şerefine sahip çıkıp Allah'a hamd etmesiymiş. Eğer birileri bunu yapmıyorsa karanlıktan nura çıkarmıyordur.

Ve kâle musa in tekfurû entum ve men fîl ardı cemî'a: "Musa dedi ki: eğer siz, yeryüzünde bulunanların hepsi Allah'a karşı nankörlük yapsanız" **Fe innallâhe le ğaniyyun hamîd:**[13] "Muhakkak ki Allah ğaniydir, hamiddir."

Yani, Allah'ın sizin iman etmenize, sizin hamd etmenize ihtiyacı yoktur. Eğer iman eder, hamd ederseniz bu sizin içindir. Yeryüzündekilerin hepsi de eğer nankörlük yaparsa, Allah ğaniydir, Allah hamiddir. Hiç kimse övmese de Allah övgüye layıktır. İnsanlar onu övdü diye, mahlûkat onu övdü diye o,

[13] İbrahim /8

övgüye layık olmuyor. O, zatında övülendir. Öven kendisi için onu övmüştür. Öven, övgüye layık olmuş, hamde layık olmuştur.

İnnemâ yu'minu: "Gerçek mü'minler" **Bi âyâtinellezîne izâ zukkirû bihâ harrû succeden ve sebbehû bi hamdi rabbihim ve hum lâ yestekbirûn:**[14] "Ayetlerimize iman eden kimseler onlardır ki; ayetlerimiz kendilerine hatırlatıldığında, (öğüt verildiğinde) hemen secdeye kapanırlar ve rablerini hamd ile tesbih ederler. Onlar kibirlenmezler (büyüklük taslamazlar)."

Biri Allah'ın ayetleri okunduğu zaman, bütün gönlüyle, manevi olarak secdeye kapanıp; "bu rabbimin kelamıdır, rabbim bunu bana söyledi" demiyor, onu ciddiye almıyorsa, o mü'min değildir ve rabbini hamd ile tesbih etmiyordur" dedi. Eğer hamd etseydi, övseydi sevdiği için överdi. Biri Allah'ın sözünü sevmiyorsa, övmüyorsa dinlemez. Ne yapar? -Kibirlenir... Mü'minler böyle değildir. Mü'min böyle yapmaz Allah'ın ayetlerine karşı kibirlenmez, kibirlenemez.

Demek ki Allah'ın ayetlerini dinlerken de hamd ile tesbih etmek gerekiyormuş, Allah'ı övmek gerekiyormuş. Allah'ın kelamı, sözü her türlü noksanlıktan münezzehtir, beridir. O, övgüye layıktır, dinlenilmeye layıktır.

Zâlike bi ennehu kânet te'tîhim rusuluhum bil beyyinâti: "Ne zaman ki onlara beyyinelerle (ayetlerle) resulleri geliyorlardı." **Fe kâlû e beşerun yehdûnenâ:** "Onlar dediler ki; bir beşer mi bizi hidayete erdirecek?" Bir beşer mi bizim hidayetimize sebep olacak. **Fe keferû ve tevellev:** "Küfrettiler (nankörlük ettiler) ve döndüler." Ondan yüz çevirdiler. **Vestagnâllâh:** "Allah mustağnidir." Allah'ın onların iman

[14] Secde /15

etmesine ihtiyacı yoktur. **Vallâhu ğaniyyun hamîd:**[15] "Allah zengindir (hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır), hamiddir (hamde, övülmeye layık olandır)."

Eğer biri Allah'ın kendilerine gönderdiği resule bir beşer gibi bakıp "Bu, bizi hidayete erdirmez, erdiremez. Melekler bizi hidayete erdirsin ya da havadan hidayete erelim" dediyse ne yapmıştır? -Kibirlenmiştir. Allah hidayeti kuluyla, hidayetçisiyle verir. Nebisiyle, resulüyle ve sonra da kıyamete kadar aynı şekilde varisleriyle vermeye devam eder.

Aslında "ben mü'minim" diyen herkes hidayetçidir, hidayetçi olmalıdır. Gücü kadar, kuvveti kadar, ilmi, marifeti, imanı kadar hidayetçi olmalıdır. En azından herkes kendi ailesi için hidayetçi olmalıdır.

Allah ayeti kerimede öyle buyuruyordu; **"Yakıtı taşlar ve insanlar olan cehennem ateşinden kendinizi ve ehlinizi koruyun."**[16] Bu, onlar için hidayetçi olun, demektir. Elbette ki Allah "hidayetçi ol" derken "kendin gibi olmaya davet et" demedi. Senin hidayetçiye davet etmen lazım, onlarla beraber hidayette olmaya çalışman lazım.

Huvel hayyu lâ ilâhe illâ huve: "Allah odur ki kendisinden başka ilah olmayandır ve o, hayy olandır." Gerçek hayat sahibi odur. **Fed'ûhu muhlisîne lehud dîne, el hamdu lillâhi rabbil âlemîn:**[17] "Onun için dini ona has kılarak ona davet edin. Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah içindir."

Dini ona has kılmak ne demek?

---

[15] Teğâbun /6
[16] Tahrim /6
[17] Mü'min /65

Hayatın her anını onun için, onun rızasını kazanmak için yaşayarak, sadece ondan isteyerek, sadece onu isteyerek onu davet etmen demektir.

Ayetleri kısa kısa okuyalım;

Allah, arşın çevresindeki meleklerin Allah'a hamd ettiğini, bununla beraber tövbe edenler için de istiğfar ettiklerini beyan ediyor. “Tövbe edip yoluna uyanları mağfiret et, onları cehennem azabından koru” deyip dua ederler.

Fasbir alâ mâ yekûlûne ve sebbih bi hamdi rabbike kable tulûış şemsi ve kable gurûbihâ, ve min ânâil leyli fe sebbih ve etrâfen nehâri lealleke terdâ:[18] Allah “sabret” dedi, “onların söylediklerine sabret. Rabbini hamd ile tesbih et.” Hitap Resulullah (s.a.v) Efendimiz’e dolayısıyla tüm mü’minleredir. “Güneş doğmadan önce, batmadan önce rabbini hamd ile tesbih et. Gece zamanlarında da gündüzün etrafında da rabbini hamd ile tesbih et.” **Lealleke terdâ:** “Bu durumda, öyle ki Allah'tan razı olasın.” O zaman Allah’tan razı olmayı umabilirsin; çünkü Allah'ın senden razı olması için önce senin Allah'tan razı olman gerekir, dedi.

Hamd ile tesbih etmek aynı zamanda Allah'tan razı olmaktır. Kul, Allah'tan razı olunca Allah da kulundan razı olur. Allah, “eğer sen bunu yaparsan, Allah'tan razı olursun” dedi. Yaptığın kadarıyla...

Ve tevekkel alel hayyillezî lâ yemûtu ve sebbih bi hamdihî ve kefâ bihî bi zunûbi ibâdihî habîrâ:[19] “Hayy olan (hep diri ve ölümsüz) olan Allah'a tevekkül et (ona güven). Onu hamd

[18] Tâhâ /130
[19] Furkan /58

ile tesbih et. O, kullarının günahından haberdardır. Bu sizin için yeterlidir.” Allah kullarının günahlarından haberdardır bu sizin için yeterlidir, dedi.

Yani kim ne yaparsa yapsın, bilmeli ki Allah ondan haberdardır. Bunun için Allah'a hamd ile tesbih et ve bil ki Allah gerekeni yapar. Hiç kimsenin yaptığı yanına kar kalmaz. Hiçbir yanlış, hiçbir günah cezasız kalmaz. Allah'ın, kullarının günahından haberdar olması sizin için yeter, o kâfidir, dedi.

Fasbir inne va’dallâhi hakkun: “Sabret; çünkü Allah'ın vaadi haktır.” Allah her neyi va’detmişse o, haktır. **Vestagfir li zenbike ve sebbih bi hamdi rabbike bil aşiyyi vel ibkâr:**[20] “Günahlarına istiğfar et.” Allah bunu kime söylüyor? -Resulullah (s.a.v) Efendimiz’e. Allah ona “günahlarına istiğfar et” dedi. Dolayısıyla bütün ümmete, iman edenlere söyledi; yani “peygamber masumdur” demek doğru değildir. Allah öyle söylemiyor; ona “istiğfar et” diyor. O da kendine göre yanlış yapıyor, o da kendine göre eksik yapıyor; ama eksik yapmadığı, yanlış yapmadığı tek bir yer vardır. Nedir o?

Allah'ın resullüğü... Allah'ın ayetlerini alırken, tebliğ ederken, anlatırken noksan, eksik, yanlış yapmamıştır; ama diğer hallerinde o da bir beşerdir. Onun için Allah ona “günahlarına istiğfar et” dedi.

“Rabbini akşam ve sabah hamd ile tesbih et.” Gece gündüz… Yani bu her anda demektir. Günün her anında demektir. Akşam ve sabah rabbini hamd ile tesbih et, bir de istiğfar et günahlarından.

Onun için kimse kibirlenip “benim zaten günahım yok”

---

[20] Mü’min /55

dememelidir. Aklımızdan geçen bir şey günah olabilir. Herhangi bir varlığa, bir mü'mine küçümseyici bir gözle bakmak insan için günah olarak yeterlidir; yani onun ebediyen kaybetmesi için bu yeterlidir.

Fasbir alâ mâ yekûlûn: "Onların söylediklerine sabret." **Ve sebbih bi hamdi rabbike kable tulûış şemsi ve kablel gurûb:**[21] "Güneş doğmadan ve batmadan önce rabbini hamd ile tesbih et." Yine gece ve gündüz, dedi. Yani her anda.

Kulil hamdu lillâhi: "De ki: elhamdulillah." Hamd, Allah içindir. **Ve selâmun alâ ibâdihillezînastafâ:** "Selam da onun seçtiği kullara olsun." Selam, onun seçtiği kullaradır. **Allâhu hayrun emmâ yuşrikûn:**[22] "(De ki:) Allah mı hayırlı yoksa onların şirk koştukları mı (ortak koştukları) mı?"

Eğer biri hamdi Allah'a layık görmüyorsa, selamı da onun seçtiği kullara layık görmüyorsa bu durumda şirke düşmüştür. Allah'a hamd etmek yerine, başkalarına, başka şeylere hamd etmiş onları kıymetli, değerli görmüştür. Allah da "Allah mı hayırlı yoksa onların şirk koştukları mı?" dedi.

Ve kulil hamdu lillâhillezî lem yettehız veleden ve lem yekun lehu şerîkun fîl mulki: "De ki: Hamd Allah içindir. O Allah ki çocuk edinmemiştir ve mülkünde hiçbir şeriki (ortağı) yoktur." **Ve lem yekun lehu veliyyun minez zulli:** "Acziyetten dolayı herhangi bir dost (yardımcı) edinmemiştir." **Ve kebbirhu tekbîrâ:**[23] "Allah'ı tekbir et, Allah'ı büyük tanı." Allah'ın büyüklüğünü ikrar et, söyle. Söyleyebildiğin kadarıyla, gücünün yettiği kadarıyla söyle.

[21] Kaf /39
[22] Neml /59
[23] İsra /111

Fe izesteveyte ente ve men meake alel fulki fe kulil hamdu lillâhillezî neccânâ minel kavmiz zâlimîn:[24] Bu Nuh (a.s.)'a verilen emirdir. “Sen yanındakilerle beraber geminin üzerine çıktığında de ki: hamd âlemlerin rabbi içindir. O bizi zalim olan kavimden kurtarandır.”

Ve kulil hamdu lillâhi seyurîkum âyâtihî: “De ki: hamd o Allah'a mahsustur ki size ayetlerini gösterecek.” **Fe ta’rifûnehâ:** “Ve siz (onların Allah'ın ayeti olduğunu) tanıyacaksınız.” **Ve mâ rabbuke bi gâfilin ammâ ta’melûn:**[25] “Allah sizin yaptıklarınızdan gafil değildir.” Allah sizin yaptıklarınızı biliyor.

Ve le in seeltehum men nezzele mines semâi mâen: “Eğer onlara sorarsan, desen ki; gökten suyu kim indiriyor?” **Fe ahyâ bihil arda min ba’di mevtihâ:** “Yeryüzünü ölümünden sonra kim diriltiyor” **Le yekûlunnallâhu, kulil hamdu lillâh:** “Muhakkak ki Allah diyecekler. Hamd de Allah'a aittir (Allah'a mahsustur).” **Bel ekseruhum lâ ya’kılûn:**[26] “Onların çoğu akıl etmez.” Neden Allah'a hamd edilmesi gerekiyormuş? -Gökten suyu indirdiği için, yeryüzünü ölümden sonra tekrar dirilttiği için.

Ve huvallâhu lâ ilâhe illâ huve, lehul hamdu fîl ûlâ vel âhirâh: “Allah odur ki ondan başka ilah yoktur. Dünyada da ahirette de, önünde de sonunda da hamd ona aittir.” **Ve lehul hukmu ve ileyhi turceûn:**[27] “Hüküm onundur, dönüş de onadır.”

Elhamdulillâhillezî vehebe lî alel kiberi ismâîle ve ishâke, inne rabbî le semîud duâ:[28] “Bana yaşlılık geldikten sonra (yaşlılık halinde) bana İsmail'i ve İshak'ı ikram eden Allah'a hamd

[24] Mü’minun /28
[25] Neml /93
[26] Ankebût /63
[27] Kasas /70
[28] İbrahim /39

olsun. Muhakkak ki rabbim duayı işitendir." Demek ki bir de Allah bize evlat verdiyse ona hamd etmemiz gerekiyormuş.

Tusebbihu lehus semâvâtus seb'u vel ardu: "Yedi gök, yedi yer, bunların hepsi onu tesbih eder." **Ve men fîhinne ve in min şey'in illâ yusebbihu bi hamdihî:** "Öyle ki, hiçbir şey yoktur ki onu hamd ile tesbih etmesin." **Ve lâkin lâ tefkahûne tesbîhahum, innehu kâne halîmen gafûrâ:**[29] "Ama siz onların teşbihini (bütünüyle) anlayamazsınız, fıkh edemezsiniz. Allah, halim ve ğafurdur." Bütün varlık onu hamd ile tesbih ettiği için hamde layıktır. Aynı şekilde ölürken de kıyamette de yine hamd etmelidir ve hamd edecektir.

Yevme yed'ûkum fe testecîbûne bi hamdihî: "O sizi çağıracağı gün hemen ona hamd ile icabet edeceksiniz." **Ve tezunnûne in lebistum illâ kalîlâ**:[30] "Ve siz çok az bir süre kalmışsınız zannedeceksiniz."

Bir de biri ölürken, hayatının sonuna geldiğinde, Allah onu kendine çağırdığında, ona "gel" dediğinde Allah'ı hamd ile tesbih edecek, Allah'ı övecek. Bütün övgünün Allah'a ait olduğuna iman edecek ve dünyada pek az kaldığını bilecek, anlayacak. Kıyamet yerinde de bu böyledir. Allah ölülere "kalkın, dirilin" dediği zaman kalkanlar Allah'a hamd edecek, bütün hamdin, övgünün Allah'a ait olduğunu ikrar edecekler. Bununla beraber dünyada pek az kaldıklarını anlayacak ve bilecekler.

Ve mâ nekamû minhum illâ en yu'minû billâhil azîzil hamîd:[31] "Onlar, (Allah'a hamd etmeyenler, Allah'ın azizliğini kabul etmeyenler) Allah'a iman edip onu aziz ve hamid olarak

[29] İsra /44
[30] İsra /52
[31] Burûc /8

bilenlerden intikam alıyorlardı.” Bunun için de bir ateş yakıp o ateşin içine onları atıyorlardı.

Demek ki biri “İzzet Allah'a aittir, hamd Allah'a aittir” dediğinde bunu kabul etmeyenler, “izzet benimdir, şeref benimdir” diyenler ne yapar? -Allah'ı aziz ve hamid olarak bilenlere kızar, onlardan intikam almaya kalkışırlarmış.

Yâ eyyuhen nâsu entumul fukarâu ilâllâhi: “Ey insanlar! Hepiniz Allah'ın fakirlerisiniz.” Hepiniz Allah'a muhtaçsınız. **Vallâhu huvel ganiyyul hamîd:**[32] “Allah ise zengin olandır, hamde layık olandır.” Yani hepiniz Allah’a muhtaçsınız. İhtiyacınızı giderdiği için Allah'a hamd etmeniz lazım, dedi.

Ve lekad âteynâ lukmânel hikmete enişkur lillâh: “And olsun ki biz Lokman'a hikmet verdik şükretsin diye.” **Ve men yeşkur fe innemâ yeşkuru li nefsih:** “Her kim ki şükrederse o kendisi için şükretmiştir.” Onun şükründen dolayı Allah'ın mülkünde, Allah'ta hiçbir şey artmaz. O, şükrü kendisi için yapmıştır. **Men kefere fe innellâhe ğaniyyun hamîd:**[33] “Her kim ki nankörlük yaparsa Allah ğaniyy ve hamiddir.” Allah zengindir, hamde layık olandır. Yani o, kendine yapmıştır.

Lillâhi mâ fîs semâvâti vel ard: “Yerde, gökte (ikisi arasında) ne varsa hepsi Allah'ındır.” **İnnallâhe huvel ğaniyyul hamîd:**[34] “Muhakkak ki Allah ğaniyy ve hamiddir.”

Ve yerellezîne ûtûl ılmellezî unzile ileyke min rabbike huvel hakk: “Kendilerine ilim verilmiş olanlar, onun (Kur’an’ın) sana rabbinden gelen bir hak olduğunu bilirler.” **Ve yehdî ilâ**

---

[32] Fâtır /15
[33] Lokman /12
[34] Lokman /26

sırâtıl azîzil hamîd:[35] "Ve onun aziz ve hamid olan Allah'ın yoluna hidayet ettiğini bilirler."

Ve huvellezî yunezzilul gayse min ba'di mâ kanetû ve yenşuru rahmeteh: "İnsanlar umudunu kesmişken onlara yağmuru indiren ve rahmetini her tarafa yayan odur." **Ve huvel velîyyul hamîd:**[36] "O, dost olandır, (onun dostluğu) övgüye layık olandır."

Ve hudû ilet tayyibî minel kavli: "Onlar, güzel söze hidayet edilmişlerdir." **Ve hudû ilâ sırâtıl hamîd:**[37] "Ve onlar hamid olanın yoluna hidayet edilmişlerdir." Onlar, Kur'an ile hidayet veren Allah'a hamd ederler. Allah ona "hamidin yolu" dedi.

Ellezîne yebhalûne ve ye'murûnen nâse bil buhl: "Her kim ki cimrilik eder, bir de cimriliği insanlara tavsiye eder, emrederse" **Ve men yetevelle feinnellâhe huvel ğaniyyul hamîd**:[38] "Ve dönerse (sırt çevirirse) bilsin ki Allah, ğaniyy ve hamiddir." Allah zengindir, övgüye layık olandır.

Lekad kâne lekum fîhim usvetun hasenetun: "Gerçek şu ki; onda sizin için güzel bir örnek vardır." **Li men kâne yercûllâhe vel yevmel âhire:** "Allah'a ve ahirete kavuşmayı umanlar için." **Ve men yetevelle:** "Her kim ki dönerse" **Fe innallâhe huvel ganiyyul hamîd:**[39] "Muhakkak ki Allah ğaniyy ve hamiddir."

Fe kutia dâbirul kavmillezîne zalemû, vel hamdu lillâhi

---

[35] Sebe /6
[36] Şûrâ /28
[37] Hacc /24
[38] Hadîd /24
[39] Mumtehine /6

rabbil âlemin:[40] “Böylece zulmeden o toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin rabbi Allah’a mahsustur.” Allah, kendisine hamd etmeyen, kendini övülmeye layık gören kavmi helak ederken bununla mü’minlere yardım etmiştir. Bunun için de Allah'a hamd edip, Allah'ı hamde layık görmek lazımmış.

Ve lekad âteynâ dâvûde ve suleymâne ilmâ: “And olsun ki; biz Davud’a ve Süleyman’a bir ilim verdik.” **Ve kâlal hamdu lillâhillezî faddalenâ alâ kesîrin min ibâdihil mu’minîn:**[41] “Onlar dediler ki: Allah'a hamd olsun ki bizi mü’min olan kullarının birçoğundan üstün (faziletli) kılmıştır.” Allah kuluna bir fazilet ikram edince bir de kulun buna hamd etmesi gerekiyormuş.

El hamdulillâhillezî enzele alâ âbdihil kitâbe: “Kitabı kuluna indiren Allah'a hamd olsun.” **Ve lem yec'al lehu ıvecâ:**[42] “Ki onda hiçbir eğrilik yoktur.” Ona uyan dosdoğru yola uymuş olur.

Ve le in seeltehum men halakas semâvâti vel arda le yekûlunnellâhu kulil hamdulillâhi, bel ekseruhum lâ ya’lemûn:[43] “Eğer onlara sorsan, desen ki; gökleri kim yarattı, yeri kim yarattı? -‘Allah’ diyecekler. ‘De ki: Hamd Allah'a aittir’ ama onların çoğu bunu bilmez.”

El hamdulillâhillezî lehu mâ fîs semâvâti ve mâ fîl ardı: “Hamd, o Allah'a aittir ki göklerde, yerde (ikisinin arasında) ne varsa hepsi onundur.” **Ve lehul hamdu fîl âhirehi ve huvel hakîmul habîr:**[44] “Ahirette de hamd onundur. O, hakîmdir; her şeyden haberdar olandır.” Ahirette de hamd Allah'a aittir.

[40] En’âm /45
[41] Neml /15
[42] Kehf /1
[43] Lokman /25
[44] Sebe /1

Cennete girenler de cehenneme gidenler de hamd edecek. Hamd etmek zorunda kalacak. Bütün mülkün Allah'a ait olduğunu, Allah'ın hiç kimseye zulmetmediğini görünce hamd edecekler. “Allah övgüye layıktı ama biz onu övemedik” diyecekler. Cennettekiler hamdini aşk ile muhabbetle yapacak, cehennemdekiler ise pişmanlıkla yapacak.

Ve tevekkel alel hayyillezî lâ yemûtu ve sebbih bi hamdihî ve kefâ bihî bi zunûbi ibâdihî habîrâ:[45] “Sen rabbine tevekkül et ki o hayydır (diri olandır). Hiçbir şekilde hayatı sona ermeyendir. Onu hamd ile tesbih et. O, kullarının günahından haberdardır, bu yeterlidir.”

Elhamdulillâhi fâtırıs semâvâti vel ardı: “Hamd Allah içindir ki o gökleri ve yeri yaratandır.” **Câilil melâiketi rusulen**: “Melekleri elçi (resul) kılan odur.” **Ulî ecnihatin mesnâ ve sulâse ve rubâa, yezîdu fîl halkı mâ yeşâu:** “O ki melekleri ikişer, üçer, dörder kanatlı olarak yaratmıştır. O, yaratmada dilediğini dilediği kadarıyla artırır.” **İnnallâhe alâ kulli şey’in kadîr:**[46] “Muhakkak ki o, her şeye kadirdir.”

Ve kâlûl hamdu lillâhillezî ezhebe annel hazen: “De ki: Hamd o Allah’a mahsustur ki bizden hüznü (sıkıntıyı) gidermiştir.” **İnne rabbenâ le ğafûrun şekûr:**[47] “Muhakkak ki bizim rabbimiz ğafur ve şekurdur.” Mağfiret eder, şükrün karşılığını verir.

Da'vâhum fîhâ subhânekellâhumme ve tehiyyetuhum fîhâ selâmun ve âhıru da'vâhum enil hamdulillâhi rabbil

[45] Furkan /58
[46] Fâtır /1
[47] Fâtır /34

âlemîn:[48] "Onların oradaki (cennetteki) duaları; sen her türlü eksiklikten münezzehsin, bir de dualarının sonu selamdır. Hamd âlemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur" demeleridir.

Lâ tahsebennellezîne yefrahûne bi mâ etev ve yuhıbbûne en yuhmedû bi mâ lem yef'alû: "Yaptıklarına sevinen yapmadıkları şeylerle övülmeyi seven kimseler" **Fe lâ tahsebennehum bi mefâzetin minel azâbi ve lehum azâbun elîm:**[49] "O kimseler azaptan kurtulacaklarını sanmasınlar. Onlara elim bir azap vardır." Övülmeyi hak etmediği halde Allah onu, onun yaptığını, onun halini övmediği halde eğer o övünüyor ya da övülmek istiyorsa kimse onu azaptan kurtaramaz, dedi Allah.

Evet, cennete gidenler hamd edecek. **"Bizi cennete varis kıldığı için Allah'a hamdolsun. Bu, Allah'ın verdiği bir mükâfattır, bu mükâfatı hak edenlerin amelleri ne güzeldir"**[50] dedi Allah. **"Meleklerin arşın etrafında hamd ile tesbih ettiklerini görürsün. Halk arasında adaletle hüküm verilmekte ve âlemlerin rabbi Allah'a hamd olsun denilmektedir"**[51] buyurdu.

Evet, Allah cennetteki hamdi anlatırken; **"Onların içlerinde kin namına, sıkıntı namına her ne varsa onların hepsini söküp atmışızdır. Onların altlarından ırmaklar akar, onlar, bizi bu nimete eriştiren Allah'a hamdolsun derler. O, bize doğru yolu göstermeseydi, bizim bu yolu kendiliğimizden bulmamız mümkün değildi. Gerçekten rabbimizin resulleri bize gerçeği getirdi, onlara uyduğumuz için şimdi buradayız. Onlara denecek ki; işte bu sizin yaptığınız amellere karşılık mirasçı**

---

[48] Yunus /10
[49] Âli İmrân /188
[50] Zumer /74
[51] Zumer /75

olduğunuz cennettir"[52] buyurdu. Evet, bir de cennette hamd ediyormuşuz.

Allah'ın hamid isminin geçtiği ayetleri hep beraber anlamaya çalışıyoruz. Belki biraz sıkılabiliriz; ama bunu mutlaka öğrenmemiz, anlamamız gerekiyor. Çünkü rabbimiz bize neye hamd edilmesi gerektiğini öğretiyor.

Biz de kendimize göre vazifemizi yapmaya çalışıyoruz, Allah'ın bize yüklediği sorumluluğu yerine getirmeye çalışıyoruz. Nitekim bilmeden, anlamadan iman olmaz. Ne kadar biliyorsak Allah'a da o kadar iman edebiliriz.

Mesela bir insan, birini sima (suret) olarak tanıyabilir; ama o kişiyle konuşursa onu biraz daha tanır. Komşuları ise o kişiyi onunla konuşanlardan daha iyi tanır. Hele ki ev halkı o kişiyi hepsinden daha iyi ve daha güzel tanır.

Allah'ı tanırken de nasıl tanıdığımıza bakmamız lazım. Sadece eşyaya, mahlûkata bakıp tanıyorsak bu yeterli değildir. Bu sadece Allah'ı dışarıdan tanımaktır. Onun için bir de Allah kendini nasıl tanıttıysa, öyle tanımamız gerekir. O da yetmez… Eğer Allah'ın zatıyla, sıfatıyla tecellisi olmazsa hiçbir şekilde hiçbir zaman hiçbir kimse için onu tanımak mümkün değildir.

Eğer Allah kendini tanıtacaksa bir vesileyle tanıtır. Burada bizim anlattıklarımız ilim olarak Allah'ın isimleri bilinsin, Allah'ın güzelliği anlaşılsın diye değildir. Bizimle beraber onların gönlüne Allah'ın ismi tecelli etsin, onlar Allah'ın güzelliğiyle güzelleşsin diye bunları anlatıyoruz. Bu tecellinizde olabilmesi için mutlaka Allah'ın zatıyla, sıfatıyla tecelli ettiği biri lazım, bu gereklidir. Yoksa mesele bir şeyler öğrenme meselesi değildir. İş bu kadar

[52] Araf /43

basit değildir.

Biraz önce okuduğumuz ayetlerde Allah buyurdu ki; "Allah'ın izniyle karanlıklardan nura çıkarsın, nuruyla nurlandırsın." Eğer biri Allah'ın izniyle bunu yapmıyorsa o bunu beceremez. Hem kendine zulmeder hem de başkalarına zulmetmiş olur fakat herkesin de gücü kadar karanlıklardan nura davet etmesi gerekir. Bu başkadır.

Allah'a nasıl hamd etmemiz lazım?

Bütün azalarımızla Allah'a hamd etmemiz lazım. Mesela gözümüzle hamd etmemiz lazım. Nasıl? -Gözümüzün gördüğü her ne varsa bu Allah'a aittir, Allah bunu hak ile yaratmıştır, bunun bir vazifesi vardır" deyip onu hangi muratla yaratmışsa onu anlamaya çalışmamız lazım. Tabi bu arada gözle bakılır, fakat akılla düşünülür. Eğer biri aklını kullanmıyorsa; o, aklının hamdini yapmamıştır. Baş gözüyle hikmetle bakmadığı gibi bir de aklıyla düşünüp tefekkür etmiyorsa, o kişi ne gözünün hamdini yapmıştır ne de aklının hamdini yapmıştır.

Kulağıyla hikmetle dinlemiyorsa, Allah'ın emrini, hükmünü, vahyini dinlemiyor, anlamaya çalışmıyorsa kulağının hamdini yapmamıştır. Eli de böyle ayağı da böyle, her uzvu (organı) böyledir. İnsanın her bir uzvuyla bir de her biri için Allah'a hamd etmesi lazım. Her azanın (organın) hamdi onu Allah'ın emrettiği gibi, sevdiği gibi kullanmaktır. Yoksa o azamızın hamdini yapmamış oluruz.

Namaz bütünüyle hamddir. Hamd hem dil ile hem fiil ile hem de gönül ile yapılır. Namazda bu üçü de mevcuttur. **Elhamdulillahi rabbil âlemin:** "Hamd alemlerin rabbi olan Allah'a mahsustur" dediğimizde dilimizle hamd etmiş oluruz.

Rükûdan doğrulurken **Semi allahu limen hamideh:** "Allah hamd edenin hamdini işitti" dediğimizde dilimizle hamd etmiş oluruz. **Rabbena ve lekel hamd:** "Rabbimiz hamd senindir, senin içindir" dediğimizde dilimizle hamd etmiş oluruz.

Peki, fiili hamdi nasıl yapıyoruz?

Eğilip kalkarken, secdeye, rükûya giderken bütün bedenimiz Allah'a fiili olarak hamd ediyoruz.

Bir de gönlümüzün hamdi vardı; bu da gönlümüzü, Allah'ın huzurunda tutmamızdır; yani duruştur, miraçtır. Evet, onun için namaz baştan sona bütünüyle hamddir. Hem de tam bir hamd. Bu durumda namazdan mahrum kalan, gerçek manada bütünüyle hamdden mahrum kalır.

Allah'a hamd eden Allah'tan razı olmuş demektir. Hamd aynı zamanda rızadır. Hatta onun üstünde hamd; severek Allah'tan razı olmaktır. Kul, Allah'tan razı olmadıkça hamd edemez. Allah'tan ne kadar razı ise o kadar hamd eder ve onun hamdi de rızası kadar değerli, kıymetli olur. Hatta Allah'ı ne kadar seviyorsa o kadar razı olur.

Sadece "ben Allah'ı seviyorum" demekle Allah sevilmez! Allah'ın fiilini, takdirini sevmen lazım ki Allah'ı sevmiş takdirinden razı olmuş olasın. Allah'ın takdirinden razı olursan, seversen hamd edersin, edebilirsin.

O zaman hamd, rıza, iman hepsi aynı şeydir. Nasıl ki Allah'ın nimetlerine hamd edilmesi gerekiyorsa onun takdirine de hamd edilmesi gerekir. Allah bize nasıl bir muamelede bulunursa bulunsun o hamde layıktır. Bize göre o takdir ettiği hoş bir şey olmayabilir mesela; bir musibet, bir sıkıntı, bir bela

bize verebilir ama onun arkasında mutlaka onun rahmeti vardır. Eğer hikmetle bakarsak bunu mutlaka anlarız.

Allah verdiğinde hamd ederiz, aldığında da hamd etmemiz lazım. Almışsa belki ondan daha iyisini verir, insan bunu bilemez. Belki senin için o hayırsızdı, sana hayırlısını verir. Ya da dünyaya ait bir şeyi senden almış, aslında senin gönlünde ona karşı duyduğun sevgiyi senden almıştır. Bunun karşılığında ahiretin sevgisini sana verir. Dünyayı almıştır ama ahreti vermiştir, sen bunu bilemezsin. Rabbin rahman ve rahimdir. O, her ne yaparsa yapsın o hayırdır, o güzeldir, onun yaptığı her türlü fiil hamde layıktır.

Allah'ı övmek hamddir, bir de Allah'ın övdüklerini övmek hamddir. Biri Allah'ın övdüğünü övmüyorsa o hamd etmemiştir. Allah namazı övmüştür, orda kendisine secde edeni övmüştür, kendisini zikredeni övmüştür. Bu durumda bizde bu ameli övüyoruz, bu ameli yapanı da övüyoruz, övmemiz gerekir. Allah, resullerini, velilerini, mü'minleri, sıddıkları, hayatına imanını şahit edenleri, güzel yapanları, sabredenleri ve şükredenleri övmüştür.

Eğer bizim övdüklerimiz Allah'ın övdükleri değilse; yani malı çok olanı, zulmedeni, yanlış yapanı övmüşsek Allah'a ters düşmüşüz demektir. Allah'a; "sen işi bilmiyorsun, ben senin yaptığını beğenmedim" dedik demektir.

Allah'ın övdüğünü övmek aynı zamanda Allah'a hamd etmektir. Eğer biri birini övüyorsa onu sevmelidir. Sevmeden övüyor, hamd ediyorsa bu hamd, hamd değildir. Seviyor ama övmüyorsa, bu da sevmek değildir. Seviyorsa övmelidir, övüyorsa sevmelidir. Ancak o zaman kemaliyle hem sevmek olur hem de hamd olur.

Bundan sonra Allah'ın vedud ismi gelir. Hamid ve vedud ismi sanki bir birinden tecelli ediyor gibi görünür, öylesine birbirine yakındır; yani Allah'ın hamid isminin içinde bütünüyle sevmek vardır. Hamid isminde vedud ismi tecelli eder, Vedud isminin gereği de Allah'a hamd etmektir.

Allah aynı zamanda bunu dilimizle söylemiz gerektiğini de emrediyor. "Elhamdulillahi rabbil âlemin" demememizi emrediyor. Onun için hamd hem duadır hem övmedir hem Allah'a yalvarma, yakarıştır hem de Allah'ı sevdiğini söylemektir.

Eğer Allah Hamid ismiyle bir kula tecelli ederse o kul, Allah'tan razı olur, Allah'ı sever, Allah'ı över ve Allah'ın rızasına layık olur, Allah da ondan razı olur. Böyle bir kul Allah'ın övgüsüne layık olmuştur.

Belki hayat baştan sona hamddir. Bir şeyleri övüyor, bir şeyleri seviyor, bir şeyleri kazanmak için koşturuyoruz. Neyi seviyorsak onu övüyoruz, ona hamd ediyoruz, onun için hamd ediyoruz ve onu kazanmak için koşuyor, hayatımızı onun yolunda sarf ediyoruz. Onun için herkes kime, neye hamd ettiğine bakmalıdır. Hamdi Allah'a mı gidiyor yoksa başka birilerine mi gidiyor. Kimisi sadece dünyaya, dünya malına hamd eder. Dolayısıyla dünya malı kimdeyse, ona hamd eder ve onu över. "Falanca böyle böyle para kazandı, işini biliyor" der. Hatta bazen nerden kazandığını bile düşünmez, sormaz. Kazanmış ya onun için o, övgüye layıktır. Böylelerinin hamdi dünyayadır. Böyleleri, Allah'a hamd etmez, Allah'ın hakkını takdir edemez, ebedi hayata göre bakmaz; çünkü Allah'a göre bakmaz.

Oysaki Allah dünyaya, dünya malına, dünyadaki mevkilere ne dedi? -**"Oyun!"**[53] Peki, kimi övdü? -Rızası peşinde koşanı,

[53] Ankebut /64, En'âm /32

Hz.İnsan olmaya çalışanı, onun dostluğunu kazanmak için hayatını ortaya koyanı, onun isimleri ile isimlenmiş, ayetleriyle canlanmış, canlı Kur'an olanı, peygamberine uyanı, onu kendisine örnek alanı, "benim rabbim Allah'tır" diyeni, hamdini Allah'a yapanı, onu öveni, onu seveni, sevgisini ispatlamaya çalışanı, malını gece gündüz Allah yolunda sarf edeni, hayatını Allah yolunda vereni, dünyayı verip ahireti satın alanı, bütün varlığını verip rabbinin rızasını satın alanı övdü.

Onun için kimi övdüğümüze, neyi övdüğümüze bakmamız lazım. Eğer biri ben mü'minim diyorsa, onun gözü, gönlü rabbinden başka tarafa dönmemelidir. Ne yaparsa yapsın "Allah" demelidir. Onun için Allah münafıkları anlatırken buyurdu ki; **"Onlar Allah'ı pek az zikreder."**[54] Yani işine gelince ya da bir nimeti alınca, insanlar arasındayken insanlar beni mü'min, müslüman bilsin diye zikreder.

Peki, mü'minler nasıl zikreder?

"Ayaktayken, otururken, yan üzere yatarken Allah'ı zikreder."[55] Mü'min, Allah'ın koyduğu şartı bilir. Allah ayeti kerime buyurdu ki; **Fezkuruni ezkurkum, veşkurini vela tekfurun:**[56] "Beni zikredin ki ben de sizi zikredeyim. Bana şükredin ki sakın nankörlerden olmayın." Sen beni översen ben de seni överim, seni övdürürüm, dedi Allah. Sen bana hamd edersen hamde layık olursun. Yapmazsan nankör olursun, hakkı, hakikati gizlemiş olursun, dedi Allah.

Allah soruyor; "Allah hamde layık değil midir?"

---

[54] Nisa /142
[55] Âli İmrân /191
[56] Bakara /152

Yeri yaratan o, göğü yaratan o, seni yaratan, seni varlıkta tutan, varlığıyla sana hayat veren, seni seven o, hiç kimse seni bilmezken, tanımazken seni bilen, tanıyan o, seni seven, seni rızıklandıran o… Elbette ki hamde layık olan âlemlerin rabbi Allah'tır.

Rızkı sadece ekmek anlamıyoruz. Göz bir rızıktır, kulak bir rızıktır, el, ayak bir rızıktır. Eğer bir tanesi kesilirse, Allah bir tanesini alırsa nasıl büyük bir nimet olduğunu işte o zaman anlarız. Mesela bir insanın bütün organlarını ayırsak, gözü, kulağı, dili, ciğeri, böbrekleri, kalbi, kolu, bacağı, her birini böyle bir parça yapıp satsak ya da satın almaya kalkışsak acaba kaç paraya alırız? Ama olunca kıymeti değeri yok gibidir.

Allah iman vermiş, peygamber gönderip onunla vahyini tebliğ ettirmiş. Acaba bütün dünyayı versek bir ayet alabilir miyiz? -Alamayız… **"Elhamdulillahi rabbil âlemin"** ayetini almak mümkün müdür? -Mümkün değildir; ama biz olana değil de olmayana bakarsak şükredemeyiz, hamd edemeyiz. Olana bakmak lazım... Gönlümüz sürekli olmayana ayarlanmış. "Şu yoktur, bu yoktur" deyip hep olmayana bakıyoruz. Hâlbuki var olana bakarsak hamd ederiz, şükrederiz. "Hamd olsun elimiz var, ayağımız var, gözümüz var" deriz. Mesela başımız ağrıdığında ne deriz? -"Hamd olsun başım var ki ağrıyor, ya bu olmasaydı!" deriz. "Gözümüz için hamdolsun ki gözümüz vardır, var ki ağrıyor, ya bir de olmasaydı!" deriz. Ağrıya da şükretmek lazım, hamd etmek lazım.

Bütün âlemlerden Allah'a hamd olsun. Allah bizi hamdine layık kılsın inşallah! Allah kendini hamd ettiği gibi yücedir. Gerçek manadaki hamdi ancak o, kendi kendisine yapar. Ancak kendi kendisine yaptığı hamd ona layıktır. Bizim hamdimiz elbette ki eksiktir, hatalıdır, kusurludur. Belki hamdimizle sadece

kendimiz hamde layık oluruz. O bizim hamdimizden münezzehtir, beridir.

Elhamdulillahi rabbil âlemin. Errahmanirrahim. Maliki yevmid din. İyyake na'budu ve iyyake nesta'in. İhdinas siratel mustakim. Sıratellezine en'amte aleyhim, ğayril mağdubi aleyhim ve led dallin. Âmin...

Allah hepinizden razı olsun.

الودود جل جلاله

EL VEDUD

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Hep beraber Allah'ın Vedud ismini anlamaya çalışacağız inşallah. Vedud demek; sevmek, istemek, tercih etmek, saf aşk, muhabbet ve sevgi demektir.

Allah'ın Vedud isminin tecellisi zati bir tecellidir. Karşılıksız bir tecelli, karşılıksız bir sevgi demektir. Allah sever ve yaratır; kul ise bir şeyi o var olunca sever. Biri yaratanın sevgisi diğeri ise; "hub"[1] yani mahlûkun sevgisidir.

Allah'ın bütün isimleri sadece kul içindir, kula, mahlûka aittir. Bir tek Allah'ın Vedud ismi çift taraflıdır. Örnek vermek gerekirse; Allah rabdır terbiye eder; ama terbiyeyi istemez. Rahman ve rahimdir merhamet eder; ama merhameti istemez. Allah maliktir mülkün sahibidir, ikram eder; ama ikram edilmeyi istemez. Bütün isimler böyledir; yalnız Allah'ın Vedud ismi bu şekilde değildir.

Allah vedud'tur, en çok sevendir. Bununla beraber sevilmeyi isteyen ve sevilmeyi de sevendir. Allah sever, sevilmeyi de ister. Bu aynı zamanda imandır. Allah'a iman etmek demek; Allah'ı sevmek demektir. Allah'ın Vedud isminin kulda tecelli

[1] "Hub" Arapçada "muhabbet, sevgi" manalarına gelir.

etmesi demektir. Eğer biri Allah'ın Vedud isminden mahrumsa o ebediyen kaybetmiştir. Sadece dünyasını değil ahiretini de kaybetmiştir; çünkü insan sevdikçe insan olur, Hz. İnsan olur, büyür, insanı sevdikçe de insanlığı artar.

İnsanlığımızı arttırmak veya onu kaybetmek kendi elimizdedir. Onun için en büyüğe ait olan en büyük olmalıdır; yani en çok Allah sevilmelidir. Allah tevhitte asla ortak kabul etmez. Mabud Allah'tır, tapılması gereken Allah'tır; ama muhabbette bu böyle değildir. Allah sever, sevilmeyi de ister; fakat başkasını sevmeyin demez. Hiç kimseyi, hiçbir şeyi Allah'ı sever gibi sevmeyin[2] der. Herhangi bir şeyi Allah'ı sever gibi seversek o şirk olur, Allah bunu kabul etmez; çünkü sevdiğimizi, Allah'ın önüne koymuş oluruz.

Allah; eşinizi, çocuğunuzu, ananızı, babanızı, kardeşinizi, insanları, mahlûkatı sevmeyin demez, tam tersine sevmeyi emreder.[3] Sevginin şirk olabilmesi için korkuyla umutla birlikte olması gerekir; yani biri, birini hem seviyor hem ondan korkuyor hem de ondan umut ediyorsa bu şirk olur. Böyle bir sevgi, Allah'a ait olması gerekirken başkasına duyulan sevgi olmuş olur. Böyle sevenler de Allah'a karşı duyulması gerekeni bir kula duymuş ve onu Allah'a şirk koşmuş olur. Allah'ın dışında başkasına karşı duyulan sevgi, korku (haşyet) ve umudun üçü bir arada olursa o sevgi şirke döner.

Arapça'da iki harf aynı kelimede bulunursa o kelime tekrar edilen demektir. Tekrar, tekrar demektir. Allah'ın El Vedud isminde de iki tane "dal" harfi vardır. "Vedde" sözcüğü, dönüp dönüp aynı yere gelmek demektir. Bu bağlamda vedud; seven,

[2] Bakara /165
[3] Nahl /90

bir daha seven anlamına gelir. Niye böyle döne döne seviyor? Çünkü kul, ters tarafa dönerek yanlış yaptığında Allah onu mağfiret edip seviyor. Allah, o kul sanki hiç yanlış yapmamış gibi ona dönüp onu da kendine döndürerek tekrar seviyor.

Biri, bir kula yanlış ya da nankörlük yaparsa o kul belki buna rağmen onu sever; ama bu tekrar eden yanlışlık yahut nankörlük yüzünden ondan ve ona duyduğu sevgiden vazgeçer; ancak Allah'ın Vedud isminin tecellisi böyle değildir. Kesintisizdir, tekrar tekrardır. Allah'ın sevgisi karşılıksız ve katıksızdır. Allah, kullarını tek bir şey dışında hiçbir karşılık beklemeden sever. O tek şey de Vedud ismine kulun karşılık vermesidir; yani Allah kuldan kulluğuna yakışacak şekilde kendisini sevmesini ister.

Eğer Allah sevmezse kul sevemez; çünkü kuldaki sevgi, muhabbet Allah'ın Vedud isminin tecellisidir. Allah sever aynı zamanda kuluna sevmeyi ve sevilmeyi de ikram eder. Ayetleri okuyunca hep beraber anlayacağız inşallah! Eğer insan Allah'ın yeryüzündeki halifesiyse bu durumda Allah'ın Vedud isminin onda tecelli etmesi, onun da sevmesi ve sevmeyi öğretmesi gerekir.

Allah'ın bazı isimleri çift taraflıdır. Esmayı anlarken anlatmaya çalışmıştık. Allah'ın bazı isimleri zata dönüktür, tamamen zata aittir. Mesela Allah'ın El Ehad ismi gibi. Bazı isimleri fiile, bazıları ise hem zata hem de fiile dönüktür. Allah'ın Vedud ismi hem zata hem fiile dönük olan isimdir. Eğer isim zata dönükse o isim Allah'ın zatıyla mevcuttur ve değişmez; ama fiile dönükse o değişir. Hem zata hem de fiile dönükse bu durumda Allah'ta değişmez fakat kula göre değişir.

Hem zata hem fiile dönük olan isimlerin kula göre değişmesi ne demektir?

O isimler kula göre tecelli eder. Kul, Allah'ı sevince Allah onun sevgisini arttırır, demektir. O; sevmek için çabasını, gayretini sarf ettikçe Allah da ona göre muamelede bulunur ve onun sevmesine göre Allah'ın Vedud isminin tecellisi onda farklı farklı tecelli eder; yani kul ne kadar seviyorsa Allah'ın Vedud ismi kulda o kadar tecelli eder, demektir.

Allah, kulunu severken Vedud ismiyle tecelli edip öyle sever; ama kul, Allah'ı severken kuldan Allah'a giden sevgi Vedud ismi; yani "vud" değil "hub"dur.

İkisi birbirinden farklıdır. Allah yaratırken sever, hatta sever öyle yaratır; ama kul var olanı sever. Kul bir şeyi seviyorsa mutlaka ondan bir beklentisi vardır. Allah'ı seviyorsa "Allah beni sevsin, bana ikram etsin" diye sever. Kulun sevgisi karşılıksız değildir. Kimi ve neyi severse sevsin bu böyledir.

Bir de Allah'ın Vedud ismiyle tecelli edip kuluna bu isimden ikram etmesi vardır. Sırası gelince onu da anlatacağız inşallah!

İnsandaki bütün azalar, organlar fanidir (geçicidir). Baki olan sadece gönüldür, Allah'ın ona nefhettiği ruhtur. Bütün organların bir sınırı vardır; ama gönlün sınırı yoktur.

Neden?

Allah hadisi kudside; "*Yere göğe sığmam, mü'min kulumun kalbine sığarım*"[4] diye buyurdu. Allah gönüle tecelli eder. Allah'ın bir gönüle tecelli etmesi için gönlün, Allah'ın muhabbetiyle genişlemesi gerekir. Gönlü muhabbetten başka genişleten hiçbir

[4] K.Hafâ: 2256, İhya-u Ulum'id Din

şey yoktur; yani gönlü genişleten tek şey muhabbettir. Kul, sevdikçe Allah onu arttırır, sevgisini verdikçe Allah o sevgiyi katlar ve Allah'ın sevgisine layık olur. Ne zamana kadar? - Bütünüyle muhabbet, aşk, Allah'ın saf sevgisi oluncaya kadar. Bütün âlem onun gönlüne sığıncaya kadar.

Kul saf aşk olduğunda ne olur?

Kul ile Allah arasındaki perde aşk perdesidir. Lakin aşk da bir perdedir. Bir gönül saf aşk olursa o zaman o perde yanar. Kul, rabbine vasıl olur, rabbiyle beraber olur. Bu nedenle vuslatın tek bir kapısı vardır; o da aşk kapısıdır. Vuslat için başka kapı yoktur! Kim o kapıdan girebilirse Allah'a vasıl olur.

Allah, insanı yaratırken zatıyla, sıfatıyla insana tecelli etmiştir. Tecelli ettiği bütün isimler tabiri caizse bir filiz gibidir. Tohum gibi değil bir filiz gibidir.

Allah, kulundan neyi istiyor?

İsimlerini büyütmesini, olgunlaştırıp onun meyvesini almasını ve isimlerinin kulun üzerinde tecelli etmesini istiyor. Eğer biri Allah'ın kendisine bahşettiği bu ihsanı, ikramı kabul etmez, onu hafife alırsa; yani o filizi çürütürse, kendine zulmetmiş ve kendini karanlıkta bırakmış olur.

Allah'ın bütün isimleri Vedud isminden tecelli eder. Allah'ın Vedud isminden önce İlah ismi vardır. Hepsi de Allah isminden tecelli eder. Allah merhamet eder; ama sevdiği için merhamet eder. Merhametinin, rahmetinin sebebi Allah'ın Vedud ismidir; yani sevgisidir. Allah rabdır; sevdiği için terbiye eder. Allah kerimdir; sevdiği için ikram eder. Allah affeder, mağfiret eder, sevdiği için affeder, mağfiret eder. Bütün isimler

böyle Allah'ın Vedud isminden tecelli eder. İlah ismi de bütünüyle sevmek, aşk demektir. Allah'ın zat ismi de öyledir.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz buyuruyordu*;*

- Size en sağlam kulp nedir onu söyleyeyim mi? (Ona sarıldığınızda Allah'a dost olacağınız, sizin Allah'ı, Allah'ın da sizi seveceği kulp nedir biliyor musunuz?) diye sahabeye soruyor.

Sahabe;

- Allah ve resulü daha iyi bilir, deyince

Resulullah (s.a.v.);

- O, Allah'ı sevmektir, buyurdu.[5]

Allah'ı sevmek en sağlam kulptur. Biri ona sarılıp yapıştı mı ona bir şey olmaz. Mesela; Allah'ın isimlerinin nuru tecelli etti diyoruz. Esmanın nuru nasıl tecelli eder? -Esmanın nuru imanla tecelli eder. İman, sevmek demektir. Her şey dönüp Allah'ın Vedud isminin etrafında toplanır. Nerden yola çıkarsak çıkalım mutlaka Allah'ın Vedud ismine geliriz. Çünkü Allah vedud'tur; yani seviyor.

Allah'ın Vedud ismi en güzel, en kâmil manada kimin üzerinde görülür?

Elbette ki Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in, peygamberlerin ve sahabelerin üzerinde görülür. Mesela; Resulullah (s.a.v.) Efendimiz insanları Allah'a ve imana davet edince müşrikler ona

---

[5] El Câmiu's Sağir, 2247

her türlü işkenceyi, zulmü ve hakareti yaptı. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i, memleketinden kovdular, öldürmek için başına ödül koydular, Taif'te taşladılar, Uhud'ta dişi kırılmış ve kendisi yaralanmıştı. -Sadece diş deniyor oysaki üzerinde en az elli tane yara izi vardı. -*O arada sahabeden biri diyor ki;*

- Ya Resulullah! Artık bir beddua etmeyecek misin bunlara?

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz durup elini kaldırdı. Sahabe tamam bunların hepsi helak olacak, dedi. Çünkü bir peygamber kavmi için beddua ederse Allah onu reddetmez. Peygamberimiz (s.a.v.) elini kaldırıp dedi ki;

- Ya Rabbi! Bunlar seni, beni bilmiyor. Sen onlara hidayet et, sen onları mağfiret et![6]

Bunu söylemek için gerçekten sevmek lazım. Sevmek kelimesi belki bunu karşılamıyor. Bunu söyleyebilmen için rabbine âşık olabilmen lazım. Gözünün ondan başka bir şey görmemesi, hatta kendini bile görmemesi lazım ki bunu söyleyebilesin. Yoksa bu nasıl söylenebilir! Resulullah (s.a.v.) Efendimiz biliyor ki Allah onların hidayetini istiyor, Allah onları seviyor.

Üç türlü insanın sevmesi vardır;

1) Avamın sevmesi: Avamlar; "sevdiğim benim olsun" der. Bunun için Allah'tan ister. **"İyyâke na'budu ve iyyâke nesta'în"**[7] der. Bunu söylerken "Yalnız sana âbd oluyoruz ve yalnız senden istiyoruz" der ve gönlünde ne varsa onu ister. Dünyayı, mevkiyi,

---

[6] Kadı Iyaz, eş-Şifa, 1/105. Benzer hadisler için bkz.: Buhârî, enbiyâ, 54; Müslim, cihad, 105
[7] Fatiha /5

malı, evladı, cenneti ister. Bu avamın sevmesidir. Avamın Allah'ı bilmesi, tanıması, dolayısıyla ondan istemesi böyledir.

2) Havvasın sevmesi: Havvaslar **"İyyâke na'budu"** der; yani "ben sana aşığım, senin âbdinim, senin kulunum" derler. Havvasın sevmesi bütünüyle sevmek demektir. Onlar da **"İyyâke na'budu ve iyyâke nesta'în"** derler; fakat gönüllerindeki imana göre bu anlam çok daha farklılaşır. Onlar "yalnız sana âbd oluyor, seni seviyor ve yalnız seni istiyoruz" derler. Senden istiyorum demek ayrı şey, seni istiyorum demek ayrı şeydir. Avamlar "senden istiyorum" derken, havvaslar ise "seni istiyorum" derler.

3) Mukarrebunların sevmesi: Mukarrebunlar, **"iyyâke na'budu"** der. **"İyyâke nesta'în"** derken ise anlam olarak başka bir şey söylerler.

Mukarrebunlar **"İyyâke nesta'în"** derken ne söyler?

"Benim bir isteğim yok ya rabbi! Sen benim için neyi istiyorsan ben de kendim için onu istiyorum. Senin benim üzerimdeki muradın neyse ben de öyle olmak istiyorum. İstersen taş olayım, istersen toprak olayım. İstersen tahta oturt, istersen süründür. Ben senin benim için sevdiğini seviyorum. Senin huzurunda benim bir isteğim olmaz, olamaz" derler.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz mukarrebunu daha önce Hz. Ali (r.a.) Efendimiz'e buyurmuştu;

-Ya Ali sen mukarrebundan daha mukarrebun olmak ister misin? (Allah'a yakın olanlardan daha yakın olmak ister misin?)

Hz. Ali;
- *Evet, ya Resulullah.*

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz de;

- *Bu durumda sana gelmeyene git, sana vermeyene ver, sana zulmedeni de affet.*[8]

Gelmeyene gitmeyi insan becerebilir; fakat vermeyene vermek zor bir şeydir; yani sen bir şeye muhtaç olmuş, darda kalıp ondan yardım istemişsin o ise sana yardım edebilecek durumdayken sana vermemiş; ama o dara düştüğünde ise sen onun gibi yapmayıp verecek, ona yardım edeceksin. Bu gerçekten çok zor şeydir. Bunu yapmak için gerçekten Allah'a âşık olmak "seni istiyorum, sana yakın olmak istiyorum" diyebilmek gerekir. Bu da yetmedi. Sana zulmedeni affetmen lazım. Bu çok daha zordur. İkincisini insan zorlukla da olsa yapabilir ama üçüncüsü çok daha zordur. Biri sana zulmedecek ve sen onu Allah için affedeceksin. "Ya Rabbi! ona gücüm yettiği halde onu senin hatırına affettim." diyeceksin. Böyle yapabilenler Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in Hz. Ali (r.a.) Efendimiz'e söylediği mukarrebunlardan olur.

Biri **"Elhamdulillahi rabbil âlemin"**[9] diyorsa bunu mutlaka Allah'ın Vedud ismiyle söylemesi gerekir; çünkü hamd övmektir ve insan, sevmediğini övemez. Onu övmen, ona hamd etmen onu sevdiğin kadardır. Allah'ı ne kadar seviyorsan, Allah'ın Vedud ismi sende ne kadar tecelli etmişse Allah'a o kadar hamd edebilirsin. Onu o kadar övebilirsin.

Eğer sevmiyorsan istediğin kadar "Elhamdulillahi rabbil âlemin" de, istediğin kadar "elhamdülillah" de ve istediğin kadar

---

[8] Deylemi Firdevs, No: 8529, 5/392; İ. Suyuti
[9] Fatiha /2

“ya rabbi şükür” de hamd etmiş, şükretmiş olmazsın. Hamd edebilmen için sevmen lazım. Seversen hamd edersin; yani hamdin onu sevdiğin kadar, imanın kadardır. Aynı zamanda biri Allah’tan haşyet duyuyorsa, Allah’tan korkuyorsa onun sevgisini kaybetmekten korkmalıdır. Mü’minin halinin bu olması gerekir.

Yoksa herhangi bir şeyden, herhangi birinden korkar gibi Allah’tan korkmak mü’mine yakışmaz. Bu; Allah’ı bilmemek, tanımamaktır. Allah’tan mahrum olmaktan korkman, onun sevgisini, rızasını kaybetmekten korkman gerekir. Onun sana “Âbd’im (kulum)” demesini kaybetmekten korkman gerekir.

Âbd’im demek ne demektir?

Âbd’im demek; aşığım demektir. Sadece aşığım demek değil bununla beraber maşuğum; yani sevdiğim demektir.

Yani kul, Allah’ı sever de Allah, kulunu sevmez mi! Allah’ın sevgisi yanında kulun sevgisi nedir ki! Allah seviyorsa o zaman âbd, maşuk konumundadır. Âbd’in kendi yerini bilip âbd gibi durması gerekir. Allah onu sevdiği için kendisinin de Allah’ı sevdiğini ve Allah’a “seni seviyorum” diyebildiğini bilmesi gerekir.

Allah hangi nimeti ikram ederse etsin bu, Allah’ın Vedud isminin tecellisidir. Bu tecelliden kaynaklanır.

Kendi üzerimden söyleyeyim; eksiğimiz, yanlışımız, hatamız, kusurumuz, günahımız var, Allah’a layıkıyla âbd olamıyor, Allah’ı layıkıyla tesbih edemiyor ve onu tekbir edemiyoruz; ama o, buna şahittir ki, gerektiğinde de ispata dökülmüştür “ben seni seviyorum” deyip “gerisi ne olursa olsun, her şey senin istediğin gibi olsun” demişizdir. “O bize nasıl ağır

gelirse gelsin! O ki sen bunu istiyorsun, o halde bu böyle olsun, ben de bunu böyle severim” demişizdir.

“Hatta var olmamız ya da olmamamız bile önemli değil” demişizdir. Bunu yeminle, samimi olarak söylüyorum. Ben olmasam da hiç önemli değil, hiçbir mana ifade etmez benim için. Neden? -“Sen varsın ya! Bu yeter. Senin isteğin olsun. Ben senden bunu, şunu istiyorum değil, sen benden ne istiyorsan ben öyle olmak istiyorum” demişizdir.

Allah bunun karşılığını vermiş midir?

Vermemesi ona yakışır mı! Sen Allah’ı bir seversen o seni bin sever. Sen yaratılmış bir âbd olarak onu seviyorsan o âlemlerin rabbi olarak acaba seni nasıl sever!

Mesela; “Allah” deyince kendimi perdelemek zorunda kalıyorum. Bu hep böyledir. Şu anda da böyledir. Eğer perdelemezsem ne olur? -Bilemiyorum, gerçekten bilemiyorum. Eğer perdelemezsem herhalde toz duman olurum diye düşünüyorum. Zaten konuşamam, zaten bir şey anlatamam. O perde elbette ki rahmettir. Allah deyince, Allah’ın zatıyla muhatap olunca orda varlık olmaz çünkü. Nasıl ki güneş doğunca karanlık yok oluyorsa bütün yaratılmış mahlûkat da Allah’ın zatı karşısında karanlıktır. O tecelli edince varlık kalmaz. Onun için perdelemek zorundayız. Onun olduğu yerde zatından başka bir şey olmaz, olamaz.

Arkadaşlar bizi izliyor, bizi kendine örnek almaya çalışıyor. Onun için kendi halimizden anlatıyoruz. Kazanmak istiyorsak sevelim. Sevdikçe Allah sevgimizi arttırır. Ama eğer biri o sevgiyi kaybetmişse kendi ruhunu perdelemiş demektir. O kim olursa olsun sevmiyorsa o insanlığını kaybetmiş demektir. Sevmiyorsa

onun kütükten farkı yoktur; çünkü kütük bile seviyor.

Ne buyurmuştu sahabe; *"Resulullah (s.a.v.) Efendimiz bir hurma kütüğü üzerinde hutbe veriyordu. Daha sonra orda minber olarak iki basamaklı bir merdiven yapılmıştı. Cuma günü Resulullah (s.a.v.) Efendimiz o minbere çıkınca hurma kütüğü bir bebek gibi ağlamaya başladı" dediler. "Önce inledi, sonra ağlamaya başladı. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz o sırada minberden aşağı inip o hurma kütüğünü kucakladı."*[10]

Kütük de Resulullah (s.a.v.) Efendimizi seviyor ve ondan ayrı kalmaya dayanamıyor, kütük bile seviyormuş.

Sevmeyen hiçbir şey yoktur. Her şey Allah'a ve Allah'a âşık olana âşıktır; ama bazılarının ismi insan olabilir. Allah'ı ve Allah'ı sevenleri sevmeyenler maneviyatlarını kaybetmiştir. Allah'ın kendisine nefhettiği ruhlarını kendilerinden perdelemiştir. İman etmedikleri halde bir de tıpkı iblis gibi insanları cehenneme göndermeye çalışırlar. İnsanlarda kusur bulup "şu cehennemliktir, şu kâfirdir" derler. Sanki cennette yer yokmuş da kendileri oraya layıkmış gibi mani olmaya çalışırlar.

Bu insan olmak, mü'min olmak değildir. İnsan, mü'min olduğu kadarıyla insandır. İnsan olduğu kadarıyla da mü'mindir. Biri insanlığını kaybetmişse mü'min olmayı da kaybetmiştir. Yarın mahşer günün de kimin kazanıp kimin kaybettiğini göreceğiz!

Ayeti kerimede Allah buyurdu ki; **"Birbirinizi levm etmeyin, birbirinizi kınamayın. Birbirinizi ne önden ne de arkadan çekiştirmeyin. Ayrıca kendi nefsinizi de yermeyin."**[11]

---

[10] İmam Ahmed, Musned, 5/139
[11] Hucurat /11,12

Allah niye kendinizi yermeyin dedi?

Bunun iki manası birden vardır; Bir, "kendini yerme, sen Allah'ın yeryüzündeki halifesisin. Ben kötüyüm, ben şöyleyim" deme! "Ben de (Peygamberler gibi) yanlış yapıp nefsime zulmettim, zalimlerden oldum" demek ayrı, kendini levm edip; "ben kötüyüm" demek ayrı bir şeydir. Haddi zatında iyi ve güzelsin ama kendine zulmetmiş, kendini kirletmişsin.

"Kendini yerme" demek bir de siz hepiniz birsiniz demektir. Senin bir başkasını kötülemen, çekiştirmen kendini çekiştirmendir. Allah "herkesi bir gör" dedi. Resulullah (s.a.v) Efendimiz ne buyurdu; *"Mü'minler bir beden gibidir."*[12] Bu nedenle birini çekiştirdiğinde kendini çekiştirmiş, kendine zulmetmiş olursun.

Sevgi, Allah'ın Vedud isminden tecelli etmiyorsa onun adına sevmek, onun adına muhabbet denmez. Ona "haz" veya şiddetli arzu, istek, nefsani sevgi, şehvet denebilir; ama ona muhabbet ya da Allah'ın Vedud isminin tecellisi olan "vud" denmez.

Sevginin gerçekten muhabbet, "vud" olabilmesi için mutlaka Allah'tan olması gerekir; yani Allah ile sevmesi gerekir! Eğer biri; çocuğunu, anasını, babasını, kardeşini, eşini kimi severse sevsin bu sevgisinin kaynağı Allah değilse, bu sevgi Allah'tan tecelli etmiyorsa o zehirli bir sevgidir. Mü'minin sevgisi zehirli olmaz. İçine Allah'tan bir tecelli katılmışsa o zehirli olmaz.

Sevgi zehirli olunca ne olur?

[12] Buharî, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66

Mesela televizyonlarda ve gazetelerde "Sevgilisini öldürdü" ya da "cinnet geçirip çocuklarını, eşini, sevdiğini doğradı" şeklinde cinayet işleyenlerin haberleri çıkıyor. Peki, insan sevdiğini nasıl doğrar, bu nasıl sevmektir!

İşte zehirli sevgi budur! Böyle bir sevgi sevmek değildir. Sevgiyi Allah'tan ayırırsak o kesinlikle insanı zehirler. Kişiye fayda vermediği gibi bir de sahibini zehirler; ama mü'minin sevgisi zehirli olmaz. Çünkü mü'min, Allah ile sevendir. Biri, Allah ile sevmiyorsa nefsiyle seviyor, nefsini Allah'a şirk koşuyordur.

Sevmekten o kadar mahrum kalmışız ki sevmenin ismi vardır sadece. En ufak bir şeye bile sevgi denilebiliyor, aşk denilebiliyor. Biri birine en ufak bir şey hissettiğinde bile ona hemen sevgili denilebiliyor. Bu o kadar basit bir şey midir! Bir göz göze gelmeyle "seviyorum", iki kelime konuşmayla ise "sevgili" denmez. İnsan, sevmeyi ve sevgili olmayı bu kadar ayakaltına almaz; çünkü sevgi bu kadar basit değildir.

Aşk, muhabbet, sevgi bütün mahlûkatın yaratılış sebebidir ve bunun tecellisi Allah'tandır. Sen onu Allah'tan almışsan o sevgiyi verebilirsin. Yoksa nefsinle seviyorsan bu sevgi değildir. Buna sevgi denmez. Ne denebilir? -Arzu, istek, şehvet denebilir. Bunlar sevgi değildir. Sevmek kesinlikle bu değildir. Sevgiyi böyle şeylere bulaştırmak sevgiyi kirletmektir. Sevmek sevdiğine "Sen benden ne istiyorsun?" demektir.

Biraz önce avamı, havvası ve mukarrebunu anlattım. Allah'a sevgi konusunda mukarrebunlar en sonunda Allah'a ne diyordu; "ben seni seviyorum sen benden nasıl olmamı istiyorsun, sen benden nasıl razı olursun?" bu, "ben ne yaparsam sen beni seversin" demektir. Yoksa "senden şunu istiyorum, bunu istiyorum" demek, sevgi değildir. Bu, kendini ve nefsini

sevmektir.

Mukarrebunların sevgisi gibi bir sevgiyi nasıl kazanırız?

Bu sevgi çarşıda, pazarda satılmaz. Havadan da yağmur gibi yağmaz. O, kitapların arasında da bulunmaz. Nerde bulunur, nerden kazanılır? -Allah'ın Vedud ismiyle tecelli ettiği bir gönülde bulunur ve o gönülden bu sevginin alınması gerekir; yani diri bir gönülden.

Allah ayeti kerimede buyurdu ki; **"Gerçek mü'minler o kimselerdir ki; Allah zikredildiğinde kalpleri titrer, Allah'ın ayetleri onlara okunduğunda imanlarını arttırırlar."**[13]

Niye ayeti okuduğunda demiyor da ayet okunduğunda diyor? Bu ayeti ona kim okuyacak? Allah'ın ayetlerini o ayetlerin gönlünde tecelli ettiği diri birinin ona okuması gerekiyor. Adam iki kitap bir de meal okuyarak âlim olduğunu sanıyor ve "ben biliyorum" diyor. Böyle sananlar kendine zulmedip yazık etmiştir.

Mesela öyleleri var ki anne ve babasını Allah'ı sever gibi seviyor. Böyleleri de anne ve babasını Allah'ın önüne geçirmiştir. Dolayısıyla onların da sevgisi zehirli bir sevgidir. Öyle anne ve babalar da vardır ki çocuklarını Allah'ı sever gibi severek genellikle bu yanlışı yaparlar. Bu, Allah'ın hakkı olan sevgiyi çocuğuna vermektir. Bayan kardeşlerimizin burayı iyi anlaması lazım. Böyle biri çocuğuna tapıyor, Allah'a ait olan bir sevgiyi çocuğuna veriyor, demektir.

Peki, çocuğumuzu sevmemiz gerekir mi?

[13] Enfâl /2

Elbette ki. Hatta o sevgiyi bize Allah vermiştir. Anne ve babanın, çocuğunu sevmesi gerekir; ama Allah'ı sever gibi değil! Böyle bir sevgi zehirli bir sevgidir. Kim böyle yaparsa bu yaptığı çocuğunun hayatına mal olur.

Çocuğunun hayatına nasıl mal olur?

Allah'ın o çocuğunu anne ve babanın elinden alması şart değildir. Eğer onlar mü'minse hesapları ahirete kalmasın diye ya elinden alır ya da çocuk öyle bir hale gelir ki "keşke bunlar olmasaydı" diyecek kadar anne ve babasına düşman olur. Anne ve baba çocuğunu sevgisiyle zehirlediği için çocuk bu hale gelir. Anne ve babanın, çocuğuna olan bu zehirli sevgisi Allah'ın gayretine dokunur; çünkü kul, gönlünde en büyük sevgiyi Allah'a ayırmalı, Allah'ın sevgisi en büyük olmalı, en önde olmalıdır. Kulun, o sevgiyi sırasına göre, yerine göre terkip etmesi gerekir. Doğru olan sevgi budur.

Allah ayeti kerimede, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e buyuruyor; **"Sen sevdiklerine hidayeti veremezsin."**[14] Demek ki Resulullah (s.a.v.) Efendimiz hidayette olmayanları da seviyor. Onların da peygamberimizin gönlünde bir yeri vardır.

Kimde bir güzellik varsa o mutlaka Allah'tandır. O anda kâfir de olabilir; yani Allah, resulüne "hidayette olmayan birini sevebilirsin ve ona hidayetin gelmesi için çaba gayret sarf edebilirsin ama bu senin elindeki bir şey değildir" dedi. Bu ayet; "Onun beni tercih etmesi lazım sadece senin hatırına hidayeti vermem" anlamına gelir.

Eğer bir yerde bir güzellik varsa o güzellik gayrimüslimde de olsa, o güzellikteki hidayette olmasa, müşrik de olsa onun

[14] Kasas /56

sevilmesi gerekir; çünkü ondaki güzellik Allah'ın güzelliği, Allah'ın ona verdiği bir güzelliktir. Nitekim Allah ona zatıyla, sıfatıyla tecelli edip yaratmıştır; ama o delalette kalmış, çamura batmıştır.

İnsanı Allah'ın kitabı gibi okumak gerekir. Her bir insan, Allah'ın kitabıdır, Allah'ın ayetleridir. Her bir insana baktığında mutlaka ondan alman gereken bir ders, öğrenmen gereken bir şey vardır. Evet, insanlar Allah'ın ayetleridir; ama bazı insanlar rahmet ayeti, bazı insanlar ise azap ayeti, gazap ayetidir.

Gazapta ve dalalette olan birini görürsek hangi ayeti okumamız gerekir?

Azap ayetini, gazap ayetini okumamız gerekir. Ondan almamız gereken bir ders, bir tehdit vardır. Allah bu insanlarla bize; "sakın bunun gibi olmayasın" dersini verir. Okuduğumuz ister rahmet, ister azap ve gazap ayeti olsun eğer birbirimizi Allah'ın ayeti gibi okursak kazanacağımız mutlaka Allah'ın rahmetidir.

İki türlü sevgi vardır; biri hakiki sevgi; yani Allah'tan gelen, Allah ile olan sevgi, diğeri de sahte sevgidir; yani sevginin ismi vardır ama kendisi yoktur. Mesela icraatı olmayıp; "bu din sevgi dinidir birbirimizi sevelim, sevmeden olmaz, birbirimize şöyle olalım" diyenler gibi. Böyleleri sevgi sahtekârlığı yapar. Tıpkı sahte para basıp onu piyasaya süren kalpazanlar gibi.

Eğer Allah'ın Vedud ismi bir kulda tecelli ederse bu isim o kulda tekrar tekrar merhamet etmeyi, tekrar tekrar mağfireti ve tekrar tekrar ikramı gerektirir. Bu tekrarlar kulun sevdiği kadarıyla; yani Allah'ın Vedud isminin tecellisi kadarıyladır.

Allah tevhidi zatına has kılmamızı, **La ilahe illallah:** "Allah'tan başka ilah yoktur" dememizi emrediyor; ama iş Allah'ın Vedud ismine, sevmeye gelince böyle emretmiyor. En çok; "Allah'ı, peygamberini, mü'minleri ve Allah'a yakın olanları sevmen lazım. Sonra artık durumuna göre eşini, çocuğunu, anneni, babanı sevmen lazım." diyor. Allah sevgide tertibi emrediyor. Yoksa bu sevgide; yani Vedud isminde tevhidi emretmiyor. Sevgide en önce Allah gelir; ama söz konusu tevhit ise öncesinde ve sonrasında hiçbir şey olmaz sadece Allah olur.

Herkesin kıymeti, değeri; neyi ne kadar seviyorsa onunla ölçülür. Biri bir koltuğu (mevkiyi) sevip hayatını onu kazanmak için sarf etmişse onun kıymeti, değeri o koltuğa göredir. Biri dünya malı için hayatını sarf edip dünya malının peşinden koşuyorsa, onun da kıymeti, değeri o dünya malına göredir. Şerefi de onunla ölçülür.

Eğer biri Allah'ı seviyorsa hiçbir şeyle ona kıymet, değer, paha biçilmez. Bunun kıymetini, değerini ancak Allah verir; ancak o, bilir çünkü. Onun için herkes neyi sevdiğine, neyin peşinden koştuğuna bakmalıdır. Allah, kuluna nasıl muamele ederse etsin o doğrudur. Kula düşen; sevgisini ispatlamaya çalışmaktır.

Allah, peygamberlerine farklı farklı muamelelerde bulunmuştur. Mesela Hz. Süleyman'ı sultan peygamber yapmıştır. Zekeriya (a.s.)'ı, kavmi kurban gibi kesip testereyle ikiye bölmüştür; ama ikisi de aynı konumdadır. Allah ikisinden de kulluklarını farklı bir şekilde ispatlamalarını istemiştir. Aralarında bir fark yoktur. İkisi de Allah'ın peygamberi, ikisi de Allah'a olan sevgilerini, imanlarını ispatlıyorlar. İmanlarını ispatlarken de örnek oluyorlar. Zaten Peygamber, kulluğuyla örnek olan demektir. Yoksa Allah onları özel yaratmış gibi anlamak doğru değildir. Peygamberliği doğru anlamak gerekir.

"Allah resullerini seçer"[15] buyurdu; yani insanlara "böyle bir kul olun" der. Resuller, kulluklarıyla örnek olacaklarsa, Allah oradaki kullara neyi öğretecekse resullerine de onu yaşatır. İnsanlardan nasıl bir âbdiyet istiyorsa resullere de onu yaşatır. En önde onlara yaşatır.

Eğer biri Allah'ı seviyorsa Allah'ın sevdiğini de sever. Allah'ın sevdiğini sevmiyorsa o Allah'ı sevmiyor, aslında yalan söylüyordur.

Bu durumda bir mü'min kimi sever?

Peygamberini sever, peygamberleri, sahabeyi, sıddıkları, şehitleri, salihleri, mü'minleri ve güzel yapanları sever. Eğer insan; mevki, makamdan ya da başka nedenlerden dolayı birini seviyorsa onun taptığı, âbd olduğu Allah değildir, o'dur.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz Medine'deyken bir kaç kişi şikâyete gelip;

- Ya Resulullah falanca adamın bir bahçesi var. Hurma ağaçlarından bir tanesinin dalları başka bir eve sarkıyor. Çocuklar oradan hurma toplayıp yiyince adam da çocuklara kızıp onları dövüyor, derler.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz adamı çağırıp ona;

- Senin falan yerde bir bahçen o bahçende ise başka bir evin avlusuna sarkan bir ağacın varmış, Allah'a cennette sana bir bahçe vermesi için dua etmem karşılığında o ağacı, Allah

15 Hacc /75

yolunda infak etmeyi kabul eder misin? Diye sorar.

Adam;

- Ama ya Resulullah ben o ağacı çok seviyorum, diye cevap verir.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz cevap vermeyip adamı gönderir. Adamın cennette bahçe karşılığında ağacını sevdiği için infak etmemesi sahabeler arasında yayılır. Sonra Ebu Dahdah diye bir sahabe bunu duyunca hemen koşarak Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in yanına gelir ve der ki;

- Ya Resulullah benim bir tane bahçem var. Herkes biliyor ki Medine'de böyle bir bahçe yoktur. Bu kadar ağaç var içinde. Duydum ki bir ağaca karşılık sen cennetten bir bahçe vaat etmişsin.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz buyurur ki;

- Evet.

Sahabe der ki;

- Ben bütün bahçeyi vereyim bunun karşılığında cennetten bana bir tane ağaç için dua etmen yeterlidir.

Bir ağaca bir bahçe değil, bir bahçeye bir ağaç teklifinde bulunur.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz tebessüm edip buyurur ki;
- Olur.

Sahabe müjdeyi alınca bahçeye gider o sırada hurma mevsimi olduğu için hanımı bahçede hurma toplamaktadır, sahabe, hanımına der ki;

- Hiçbir şeye dokunma! Aşağı in, bahçeyi sattım.

Kadın şaşırıp ne oluyor diye aşağı iner. Hurmanın bir kısmı da toplanılmış.

O sahabe der ki;

- Topladığın hurmalar orda kalsın bir tanesine bile dokunma Resulullah (s.a.v) Efendimiz'e cennette bir ağaç karşılığında hepsini sattım.

O biliyor ki Allah verince bir ağaç vermiyor, bunu biliyor zaten. Bu, iman meselesidir.

Hanımı;

- Ne kadar güzel bir alışveriş yapmışsın, der.[16]

İman meselesi, sevme meselesi... Eğer bir kulda Allah'ın Vedud ismi tecelli ederse o kul imanı sever; yani mü'mini sever. Kimde zerre kadar iman varsa onu sever. İmanı seviyor çünkü. Eğer biri birilerini küfürle itham ediyorsa imanı sevmediği, Allah'ın Vedud isminden mahrum kaldığı içindir.

Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Allah size imanı sevdirdi. Onu kalbinizde süsledi. Küfrü, isyanı, fasıklığı da size**

[16] Bu olay bazı kaynaklarda farklı anlatılmıştır. (Örnek: Buhar'ul Envar; Kurtubi, Ahkam'ul Kur'an, 2/202; Kurtubi, XX, 22; Ahmed V, 364)

çirkin gösterdi."[17] Eğer biri mü'minse böyledir, böyle olmalıdır. Bir de ne buyuruyordu (hitap Resulullah (s.a.v.) efendimizedir); **"De ki: Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin."**[18]

Bir ailenin aile olabilmesi için onun temelinde, özünde mutlaka sevgi olmalıdır; yani ailenin temeli sevgidir ama nefsani, zehirli sevgi değil. Eğer sevgi nefsaniyse, Allah'ın Vedud isminin tecellisinden kaynaklanmıyorsa sevenler birbirine kavuşunca nefis sükûn bulur; tezkiye olur, sakinleşir, o sevgi dedikleri şey erimeye bitmeye başlar. Ama o, Allah'ın Vedud isminden, imanından tecelli etmişse, o seven mü'minse sevgisi katlanarak artmaya devam eder. Onun sevgisi bitmez. Çünkü o sevgi, baki olan Allah'tan tecelli eder. İkisi birbirinin tam tersidir.

Hadisi kudside Allah buyurdu ki*: "Kulum kendisine farz kıldığım ibadetlerle en güzel şekilde bana yaklaşır. Sonra diğerleriyle yaklaşmaya devam eder. O bana yaklaştıkça beni sever. O beni sevince ben de onu severim. (Sevgimi hak etmiş olur yani. Onun gönlüne tecelli ettiğim sevginin üzerinden perdeyi kaldırmış olurum. Neyle? -Kendisine farz kıldığım ibadetlerle ve diğerleriyle.) Ben bir kulumu sevdiğimde ise o kulum benimle görür, benimle işitir, benimle bilir, benimle tutar, benimle yürür, benimle sever, benimle diler."*[19] Böyle bir kulun her şeyi Allah iledir.

Neye karşılık?

Allah'ı sevmeye, Allah'ın da onu sevmesine karşılık. Allah bir kulu severse ne varsa o kulundur. O, Allah'tan neyi dilerse o

---

[17] Hucurat /7
[18] Âli İmrân /31
[19] Buhari, Rikak, 38

onundur, ona aittir. Hatta o, Allah'tan istemeden Allah onu verir. İstemesine bile müsaade etmez. Allah kula verdiğinde kul; "Ya rabbi bu nedir?" diye sorarsa, Allah; "Hani sen isteyip gönlünden geçirmiştin ya işte bu senin gönlünden geçirdiğin isteğindir." diye cevap verir.

Sevmek… Buraya çok dikkat etmek lazım; çünkü burası çok önemlidir. Sevmek; "Ben seni seviyorum" demek değildir. Sevmek; sevdiğinin derdiyle dertlenmektir. Biri "Ben Resulullah (s.a.v) Efendimiz'i seviyorum" diyorsa onun derdiyle dertlenmelidir. Resulullah (s.a.v) Efendimiz'in derdi neyse o sevenin de derdi o olmalıdır. Eğer derdi o değilse bu kişi sevgi münafığıdır, dolayısıyla yalan söylüyordur.

O zaman "Ben Allah'ı seviyorum" diyen bir kul nasıl olmalıdır?

Allah neyi istiyorsa öyle olmalıdır. Böyle bir kul Allah'a söz söylemez, itiraz etmez. "Ben bunu böyle istiyorum demez, diyemez." Kul, bu hali sevgisi nispetinde kazanır.

Aynı şekilde bu kendi ailemizde de böyledir. Bütün sorunlar sevgi eksikliğinden, sevgiyi anlamamaktan kaynaklanır. Kadın; "Benim gibi olsun" koca; "Benim gibi olsun" diyor. İkisi de; "Sen benim istediğim gibi yap sevgini göster" diyor. Oysaki ikisi de yalancıdır; çünkü seven sevdiğinin derdiyle dertlenir. Seviyorsa; "Ben böyle istiyorum" değil "Sen ne istiyorsun, nasıl istiyorsun" der, demelidir. "Sen nasıl istiyor ve seviniyorsan, nasıl mutlu oluyorsan senin istediğin gibi olsun" diyenler birbirlerini gerçekten sevenlerdir. Ötekiler yalancıdır, sahtekârdır. Onların sevgisi zehirli bir sevgidir. Onun için seveceksek mü'min gibi, insan gibi sevelim.

Bunun için Hz. Ali (r.a.) Efendimiz bir söz söylemişti; “*Eğer bir dağ beni sevseydi kesinlikle ya su gibi erir ve akar ya da toz duman olurdu.”*[20]

Bir dağ, insanı sevince niye toz duman olsun, Ne demektir bu?

Benim o kadar derdim, Allah ile o kadar sırrım var ki eğer bir dağ beni severse benim halimle hallenmesi gerekir, benim tattığımı tattığı için toz duman olması gerekirdi, demektir.

Sevmek, öyle kuru kuruya “Seviyorum” demek değildir, dedik. Seven kişinin sevdiğinin istediğini istemesi, bildiğini bilmesi, tattığını tatması ve onun hissettiklerini hissetmesi gerekir.

Tatmıyor, hissetmiyor, derdiyle dertlenmiyor ve haliyle hallenmiyorsa onun sevgisi sevgi değildir. Adına sevgi dediğimiz aslında nefsin arzusu, isteği, hazzı ve şehvetidir.

Onun için arkadaşların kendi yuvalarını sevgiyle doldurmaları, birbirlerini mü’mince sevmeleri lazımdır.

Sevmezlerse ne olur? -Kendilerine de karşıdakine de azap ederler. Başka da bir şey olmaz. Hayatları ve ahiretleri azap olur; ama sevseler her iki dünyaları da cennet olur.

Kısaca, Allah’ın Vedud ismiyle ilgili Kur’an’da geçen ayetleri anlamaya çalışalım.

İnnehu huve yubdiu ve yuîd:[21] “O yoktan yaratan ve onu

[20] Nehcül Belaga, s. 351

[21] Bûruc /13

iade edendir.” Yani yaratılışı tekrar edendir.

Ve huvel gafûrul vedûd:[22] “O ğafur ve vedud’tur.”

Bu ayette Allah’ın Vedud isminden önce Ğafur ismi geldi. Allah’ın Ğafur ismini daha önceki sohbetlerde anlamaya çalışmıştık. Ğafur olmak demek; sanki hiçbir günah işlememiş gibi kulun günahını silmek ve onu mağfiret etmek demektir. Ayet, “Allah ğafurdur çünkü Allah vedud’tur” yani Allah seviyor, sevdiği için mağfiret ediyor. Sevmeseydi mağfiret etmezdi, anlamına gelir.

Zül arşil mecîd:[23] “O mecid olan arşın sahibidir.”

Bu ayetler Bûruc Suresi’nin 13,14 ve 15. ayetleridir. Üç ayet peş peşe gelmiş. Allah ayetlerde önce; “Allah yoktan yaratan ve o yaratmayı tekrar edendir” buyuruyor, sonra; “Allah ğafur ve vedud’tur” daha sonra ise; “Allah mecid olan arşın sahibidir” buyuruyor. Allah bütün varlığı yaratmış ve arştan tecelli edip idare ediyor.

Nasıl tecelli ediyor?

Ğafur ve vedud olarak tecelli ediyor; yani arzdan arşa ğafur ve vedud olarak mahlûkata, kullarına muamele ediyor. Muamelesi bu şekildedir.

Vestagfirû rabbekum: “Rabbinizden mağfiret dileyin.” istiğfar edin. **Summe tûbû ileyh:** “Sonra ona dönün.” Tövbe demek dönmek demektir. İstiğfar etmek başka bir şey, dönmek

---

[22] Bûruc /14
[23] Bûruc /15

başka bir şeydir. Önce mağfireti dileyip "Rabbim beni mağfiret et" diyor sonra ona dönüyorsun; yani mağfireti dilemek; o günahından vazgeçip bu sefer o günahın tam tersine hareket etmek demektir.

İnne rabbî rahîmun vedûd:[24] "Muhakkak ki benim rabbim rahim ve vedud'tur." Merhamet eder, rahmetiyle muamele eder; çünkü o vedud'tur. Çünkü o seviyor. Sevdiği için rahmet ediyor. İnsanın istediği de budur zaten. Cennet Allah'ın rahmetinin sonucudur. Rahmetinden dolayı yaptığı ikramdır.

Allah bir kulu mağfiret edip onu rahmetinin içine koyarsa o kul ne olur?

Cennetlik olur, Allah'a dost olur. Onun gönlü cennet olur. Allah'ın razı olduğu, sevdiği kul olur. Bunlar neden dolayıdır? -Allah'ın Vedud isminin tecellisinden, sevgisinden dolayıdır; yani kul, Allah'ı sevince Allah'ın sevgisini, mağfiretini, rahmetini hak eder.

İnnellezîne âmenû ve amilus sâlihâti se yec'alu lehumur rahmânu vuddâ:[25] "O iman edip salih amel işleyenler için Rahman, bir sevgi yaratacak" dedi. Kimin için? -İman edip salih amel işleyenler için. Eğer biri iman edip salih amel işliyorsa Allah onun için bir sevgi yaratır. Salih amel demek başkasının istifade ettiği amel; yani başka insanlara yardımı olan amel demektir. O hangi yönden olursa olsun salih amel demek budur.

Ahsen amel ise insanın kendisine ait olan amelidir. Namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek bu ibadetlerin hepsi kendimiz

[24] Hud /90
[25] Meryem /96

için olduğundan ahsen ameldir.

Eğer yaptığımız ameller başkasına da gidiyorsa; yani başkasına yardım ediyor, hidayetine vesile oluyorsa, Allah'a davet ediyor veya ikramda bulunuyorsa, o amel her ne şekilde olursa olsun başkalarının istifade ettiği bir amelse o da salih ameldir. "Böyle yapanlar için Rahman olan Allah bir sevgi, bir "vud" yaratacak, kendinden bir sevgi yaratacak" buyruldu.

Nasıl?

İnsanlar onu iradesiz sevecek. "Bu sevgiyi onlara ben vereceğim, gönüllere o sevgiyi ben koyacağım." dedi. Allah böyle birinin gönlüne Vedud ismiyle tecelli ederse o kul, insanları cezbeder. Allah'ın bütün nebilerinde, resullerinde bu cazibe mevcuttur. İradesiz olarak insanlar onu sever. Niye? -Çünkü Allah tecelli etmiş ve Allah onun için kendinden bir "vud" (sevgi) yaratmıştır. Eğer biri sevilmek istiyorsa ne yapmalıdır? -İman edip salih amel işlemelidir.

Va'lemû enne fîkum resûlallâh, lev yutîukum fî kesîrin minel emri: "Bilin ki Allah'ın resulü sizin içinizdedir. Eğer o birçok işte size uymuş olsaydı." **Le anittum:** "(Mutlaka) sıkıntıya düşerdiniz." Yani sizin ona uymanız gerekir. O size uyarsa hepiniz sıkıntıya düşersiniz. **Ve lâkinnallâhe habbebe ileykumul îmâne ve zeyyenehu fî kulûbikum:** "Ama Allah, size imanı sevdirdi. Onu kalplerinizde süsledi." **Ve kerrehe ileykumul kufre vel fusûka vel isyân: "**Küfrü, isyanı, bir de fasıklığı size kerih (çirkin) gösterdi." **Ulâike humur râşidûn:**[26] "İşte onlar rüştüne ermiş olanlardır."

Bir insan, rüştüne nasıl erer?

[26] Hucurat /7

Birinin rüştüne erebilmesi için onun bir mürşide tabi olması gerekir. Yoksa rüşt; yani reşit olmak yoktur. Allah mü'mine imanı sevdirmiş; küfrü, isyanı, fasıklığı da ona kerih göstermiştir. Eğer birinin bakışı böyle değilse o mü'min olamamıştır. Böyle biri rüştüne de kemale de eremez. Zaten böyle biri ne rüştü ne de mürşidi kabul eder.

Ve ellefe beyne kulûbihim: "Allah kalplerini birleştirmiştir." **Lev enfakte mâ fîl ardı cemîan:** "Eğer sen yeryüzünde her ne varsa hepsini vermiş olsaydın." **Mâ ellefte beyne kulûbihim:** "Sen onların kalplerini birbirine birleştiremezdin." **Ve lâkinnallâhe ellefe beynehum:** "Ama Allah onların kalplerini birleştirdi" Kalplerinin arasını birleştirdi. **İnnehu azîzun hakîm:**[27] "Muhakkak ki o aziz ve hakîmdir." Her işinde bir hikmet vardır, bütünüyle şeref sahibi odur.

Allah burada sahabeyi anlattı; ama bu bütün mü'minler içinde geçerlidir. Eğer kalpler birbirine birleştirilmezse, yeryüzünde her ne varsa hepsini versen de kalpleri birbirine birleştirip onları birbirine sevdiremezsin; yani sevmenin olabilmesi için Allah'ın sevdirmesi lazım, dedi.

Onun için buradaki arkadaşların, bizimle beraber olduğunu iddia edenlerin, kalpleri birbirine birleşmediyse, onlar birbirini sevmediyse, Allah onlara kendinden bir şey vermemiş, o bunu hak etmemiş, bunu alamamış demektir; yani Allah onların kalplerini birbirine bağlamadı demektir.

İnsanlar; ne kadar sevdiyse, kalpleri birbirlerine ne kadar birleştiyse Allah ile o kadar muhatap olurlar. Eğer kalpleri

[27] Enfâl /63

birleşmişse Allah onların gönlünü diğer kardeşlerinin gönlüne bağlamış demektir.

Birbirimizi sevemiyorsak bizde nimetin kokusu bile yoktur. Yeminle söylüyorum yoktur. Kendimizi hiç kandırmayalım. Öyle bahane yok, mazeret yok yani. Resulullah (s.a.v) Efendimiz kulun mukarrebundan daha mukarrebun olmasının yolunu söylerken; “gelmeyene git, sana vermeyene ver ve sana zulmedeni affet” demişti. Kendimizi kandırarak mı mukarrebun olacağız yoksa?

Yol boyunca işi yapalım diye Allah ikram eder. “Hadi mukarrebun ol!” diye ikram ve ihsan edip “Bu muhabbeti kullan” der. Bu ikramlar sen işi yapabilesin diyedir.

Kul in kuntum tuhibbûnallâhe: “De ki: Allah’ı seviyorsanız.” **Fettebiûnî:** “Bana tabi olun.” **Yuhbibkumullâhu ve yagfir lekum zunûbekum:** “Allah da sizi sevsin, günahlarınızı mağfiret etsin.” **Vallâhu gafûrun rahîm:**[28] “Muhakkak ki Allah ğafur ve rahimdir.”

Eğer biri Allah’ı sevdiğini iddia ediyorsa Allah’ın resulünü de sevmelidir. Sevmek ispat ister. Biraz önce söyledim; kişi sevdiğinin haliyle hallenmiyor, derdiyle de dertlenmiyorsa onun bu sevgisi yalan bir sevgidir. “…Allah sizi sevsin, günahlarınızı mağfiret etsin.” buyruldu. Böyle yaparsanız ne olur? “Allah ğafur ve rahimdir” dedi; yani Allah mağfiret eder ve sizi rahmetinin içine koyar, dedi.

Bu ayet de aileyle ilgilidir. **Ve min âyâtihî:** “Onun ayetlerindendir ki.” **En halaka lekum min enfusikum ezvâcen:** “Onun sizden, kendi nefislerinizden sizin için eşler yaratması

[28] Âli İmrân /31

(onun ayetlerindendir.)” **Teskunû ileyhâ:** “Onlarla sükûn bulasınız diye.”

Demek ki biri evlendiğinde Allah’ın muradına uygun olan bu meseleyi; yani evliliği, anlaması gerekir. Evlilik; senin gönlünün eşinin yanında, eşinin gönlünün de senin yanında sükûn bulması, teskin olması demektir; yani evlilikte huzur olmalıdır. Birbirimizde bahane ve eksiklik arayıp tartışıyorsak sükûn bulamayız, sükûnu ve huzuru bozmuş oluruz.

Ve ceale beynekum meveddeten ve rahmeh: “Ve Allah sizin için sizin aranızda bir mevedde kılmıştır.” Mevedde; Allah kendinden sevgi ile rahmet vermiştir, demektir. Bir ailede mevedde; yani Allah için sevmek yoksa rahmet de yoktur. Rahmet olmayınca zaten tek başına sevgi de olmaz; ama Allah meveddeti verdiğini söylüyor. Peki, kime vermiştir? -Tabi ki mü’minlere vermiştir. Birileri bunu koruyamıyorsa imanlarını kontrol etmelidir.

İnne fî zâlike le âyâtin li kavmin yetefekkerûn:[29] “Muhakkak ki; (düşünen) tefekkür eden bir kavim için bunda ibretler vardır. (Bunda dersler vardır.)” İnsan, tefekkür etmezse bir şey anlamaz. Tıpkı hayvanların birbiriyle eşleşmesi gibi anlar; çünkü başka bir şey bilmiyor.

Ve minen nâsi men yettehızu min dûnillâhi endâden: “İnsanlardan öylesi var ki Allah’tan başka ilahlar edinir.” **Yuhıbbûnehum ke hubbillâhi:** “Allah’ı sever gibi onu sever (onları sever).” Allah’tan başka put edinir. “Endad” put demektir. Kul neyi sevdiyse o sevdiği onun putu olmuş demektir. Onu Allah’ın önüne koyduğu için onun putu o olur; yani kişi en çok

[29] Rum /21

neyi seviyorsa o sevdiği onun endadıdır (putudur). Allah'ı sever gibi dedi. Allah'ı sever gibi onu sever. O mevkiyi sever, parayı sever. Her neyse o artık, onu sever.

Vellezîne âmenû eşeddu hubben lillâh: "Allah'a iman edenlerin muhabbetleri çok şiddetlidir." Hiçbir şeyi Allah'ı sever gibi sevmez, Allah'ı da her şeyden çok severler. Onların Allah'a olan muhabbetleri çok şiddetlidir.

Ve lev yerâllezîne zalemû iz yeravnel azâbe, ennel kuvvete lillâhi cemîan: "Ne olurdu bunlar böyle olmasaydı (böyle yapmasalardı)! O azabı gördükleri gün, bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu anlayacaklar." Bu hallerinden pişman olacaklar ama ne olurdu o gün gelmeden bunu görselerdi! **Ve ennellâhe şedîdul azâb:**[30] "Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu anlasalardı."

Allah'ın azabının çok şiddetli olduğunu anlamak ne demektir?

Azap demek; mahrumiyet demek, kulun, yanlışını tatması demektir. Eğer biri Allah'ı sevmediyse, Allah'tan mahrum kalır. Sevdiği, put edindiği her ne varsa onu da zaten dünyada bırakıp gitmiş, terk etmiştir. Ya da o sevdiği onu terk etmiştir. Bu mahrumiyet onun için azap olur. Yanlışının cezasının tadını Allah ona tattırdığında bu onun için azap olur. Yani o çok şiddetli azap; rabbini kaybetme azabı, asıl sevdiğinden mahrum kalma azabıdır.

Yâ eyyuhâllezîne âmenû men yertedde minkum an dînihî fe sevfe ye'tîllâhu bi kavmin: Ey iman edenler! Kim dininden

[30] Bakara /165

dönerse Allah onların yerine bir kavim getirir ki.” **Yuhıbbuhum ve yuhıbbûnehû:** “Allah onları, onlar da Allah’ı sever.”

Ezilletin alâl mu’minîne: “Onlar mü’minlere karşı zillet sahibidirler.” Alçak gönüllüdürler, mü’minlere karşı tevazu sahibidirler; yani mü’mini eleştirmez, çekiştirmez, yermezler. Mü’minin önünde boyunlarını bükerler.

Eizzetin alâl kâfirîn: “Kâfirlere karşı da izzet sahibidirler.” Hakkı, hakikati örtenlere karşı da izzet sahibidirler.

Yucâhidûne fî sebîlillâhi ve lâ yehâfûne levmete lâimin: “Onlar Allah yolunda cihad ederler. Levm edenin, (eleştirip çekiştirenin) çekiştirmesinden (eleştirmesinden) de korkmazlar.”

Zâlike fadlullâhi: “Bu, Allah’ın ikramıdır.” Bu, Allah’ın kuluna bahşettiği faziletidir; yani Allah’ın fazlındandır, ikramındandır.

Yu’tîhi men yeşâu vallâhu vâsiun alîm:[31] “Allah onu dilediğine, (dileyene) verir. Allah’ın ilmi her şeyi kuşatmıştır.” Kim ne yapıyorsa Allah onu biliyor; yani Allah’a karşı kimse kendini savunamaz.

Zâlikellezî yubeşşirullâhu ibâdehullezîne âmenû ve amilûs sâlihât: “(Allah) işte bu müjdeyle iman edip salih amel işleyen kullarımı müjdele” dedi. Allah bununla iman edip salih amel işleyen kullarını müjdeliyor.

Kul lâ es’elukum aleyhi ecren illel meveddete: “De ki: Sizden hiçbir ücret istemiyorum. Ancak sadece, sizden bir

---

[31] Mâide /54

mevedde istiyorum." Allah için beni sevmenizi istiyorum. **Fîl kurbâ:** "Allah'ın size verdiği o sevgiyi yakınlık olarak bana kullanmanızı istiyorum."

Men yakterif haseneten nezid lehu fîhâ husnâ: "Her kim ki bir güzellik yapıp bir güzellik kazanırsa biz de onun güzelliğini artırırız."

İnnellâhe gafûrun şekûr:[32] "Muhakkak ki Allah ğafur ve şekurdur." Şükrün karşılığını verendir, mağfiret edendir. Allah, kullarını müjdeliyor; "eğer resulümü, yakın bir sevgiyle severseniz güzellik yapmış olursunuz. Ben de sizin bu güzelliğinizi arttırırım" diyor. Peki, nasıl arttırır? -Ona benzeterek, onun haline büründürerek arttırır; çünkü Allah ğafur ve şekurdur.

SADAKALLAHUL AZİM

Allah bizi kendisini gerçek manada sevenlerden ve sevdiklerinden eylesin! Vedud isminin tecellisine mazhar kıldığı kullarından, sevgisiyle, muhabbetiyle sardığı kullarından eylesin. Kıyamet günü bizi huzura alırken sevdiği kulları nasıl huzura alıyorsa bizi de o şekilde bir sevgili gibi huzura aldığı kullarından eylesin! Allah bizi aşk eylesin, muhabbet eylesin!

Allah hepinizden razı olsun.

[32] Şurâ /23

الْفَعَّالُ جَلَّ جَلَالُهُ

EL FÂÂL

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Hep beraber Allah'ın El Esmau'l Husna'sını anlamaya çalışıyorduk. Yani rabbimizi tanımaya çalışıyorduk. Kur'an-ı Kerim'de Allah kendini nasıl tanıtmışsa öyle tanımaya çalışıyorduk. 17. Esma olan Allah'ın Fââl ismine gelmiş bulunuyoruz.

Fââl demek sonsuzca yapan, yaratan, eden, işleyen, icra eden, her şeyi dilediği zamanda, dilediği mekânda, dilediği gibi, eşsiz ve benzersiz yapan demektir. "Fââl" fiil yani yapmak demektir. Kelime itibariyle amel etmek başka fiil başkadır, sanat başka fiil başkadır, inşa etmek başka fiil başkadır, "halk" yaratmak, "ceale" kılmak başka fiil başkadır. Yani Allah'ın Fââl ismi bunlardan farklıdır.

Allah Rahman Suresi'nde buyuruyor; **"Allah her an bir şeendedir."**[1] Allah her an, her gün bir şeendedir, bir iştedir. Eğer Allah her anda bir işteyse hayatımızın her anına da müdahale ediyor demektir. Allah'ın müdahale etmediği hiçbir an yok demektir. Bununla beraber kuluna cüz'i irade (tercih etme hakkı) vermiştir. Kul nasıl tercih ederse Allah da onun tercihine göre o işe Fââl ismiyle tecelli edip onu yapar.

[1] Rahman/29

Önce Allah nasıl kendini Fââl olarak tanıtmışsa öyle anlamaya çalışalım.

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

İnnehu huve yubdiu ve yuîd:[2] "O, ilk olarak yaratandır, sonra yaratmayı tekrar edendir." Bir yaratıyor, sonra o yaratmayı tekrar ediyor. Yani her an bir işte, her an bir tecellidedir. **Ve huvel ğafûrul vedûd:**[3] "O, ğafur ve vedud'tur." Her işinde vedudtur seviyor, sevdiği için yeniden tekrar ediyor. Bununla beraber ğafurdur, eğer mağfiret etmese varlığı yok etmesi gerekirdi. Allah ayeti kerimede buyuruyor; **"Eğer Allah insanların günahlarına göre muamele etseydi yeryüzünde canlı varlık bırakmaması gerekirdi (yeryüzünde canlı varlık bırakmazdı)."**[4] Ama ğafurdur, mağfiret eder. Ondan dolayı yaratmaya da devam eder; yani Fââl isminin tecellisi devam eder. **Zul arşil mecîd:**[5] "O, şerefli arşın sahibidir." Bütün şeref ona aittir. Bununla beraber Allah hitabı kullarına yapıyor, kullarını şereflendirmeyi diliyor. **Fa'âlun limâ yurîd:**[6] "O, fââldır." O, daimi olarak tecelli edendir, işi yapandır.

"Lima yurîd" dilediği gibi, dilediği şekilde, nasıl diliyorsa öyle yapan demektir. Yani Allah hiç kimseye uymaz, hiç kimseye de tabi olmaz. Nasıl dilerse öyle yapar. Eğer biri; "Allah benim istediğim gibi yapsın" derse "Allah fââldır ve dilediği gibi yapandır, hiç kimseye uymayandır" dedi. Böyle bir şey

---

[2] Buruc /13
[3] Buruc /14
[4] Fatır /45
[5] Buruc /15
[6] Buruc /16

düşünmeyin dendi yani. Kul, kul olarak, Allah’a âbd olarak Allah’a uyması lazım, itaat etmesi lazım. Eğer Allah’ı rab olarak kabul etmişsek unutmayalım ki o, fââldır. Rububiyetinin tecellisi Fââl ismiyle beraber tecelli eder, işi o yapar ve işini kimseye bırakmaz.

Bir de Hud Suresi 106. ve 107. ayetlerde geçiyor. **Fe emmellezîne şekû fe fîn nâri:** “O şakiler ateşin içindedirler.” Şaki demek haktan ayrılmış olanlar demektir. Kendi kafasına göre hareket edenler, yaşayanlar demektir. Haktan ayrılmış olanlar ateşin içindedirler. Çünkü hak Allah’ın buyurduğudur, hak Allah’ın kelamıdır, hak Peygamberin yaşadığıdır.

Lehum fîhâ zefîrun ve şehîk:[7] “Onların orada iniltileri vardır (inlerler).” Onların orada çok farklı bir nefes alıp vermeleri vardır. Zefir; eşeğin nefes almasına denir. Şehik de eşeğin ses çıkarırken verdiği nefese denir. Yani onlar orada eşekler gibi ses çıkarırlar.

Hâlidîne fîhâ: “Onlar orada ebedi olarak kalırlar.” **Mâ dâmetis semâvâtu vel'ardu:** “Yerler ve gökler durdukça.” **İllâ mâ şâe rabbuk:** “Ancak senin rabbinin diledikleri müstesna.” **İnne rabbeke fe'âlun limâ yurîd:**[8] “Senin rabbin dilediğini yapandır, fââldır.” buyurdu.

Aynı şeyi Allah cennetlikler için de söyler. Yerlerle gökler durdukça onlar orada kalırlar. Yani ebediyen kalırlar.

Lâ yus’elu ammâ yef’alu: “Ona yaptığından sorulmaz.” Hiç kimse Allah’a bunu neden yaptın diye hesap soramaz. **Ve hum**

---

[7] Hud /106
[8] Hud /107

yus'elûn:[9] "Onlara ise sorulur." Kim neyi yaparsa Allah; "bunu neden yaptın?" diye hesabını sorar, buyurdu.

Tilker rusulu faddalnâ ba'dahum alâ ba'din: "Biz resullerin bir kısmını bir kısmından faziletli (üstün) kıldık." **Minhum men kellemallâhu:** "Onların bir kısmıyla Allah konuşmuştur." **Ve rafea ba'dahum derecât:** "Onlardan bir kısmının derecelerini yükseltmiştir."

Ve âteynâ îsâbne meryemel beyyinâti: "Meryem oğlu İsa'ya da beyyineler verdik." **Ve eyyednâhu bi rûhil kudus:** "Onu Ruhul Kudus'la destekledik." **Ve lev şâallâhu:** "Eğer Allah dileseydi" **Maktetelellezîne min ba'dihim min ba'di:** "Onların ümmetleri birbirlerini öldürmezlerdi." **Mâ câethumul beyyinâtu:** "Kendilerine o beyyineler (Allah'ın ayetleri) geldikten sonra." **Ve lâkinihtelefû:** "Ama onlar ihtilafa düştüler." **Fe minhum men âmene:** "Onlardan bir kısmı iman etti." **Ve minhum men kefere:** "Bir kısmı da kâfir oldu." **Ve lev şâallâhu maktetelû:** "Eğer Allah dileseydi onlar (birbirleriyle savaşmaz) birbirlerini öldürmezlerdi." **Ve lâkinnallâhe yef'alu mâ yurîd:**[10] "Ama Allah dilediğini yapandır." buyurdu.

Allah kullarına cüz'i irade vermiş tercihi onlara bırakmıştır. Eğer Allah dileseydi bütün insanlar iman ederdi, savaşmazlardı ve ihtilafa da düşmezlerdi, dedi. Fakat Allah tercihi kullarına bıraktı ve bir kısmı iman etti, bir kısmı da kâfir oldu, diye buyurdu.

Devamında Allah, **Yâ eyyûhellezîne âmenû enfikû mimmâ razaknâkum:** "Ey iman edenler! (iman ettiğini iddia edenler!) Size rızık olarak verdiğimizden infak edin." **Min kabli en ye'tiye**

---

[9] Enbiya /23
[10] Bakara /253

yevmun lâ bey'un fîhi ve lâ hulletun ve lâ şefâatun: "İçinde alışverişin, dostluğun, şefaatin bulunmadığı o gün gelmeden önce bunu yapın." **Vel kâfirûne humuz zâlimûn:**[11] "Kâfirler zalimlerinde ta kendileridir (kâfirler kendi kendine zulmedenlerdir)."

Kâle rabbi ennâ yekûnu lî gulâmun: Bu Hz. Zekeriyya (a.s)'ın; "Ya rabbi bana bir evlat ver" dediğinde Allah'ın ona Yahya (a.s)'ı müjdelemesiyle ilgili ayettir. Hz. Zekeriyya (a.s) dedi ki; "Ya rabbi benim nasıl oğlum olabilir?" **Ve kad beleganiyel kiberu:** "Bana ihtiyarlık gelmiş, yaşlanmışım" **Vemraetî âkir:** "(Benim) zevcem de kısırdır." **Kale:** "Allah buyurdu ki" **Kezâlik:** "Bu böyledir" **Allâhu yef'alu mâ yeşâ:**[12] "Allah dilediğini yapandır." dedi.

Fââl ismi aynı zamanda Efalu'l Hüsna'dandır, **"Yef'alu"** Allah "dilediği gibi yapandır."

İnnallâhe yudhılullezîne âmenû ve amilûs sâlihâti cennâtin tecrî min tahtihel enhâru: "Allah, iman edip salih amel işleyenleri altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacak." **İnnallâhe yef'alu mâ yurîd:**[13] "Allah dilediğini yapar."

Ve lâ tekûlenne li şey'in innî fâilun zâlike gadâ: "Kesinlikle herhangi bir konuda yarın şunu şöyle yaparım deme!" **İllâ en yeşâallâhu:** "Ancak inşallah demeden" Allah dilerse demeden yarın şunu şöyle yaparım deme! **Vezkur rabbeke izâ nesîte:** "Eğer unutursan rabbini zikret." **Ve kul:** "De ki" **Asâ en yehdiyeni rabbî:** "Umarım ki rabbim beni hidayete erdirir." **Li akrabe min**

---

[11] Bakara/254
[12] Âli İmrân /40
[13] Hacc /14

hâzâ reşedâ:[14] “Bundan daha yakın bir rüşde beni erdirir.” Allah, “Fââl olan benim, yarın şunu şöyle yaparım deme, ancak Allah dilerse de” buyurdu.

Kullu men aleyhâ fân:[15] “Her ne varsa hepsi fanidir.” Her ne varsa hepsi yok olucudur. **Ve yebkâ vechu rabbike zûl celâli vel ikrâm:**[16] “Ancak celal ve ikram sahibi olan rabbinin zatı, cemali bakidir.” **Fe bi eyyi âlâi rabbikumâ tukezzibân:**[17] “Rabbinizin hangi nimetini yalanlayacaksınız.” **Yes’ eluhu men fis semâvâti vel ard:** “Yerde gökte her ne varsa hepsi onu ister (hepsi Allah’ı ister).” **Kulle yevmin huve fî şe’n:**[18] “O, her an bir şeendedir.” buyurdu.

Fani olan her şey baki olanı istiyor; ama Allah insandan kendi iradesiyle rabbini tercih etmesini istiyor. **“Yes’eluhu”** onu ister. Ondan ister değil, onu ister. **“Men fissemavati fil erd”** Göklerde, yerde kim varsa, canlı olarak irade sahibi kim varsa hepsi onu ister, rabbini ister. Hepsi ona koşar. **Kulle yevmin huve fi şe’n:** “O, her an bir iştedir.” Peki, ne yapar? -Kendisini isteyenlerin yolunu açar kendisine gelsin diye, kendisine varsın diye.

Devamında; **Fe bi eyyi âlâi rabbikumâ tukezzibân:** “O halde rabbinizin hangi nimetini yalanlayabilirsiniz.” **Se nefruğu lekum eyyuhes sekalân:**[19] “(Ey insan ve cin topluluğu!) Yakında hesabınızı ele alacağız.” Ey iki ağırlık sahibi! Ey iki ağırlığı taşıyan! Yakında hesabını göreceğiz, yakında seni ağırlığından kurtaracağız. **“Senefruğu”** Fariğ olmak demek kurtulmak

---

[14] Kehf /24
[15] Rahman /26
[16] Rahman /27
[17] Rahman /28
[18] Rahman /29
[19] Rahman /31

demektir. "Seni yakında kurtaracağız." dedi. **"Eyyuhessekelan"** Çift ağırlık, iki ağırlık demektir. "Seni iki ağırlığından da kurtaracağız." **Fe bi eyyi âlâi rabbikumâ tukezzibân:** " O halde rabbinizin hangi nimetini yalanlayabilirsiniz."

İki ağırlık demek; bir dünya hayatına ait olan ağırlık, bir de ahirete, ebedi hayata ait olan ağırlık demektir. Bu bir bedenin sorumluluğunun ağırlığı, bir de ruhun sorumluluğunun ağırlığıdır. İnsan ölünce her iki ağırlığı da bırakmış olur.

Kellâ bel tuhıbbûnel âcileh:[20] Allah "hayır" dedi, "siz acele geleni, dünya hayatını seviyorsunuz." **Ve tezerûnel âhıreh:**[21] "Ahiret işlerini de bırakıyorsunuz (geciktiriyorsunuz)."

Vucûhun yevme izin nâdıreh:[22] "O gün nice yüzler vardır ki parlar (nimetin sevinciyle parlar)." **İlâ rabbihâ nâzıreh:**[23] "Ve onlar rablerine nazar ederler (rabbinin cemalini müşahede ederler)."

Ve vucûhun yevme izin bâsireth:[24] "O gün nice yüzler de var ki kararacak (somurtup kalacak)." **Tezunnu en yuf'ale bihâ fâkıreh:**[25] "Anlayacak ki kendisine bel kıran bir bela gelecek." Bunu anlayacak, dehşet içinde bunu anlayacak.

Kellâ izâ belegatit terâkıy:[26] Allah "hayır" dedi, "Can köprücük kemiğine dayanır (ölüm anında)." **Ve kîle men râk:**[27] "Ona denilir ki; senin üzerine okuyacak, (seni iyileştirecek)

---

[20] Kıyamet /20
[21] Kıyamet /21
[22] Kıyamet /22
[23] Kıyamet /23
[24] Kıyamet /24
[25] Kıyamet /25
[26] Kıyamet /26
[27] Kıyamet /27

kimdir?" Kim seni kurtaracak bu halden!

Ve zanne ennehul firâk:[28] "O, artık bunun gerçek bir ayrılış olduğunu anlar." O ölecek olan bunu anlar. **Velteffetis sâku bis sâk:**[29] "Bacak bacağa dolaşır." **İlâ rabbike yevme izinil mesâk:**[30] "O gün sevk olunacak yer rabbinedir." O gün herkes rabbine sevk olur.

Fe lâ saddeka ve lâ sallâ:[31] "Fakat o sadaka vermedi ve namaz da kılmadı." **Ve lâkin kezzebe ve tevellâ:**[32] "Ama hem yalanladı hem de yüz çevirdi." Allah'ın ayetlerini, sözünü yalanladı ve yüz çevirdi. **Summe zehebe ilâ ehlihî yetemettâ:**[33] "Sonra kibirlenerek (böbürlenerek) ehline gitti (döndü)."

Evlâ leke fe evlâ:[34] "Yazıklar olsun, yazık sana!" **Summe evlâ leke fe evlâ:**[35] "Sonra bir daha yazıklar olsun sana!"

E yahsebul'insânu en yutreke sudâ:[36] "İnsan başıboş bırakılacağını mı zannetti (öyle mi zannediyordu)." **E lem yeku nutfeten min menî yin yumnâ:**[37] "Kendisi dökülen bir nutfeden değil miydi?"

Summe kâne alakaten: "Sonra o bir kan pıhtısı oldu." **Fe halaka fe sevvâ:**[38] "Sonra onu yarattı ve ona şekil verdi." **Fe**

[28] Kıyamet /28
[29] Kıyamet /29
[30] Kıyamet /30
[31] Kıyamet /31
[32] Kıyamet /32
[33] Kıyamet /33
[34] Kıyamet /34
[35] Kıyamet /35
[36] Kıyamet /36
[37] Kıyamet /37
[38] Kıyamet /38

ceale minhuz zevceyniz zekere vel unsâ:[39] "Sonra onları erkek ve dişi olarak bir çift yarattı." **E leyse zâlike bi kâdirin alâ en yuhyiyel mevtâ:**[40] "Bunları yapan insanları tekrar diriltmeye kadir değil midir?" Elbette ki kadirdir...

Allah "yazıklar olsun" dedi, kime yazıklar olsun; sadaka vermeyene, namaz kılmayana, Allah'ın ayetlerini dinlemeyip dönene, onu ciddiye almayana, yalan sayana.

Zaten Allah'ın Fââl ismi yapan demekti ve Allah her anda fââl olandır; ama Allah Rahman olarak fââldır, Vedud olarak fââldır, Ğafur olarak fââldır. Neyi yaparsa yapsın onun bütün isimleri Fââl ismiyle tecelli eder.

Fââl ismi Allah'ın bütün Esmau'l Husna'sında tecelli eder. Bütün varlığı varlıkta durdurup nasıl bir muamele yapılması gerekiyorsa Fââl ismiyle öyle tecelli edip öyle muamele eder. Onun için Allah'ın Fââl isminin tecelli etmediği ne bir an, ne bir alan ne de bir yer vardır.

Eğer biri Allah'ın Fââl ismi burada tecelli etmesin; yani "Allah bizim işimize karışmasın, ben ne yapacağımı daha iyi bilirim" diyorsa kendini oraya ilah olarak koymuştur. Eğer birilerine uyuyorsa kendine göre, kafasına göre oraya Allah'ın yerine bir ilah atamış demektir.

Eğer her işte Allah'ın bir müdahalesi varsa bu durumda kulun cüz'i iradesi nasıl tecelli eder?

Allah'ın Kadir ismine sıra geldiğinde kader bölümünü inşallah anlatacağız, izah edeceğiz. Allah kuluna irade vermiştir,

[39] Kıyamet /39
[40] Kıyamet /40

onun irade etmesini dilemiştir. Muameleyi de ona göre yapar. Bunun için Allah peygamber gönderiyor, kitap gönderiyor ne yapması gerektiğini, iradesini nasıl kullanması gerektiğini ona öğretiyor. Senin iraden benim irademe tabi olsun diyor. Mü'min olmak budur, diyor. Neticede iradesini Allah'ın iradesine tabi kılan mü'mindir.

Ama kul iradesini Allah'tan ayırırsa ne olur?

İradesini şeytana tabi eder. Nefsin arzularına, isteklerine tabi eder. Dolayısıyla şeytanı, nefsinin arzularını, isteklerini ilah edinmiş olur. Yani Allah'ı kabul etmeyince kendine başka ilahlar edinmiş olur. Bu, Allah'a şirk koşmaktır.

Hayatımızın herhangi bir yerinde, o isterse ailemiz içinde olsun, ister işimizde olsun, ister kazanırken, ister harcarken, ister öğrenirken, ister konuşurken olsun o fark etmiyor, irademizi Allah'ın iradesine tabi edip "O benden nasıl istiyor" deyip ona uymuyorsak kendimizi ilah olarak kabul etmişiz, demektir.

Allah'ın Fââl isminin kulda tecelli etmesi için kulun önce iradesini Allah'ın iradesine tabi etmesi lazım. Aynı şekilde bütün azalarını Allah'ın emrettiği gibi kullanması lazım ki Allah'ın Fââl ismi onda tecelli etsin.

Nasıl?

Bakarken Allah ile bakmalıdır, dinlerken Allah ile dinlemeli, düşünürken Allah ile düşünmeli, konuşurken Allah ile konuşmalıdır, işi yaparken de Allah ile yapmalı, hesabı Allah'a göre yapmalıdır.

Kul, Allah ile nasıl bakar, nasıl bakmalıdır?

Hikmetle bakmalıdır. “Rabbim bu durumda benden ne istiyor, nasıl yapmamı istiyor, nasıl yaparsam benden razı olur, nasıl yaparsam beni sever” dediyse diyebildiyse Allah ile bakmıştır. Herhangi bir şeyi dinlerken de, Allah’ın ayetlerini, hükmünü dinlerken de düşünürken de konuşurken de bu böyledir. Kul Allah’ı kabul etmeli, Allah’a halife olmalı ve Allah adına iş görmelidir.

Ama Allah adına değil de nefsi adına, şeytan adına, birileri adına; düşünürse, konuşursa, bakarsa, işitirse, görürse kendini ya da birilerini Allah’a şirk koşmuş, onu Allah’ın yerine koymuş olur ve Allah da bunu kabul etmez.

Allah faaldir, her anda bir şeendedir, her anda bir iştedir. Esmasıyla, bütün isimleriyle bir iştedir.

İnsanın Allah’a halife olabilmesi için Allah’ın isimleriyle isimlenmesi, o isimlerle hayatını yaşaması gerekir; yani rahman olarak, rahim olarak, kerim olarak, afuv olarak, rezzak olarak hayatını yaşaması gerekir. Böyle olursa Allah’a halife olur. Değilse, böyle bir derdi, böyle bir hesabı yoksa Allah’a nasıl halife olabilir! Nasıl halife olur!

Eğer birinin ameli onu cennete götürüyorsa, ona Allah’ın rızasını, dostluğunu, cemalini kazandırıyorsa bu kişi işi Allah ile yapıyor, Allah’ın emrettiği gibi yapıyor, kendini Allah’a ait görüyor demektir. Böyle biri Allah ile bakar, Allah ile dinler, Allah ile düşünür, Allah ile konuşur.

Yahudiler; “Allah dünyayı, yeri ve göğü 6 günde yarattı, sonra arşa çekildi dinlendi” dediler. Bu onların inanışlarıdır. Kendilerine göre cumartesi günü iş bitti, Allah işi insana bıraktı, onun için; “dünyada biz istediğimiz gibi yaparız, ama cumartesi

günü hiçbir iş yapmayız.” dediler.

Niye?

“Allah o gün dinlenmiştir, biz de dinleniyoruz.” derler. Hatta öyle ki gerçekten hiçbir iş yapmıyorlar çünkü imanları bunu gerektiriyor. Zahiri olarak bir iş yapmadıkları gibi o gün yüzlerce, binlerce insanı öldürmek de serbesttir. İş çığırından çıkınca böyle olur.

Müşrikler de eğer Allah dileseydi biz şirk koşmazdık dediler. Cüz’i iradeyi, sorumluluğu inkâr ettiler. Allah kuluna; “Ben sana irade vermişim, tercih hakkı vermişim, istersen beni tercih edersin istersen şeytanı tercih edersin” dedi. Ama insan; “ben iradeyi kabul etmiyorum, sorumluluğu kabul etmiyorum, iradem sende kalsın ya rabbi” dese ona ne denir?

“Allah sana ikramda bulunmuş, sen varlık olasın, Hz. İnsan olasın diye sana bu iradeyi vermiştir. Seni meleklerden üstün hale getiren senin bu iradendir, bu tercihindir. Allah’ın emrettiği gibi, sevdiği gibi olmaya çalışırken sana kazandıran bu tercihinle beraber cihadın, yani mücadelendir. Kendi kendinle yaptığın mücadelendir.” denir.

“Kendini bize kısaca tanıtır mısın Ya Resulullah?” diyen bir bedeviye; Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *“Sermayem Marifetullah, kazancım Muhabbetullah, dinimin aslıda akıldır.”* buyurdu.

Önce aklı kullanmak gerekiyor, sonra sermayeyi kullanıp kazanman gerekiyor. Sermaye marifetullahtır, Allah’ı tanımaktır. Allah’ı tanıdıkça muhabbetullahı kazanırsın, Allah’ın sevgisini kazanırsın. Yani sen Allah’ı seversin Allah da seni sever. İşin özü budur. Kısaca beni böyle tanı, dedi. Çünkü Resulullah (s.a.v)

Efendimiz, ticaret yapıyor; muhabbetin ticaretini.

Ne buyuruyordu kudsi hadiste; *“Kulum kendisine farz kıldığım ibadetlerle en güzel şekilde bana yaklaşır, diğerleriyle yaklaşmaya devam eder. Kulum bana yaklaştıkça beni sever, o beni sevince ben de onu severim. Ben bir kulumu sevdiğimde o kulum benimle görür, benimle işitir, benimle bilir.”* Yani Allah’ın Esmau’l Husna’sı onda tecelli eder.

Her zaman için mutlaka iman da vardır küfür de vardır, hak da vardır batıl da vardır. İmtihan gereği Allah böyle dilemiştir. Herkes kendi tercihini kendisi yapar.

Mesela Resulullah (s.a.v) Efendimiz’de Allah’ın Fââl ismi nasıl tecelli etmiştir?

Allah ona peygamberlik vermeden önce herkes ona ne diyordu? “Muhammed-ul emin”, güvenilir Muhammed. Bununla beraber herkes onu severdi, ona kıymet değer verirdi, akıllıdır derdi. Ne zaman ki Allah’a davet etti ne dediler ona? Deli dediler, mecnun dediler, kendini şaşırmış dediler. Niye? Hâlbuki insan aynı insan. Çünkü önce faal durumda değildi, davet etmiyordu. Sadece kendine iyiydi, birilerine gel sen de iyi ol, demiyordu.

Allah Fââl’dır. Fââl’ın tersi de atıl durumda olmaktır. İyilik de iki kısımdır. Bir, faal (aktif) iyi bir de pasif iyi vardır. Resulullah (s.a.v) Efendimiz pasif iyiyken herkes ona Muhammed-ul emin deyip değer verirdi. Ne zaman ki aktif iyi oldu, iyiliğe, iyi olmaya davet etti; şirki, küfrü temizlemeye kalkıştı, şirk ehli, küfür ehli ona düşman oldu. Bu durum her zaman böyledir.

Eğer küfre, şirke dokunmazsan, nifaka, münafıklığa

dokunmazsan ve iyiysen herkes seni sever. Ne zaman ki; ona dokundun şirk ehli, küfür ehli, nifak ehli sana düşman olur. Nitekim Resulullah (s.a.v) Efendimiz'e her türlü düşmanlığı yaptılar, her türlü işkenceyi yaptılar, memleketinden çıkardılar. Neden? -Gelin siz de Allah'a iman edin, siz de cennete girin, dediği için. Allah'ı rab olarak kabul edin dediği için, Allah rahman ve rahimdir dediği için. Başka bir şey için değil.

Önce insan kendisi için faal olmalıdır; yani çalışır durumda olmalıdır. Önce aklını kendisi için çalıştırmalıdır. "Ben ebedi hayatımı nasıl kazanırım, Allah'a nasıl halife olur, nasıl dost olurum" deyip aklını kullanmalıdır. Eğer insan aklını böyle kullanmıyorsa aklı yok mesabesinde demektir. Birine akılsız dediğimizde onun aklı olmadığı için değil aklını kullanmadığı için bu sözü söylüyoruz. Nihayetinde Allah'ın ayetlerini anlamada kullanılmayan bir akıl kullanılmamış bir akıldır. Pasif durumda değil, atıl durumdaki bir akıldır. Allah böylelerine akılsız, dedi…

Ne buyurdu ayeti kerimede; **"Canlıların en kötüsü aklını kullanmayan insanlardır."**[41] Akıl var ama kullanılmıyor; ebedi hayatı kazanmada kullanmıyor, Allah'ın ayetlerini, Allah'ın kelamını anlamada kullanmıyor tefekkür etmiyor, düşünmüyor, gerekeni yapmaya çalışmıyor. Allah bunlara canlıların en kötüsü dedi. Ayrıca insanın iradesini kullanıp tercihini de yapması gerekir. Biri aklını kullanmadıysa tercih de yapamaz. Bu yüzden aklı sonuna kadar kullanmak lazım ki tercih yapabilelim. Aklını kullanmayan biri tercih yaptığında bile tercihi yarım yamalak olur.

Bakıldığında; "Ben Allah'ın rızasını istiyorum." diyor üç adım ileri atıyor on adım başka tarafa gidiyor. Üç gün namaz kılıyor on gün kılamıyor. İki gün Allah diyor sonra bakıyorsun

[41] Enfal /22

başka bir yerde başka bir yanlışın peşinde koşuyor. Böyle biri karar verememiş, hedefi belirleyememiş, aklını kullanmamıştır. Şayet aklını kullansaydı aklı ona yolu gösterir, doğru tercihi yaptırırdı. Yeteri kadar düşünmediği, tefekkür etmediği; yani aklı Fââl isminin tecellisine mazhar olmadığı için bu haldedir.

Akıl eğer faal olmaz, çalışır durumda olmazsa diğer organlar da ona göre hal alır. Gözü kör olur, kulağı sağır olur, dili de lâl olur. Allah öyle buyurdu; **"Onlar kördürler görmezler, sağırdırlar işitmezler, kalpleri var anlamazlar (fehmetmezler)."**[42]

Peki, neden?

Aklını kullanmıyor, kullanamıyor, hikmetle bakamıyor, hikmeti dinleyemiyor, tefekkür edemiyor, düşünemiyor da ondan. Kendi kendine zulmetmiş kendini öldürüyor. Birinin aklı çalışmıyorsa, gözü görmüyorsa, kulağı işitmiyorsa, aklı da kalbi de fehmetmiyorsa o kişi ölüdür.

Allah öyle buyurdu; **"Resulüm ölülere sen mi işittireceksin (onlar ölüdür)."**[43]

Ölü budur, peki diri kimdir?

Diri Allah diyendir, diri Rabbini isteyendir, Rabbini dileyendir. Neyi istediğini, neyin peşinden koştuğunu bilendir, ebedi hayata hazırlıklı olandır, hazırlanandır. Allah gel dediğinde de sevgiliye gider gibi gidendir.

Öteki aklını kullanamamış, aklını, ebedi hayatını kazanmak

[42] Araf /179
[43] Yunus /42

için faaliyete geçirmemiştir. Ama baktığımızda bütün peygamberler ve bütün peygamberlerle beraber olanların hepsi de faal durumdadır, hepsi de koşar. Hepsi hayatını ortaya koymuş, Allah'ın rızasını, ebedi hayatını kazanmak için Allah'a koşar. Onun için herkesin kendisine bakması lazım, acaba faal durumda mıdır, pasif durumda mıdır yoksa atıl durumda mıdır!

Bir de faal olmayan iman, faal olmayan gönül ve faal olmayan ruh vardır.

Allah öyle buyurdu; **"İman etmeyenler ya da imanlarından bir fayda görmeyenler."**[44] Kim fayda görmüyor imanından? -İmanı faal olmayanlar. Eğer birinin imanı kendisini harekete geçirmiyorsa bu iman faal bir iman değildir. Bu kul, Allah'ın Fââl isminin tecellisine mazhar olmamış bir kuldur. İman faal olmayınca ona ibadeti yaptırmaz, Allah'ın rızasını kazandırmak için ona o çabayı, gayreti sarf ettirmez, ettiremez, çünkü gücü yoktur.

Eğer faal durumda olursa ne üretir? -İman üretir, aşk üretir, muhabbet üretir ve onu harekete geçirir, ona yaptırır. Eğer Allah'ın Fââl ismi bir kulda tecelli etmezse o kul gerektiği gibi aklını kullanamaz, iradesini kullanamaz. Gözünü, kulağını, dilini, elini, ayağını Allah yolunda kullanamaz. Kendini şeytana teslim etmişse şeytan onu kullanır. Bütün bu organlarını şeytanın yolunda kullanır. Eğer bir organ Allah yolunda kullanılmıyorsa şeytan onu kullanır. O, boş kalmaz.

Bakacağız, Allah'ın Fââl ismi bizde tecelli etmiş mi etmemiş mi, Allah ile hareket ediyor muyuz, etmiyor muyuz, Allah ile bakıyor muyuz, bakmıyor muyuz, baktığımız her yerde Allah'ın hikmetini görmeye çalışıyor muyuz, çalışmıyor muyuz,

---

[44] En'âm /158

görüyor muyuz, görmüyor muyuz!

Bir de Allah ne buyurdu; **"İnşallah demeden (Allah dilerse demeden), yarın şunu şöyle yaparım deme."**[45]

Allah her şeyi ihata etmiştir. Her şey Allah'ın kudretindedir ve her anda her şeyi yapan odur. Kul bir şey yapıyorsa onun verdiğiyle yapıyordur. Allah'ın kendisine verdiği iradeyle, güçle yapıyordur. Bu gücü kullanmasını, bu tercihi yapmasını Allah dilemiştir. Ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz."**[46] Yani Allah sizin dilemenizi dilemiştir. Allah'ın kulunun dilemesini dilemesi Allah'ın dilemesidir. Allah diledi ama kuluna bir de dileme hakkı verdi, hadi tercihini yap dedi.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz anlatıyordu; *"Kıyamet günü Hz. İbrahim (a.s) diyecek ki; ya rabbi dünyada beni şereflendirdin, ahirette de beni şereflendirdin ama bugün babamı cehenneme gönderiyorsun. Bu benim için bir eksiklik olmaz mı? -Allah buyurur ki; o, bana isyan etmiştir. Bu senin için bir eksiklik olmaz (bu seninle ilgili değildir). Devamında Hz. İbrahim (a.s)'a; ayağının altına bak, yere bak. Bakınca; babası Azer'i gördü. Kana bulanmış bir hayvan olarak gördü onu. Allah buyurdu ki; cehenneme götürün onu."*

Eğer insan, insan olmayı tercih etmezse mutlaka bir hayvan olur. Bir hayvanın hali onda ağır gelir, ona ağır basar. Ahirette cehenneme bir hayvan olarak götürülür. İnsanlar cehenneme gitmez, hayvan gibi olanlar cehenneme gider.

En kâmil manadaki insan, Hz. İnsan kimdir?

---

[45] Kehf /24
[46] İnsan /30

Resulullah (s.a.v) Efendimizdir. Devamında peygamberler ve onlarla beraber olanlar ve sahabelerdir. Bize düşen onları kendimize örnek almak, onlar gibi Hz. İnsan olmaya çalışmaktır. Kendi bildiğimiz gibi değil ya da "kimsenin hakkını yemedik, kimseye zulmetmedik biz cennete gideriz" diyerek değil. Çünkü bu kendini kandırmaktır, şeytanın insanı kandırmasıdır.

Allah Fââl'dır. Allah'ın bütün Esmau'l Husna'sı kulda tecelli eder, etmelidir. İsimler ne kadar tecelli etmişse kişi o kadar kâmil insan, Hz. İnsandır. Çünkü dünya ahiretin tarlasıdır.

Allah'ın tembel diye bir ismi var mıdır? Böyle bir isim olur mu? Haşa! Eğer biri ebedi hayatı için tembellik yapıyorsa bu durumda Allah'tan uzaktır, hem de bütün isimlerinden uzaktır. Allah faaldir, her an bir şeendedir, her an bir iştedir.

Ne buyuruyordu İnşirah Suresi'nde; **Fe izâ fereğte fensab:** "Ne zaman bir işten boşaldınsa (bir işi bitirdinse), hemen" **Ve ila rabbike ferğab:** "Rabbine rağbet et!" Rağbetin rabbine olsun, Ona koş! Hemen onun rızasını kazanmak için, onu kazanmak için yeni bir işe koyul, dedi.

"Ben işi bitirdim, hallettim bu kadar yeter" deme. Yani "bu namazı kıldım bitirdim." deyip işi bitirdim deme. Kazanmaya devam et, Rabbine olan rağbetin devam etsin. Allah demeye devam et, onun hesabını yapmaya devam et. Zikretmeye devam et, iyilik yapmaya devam et. Bir iş bitince başka bir işe devam et. Ne için? -Rabbin için.

Allah hepimizi gerçek manada iman edenlerden eylesin! Allah bizi münafıklardan eylemesin, ikiyüzlü olanlardan eylemesin! Allah'ın emrini, hükmünü kabul edenlerden eylesin! Hayatı bir imtihan olarak görüp imtihanı kabul edenlerden eylesin! İmtihanı kazanmaya çalışanlardan eylesin! İmtihanı

kazananlardan eylesin! Allah bütünüyle bizi sevmeden, bizden razı olmadan bizi huzura almasın inşallah! Bizi huzura alırken bir dost gibi, bir sevgili gibi huzura alsın inşallah! Allah bizi huzurunda mahcup eylemesin!

Allah hepinizden razı olsun.

المحيط جل جلاله

EL MUHİT

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın El Esmau'l Husna'sını hep beraber anlamaya çalışıyorduk. Şimdi sıra Allah'ın Muhit ismine geldi.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Allah'ın 99 ismi vardır, kim bunları ehsa ederse (tahsil ederse) o, cennete girdi"*[1] buyurmuştur.

Ehsa etmek demek; Esmau'l Husna'yı anlamak, ona iman etmek demektir. Bir de kulun o esmayı kendi üzerinde göstermesi, onu yaşaması demektir. "Kim böyle yaparsa o cennete girdi." buyurdu. Dikkat etmek gerekirse Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; "girecek" değil "girdi" fiilini kullandı.

Böyle bir kul cennete neden girer?

Çünkü onun gönlü cennet olmuştur. Marifet cenneti; yani Allah'ı bilme, tanıma cenneti olmuştur. Böyle biri cennete girmesin de kim girsin! Çünkü böyle birine Allah zatıyla, sıfatıyla tecelli eder. Allah'ın güzelliği o kulun üzerinde tecelli eder ve bu güzellik onun üzerinde görünür.

Velilerle ilgili ayet indiğinde sahabeler, Resulullah (s.a.v.)

[1] Tirmizî, İbn-i Hibban, Hâkim

Efendimize;

“Ya Resulullah velileri nasıl tanıyabilir, onları gördüğümüzde veli olduklarını nasıl anlayabiliriz?” Diye sorarlar.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurur ki;

“Onları gördüğünüzde Allah’ı hatırlarsınız, onlar size Allah’ı hatırlatır.”[2]

Veliler, insanlara neden Allah’ı hatırlatır?

Allah’ın isimleri, El Esmau’l Husna onların üzerinde tecelli ettiği, konuşmalarında da hep Allah dedikleri için veliler insanlara Allah’ı hatırlatır. Veliler; “Allah böyle seviyor, böyle sevmiyor, Allah bundan razıdır, bundan razı değildir, buna gazap eder, bunu ise sever” deyip hayatlarını hep Allah’a göre yaşarlar. Allah’ın hesabını yaparak yaşar ve hep Allah derler. İnsanlar böyle birini gördüğünde elbette ki Allah’ı hatırlar.

Başka biri de tıpkı veliler gibi yapmaya çalışıp hep Allah’tan, Allah’ın rızasından, cennetten, helalden ve haramdan bahsedebilir ama eğer onun üzerinde Allah’ın isimleri tecelli etmemişse o kişi münafıktır ve o konuşurken insanlar ondan tiksinir; “bunun sesi bana gelmesin, bu kişi Allah demesin” derler.

İnsanlar böyle birinden neden tiksinir?

Çünkü gönül, yalancı olduklarını bildiği için onların söylediğini kabul etmez.

---

[2] Nesai, es- Sünenü’l Kübrai Tefsir: 180, No: 11235, 6/ 362;Taberi, Camiu’l Beyan, No: 17723, 24, 25, 26, 6/ 575; Hakim-i Tirmizi, Nevadir’ul usül, sh: 140

Allah'tan bahsetmek kolay bir şey değildir. Allah'ı anlatıp "Allah böyledir" demekten daha ağır, daha zor, daha tehlikeli hiçbir şey yoktur; çünkü en ufak bir hata yaparsan Allah bunun hesabını sorar. Bu nedenle cahiller bilmeden konuşabilir.

Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Hadi bildiğiniz konuda konuştunuz, (onu kabul ettik) siz bilginiz olmayan konularda da konuşuyorsunuz (siz Allah hakkında bile konuşuyorsunuz)."**[3]

Allah hakkında konuşmak kolay bir şey değildir. Çok zor, çok ağır bir şeydir; ama söyledim cahiller korkmaz ve endişe etmez. Bakıyorsun hemen konuşup "şöyle yapmak daha doğru, böyle yapmak daha güzeldir" diyor. Biri, kime göre diye sorduğunda ise; "Allah'a, İslam'a, peygamberlere göre" diye cevap verir. Yanlış söyler; ama söylediği yanlışın farkında bile değildir, kendini ateşe attığının farkında değildir.

İnşallah hep beraber rabbimizi ve rabbimizin güzelliğini tanıyacağız. El Esmau'l Husna demek; Allah'ın güzel isimleri yani Allah'ın güzelliği demektir. Eğer Allah'ın güzelliğini anlarsak onunla güzel oluruz; çünkü insan, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir, Allah'ı yeryüzünde temsil eder.

Peki, nasıl temsil edecek?

Allah'ı isimleriyle temsil edecek; ama Allah'ı isimleriyle temsil edebilmek için önce o isimleri anlamak gerekiyor. Kul, isimleri anlamadan Allah'ı temsil edemez, sadece kendi kendine bir din üretir ve "din budur" der.

Nasıl bir din üretir?

---

[3] Âli İmrân /66

"Namazını kıl, orucunu tut, eğer sana farz olmuşsa zekâtını ver, gücün yetiyorsa hacca da git, kimsenin hakkını da yeme tamamdır" der; ama Allah öyle söylemiyor. Allah, kişi sadece bu şekilde cennete gider, demedi. **"Allah mü'minlerden cennet karşılığında mallarını ve canlarını satın almıştır"**[4] dedi. Mü'min, canını ve malını Allah yolunda harcar. Bunun karşılığında ise cenneti alır, dedi. Ölçüyü Allah koyuyor. Allah, cenneti kime satacağını, kaça satacağını biliyor; ama kendine göre din üreten kişi ise "benim dediğim gibi yaparsan tamamdır" diyor. Böyleleri Allah adına konuşmuş olur ve ahiret günü mahzun olurlar.

Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Kıyamet günü en çok hüsrana uğrayanlar yanlış yapıp doğru yaptığını zannedenlerdir. Bunlar yaptıklarından dolayı bir de karşılık beklerler."**[5] En çok hüsrana uğrayanlar bunlardır. Hem yanlış yapıyor hem de doğru yaptıklarını zannediyorlar. Kâfir, cenneti umut etmez, münafık da cenneti o kadar umut etmez; çünkü her biri kendi kendini kandırdığını bilir; ama o gün münafık olduğunun farkında olmayanlar en çok hüsrana uğrayanlardır. Çünkü onlar yanlışlarını doğru sanırlar.

Münafık demek; iman ettiğini zannedip iman etmeyen demektir. Münafıklar iman ettiklerini söyler ama imanlarını ispatlamazlar. "Ya rabbi ben seni her şeyden çok seviyorum" der ama iş imanı ispatlamaya gelince "ben bunu yapamam, benim gücüm buna yetmez, benden bu kadar" der. İşte böyleleri has münafıktır.

Peki, mü'minler nasıldır?

Mü'min; canını ve malını Allah yolunda feda edebilmeye

[4] Tevbe /111
[5] Kehf /103,104

hazır olan, gönlü böyle olandır. İnsanın önce gönlünü bu hale getirmesi lazım, gönlünü bu hale getirirse o kişi mü'mindir.

Kişinin Allah yolunda canını feda etmesi ne demektir?

Canını feda etmek demek gidip ölmek demek değildir. Hayatını; vaktini, zamanını Allah'ın rızasını kazanmak için sarf etmek demektir. Eğer biri Allah'a malını, vaktini, zamanını veremiyorsa; yani hayatını Allah yolunda sarf edemiyorsa ve "ben Allah'ın rızasını istiyorum, ben Allah'a iman etmişim bu yüzden cenneti istiyorum" diyorsa sadece kendini kandırmış olur.

Allah'a iman etmek için önce Allah'ı isimlerinden ve sıfatlarından tanımak gerekir. Eğer tanımazsak hiçbir zaman iman edemeyiz. İnsan bilmediği bir şeye nasıl iman edebilir! İman edebilmek için önce tanımak lazım.

Allah'ın isimleri aynı zamanda Allah'ın zatına perdedir. O Esmau'l Husna perdesinde Allah'ın tecellisi görünür, Allah'ın cemali müşahede edilir. Allah'ın bütün isimleri böyledir. O ismin mutlaka kulda da tecelli etmesi lazım; çünkü Allah kendini kullarına tanıtırken "sen benim halifemsin, sen de böyle ol, hayatını böyle yaşa, işini böyle yap, böyle düşün, böyle konuş" diyor. İşin özü işte budur.

Daha önce söylemiştim, bedevinin biri;

- *Ya Resulullah benim hafızam öyle kuvvetli değil, fazla da anlamıyorum. Kısaca kendini bana tanıtabilir misin?* diye sorar.

- Resulullah (s.a.v.) Efendimiz de;

- Benim sermayem marifetullah, kazancım muhabbetullah, dinimin aslı da akıldır[6] buyurur.

Yani aklımızı sonuna kadar kullanıp anlamamız gerekir; çünkü anlamadan olmaz.

Neyi anlamamız gerekir?

Marifetullahı… Marifetullah; Allah'ı tanımak demektir. Peki, Allah'ı nasıl tanıyacağız? -Allah kendini isimleriyle nasıl tanıtmışsa öyle tanıyacağız. Bütün sorunlar, bütün zulümler, bütün nifaklar ve münafıklıklar buradan; yani Allah'ı tanımamaktan meydana gelir.

Kur'an'ın nüzul sırasına göre Allah'ın isimlerini tanımaya çalışıyoruz. Önce Allah'ın Rab ismi, sonra Rahman ismi, Rahim ismi, Malik ismi peşinden Ekrem ismi gelir. Biri kendisini terbiye edenin; yani rabbinin Allah olduğunu, anlar ve kabul ederse ne yapar? -Allah onun nasıl terbiye olmasını istemişse öyle terbiye olur; yani Allah'ın terbiyesiyle terbiye olur.

Allah, kullarının nasıl terbiye olmasını ister? -Kendi isimleri kulda tecelli etsin, kulu rahman ve rahim olsun, tek malikin de Allah olduğunu kabul etsin ister. Kul, her neye malikse, Allah ona neyi ikram etmişse, kulunun onunla cenneti satın almasını ister. Allah onun ekrem olup ikrama nail olmasını, bununla beraber onun da ikram etmesini ister.

Peşinden İlah ismi gelir. İlah ismi; seven, sevilmeye layık olan, sevilmesi gereken anlamına gelir. Allah, kulundan kendisini sevmesini ister. Kendisinden dolayı kulunu ve bütün varlığı sevmesini ister. Kul bunu anlarsa ancak böyle terbiye olur; çünkü

---

[6] Kındî İyâz, Eş Şafâ Bi Ta'rîfi Hakûkil- Mustafâ, 1/289

Allah terbiyeyi böyle verir.

Biri Allah'ın terbiyesini kabul etmedi mi ne olur?

Başkaları ona terbiye verir, onu terbiye eder. Mesela babası "benim gibi" yahut "falanca gibi ol" der. Biri, evladına ya da bir başkasına "sen Allah'ın yeryüzündeki halifesisin, yeryüzünde Allah'ı temsil ediyorsun, senin Allah'ın isimleriyle isimlenmen gerekir" demiyorsa ona başka rabler göstermiş demektir. Eğer onu kendisi terbiye etmeye çalışıp "benim gibi ol, benim gibi yap, benim istediğim gibi olmalısın" diyorsa bu durumda da ona "ben senin rabbinim" demiştir.

Biri, yakınlarına veya insanlara ne demelidir?

"Allah önümüze örnek olarak Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i koyup 'senden bunun gibi bir kul olmanı istiyorum' demiştir. Kulluk onun yaptığı gibi yapılır. Bu yüzden peygamberin gibi iman et, Allah'a teslim ol, Allah'a itaat et ve hayatını onun yaşadığı gibi yaşa. Komşularına, hanımına ve çocuklarına Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in muamele ettiği gibi muamele et. İnsanlara, varlığa onun bakışıyla bak; çünkü Allah Resulullah (s.a.v.) Efendimiz için bizlere 'o sizin için en güzel örnektir' buyurmuştur" deyip yakınlarını ve insanları peygamberimizin örnekliğine davet etmelidir.

Eğer biz bunu anlamadık ve kabul etmedikse ne yapmış oluruz? -Kafamızın dikine gidip "Allah işi bilmiyor" demiş oluruz. Onun için ister ilkokul, ister lise, isterse de üniversite olsun gidip bir okulun önünde duralım ve çıkanların her birine sen kimin gibi olmak istiyorsun, senin için örnek insan kimdir? Diye soralım. Bakalım kaç kişi "ben Resulullah (s.a.v.) Efendimiz gibi olmak istiyorum" diyecek. Bakalım kaç anne baba çocuğuna böyle

terbiye vermiş, böyle öğretmiştir. Durumun ne kadar vahim olduğunu o zaman görürüz, anlarız.

Allah bize; **“Dünya hayatı oyun ve eğlenceden ibaret ve birkaç günlük övülme hayatıdır, asıl hayat ahiret yurdudur”**[7] dedi. Asıl hayat Allah katındadır ve hedefiniz ebedi hayatı kazanmak olsun, dedi. “Seni manevi olarak büyüyesin, Hz. İnsan, kâmil insan olasın diye seni yaratıp dünyaya gönderdim” dedi. Aynı şekilde Allah Resulullah (s.a.v.) Efendimizi ve diğer peygamberleri de örnek olarak önümüze koyup “bunlar gibi olun” dedi.

Allah, peygamber kıssalarında bizlere ne anlatır?

Bir peygamberin ve onunla beraber olanların nasıl kurtuluşa erdiğini, onları rahmetinin içine nasıl aldığını, onların ebedi hayatlarını nasıl kazandıklarını ve Allah’ın onlardan nasıl razı olduğunu anlatır.

Sadece peygamberler ve onlara iman edenlerin kazandığı nimetleri değil ayrıca peygamberlerin karşısında duran Firavun, Nemrut ve Ebu Cehil gibi olanlarla, onların yanında bulunanların nasıl helak olduğunu da anlatır. Bir de arada kalanlar; yani her iki tarafta da olmayıp “ben kendi işime bakarım” diyen münafıkları anlatır. Bu münafıklar mü’min gibi görünürler, daha doğrusu kim güçlüyse ondan yana görünürler.

Allah bir kavme gazap ederken peygambere neyi emreder?

“Sana iman edenleri al oradan çık” der. Mesela Nuh

[7] Ankebut /64

(a.s.)’a; **“Sana iman edenleri alıp gemiye bin”**[8] dedi; ama Hz. Nuh (a.s.)’ın oğlu gemiye binmedi. Hz. Nuh’a karşı olanlar gemiye binmedikleri gibi Hz. Nuh’la beraber olmayanlar da binmedi. Onun yanında olmayanlar da tıpkı karşı tarafta olanlar gibi helak oldu; Kulun doğru tarafta olması gerekir; yani Allah’tan ve peygamberden yana.

Öyle olmazsa ne olur? -Hem bu dünyada hem de ahirette helak olur.

Allah kulu için hedef koymuştur. Bu hedef nedir? -Hz. İnsan, kâmil insan, Allah’a dost, veli olmaktır. Ebedi hayatı ve cenneti kazanmaktır.

Dediğim gibi bir okulun kapısından çıkanlara tek tek; “senin bu hayattaki hedefin, senin için en önemli şey nedir ve sen neyi kazanmak istiyorsun?” Diye soralım. Bakalım kaç kişi “benim hedefim Allah’ın rızasını kazanmaktır” der.

Eğer okuldan çıkanlar hedeflerinin Allah’ın rızasını kazanmak olduğunu söylemiyorlarsa bu kimin suçudur?

Onlar da tercihini yapamamış; ama bu suç öncelikle anne ve babanın suçudur.

İki türlü tercih vardır; bir hak bir de batıl tercih. Allah ayeti kerimede buyurdu; **“Hakkı çekip aldıktan sonra batıldan başka ne kalır.”**[9] Eğer kulun tercihi Allah değilse, Allah’ın rızası, Allah’a dost olmak, peygamber gibi olmak, cenneti kazanmak değilse o kul batılda kalmıştır. O, insan olamamıştır. Kişinin, insan olabilmesi için Allah ile olması gerekir. Yoksa sadece beşer olarak

---

[8] Hud /40
[9] Yunus /32

kalır.

Beşer ayrı insan ayrıdır. İnsan beşerdir; ama manevi olarak büyüdükçe insan olur. Her an Allah'ın emrine uyduğunda, iman ile beraber Allah'a itaat ettiğinde, Allah'ın rızasını gözeterek yaptığı her işte kulun insanlığı biraz daha artar; yani kul biraz daha Hz. İnsan olmaya doğru yol alır. Ne zamana kadar? -Hz. İnsan, kâmil insan oluncaya, Allah'a dost oluncaya kadar yol alır.

Manevi olarak büyümeyenlerin hali nasıldır?

Çocukların oyun aletleri büyüklere göre oyuncaktır; ama eğer biri zahiri olarak büyümüş ve yanında oyuncakları da büyümüşse o kişi gerçekte büyümüş müdür! Mesela; biri çocukken oyuncak arabayla, oyuncak bebekle ve oyuncak evle oynuyordur. Büyüdüğünde de bu sefer bunların büyükleriyle oynuyorsa o kişi manevi olarak büyümüş müdür? -Elbette ki hayır. Böyle biri büyümeye doğru bir adım bile atmamıştır. Onun derdi dünyaysa, dünyanın içindekilerse; yani oyuncaklarsa o kişi büyümemiştir.

Peki, manevi olarak büyüyenlerin hali nasıldır?

Manevi olarak büyüyen bir kul, dünyayı ve dünyanın bir imtihan yeri olduğunu anlamıştır. Kendisinin Allah'ın kulu ve Hz. İnsan olduğunu bu yüzden Allah'ın nuruyla nurlanması gerektiğini, peygambere benzemesi gerektiğini, peygamber gibi olması gerektiğini anlamıştır. Ahireti dünyaya tercih etmiş, dünyasını da ahiretine kurban etmiştir.

İnsana iki yoldan başka bir yol yoktur; ya dünyasını ahiretine kurban eder ya da ahiretini dünyasına kurban eder. Bu her zaman için böyledir. Herkes kendi gönlüne dönüp neyi neye

kurban ettiğine bakmalıdır. Ya büyümeyi, değişmeyi kabul ederiz ya da yerimizde sayar, insan olamaz, beşer olarak kalırız. Beşer demek insan olmayı hak etmemiş demektir. Sadece dünyaya ait şeylere bakan, insanın zahiri tarafı demektir yani. İnsan zahiri olarak bir beşerdir; ama bir de onun insan, Hz. İnsan olması gerekir, sadece beşer olmakta kalırsa dünyaya ait, dünyalık biri olur.

Allah'ın isimleri üzerimizde tecelli edip bizi insan yapsın, Allah'ın nuruyla, isimleriyle, sıfatlarıyla Hz. İnsan olup en güzel ahlaka sahip olan Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e benzeyelim diye Allah'ın isimlerini anlamaya çalışıyoruz.

Hz. Aişe annemize, bize Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i biraz anlatır mısınız? Diye sorduklarında ne buyuruyordu; -*"O da zahiri olarak herkes gibi bir beşerdi ama Allah'ın bütün isimleri en kâmil manada üzerinde tecelli etmişti."* En kâmil manada Hz. İnsan yani... Kısa ve öz bir şekilde Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in tarifi böyledir.

Başka seferde yine Hz. Aişe annemize Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in ahlakı sorulduğunda; *"Onun ahlakı Kur'an'dı"*[10] cevabını vermişti.

Allah'ın isimlerini, El Esmau'l Husna'sını, onun için anlamaya, rabbimizi ve kendimizi onun için tanımaya çalışıyoruz. Nasıl olmamız gerektiğini anlamaya çalışıyoruz.

Sıra Allah'ın El Muhit ismine gelmiştir. Muhit; ihata eden, kaplayan, kuşatan demektir. Mesela, **Ve kânallâhu bi kulli şey'in**

---

[10] Taberânî, el-Mu'cemu'l-Evsat, 130; Beyhakî, Şu'abu'l-Îmân, 2/154; Müslim 1/ 514 Hadis No: 746

muhîtâ:[11] "Allah her şeyi ihata etmiştir." Her şeyi kuşatmış, her şeyi kaplamıştır, "Allah, insanları ihata etmiştir." buyurdu. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e de miraçta bu perdeyi açıp göstermişti.

Allah ayeti kerimede öyle buyurdu; **"Miraç Gecesi'nde Allah'ın insanları ihata ettiğini sana seyrettirdi, sana müşahede ettirdi."**[12]

Allah, insanları ihata etmiştir. Biz Allah'ın ihatasının içindeyiz. Allah bizi neyle ihata ediyor? -Allah bizleri muhabbetiyle ihata ediyor. O neyi yaratmışsa sevdiği için yaratmıştır. Allah önce sever, diler sonra yaratır daha sonra ise Kayyum ismiyle onu varlıkta tutar.

Allah, kullarını Kayyum ismiyle nasıl varlıkta tutuyor?

İhata ederek. Demek ki bütün insanlar, bütün varlık Allah'ın ihatasındaymış. Allah her şeyi muhabbetiyle, ilmiyle, hikmetiyle, kudreti ve zatıyla ihata etmiştir.

Onun için ayeti kerimede; **"O, size şah damarınızdan daha yakındır"**[13] buyuruyordu. **"Allah, kişi ile kalbi arasına girer."**[14] **"Allah kişinin, nefsinin kendisine neler fısıldadığını bilir."**[15] **"Ne yana dönersen dön Allah'ın veçhi ordadır (Allah'ın cemali ordadır)"**[16] buyurdu. Bu ayetlerle Allah, kullarına olan yakınlığını anlatıyor.

[11] Nisa /126
[12] İsra /60
[13] Kaf /16
[14] Enfal /24
[15] Kaf /16
[16] Bakara /115

Allah nasıl her taftadır?

İster öne, ister arkaya bak, hangi tarafa dönersen dön seni ihata etmiştir; yani bütün insanlar, bütün varlık Allah'ın nurunun içindedir. Allah, yerlerin ve göklerin nurudur[17] buyurdu. Allah'ın bu ihatasını, bu yakınlığını hissedip tatmak lazım. Elimizi açıp dua ederken istediklerimizi uzaktaki birinden istemiyoruz. Bizi ihata eden Rabbimizden istiyoruz.

İhata etmek sadece zahiri olarak değildir. Allah hem maddi hem manevi olarak ihata etmiştir; yani sadece zahiri olarak ihata etmemiş; senin gönlünü, aklını, niyetini de ihata etmiştir. Öyle ki sana senden daha yakındır ve Allah'ın ihata etmediği hiçbir şey yoktur.

Allah'ın Muhit ismi; sonsuz, sınırsız, eşsiz, benzersiz, maddi, manevi, zahiri, batıni, içerden ve dışardan ihata eden demektir. Neyle ve nasıl ihata ediyor? İlmiyle, kudretiyle, bütün Esmau'l Husna'sıyla ihata ediyor. Bu nedenle Muhit ismi; görünen, görünmeyen, maddi ve manevi tüm varlığı ihata eden, kuşatan demektir.

Allah, kâfirleri ve münafıkları da ihata ettiğini beyan etmiştir. Peki, Allah onları neyle ihata eder? -Azabıyla… Cehennem kâfirleri ihata eder. Çünkü Allah, cehennemin kâfirleri ihata ettiğini beyan ediyor.

Allah, bütün varlığı ve mahlûkatı ihata etmiştir. Bu durumda Allah'ın sonsuz kudret deryası içinde insanın gücü nedir!

Allah, hayatı ihata etmiştir. Her olay, her mesele mutlaka

[17] Nur /35

onun emri ve iradesiyle meydana gelir. Her şeyi Allah yapıp yaratıyor; ama insana da cüz'i iradesiyle tercih etme hakkı vermiştir.

Allah'ın bu sonsuz kudret deryasında insan bir gemi gibidir. Geminin kaptanı insanın kendisidir. Allah gemiyi insana teslim edip "Senin rotanı peygamber Allah'ın vahyiyle belirler ve senin gitmen gereken yer de cennettir." demiştir. Tercih insana aittir. İnsanın bedeni bir gemi, aklı ve iradesi de o geminin kaptanıdır. Kul ister cennete doğru isterse cehenneme doğru gider. Bu tercih hakkı tamamen kula aittir. Gemisini cennete ve cehenneme götürme de kulun elindeki bir şeydir, bu hakkı Allah ona vermiştir. Bu deryada bazen fırtına da olur; ama onun yine de gemiyi koruyup muhafaza etmesi gerekir.

Bu fırtınalar nelerdir?

Musibet, bela, dedikodu, iftira, yokluk, bütün bu imtihanların hepsi birer fırtınadır. Bunun için kulun gemiyi sağlam tutması gerekir. Kul "ben bu işi yapamam, edemem" deyip gemiyi bırakırsa gemi batar. Geminin batması, kulun sıratın üzerinden cehenneme düşmesi demektir. Kul feryat ederek "niye fırtına var" derse bu sefer de Allah'a itiraz etmiş olur. Eğer fırtına varsa kulun, gemisini taşıması içindir. Rüzgâr estikçe gemi hızlanır, yeter ki geminin rotası düzgün olsun. Geminin rotası düzgün olmazsa ne olur? Gemi devrilir ve batar. İnsanlar gemilerinin rotası düzgün olmadığı için musibet geldiğinde feryat ederler.

Gemilerinin rotası düzgün olanlar ne yapar?

Bütün peygamberlere bakalım, onlar Allah'a itiraz edip; "bu niye böyledir, şunu niye şöyle yapıyorsun" dediler mi? -

Demediler, demezler; çünkü işi biliyorlar. Bu yüzden Allah'a "sen yanlış yaptın" deme cesaretini gösteremezler. Feryat etmek; Allah'a "sen yanlış yapıyorsun, ben senin yaptığını beğenmedim, sen bu işi bilmiyorsun" deyip isyan etmektir.

Ne buyurdu ayeti kerimede; **"İnsan neden yaratıldığına bakmadan Allah'a hasım kesilir (Allah ile münakaşa eder)."**[18]

İnsan, Allah ile nasıl münakaşa eder?

Allah'ın işini beğenmeyip feryat ederek münakaşa eder. Böyleleri Allah'ı tanımadığı, anlamadığı için bunu yapar. Münakaşa edenler, Allah'ı anlamamışlardır; yani onun rab, rahman, rahim ve kerim olduğunu anlamayıp buna iman etmemişlerdir. Allah'ın hiç kimseye zulmetmeyeceğini, Allah'ın kulunu Hz. İnsan olsun, kendisine dost olup cennete girsin diye yarattığını anlamamışlardır. Allah, insanı cennet için yaratmıştır. Bu nedenle herkes kendi gemisinin kaptanıdır ve gemisini cennete götürmek de yüzde yüz tamamen insanın kendi elindedir.

Allah, peygamberlerini örnek olsunlar diye göndermiş, bizlere de "gemilerinizi onların taşıdığı gibi cennete taşıyın" demiştir. Ayeti kerimede; **Amenerresulu bima unzile ileyhi min rabbihi vel muminun:** "Allah'ın Resulü kendisine indirilene iman etti, mü'minler de iman etti." Mü'minler de resulün iman ettiği gibi iman etti. **Kullun amene billah:**[19] "Hepsi Allah'a iman etti." buyurmuştur.

Peygamberler ve onlar gibi iman edenler Allah'a nasıl bir imanla iman ettiler?

---

[18] Yasin /77
[19] Bakara /285

El Esmau'l Husna'yla, Allah'ın isimleriyle iman ettiler. Allah'a iman, onun isimleriyle olmazsa o imanın yerine kendi bilgimizi, vehmimizi, hayalimizi ve düşüncemizi iman diye görüp "iman budur" demiş oluruz. Oysaki iman sevmektir, iman aşktır; çünkü Allah, imanı böyle beyan etti; **"İnsanlardan öyleleri var ki Allah'ı sever gibi başkalarını severler, oysaki mü'minlerin Allah'a olan muhabbetleri çok şiddetlidir."**[20] Allah'ı sevmek; herhangi birini herhangi bir şeyi sevmek gibi değildir. Mü'minler en çok Allah'ı sever.

Eğer insan rahmeti severse rahmet eder ve rahim olur. İkramı, kerim olanı severse kerim olur. Allah'ın Kerim ismi üzerinde tecelli eder. Eğer affetmeyi, af olmayı severse, affeder ve afuv olur. Allah'ın bu isimleri kulda olmazsa ne olur? -Kulda Rahim ismi olmazsa zalim, Kerim ismi olmazsa cimri ve Afuv ismi olmazsa da cezalandıran kişi olur.

Peygamberler cennete nasıl yol almışlarsa sahabeler de onları takip ederek cennete yol almışlardır. Allah, kullarını başıboş bırakmamıştır ve onlar kazansınlar diye de peygamber varislerini kıyamete kadar gönderir. Peygamber varislerinin peşinden cennete yol almak için gidilir; ama yine de herkes kendi gemisinin kaptanıdır. Herkes öncelikle Allah'a karşı sorumludur ve Hz. İnsan olmalıdır. Yoksa kimse kimseyi kurtaramaz, kimse kimseye yardım edemez, kimse kimseye de şefaat edemez; çünkü aslında şefaat buradadır, peygamberler ve peygamber varisleri de şefaati burada yapar.

Şefaati dünyadayken nasıl yaparlar?

Allah'ın yolunu gösterip, "beni izle" diyerek. Ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"De ki: Allah'ı seviyorsanız bana**

---

[20] Bakara /165

tabi olun ki Allah da sizi sevsin günahlarınızı mağfiret etsin.”[21]

Tabi olmadan kurtuluş yoktur, Allah’ın sevmesi ve mağfireti yoktur. Olabileceğini düşünenler kendi kendine hayal kurmuştur. Bunun için Resulullah (s.a.v.) Efendimizi örnek, önder ve rehber olarak kabul etmek bir mecburiyettir. Kulun, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’in hayatın en güzelini yaşadığına, en güzel ahlaka sahip olduğuna ve en güzel yaptığına iman etmesi lazımdır. Eğer buna iman ederse onun gibi olmaya çalışır, çabası ve gayreti neticesinde ise yapabildiği kadarıyla Resulullah (s.a.v.) Efendimiz gibi olur.

Allah’ın bu kudret deryasında nasıl fırtına varsa öyle de gece ve gündüz de vardır. Bazen karanlıkta kalır, umutsuzluğa kapılıp hiçbir şey göremez, ne yapacağını bilemezsin; çünkü o karanlıktır. Bazen ise güneş doğar, ortalık aydınlanır ve gece gider, gündüz gelir. İşte o zaman da ne yapman gerektiğini bilirsin.

Gece neyi temsil eder?

Gece; küfrü, karanlığı ve zulmeti temsil eder?

Peki, gündüz neyi temsil eder?

Gündüz de Allah’ın vahyini, nurunu temsil eder. Eğer vahiy sana ışık olup yol gösterir, rehber olur, hidayet olursa ne yapacağını bilir, ayağını nereye koyman gerektiğini anlarsın. Yoksa karanlıkta kalınca cehennem çukuruna yuvarlanırsın.

Aynı şekilde Allah’ın sonsuz ihatasında yaz, kış ve bahar vardır. Bazen her yer güllük gülistanlıktır bazen de kış olur.

[21] Âli İmrân /31

Ortalık karla, tipiyle dolu olsa da senin her halükarda gemiyi yürütmen, kendini Allah'a doğru çekmen gerekir; yani Allah'a, "Ben senin âbdinim ve ben senin kulunum, bu yüzden ben seni istiyorum" deyip gemiyi yürütmeye devam etmen gerekir. Gözünü, gönlünü Allah'tan başka tarafa çevirmemen gerekir. "Şu şöyle oldu, bunu kabul edemem, bu böyle oldu, ben bunu kaldıramam, bu böyle olmuş, bunu kabul etmiyorum, şunu niye böyle yaptın, şunu niye şöyle yaptın, falancalar niye böyledir…" demekle Allah'a gidilmez.

Sana ne! Sen cennete gitmeye bak! Sen daha bunu anlamadın mı! Senin işin cennete gitmek değil midir? Allah, **"Genişliği yerle gök kadar olan cennete koş"**[22] diye buyurmadı mı! Senin işin cennete koşmaktır. Koşmazsan varamazsın. Bu nedenle cehenneme gidenler cennete koşmayanlardır.

Onun için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; *"Kimisi sırat köprüsünden cennete doğru giderken (sırat köprüsü demek cehennemin içinden giden yol demektir) adım atar atmaz cehenneme yuvarlanır, yuvarlanırken bin sene havada kalır. O kadar derin ki bin sene aşağı düşmeye devam eder. Sırat'a adım atar atmaz sırattan düşer. Kimisi sırattan şimşek gibi geçer, kimisi koşan at gibi, kimisi uçan kuş gibi, kimisi koşar gibi, kimisi yürür gibi, kimisi de düşe kalka gider. Bu yol 1500 senelik yoldur. Bir kısmı da tam cennetin önüne gelmiştir, sıratı geçmesine bir adım kalmıştır, o adımı tam atmaya çalışırken cehenneme yuvarlanır."*[23] 1500 sene yolculuk yapmış; ama cennete gitmesine son bir adım kalmışken cehenneme yuvarlanmıştır. Niye? -Dünyadayken cennete koşması yeterli olmadığı için.

Allah'ın Muhit ismiyle ilgili ayetleri kısaca hep beraber

---

[22] Âli İmrân /133
[23] Buhari, Müslim

anlayalım inşallah!

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elâ innehum fî miryetin min likâi rabbihim:[24] "Onlar rablerine kavuşmaktan şüphe içindedirler." Allah'ın likası hakkında, Allah'a vasıl olmaktan şüphe içindedirler. Lika; mülaki olmak, kavuşmak, karşı karşıya gelmek ve karşılaşmak demektir. Onlar Allah ile karşı karşıya geleceklerinden şüphe içindedirler, buyurdu.

Allah ile nerde karşı karşıya gelinir?

Hem bu dünyada hem ahirette. Kul zaten ahirette istese de istemese de mü'min de olsa kâfir de olsa Allah ile mülaki olur; yani Allah ile karşı karşıya gelir, Allah'ın huzuruna çıkar. Bir de bu dünyada mülaki olmak vardır. Allah kendini El Esmau'l Husna'sıyla tanıtır ve şimdi de tanıtmaya devam ediyor. **"Ne yana dönersen dön Allah'ın veçhi ordadır"**[25] buyurmuştu; ama hani dönünce Allah'ı görmüyor onunla karşı karşıya gelmiyoruz. Neden? Körüz de ondan. Bunu bilmeyecek ne var! Allah'ın Muhit ismine iman etmemişiz. İman etseydik iman perdesi açılırdı. İman; perdeyi açmaktır zaten, iman sevmek demektir. Her an rabbimizle beraber olmayı sevseydik bu perde bize açılırdı. Bunu söylemek kolaydır; ama bunu yaşamak, bunu tatmak, her anda Allah ile olmak gerçekten zor bir şeydir. Lakin bu halde olmayanlar Allah'a mülaki olacaklarına dair şüphe içindedir.

[24] Fussilet /54
[25] Bakara /115

“Ela” dikkat, dedi Allah.

Dikkat et demek; kula, biraz tefekkür et ve anlamaya çalış demektir. **Elâ innehu bi kulli şey’in muhit:**[26] “Muhakkak ki o, her şeyi ihata edendir.” Her şeyi kuşatandır. Hiçbir şey, hiç kimse onun emri, dilemesi olmadan kıpırdayamaz. O, her şeye her şeyden daha yakındır. Biri bu şekilde iman etmezse bu durumda Allah ile karşı karşıya geleceğine iman etmemiş ve bu konu hakkında şüphe içindedir. Dikkat etmek gerekirse Allah böyleleri için “inkâr ediyor” demedi, “şüphededir” buyurdu.

Belillezîne keferû fî tekzîb:[27] “O kâfirler yalanlamaya devam ederler.” Hala yalanlama içindedirler. Kâfirler ve yalanlamak ikisi bir arada. Hem kâfirdir hem yalanlıyor. Bu, yalanlayanların kâfir olduğu manasına gelir. Yalanlayanlar ister diliyle yalanlasın, isterlerse de kalbiyle şüphe içinde olup yalanlamış olsunlar, onlar kâfirdir; çünkü iman şüpheyi kabul etmez.

Ayet devam ediyor; **Vallâhu min verâihim muhit:**[28] “Allah onları arkalarından ihata etmiştir.”

Allah, onları neden arkalarından ihata etmiştir?

Allah her şeyi ihata etmiştir; ama bu ayetteki ihata özel bir ihatadır; çünkü onlar Allah’a sırtlarını dönüp Allah’tan yüz çevirmişler ve Allah’ın emrini, hükmünü arkalarına atmışlardır. Onun için kıyamet günü de kitaplarını arkalarından sol taraftan alırlar. Allah onları arkalarından ihata etmiştir; yani onlar Allah’a sırtlarını dönmüştür. Allah ayette böyleleri için; “Allah’tan

---

[26] Fussilet /54
[27] Burûc /19
[28] Burûc /20

kaçamazlar, Allah'ın ihatasından kurtulamazlar" buyurdu.

Şuayb (a.s)'ın kavmi ona; **"Eğer senin kabilen olmasaydı seni öldürürdük"** dediğinde Şuayb (a.s) kendi kavmine; **Kâle yâ kavmi e rahtî eazzu aleykum minallâh:** "Ey kavmim! Size göre benim ailem, benim kavmim Allah'tan daha mı şereflidir?" Daha mı izzetli, daha mı önemlidir? Allah'ın hesabını yapmıyorsunuz da benim ailemin hesabını mı yapıyorsunuz, dedi.

Yettehaztumûhu verâekum zıhriyyâ: "Siz onu arkanıza atıyorsunuz." Allah'ı arkanıza atıyorsunuz, dedi. **İnne rabbî bi mâ ta'melûne muhit:**[29] "Muhakkak ki benim rabbim yaptıklarınızı ihata etmiştir." Neyi yaparsanız yapın o, rabbimin ihatası içindedir; yani rabbim dilemedikçe siz bana bir şey yapamazsınız. Rabbim her şeyi; yaptıklarınızı ve amellerinizi ihata edendir, buyurdu.

Eğer biri Allah'ın Muhit ismine iman ettiyse hiçbir şekilde hiçbir şeyden korkmaz. Niye? -Her şeyin Allah'ın ihatasında olduğunu bilir çünkü. Allah, dilemeden hiçbir şey olmaz. Bu yüzden Allah'ın Muhit ismine iman edenler hiçbir şekilde ne rızık konusunda ne de başka bir konuda, ne kendisi, ne ailesi ne de evladı için endişe eder. Eğer bir endişe varsa Allah'ın isimlerinde, El Esmau'l Husna'sına imanda bir sorun var demektir. Muhit ismine iman edenler ise Allah'a güvenirler.

Ev ke sayyibin mines semâi fîhi zulumâtun ve ra'dun ve berk: Allah bu ayette korkakları anlatır. Hem zahiri olarak hem de manevi olarak hidayetten korkanları anlatır. Onların durumları için karanlıklar, gök gürlemesi, şimşek bir de yağan yağmur misalini verdi. "Sanki onlar karanlıklar içinde, bir yandan gök gürlüyor, bir yandan şimşek çakıyor, bir yandan yağmur

[29] Hud /92

yağıyor, böylesine bir korku içindedirler.” Halleri böylesine yağmura ve karanlığa tutulmuş birinin hali gibidir, dedi.

Yec’alûne esâbiahum fî âzânihim: “Onlar parmaklarını kendi kulaklarına tıkarlar.” Yıldırım korkusundan, gök gürültüsü korkusundan parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Neden böyle yaparlar? **Mines savâiki hazaral mevt:** “Ölüm korkusundan.” **Vallâhu muhîtun bil kâfirîn:**[30] “Allah kâfirleri ihata etmiştir.” Kâfirler Allah’ın ihatasındadır.

Allah “şu kimseler gibi olmayın” dedi. **Ve lâ tekûnû kellezîne haracû min diyârihim bataran:** “Yerlerinden gösteriş yaparak çıkarlar.” **Ve riâen nâsi:** “İnsanlara riyakârlık yaparak.” Gösteriş yaparak evlerinden, yerlerinden, yurtlarından çıkarlar. **Ve yasuddûne an sebîlillâh:** “Allah yolundan alıkoyarlar.” **Vallâhu bimâ ya'melûne muhit:**[31] “Allah onların yaptıklarını ihata etmiştir.” Allah, yolundan insanları alıkoyanların yaptıklarını ihata etmiştir.

Allah dilemezse hiç kimse bir şey yapmıyor. Herkes hidayete mi yoksa delalete mi vesile oluyor ona bakmalıdır. Herkes Allah’ın ihatasındadır. O yanlış yapanlar da Allah yolundan alıkoyanlar da Allah’ın ihatasındadır.

Yestahfûne minen nâsi: “Onlar insanlardan gizlerler.” **Ve lâ yestahfûne minallâhi:** “Ama Allah’tan gizleyemezler.” Hiç kimse hiçbir şeyi Allah’tan gizleyemez. **Ve huve meahum:** “O, onlarla beraberdir.” **İz yubeyyitûne mâ lâ yardâ minel kavl:** “Onlar o sözü düzerken, konuşurken, o hileyi yaparken” **Ve kânallâhu bi mâ ya’melûne muhîtâ:**[32] “Muhakkak ki Allah onların yaptığını ihata etmiştir.”

---

[30] Bakara /19
[31] Enfâl /47
[32] Nisa /108

Ve uhrâ lem takdirû aleyhâ kad ehâtallâhu bihâ ve kânallâhu alâ kulli şey'in kadîrâ:[33] "Allah size ikram ettiğini ikram etmiştir. Bir de daha ikram etmediği, daha elinizin yetişmediği fakat Allah'ın ihata ettiği, Allah'ın size vaat ettiği şeyler vardır. Allah her şeye kadirdir." Size gelmeyenler Allah'ın ihatasındadır, dedi. Bu, Allah vermeden siz bir şey kazanamaz, bir şey alamazsınız manasına gelir.

Allah, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e miraçta yaptırdığı müşahedeyi beyan ediyor; **Ve iz kulnâ leke inne rabbeke ehâta bin nâs:** "Hani sana söylemiştik (sana demiştik); rabbin insanları ihata etmiştir" **Ve mâ cealner ru'yâlletî ereynâke:**[34] "Onu sana göstermiştir, sana müşahede ettirmiştir."

Ve minhum men yekûlu'zen lî ve lâ teftinnî, elâ fîl fitneti sekatû ve inne cehenneme le muhîtatun bil kâfirîn:[35] bu ayet münafıkların Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'den izin istemeleriyle ilgilidir. Onlar işleri olmadığı halde münafık oldukları için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'den "bize izin ver, bizim işimiz var" deyip izin istemişlerdi. Allah bu ayette onları anlatır. "Onlardan biri dedi ki; bana izin ver ve beni fitneye düşürme (benim başımı derde sokma)." Allah da buyurdu ki; "Bilmiş ol ki asıl başını derde sokanlar onlardır, cehennem kâfirleri ihata etmiştir."

Yesta'cilûneke bil azâb: "Onlar senden azabı acele istiyorlar." **Ve inne cehenneme le muhîtatun bil kâfirîn:**[36] "Muhakkak ki cehennem kâfirleri ihata edecektir."

Ve lekad halaknel insâne: "And olsun ki insanı biz

[33] Fetih /21
[34] İsra /60
[35] Tevbe /49
[36] Ankebut /54

yarattık." **Ve na'lemu mâ tuvesvisu bihî nefsuh:** "Nefsinin kendisine neler fısıldadığını biliyoruz." **Ve nahnu akrebu ileyhi min hablil veridi:**[37] "Ve biz ona şah damarından daha yakınız."

Yâ eyyuhâllezîne âmenûstecîbû lillâhi ve lir resûli izâ deâkum: "Ey iman edenler, (iman ettiğini iddia edenler!) Allah ve Resulü sizi hayat verene davet ettiği zaman onun davetine icabet edin." Hayat demek Allah'ın ayetleri demektir. Bir insan, Allah'ın ayetleriyle dirilmezse o insan ölü mesabesindedir.

Limâ yuhyîkûm: "Dirilmeniz için." diriltmek için hayat verene davet ediyor. "O davete icabet edin" dedi.

Va'lemû ennallâhe yehûlu beynel mer'i ve kalbihî: "Muhakkak ki Allah kişi ile kalbi arasına girer." **Ve ennehû ileyhi tuhşerûn:**[38] "Ve onun huzurunda toplanacaksınız" dedi.

Allah kişi ile kalbi arasına niye giriyor? -Kula tecelli edip, her anda kendini ona hatırlatıp, her anda onu kendisine davet ediyor da ondan.

Allah'ın Muhit ismi bir kulda nasıl tecelli eder, nasıl tecelli etmelidir veya bu isimden kul nasıl mahrum kalır?

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; *"Mü'minin ferasetinden sakının; çünkü o Allah'ın nuruyla bakar."*[39] Mü'minin feraseti…

Allah'ın Muhit isminin tecelli etmesi için mü'minin ferasetle bakması gerekir. Kul Allah'ın nuruyla bakarsa onun

---

[37] Kaf /16
[38] Enfâl /24
[39] Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 16, Suyûtî, El Câmiu's Sağir, 1, 24

bakışı ihata eden bir bakış olur ve ihata etmesi gerektiği kadar ihata eder.

Peki, Feraset nedir?

Feres; at demektir, Arapça'da atın ismi ferestir. Feraset ise at bakışı demektir. Atların gözleri o kadar yan taraftadır ki atlar bu özellikleriyle hem önlerini hem de arkalarını görürler. Onun için atlara arkalarını görüp de arka tarafla meşgul olup ürkmesinler diye at gözlüğü takarlar.

Feraset hem arkaya hem öne bakabilmektir. Feraset, insanlar geçmişe bakıp geçmişinden ders alarak öne doğru yolculuk yapsınlar diye önemlidir. Geçmişe takılıp öne doğru yolculuk yapmayanların feraseti yok demektir. Bir de ferasetle bakmanın bir amacı olmalıdır. Allah ayeti kerimede; **"Tezekkür edin"**[40] diye emreder. Tezekkür, hatırlamak demektir. Peki, neyi hatırlamamız gerekir? -Bildiğimiz ve yaşadığımız şeyleri ders almak için hatırlamamız gerekir.

Bir de Allah; **"Ta'akul edin"**[41] yani "aklınızı kullanın" dedi. **"Tefekkür edin"**[42] **"Tefakkuh edin"**[43] dedi. Tefakkuh etmek derinlemesine düşünmek demektir. Bir de **"Tedebbür edin"**[44] yani "tedbir alın" dedi. "Dûb" arka demektir. "İşin, perdenin arkasındaki hikmeti anlayıp tedbir alın" dedi. Niçin tedbir almak gerekir? -Cehenneme gitmemek, Allah'ın gazabına uğramamak için tedbir almak gerekir. Mü'min ferasetle bakarsa bu tedbiri alabilir. Allah, "Benim rızamı kaybetmemek ve benden uzaklaşmamak için tedbir al" dedi. Kul, eğer ferasetle bakarsa

---

[40] Nahl /17
[41] Enbiya /10
[42] Bakara /219
[43] Tevbe /122
[44] Muhammed /24

kendi hayatını ihata etmiş olur. Allah her şeyi ihata etmiştir; ama kulun da kendi kendini ihata etmesi gerekir.

İnsanı ihata eden kendi gönlüdür. Bir gönülde iman varsa o kişiyi iman, küfür varsa küfür, münafıklık varsa münafıklık ihata eder. Zaten imanı onu ihata etmişse gönlü onu ihata etmiş, imanı onu ihata etmişse o kendini ihata etmiş ve Allah'ın Muhit ismi onda tecelli etmiş demektir. Bununla beraber iman onun bütün organlarını ihata eder; yani gözü imanla, ferasetle bakar. Kulağı iman ile dinler, dili imanlı birinin konuşmasıyla konuşur, iman ile konuşur. Eli, ayağı imanla hareket eder; yani kul uzuvlarını, Allah'ın emrine, Allah'ın rızasını kazanmaya, ebedi hayatını kazanmaya göre kullanırsa imanı gönlünü, gönlü de kendisini ihata etmiş ve Allah'ın Muhit ismi onda tecelli etmiş olur.

Eğer kişiyi küfrü ihata etmişse onun gönlünü o zaman kim ihata eder?

Şeytan, nefsinin arzu ve istekleri onu ihata eder. Bütün beden, bütün organlar da ona hizmettedir, ona göre çalışır, çünkü küfrü o kişiyi ihata etmiştir. Zaten o kişi münafıksa onun birkaç tane yüzü vardır. Bir bakmışsın mü'min gibi bir bakmışsın kâfir gibi durup iman ile küfür arasında öyle gider gelir.

Allah'ın Muhit ismi mi bizde tecelli etmiş yoksa iblisin tecellisi mi biz de tecelli etmiş, o mu bizi ihata etmiş, bizi kaplamıştır bakalım. Eğer imanımız aklımızı ihata ederse aklımız tefekkür eder; yani her şeyi Allah'a göre anlar, hikmetle bakar. Hikmetle Allah'ın muradını anlar. Bakalım, aklımız hikmetle mi bakıyor yoksa dünyaya mı çalışıyor! Aklı çalıştıran gönüldür, eğer gönülde dünya sevgisi varsa akıl ona göre çalışır. Allah sevgisi varsa da Allah'ın rızasını, ebedi hayatını kazanmaya göre çalışır.

Allah akletmeyen, tefekkür ve tezekkür etmeyen, tedebbür edip tedbir almayan bir aklı kullananlar için **“Onlar kördür, sağırdır ve dilsizdir”**[45] dedi. Kördür, hakkı görmüyor, sağırdır hakkı işitmiyor, dilsizdir hakkı ikrar etmiyor, edemiyor, dedi.

Onun için Allah aklı örten, sarhoş eden her türlü içeceği, yiyeceği haram kılmıştır. Neden? -Allah aklı kullanabilelim tefekkür, tezekkür, tefakkuh, tedebbür edelim diye onu haram kılmıştır.

Kişi sarhoş olsa ne olur?

Perdelenmiş olur; ama insanı perdeleyen sadece içki değildir. İçki içen biri sarhoş olur lakin asıl sarhoşluk bu değildir. Kişi, içkiyle sarhoş olursa bir süre sonra ayılır ve kendine gelir; ama onu dünya sevgisi, mevki makam sevgisi, nefsin arzuları, istekleri sarhoş etmişse onu ayıltmak mümkün değildir, o kişi ayılmaz. Öyle bir içmiş ki kendisi içki olup aklı, gönlü; dünyayla, dünya sevgisiyle dolmuş bu nedenle aklı onunla örtülmüştür. Böyle birini temizleyip onu kendine getirmek mümkün değildir.

Onun için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *“Her kötülüğün başı dünya sevgisidir”*[46] buyurdu.

Dünya sevgisinin her kötülüğün başı olması ne demektir?

Seni cennetten alıkoyup cehenneme sürüklüyor. Bundan büyük kötülük mü var! Sana güzellik yaptırmayıp, Hz. İnsan olmana mani oluyor.

---

[45] Bakara /18
[46] Kutub-i Sitte, Edep 125, 5150

Allah kulunun gönlüne esmasıyla tecelli eder. Kendi isimleriyle isimlendirmek için kulun gönlüne tecelli eder. Eğer kul bu tecelliye karşı kör ve sağır davranır, bu tecelliyi görmezden ve anlamazdan gelirse kendi kendine zulmetmiş, karanlıkta kalmış olur. Bu, ona hem dünyada hem ahirette azap olur. Allah ile olmak saadet, mutluluk; ondan gafil olmak, ondan yüz çevirmek ve onu unutmak ise azaptır, hem de azabın en büyüğüdür. Allah ile beraber olanlar, Allah'a iman edenler de hem bu dünyada hem de ahirette cennettedir; ama onsuz olanlar her ikisinde de cehennemdedirler.

Allah, Hz. İbrahim (a.s.)'ı dost edinip halil edindiğini buyurmuştur. Nemrut, onu ateşe atarken Hz. İbrahim (a.s.) en ufak bir endişe bile duymadı. Niye? -Çünkü Allah'ın Muhit ismine iman etmişti. "Allah beni görüyor mu görüyor, biliyor mu biliyor, beni bu durumdan kurtarmaya gücü yetiyor mu yetiyor, o halde ben niye endişe edeyim ki! Bana ne! Ben onun kulu muyum? -Evet. O beni seviyor mu? -Evet. Öyleyse benim endişe etmem doğru değildir, o benim için neyi istiyorsa ben de kendim için onu istiyorum, ateşe atacaksa, böyle istiyorsa ben de onu istiyorum" dedi. İşte, kul budur.

Gerisi… Sahte demeyeyim de yapmacık kuldur, diyeyim. Yapmacık kulluk yapıyor, böyle birinin imanı da yapmacıktır. Böyle bir kul için en ufak bir sorun olduğunda bir de bakarsın ki isyan edip feryat etmiş ve ne yapacağını bilemiyor, dünyası kararmıştır. Hani sen iman etmiştin! Hani sen mü'mindin! Bu nasıl bir imandır! Mü'min, rabbine karşı edepli olmalıdır.

Eğer biri Allah'ı unutmuşsa o aslında kendini unutmuştur. Onun için Allah ayeti kerimede; **"Kim bizi unutur, ayetlerimizden yüz çevirirse (hiç dinlememiş gibi yaparsa) biz**

de onu unuturuz (onu ona unuttururuz)"[47] dedi. Böyleleri kendini unutur.

Allah onları neden kendilerine unutturuyor?

Onlar Allah'ı unuttukları, Allah'ın vahyini arkalarına attıkları, unuttukları ve ciddiye almadıkları için. Biz de bakalım kendimizi unutmuş muyuz unutmamış mıyız; yani Allah'ı unutmuş muyuz unutmamış mıyız, bunu nasıl anlayacağız? -Eğer kendimizi unutmuşsak Allah bizi bize unutturur, buradan anlayacağız.

Peki, biz kimiz?

"Ben kimim" diye herkes kendine sormalıdır. Kişi, kendine bu soruyu sorduğunda cevap olarak "Allah beni kendi nurundan yaratmıştır" demelidir. Allah; **Nefehtu fihi min ruhi:**[48] yani "Ruhumdan nefhettim" buyurdu. Allah sana melekleri secde ettirmiş. Sen meleklerin secde ettiği bir varlıksın. Allah bunu sadece Hz. Âdem için söylemiyor, ben-i Âdem'e; yani bütün âdemlere tek tek söylüyor. Her bir insan için bu böyledir. Allah her bir insana ruhundan nefhetmiş ve melekleri ona secde ettirerek onu ekrem kılmıştır. Ne buyuruyordu ayeti kerimede; -**Keremna beni âdem:**[49] "Allah, ben-i âdemi ikrama nail kılmış, ekrem kılmış ve ona tekrar tekrar ikram etmiştir."

Allah, **"Biz insanı en güzel kıvamda, en güzel surette yarattık"**[50] buyurmuştur; çünkü Allah güzeldir ve sen Allah'ın güzel dediği, mükerrem dediği, meleklerin secde ettiği, Allah'ın

---

[47] Tâhâ /124-126
[48] Hicr /29
[49] İsra /70
[50] Tin /4

kendisine ruhundan nefhettiği ve zatıyla, sıfatıyla tecelli ettiği bir varlıksın. Sen Hz. İnsansın, sen Allah'ın dostusun. Allah sana "dost" diyor. Dost, arkadaş demektir. Gel velim (dostum) ol demek, "gel arkadaşım ol" demektir. Kim söylüyor? -Bunu âlemlerin rabbi olan Allah söylüyor.[51]

Ama sen bütün bu nimetlerin hepsini unutacak, bir avuç toprağa minnet edip bir avuç olan dünyanın peşinden koşacaksın. Ya da "şu şöyle oldu, bu böyle oldu" deyip sana bu şekilde kıymet ve şeref veren rabbine isyan edeceksin. Sonra da "ben insanım, ben müslümanım, ben mü'minim" diyeceksin. Şeytan bile sana güler.

Onun için ne buyuruyordu; **"Sana yazıklar olsun!"**[52] Sonra bir daha "yazıklar olsun" dedi. Sonra bir daha "yazıklar olsun!" "Yazık sana" dedi, yazık…

Allah; kullarını muhabbetiyle, rab, rahman, rahim, malik, ekrem, ilah, vekil, ğafur, e'âla, habir, vedud, faal ve muhit olarak ihata etmiştir.

Allah, bizi rahmetiyle, Vedud isminin tecellisiyle ihata ettiği kullarından eylesin!

"Bizi rahmetinle, muhabbetinle, mağfiretinle ihata et ya rabbi! Bizi kendi kendini, kendi gönlünü iman ile ihata eden kullarından eyle! Hikmetle, marifetle ihata edenlerden eyle! Hayatını emrettiğin gibi, sevdiğin gibi yaşayanlardan eyle! Senin ihatanın farkında olup buna iman edenlerden eyle! Bizi bundan gafillerden eyleme ya rabbi! Mü'minleri rahmetinle, mağfiretinle ihata et ya rabbi!" Allah hepinizden razı olsun.

---

[51] Bakara /257
[52] Kıyame /34,35

البصير جل جلاله

EL BASİR

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Hep beraber Allah'ın Basir ismini anlamaya çalışacağız. Allah basirdir; her şeyi görendir, her şeyi her şeyiyle görendir. Ama insan gibi, yaratılmış bir mahlûk gibi değil! Allah hiçbir sıfatıyla kula benzemez, yaratılmış varlığa benzemez.

Rü'yet görmek demektir, basiret de görmek demektir. Ama ikisi arasında fark vardır. İnsan bir şeye baktığında onu görür, hayvan da bakınca görür. İnsanın da rü'yeti vardır, hayvanın da rü'yeti vardır; ama hayvanın basireti yoktur. Basiret insana ait bir özelliktir. Allah'ın Basir ismi birinde tecelli etmezse o kişinin basireti olmaz. Olayları, meseleleri iyi tahlil etmeyenlere basiretsiz denir; çünkü basiret sadece baş gözüyle görmek değil, görünmeyeni de görmektir.

Aslında neyle görüyoruz? -Aslında gören gözümüz değildir gören beynimizdir. Işık olmadan, ışığı yansıtan bir madde olmadan görmek mümkün olmaz. Herhangi bir şeye baktığımızda onun görüntüsü önce göze gelir, gözde kırılır sonra ters döner, ondan sonra da onu beyne ışık olarak iletir. Gören neymiş? -Beyinmiş. Oysaki beyin aslında proteinlerden meydana gelmiş bir organdır. Yani yediğimiz maddelerden, topraktan meydana gelmiştir. Onun böyle bir özelliği olabilir mi? -Haşa!

Peki, o zaman gören nedir? -Gören Allah'ın nefhettiği ruhtur. İnsan için bu böyledir, Allah'ın nefhettiği ruh. O sadece beyni, gözü bir araç olarak kullanır. Aynı zamanda dili, dudağı bir araç olarak kullanır, konuşur. Asıl gören, işiten, bilen, irade eden, basiret sahibi olan ruhtur.

Bütün varlıkların bir görmesi vardır. Allah'ın görmesi başkadır, insanın görmesi başkadır, hayvanın görmesi başkadır. Eğer insan basiret sahibi olmazsa hayvanın görmesi gibi görür. Dolayısıyla hayvan gibi düşünür, hayvan gibi anlar; çünkü öyle görmüştür.

Allah ayeti kerimede; **"Allah size basiretler indirmiştir"**[1] buyurdu. Kur'an'a basiret dedi. Kimin Kur'an ile Allah'ın vahyiyle bir alakası yoksa o kendini basiretten mahrum etmiş demektir. Nitekim basiret; Allah'ın ayetleriyle bakıp öyle görmektir. Allah ile görmektir, Allah'a göre anlamaktır. Çünkü basiret sadece baş gözüyle değil gönülle görmektir.

Allah'ın her bir ismine teker teker iman etmezsek imanda noksanlık olur, eksiklik olur. Eğer Allah'ın bir ismi bizde eksikse mutlaka onun yerine başka bir şeyi koymuşuzdur. Bu da Allah'a şirk koşmaktır.

Allah'ın Basir ismiyle ilgili ayetlerin bir kısmını hep beraber anlamaya çalışacağız. Sonra onları izah edeceğiz inşallah!

**EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM**

[1] En'âm /104

Lâ tudrikuhul ebsâr: "Gözler onu (Allah'ı) idrak edemez." Görmez demedi, idrak edemez, dedi. **Ve huve yudrikul ebsâr:** "Ama o, gözleri idrak eder." **Ve huvel lâtîful habîr:**[2] "O, latif ve habirdir."

O, latiftir, onun nuru her zerreye tecelli etmiştir. Her zerrede onun nuru vardır ve o, her şeyiyle her şeyden haberdardır. Ona tecelli etmiştir öyle haberdardır. Çünkü her şeye her şeyden daha yakındır. **Lâ tudrikuhul ebsâr:** "Basiretler onu idrak edemez." Kul ne kadar basiret sahibi olursa olsun onun basireti Allah'ı ihata edemez, dedi.

O zaman kulun basireti neyi ihata eder?

Kendini ihata eder. Kulun kendisi manevi olarak ne kadar büyümüşse basireti de o kadar büyümüştür. Kendisine baktığı kadarıyla kendini görebilir. Kendini gördüğü kadarıyla, tanıdığı kadarıyla da Allah'ı görüp Allah'ı tanıyabilir.

Kul Allah'ı nasıl görür?

Basiretiyle. Ama buna baş gözüyle Allah'ı görmek demek küfür olur, Allah'ı anlamamak olur. Görmek rü'yettir. Lakin bu Allah'a olduğunda buna basiret denir, buna müşahede denir; şahit olmak denir. Bütün varlık Allah'a şahittir, şahitlik yapar. Her neye bakarsak bakalım mutlaka orda Allah'ın kudretini görmemiz gerekir, Allah'ın hikmetini, muradını görmemiz gerekir. Bunları görebilmemiz için de bakmamız gerekir. Neyle bakmamız gerekir? -Aklımızla, gönlümüzle yani imanımızla, ruhumuzla bakmamız gerekir ki oradaki Allah'ın hikmetini, muradını, tecellisini görebilelim.

[2] En'âm /103

Onun için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz ne buyuruyordu; *“ya rabbi bana eşyanın hakikatini olduğu gibi göster.”* Olduğu gibi. Yani bizim bu gördüğümüz eşyanın hakikati değilmiş. Demek ki bir de perdenin arkası varmış.

Bir de Allah ne buyuruyordu; **“yerde, gökte, ikisi arasında ne varsa hepsi Rabbini hamd ile tesbih eder.”**[3] Demek ki olduğu gibi görsek neyi göreceğiz? Önce onların hamd ile tesbih ettiğini göreceğiz. Her şeyin, her varlığın Allah’a hamd ettiğini göreceğiz, Allah’ı tenzih ettiğini göreceğiz.

Men kâne yurîdu sevâbed dunyâ: “Her kim ki dünya mükâfatını (dünya ödülünü) irade ediyorsa (diliyorsa)” **Fe indallâhi sevâbud dunyâ:** “Bilsin ki dünya nimetleri (dünya ödülü, sevabı) Allah’a aittir (Allah katındadır).” Dünyayı istiyorsan Allah’tan iste diyor, başkasından değil. Kendine güvenerek değil, Allah’tan iste. **Vel âhirah:** “Ahiretin ödülü de (Allah katındadır).” Ahireti de istiyorsan Allah’tan iste. **Ve kânallâhu semîan basîrâ:**[4] “Allah semi’ ve basirdir.” Her şeyi işiten ve her şeyi görendir.

Vellezî evhaynâ ileyke minel kitâbi: “Biz sana kitaplardan (Kur’an’ı, şu kitabı vahyediyoruz ki, indiriyoruz ki, kitabın içinden de sana şunu) vahyediyoruz ki” **Huvel hakku:** “O haktır (gerçektir).” Ben neyi söylüyorsam o gerçektir, hak olan odur dedi, Allah. **Musaddikan limâ beyne yedeyhi:** “Bir de kendinden önceki kitapları tasdik eden.” **İnnallâhe bi ibâdihî le habîrun basîr:**[5] “Muhakkak ki Allah kullarından haberdardır ve onları görendir.”

---

[3] Teğâbun /1
[4] Nisa /134
[5] Fatır /31

Neden “Allah kullarından haberdardır ve onları görendir.” diyor?

Mutlaka kul gaflet içindedir ki ona bunu hatırlatıyor. “Senden haberdar olduğumu, seni gördüğümü unutma.” diyor. Eğer bir kul bunu unutmazsa ne olur? Unutmazsa muhsin olur; yani Allah’ı görüyormuşçasına hayatını yaşar, her an Allah’ın huzurundaymış gibi hayatını yaşayarak bunu tadar.

Ve kem ehleknâ minel kurûni min ba’di nûh: “Biz Nuh’tan sonra nice kavimleri helak ettik.” **Ve kefâ bi rabbike:** “Rabbin kâfidir.” **Bi zunûbi ibâdihî habîren basîrâ:**[6] “Kullarının günahlarından o haberdardır ve onları görendir.”

Kul kefâ billâhi şehîden beynî ve beynekum: “De ki onlara: Allah benimle sizin aranızda şahittir.” **İnnehu kâne bi ibâdihî habîren basîrâ:**[7] “Muhakkak ki o, kullarından haberdardır ve onları görendir.”

Ve lev besetallâhur rızka li ibâdihî: “Eğer Allah rızkı kullarına bol bol verseydi” **Le begav fîl ardı:** “Onlar yeryüzünde azgınlık yaparlardı.” **Ve lâkin yunezzilu bi kaderin mâ yeşâ:** “Ama o, rızkı bir takdirle (bir ölçüye göre) indirir.” **İnnehu bi ibâdihî habîrun basîr:**[8] “O kullarından haberdardır ve onları görendir.”

Bir kul kalkıp “Allah niye kullarına rızkı bol bol vermiyor?” diyebilir. Ancak Allah ayeti kerimede; “o haberdardır ve onları görendir.” buyurdu. Onun için rızkı bir takdirle indiriyor. Allah hesabı neye göre yapar? -Ebedi hayata göre yapar, kulların

---

[6] İsra /17
[7] İsra /96
[8] Şurâ /27

Hz.İnsan olmasına göre yapar. O, ne yaparsa yapsın o en güzelidir. O ne bir eksik ne bir fazladır. Kime rızık olarak neyi vereceğini, hem zahiri rızkı hem de manevi rızkı en iyiyi hesap eden odur.

Rızık deyince bir tek onu ekmek olarak anlamak doğru değildir. İman rızıktır, muhabbet rızıktır, ibadet rızıktır, zikir rızıktır, tesbih rızıktır. İnsanın her neyi varsa onu Allah ikram etmiştir ve o bir rızıktır.

Fâtırus semâvâti vel ard: "Gökleri ve yerleri yaratan odur." **Ceale lekum min enfusikum ezvâcen:** "Bir de sizden (sizin içinizden) zevceler yarattı." **Ve minel en'âmi ezvâcâ:** Aynı zamanda bir de; "hayvanlardan da (sizin hizmetinize verdiği hayvanlardan zevcler) çiftler yarattı." **Yezreukum fîhi:** "Onlar bu şekilde çoğalıyorlar." **Leyse ke mislihî şey'un:** "Onun benzeri hiçbir şey yoktur." Hiçbir şey Allah'a benzemez. **Ve huves semîul basîr:**[9] "O, işitendir, görendir."

Subhânellezî esrâ bi âbdihî leylen minel mescidil harâmi ilel mescidil aksa. "Allah subhandır. Kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götüren odur." **Ellezî bâreknâ havlehu.** "Çevresini mübarek kıldığımız (Mescid-i Aksa'ya)." **Li nuriyehu min âyâtinâ:** "Ona ayetlerimizden göstermek için." **İnnehu huves semîul basîr:**[10] "Muhakkak ki o, her şeyi işiten, her şeyi bilendir."

Allah Resulullah (s.a.v) Efendimiz'i oraya neden götürmüş? **Li nuriyehu min ayatina:** "Ayetlerimizden ona göstermek için." buyurdu. Allah her şeye ayet dedi, bütün tecellisine ayet dedi. Çünkü varlıkta ne varsa hepsi Allah'ın isimlerinin tecellisidir. Ama

[9] Şurâ /11
[10] İsra /1

özel olarak bir de Allah ona ayetlerinden göstermek için, tecellisinden göstermek için onu oraya götürdü.

Mâ halkukum ve lâ ba'sukum illâ ke nefsin vâhıdeh: "Sizin yaratılmanız da tekrar diriltilmeniz de bir kişinin yaratılması gibidir." **İnnallâhe semîun basîr:**[11] "Muhakkak ki Allah semi' ve basirdir." Allah, "bütün insanların yaratılması, öldürülmesi, tekrar diriltilmesi Benim için bir insanın yaratılması gibidir" dedi.

Vallâhu yakdî bil hakk, vellezîne yed'ûne min dûnihî lâ yakdûne bi şey'in, innallâhe huves semîul basîr:[12] "Allah hakkı yerine getirir. Onların ondan başka yalvardıkları ise hiçbir şeyi yerine getiremezler. Çünkü Allah semi' ve basirdir." Semi' ve basir olan Allah'tır, her şeyi işiten ve her şeyi gören Allah'tır.

İnnellezîne yucâdilûne fî âyâtillâhi bi gayri sultânin: "Muhakkak ki o kimseler bir delile dayanmaksızın Allah'ın ayetleri hakkında mücadele ederler." **Etâhum in fî sudûrihim illâ kibrun:** "Onlar sinelerinde (göğüslerinde) yetişemeyecekleri bir kibir içindedirler." Yani büyükleniyorlar, kibirleniyorlar ama oraya yetişemezler. **Mâ hum bi bâligîhi, festeiz billâhi, innehu huves semîul basîr:**[13] "Sen onlardan hemen Allah'a sığın. Muhakkak ki Allah her şeyi işiten ve her şeyi görendir." Biri Allah'ın ayetleri hakkında kibrinden dolayı mücadele ediyorsa Allah onlardan bana sığın yani onları bana bırak, dedi.

Zâlike bi ennallâhe yûlicul leyle fîn nehâri: "Allah geceyi gündüzün içine sokar." **Ve yûlicun nehâre fîl leyli:** "Gündüzü de

[11] Lokman /28
[12] Mü'min /20
[13] Mü'min /56

gecenin içine sokar.” **Ve ennallâhe semîun basîr:**[14] “Muhakkak ki Allah semidir, basirdir.”

Kad semiallâhu kavlelletî tucâdiluke fî zevcihâ: “Muhakkak ki Allah seninle kocası hakkında tartışan kadının sözünü işitti.” **Ve teştekî ilallâhi:** “Ve o, Allah’a şikâyet etti.” Şikâyetini Allah’a arz etti. **Vallâhu yesmeu tehâvurekumâ:** “Muhakkak ki Allah sizin konuşmalarınızı dinliyordu.” **İnnellâhe semî’un basîr:**[15] “Muhakkak ki Allah işitendir, görendir.”

E yahsebu en lem yerahû ehad:[16] “Onlar onu bir gören olmadı mı zannediyorlar (böyle mi hesap ediyorlar)?”

İzheb ilâ fir’avne innehu tagâ:[17] Allah Hz. Musa’ya hitabı yaptı. “Firavuna git o azdı” dedi. **Kâle lâ tehâfâ innenî meakumâ esmau ve erâ:**[18] Allah onlara; “korkmayın dedi; Çünkü ben sizinle beraberim ve ben işitir ve görürüm.” Yani siz benim nazarım altındasınız, dedi.

Allah burada ne anlatıyor?

Mutlaka ayetlerin hikmetleri ve bizim anlamamız gereken tarafları vardır. Eğer biri Allah’a davet ediyorsa Allah ona “korkma” dedi. “Senin muhatabın Firavun gibi olsa bile korkma” dedi. “Ben seninle beraberim ve seni görüyorum. Endişe etme.” dedi.

Ya’lemu hâinetel a’yuni ve mâ tuhfîs sudur:[19] “Allah

---

[14] Hacc /61
[15] Mücadele /1
[16] Beled /7
[17] Tâhâ /24
[18] Tâhâ /46
[19] Mü’min /19

muhakkak ki gözlerin hain bakışını bilir, gönüllerin gizlediğini de bilir." Gözlerin hain bakışını bilen bir tek Allah'tır. Kul Allah bildirmişse bunu bile bilir.

Hâzâ basâiru lin nâsi ve huden ve rahmetun:[20] "Bu Kur'an basirettir, hidayet ve rahmettir." Kimin için? **Li kavmin yûkinûn:** "Gerçekten aklını kullanıp yakîn sahibi olanlar için."

Kad câekum basâiru min rabbikum: "Gerçekten size rabbinizden basiretler gelmiştir." **Fe men ebsara fe li nefsih:** "Her kim ki (gözünü, gönlünü açarsa) basiret ederse o kendi nefsi içindir (kendisi içindir)." **Ve men amiye:** "Her kim ki âmâ (kör) olursa" gözünü kapatırsa, Allah'ın vahyine gönlünü açmazsa, âmâ davranırsa **Fe aleyhâ:** "O da onun aleyhinedir." **Ve mâ ene aleykum bi hafîz:**[21] De ki onlara: "Ben sizin üzerinizde bekçi değilim (koruyucu değilim)." Ben sizin bekçiniz değilim yani. Sen onlara Allah'ın ayetlerini oku, onları bırak, dedi.

Fa'tabirû yâ ulîl ebsâr:[22] "Ey basiret sahipleri ibret alın!" Eğer birinin basireti yoksa ibret de almaz.

E fe lem yesîrû fîl ardı: "Onlar yeryüzünde dolaşmadılar mı?" **Fe tekûne lehum kulûbun ya'kılûne:** "Kalplerinin akletmesi için" öyle ki kalpleri akletsin, **bihâ;** "onunla" Yani insanların yeryüzünü dolaşıp ibret almaları için, aklını kullanıp akletmeleri için dolaşmaları, bakmaları lazımmış. **Ev âzânun yesmeûne bihâ:** "Ya da onların işitecek kulakları (yok muydu?)" **Fe innehâ lâ ta'mal ebsâru:** "Gerçek şu ki gözler kör olmaz." Baştaki gözler kör olmaz. **Ve lâkin ta'mal kulûbulletî fîs sudur:**[23] "Ama

[20] Casiye /20
[21] En'âm /104
[22] Haşr /2
[23] Hacc /46

kalplerdeki gözler kör olur."

Allah; "Kör olan baştaki gözler değil kalpteki gözdür" dedi. Kalpteki göz kör olursa ne olur? -Kişi basiretsiz olur. Âmâ olmaz, basiretsiz olur. Birazdan hepsini hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah.

Allâhu yastafî minel melâiketi rusulen: "Allah meleklerden dilediğini resul olarak (elçi olarak) seçer." **Ve minen nâs:** "İnsanlardan da" dilediğini resul olarak seçer. **İnnallâhe semîun basîr:**[24] "Muhakkak ki Allah her şeyi işiten, her şeyi görendir." Kimi resul seçeceğini en iyi bilendir.

Kul yâ eyyuhen nâsu: "De ki: Ey insanlar!" **Kad câekumul hakku min rabbikum:** "Muhakkak ki size rabbinizden hak gelmiştir." **Fe men ihtedâ:** "Her kim ki hidayete ererse" **Fe innemâ yehtedî li nefsihi:** "Muhakkak ki o kendi nefsi için hidayete ermiştir." **Ve men dalle fe innemâ yadıllu aleyhâ:** "Her kim ki delalette kalırsa (hidayet olmayınca delalette kalınır) o da kendi aleyhinde delalette kalmıştır." **Ve mâ ene aleykum bi vekîl:**[25] "Ben sizin üzerinizde vekil değilim" ben sizin vekiliniz değilim.

Ve enzirhum yevmel âzifeti: "Yaklaşan gün için onları uyar." Kıyamet günü, ölüm anı için onları uyar. **İzil kulûbu ledel hanâciri kâzımîne, mâ liz zâlimîne min hamîmin ve lâ şefîin yutâu:**[26] "O zaman onların yürekleri gırtlaklarına dayanmış yutkunur da yutkunurlar. Zalimler için ne ısınacak bir hısım ne sıcak bir dost ne de sözü dinlenecek bir şefaatçi vardır."

---

[24] Hacc /75
[25] Yunus /108
[26] Mü'min /18

Ve lemmâ câe mûsâ li mîkâtinâ ve kellemehu rabbuhu: "Ne zaman ki Musa gelmesi gereken yere geldi Allah onunla konuştu." Belirttiğimiz vakitte Musa geldi ve rabbi onunla konuştu. **Kâle rabbi erinî enzur ileyke:** "Dedi ki: Rabbim kendini bana göster, sana bakayım."

Kâle len terânî: Allah buyurdu ki; "beni göremezsin" **Ve lakininzur ilel cebeli:** "ama" dedi "şu dağa bak!" **Fe inistekarre mekânehu:** "Eğer o bulunduğu yerde durursa (durabilirse)" **Fe sevfe terânî:** "Sen de beni görürsün." **Fe lemmâ tecellâ rabbuhu lil cebeli:** "Ne zaman ki rabbi dağa tecelli etti." **Cealehu dekkan:** "O darmadağın (toz duman) oldu." **Ve harra mûsâ saikan.** "Musa da yüzüstü yere kapanıp baygın düştü." **Fe lemmâ efaka:** "Ne zaman ki kendine geldi" **Kâle subhâneke:** "Dedi ki: Sen subhansın (Ya Rabbi!)" **Tubtu ileyke ve ene evvelul mu'minîn:**[27] "Sana tövbe ediyorum (sana döndüm) ve ben mü'minlerin öncüsüyüm (ve ben mü'minlerin önderiyim)" dedi.

Ne dedi Musa (a.s); **Kale rabbi erini:** "Kendini bana göster" dedi. Baş gözüyle sana bakayım dedi. Basiretle değil baş gözüyle. Allah onun için ne buyurdu; **"Gözler onu ihata edemez."**[28] Baş gözüyle eğer ben Allah'ı göreyim derse biri Allah'ı yaratılmış mahlûkatın seviyesine indirmiş olur ve bu küfürdür.

Allah'ın cemalini müşahede eden nedir, göz müdür?

Hayır. Allah'ın kullarına nefhettiği ruhtur. Bu bir tek yaratılmışlar içinde insana ait bir özelliktir. Meleklerde bile bu ruh yoktur. Allah insanı kendisine halife olsun diye, kendisini temsil etsin diye zatıyla, sıfatıyla tecelli edip yarattığı için, onun tecellisine, cemalini müşahede etmeye dayanabilir.

---

[27] Araf /143
[28] En'âm /103

Eğer Allah birinin basiretini açarsa ve Allah'ın Basir ismi onun üzerinde tecelli ederse ne olur? -Onun müşahede etmediği, göremediği hiçbir şey kalmaz. Böyle biri dilediğinde bütün kâinatı bir anda seyredebilir.

Bütün kâinatı bir anda, nasıl seyredebilir?

Tabi ki baş gözüyle değil. Baş gözünün bir sınırı, bir ölçüsü vardır. Baş gözünün görebilmesi için bazı şartların oluşması gerekir; gözün olması gerekir, yetmez, ışığın olması gerekir, yetmez bir de göreceği şeyin en azından madde olması gerekir. Işığı yansıtacak maddi bir varlık olması gerekir. Bu da yetmiyor beynin de olması gerekiyor ki beyin onu algılasın. Bunlardan biri eksik olursa göz göremez. Gözün bir görme sınırı vardır. Göz ışık itibariyle belli bir ışık şiddetinin altında göremez. Belli bir ışık şiddetinin üstünde de göremez. Aynı şekilde bir uzaklık sınırı da onun için söz konusudur, yani sınırlıdır.

Peki, bütün kâinatı gören nedir? -Allah'ın Basir isminin tecellisidir. Birileri bu imkânsızdır diyebilir, doğrudur. Bir kul için bu imkânsızdır. Ancak Allah için imkânsızlık diye bir şey yoktur.

Allah'ın Basir ismi bir kul üzerinde tecelli ederse bütün varlıkla bütün varlığı görür. Semi' ismi tecelli ederse bütün varlığın sesini bütün varlıkla beraber işitir. Hatta bütün varlığın sesini işitirken hiçbir sesi ötekine de karıştırmadan her birinin ne dediğini bilir ve anlar.

Allah, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in miraç hadisesinde "büyük ayetlerimizden göstermek için" diye buyurmuştu. Eğer biri kul için böyle bir nimet yoktur derse kula hakaret etmiş olur. Allah'ın şeref verdiği, benim halifem dediği, ruhundan nefhettiği

halifesine hakaret etmiş, onu küçümsemiş olur. Eğer kul Allah'ın halifesiyse ve onu temsil ediyorsa onu temsil etmeye çalışırken Allah da ona ikramda bulunur.

Hz. Ali (r.a.) Efendimize sormuşlardı; *"sen rabbini gördün mü?"*

Onun verdiği cevap; *"ben görmediğim rabbe nasıl âbd olabilirim ki (nasıl âbd olayım)."*[29]

Elbette ki görmenin dereceleri vardır. İnsanın önce basiretle bakması lazım, hikmetle bakması lazım. Her konuda Allah'ın üzerimizde mutlaka bir muradı vardır, önce ona bakmak lazım. "Rabbim bana böyle muamele etti acaba muradı nedir, acaba benden ne istiyor" dememiz lazım. Eğer bakmazsak basiretimizi kullanmamışız demektir. Biri böyle bakmıyorsa o basiretsiz biridir, o basiretini kullanmıyor demektir. Hayvan da görüyor. Ama kul Allah'ın kudretini, hikmetini, muamelesini, imtihanını görmesi gerekirken hayvan gibi bakıp feryat ediyor. Nitekim böyle biri basiretsizdir ve onun hayvandan bir farkı da yoktur. Yoksa görmekse hayvan da görüyor, işitmekse hayvan da işitiyor, yemekse hayvan ondan daha fazla yiyor.

Allah Hz. Musa (a.s)'a ne dedi; **Len terani:** "Beni göremezsin" dedi. Dağa bak dedi, eğer dağ yerinde durursa sen de beni görürsün, dedi. Ama orda aslında hiçbir şey görmedi mi? -Gördü. Allah'ın tecellisini gördü ve tecellinin şiddetine dayanamadı, düştü bayıldı.

Bütün peygamberler Allah'ın cemalini müşahede etmiştir. Hepsinin miracı vardır. Bütün Mürşidi kâmiller de Allah'ın cemalini müşahede etmiştir. Çünkü Allah'ın cemalini müşahede

[29] Seyyid Abdulhay: (Ehl-i Sünnet imamı)

etmezse Mürşidi kâmil olmaz. Bu yüzden konuşurken ilimle değil, hikmetle, basiretle konuşur.

Birinin mü'min mi yoksa kâfir mi olduğunu anlamak için ne yapıyoruz?

Baş gözüyle bakıyoruz. Adam kelime-i şehadet getiriyorsa, ibadetini yapmaya çalışıyorsa bu mü'mindir diyoruz. Kâfire nasıl bakıyoruz? -İbadeti yoksa imanı yoksa küfrü varsa buna da kâfir diyoruz. Bu şekilde mü'minle kâfiri birbirinden ayırt edebiliyoruz. Ama mü'minle münafığı baş gözüyle bakıp birbirinden ayırmamız mümkün değildir. İkisi de ben mü'minim diyor, ikisi de ibadetini yapıyor. Ama biri mü'min biri münafıktır. Bu baş gözüyle görülecek bir şey değildir, bu basiretle görülecek bir şeydir. Allah böyle birinin mü'min mi yoksa münafık mı olduğunu biliyor mu? -Elbette biliyor.

Eğer bir kulda Allah'ın "Basir" ismi tecelli etmişse, o bunu kullanır. Lakin biri Allah'ın Basir ismini almaya tenezzül etmiyorsa, bunu gerekli görmüyorsa aslında ne diyor? "Bana dünya lazım" diyor. Allah ise ne dedi? -"Eğer istediğiniz dünyaysa o Allah katındadır, eğer ahiretse o da Allah katındadır. Neyi istiyorsan benden iste" buyurdu.

Allah'ın Basir ismini anlamaya çalışıyorduk. El Basir; her şeyi, her durumda, bütün boyutlarıyla; maddi, manevi, zahiri, batıni, eksiksiz ve noksansız gören demektir. Hem de görmek için herhangi bir organa (göze) ihtiyacı olmayan; vasıtasız, her şeyi her şeyle gören demektir. Sadece zahirini değil bir de içini, niyetini gören, bakışındaki hainliği, kendi gönlünde gizlediği niyetini gören demektir.

Onun için; **"hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz"**[30] buyurdu. Allah; hem görür, hem işitir, hem haberdardır, hem de âlimdir, ilmiyle bilir. İnsan ise sadece olanı görebilir, üzerinde tefekkür edebilir, bilgi sahibi olabilir. Fakat Allah; olanı da bilir, olmayanı da. Olanı da görür, olmayanı da. Daha yaratmadığı şeyi bile gören, bilen odur.

"Basar" göz demektir, "ayn" da göz demektir. "Ayn" görmek için gereken alete denir. "Basar" ise görme işlemine denir. Bütün varlığın bir görmesi vardır; lakin Allah'ın görmesi yaratılmışların görmesine benzemez. Bir de meleklerin görmesi, melekût âlemindeki varlıkların görmesi, hayvanların görmesi, bitkilerin görmesi, ayrıca cansız dediğimiz varlıkların görmesi vardır. Hakikatte cansız varlık yoktur, hepsi irade sahibidir.

Mesela ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz Uhud Dağı için; "*o, bizi sever biz de onu severiz."*[31]

Sevmek için görmek lazım, sevmek için anlamak, tanımak lazım, sevmek için gönül lazım, ilim lazım. Aynı şekilde yerde, gökte, ikisi arasında her ne varsa ve hepsi Allah'ı hamd ile tesbih ediyorsa bunun için de iradelerinin olması gerekir; Bir şeyleri tatmaları, görmeleri, işitmeleri ve bilmeleri gerekir ki bunu yapabilsinler.

Ayrıca bütün varlık şehadet eder, şahitlik yapar. Neye? - Allah'a, Allah'ın kudretine şahitlik yaparlar. Aynı şekilde Allah bizden de şahit olmamızı istiyor. **Eşhedu en lâ ilâhe illallah:** "Ben şahit oluyorum ki Allah'tan başka ilah yoktur" demektir.

Peki, Allah'tan başka ilah olmadığına nasıl şahit olursun?

---

[30] Mü'min /16
[31] Buhârî, Cihad, 71; Ahmed b. Hanbel, Müsned, 3/140

Basiretle bakarsan şahit olursun. Basiretle bakmazsan nasıl şahit olacaksın ki! Bütün varlığa bakıp, bütün varlık üzerinden Allah'ın isimlerini görmen buna şahit olman lazım. Bütün olaylar üzerinden Allah'ın kudretini, hikmetini, imtihanını görüp buna şahit olman lazım. Allah sana hangi muameleyi yaparsa yapsın orda Allah'ın rahmetini, hayrını, güzelliğini görüp buna şahit olman lazım. Her anda ona şehadet etmen lazım ki gaflette olmayasın. Yoksa farkında ol ya da olma küfürde olursun. Öyle bir imana sahip olmamız lazım ki, bu imanımız husuli ilimle değil huzuri ilimle kazanılmış olsun. Yani öğrenilmiş bir bilgi değil, tadılan bir bilgi olsun.

Böyle bir imana sahip olabilmek için ne lazım?

Bunun için fena lazım, bunun için beka lazım. Allah'ta fani olmak lazım, Allah'ta baki olmak lazım; yani kendi varlığını Allah'a teslim edip bekasının sende tecelli etmesi lazım. Allah'ın güzelliği, isimleri senin üzerinde tecelli ederse Allah'ı huzuri ilimle bilmiş olursun; yani kendi üzerinde Allah'ın isimlerini, güzelliğini tadınca, vehmini Allah'a teslim edip hakikisini alınca imanın huzuri ilimle olur. Onu tadarsın, onu unutmazsın, bir an bile gaflete düşmezsin.

Böyle biri yanlış yapabilir mi?

Elbette yapabilir. Böyle biri bir beşer olarak yanlış yapabilir, eksik yapabilir; ama o her an Allah iledir. **"Nerde olursanız olun. O, sizinle beraberdir"**[32] buyrulmuştu ayeti kerimede. O kul bu beraberliği bütün şiddetiyle tadar, Allah ile beraberdir. **"Ne yana dönersen dön Allah'ın veçhi (cemali)**

[32] Hadid /4

ordadır"[33] buyrulmuştu. Kul ne yana dönerse dönsün buna şahittir. Allah'ın ayetlerine basiretiyle iman etmiş ve imanı şehadet derecesindedir.

İnsanın gözü olmazsa görür mü?

Mesela bazı varlıklara baktığımızda onların gözlerini görmediğimiz için bunlar görmüyor diye düşünürüz. Bir kısım hayvanların da gözleri yoktur ve biz de zannederiz ki onlar görmez. Hayır, öyle değildir! Bilimsel olarak kanıtlanmış, tarihe geçmiş aynı zamanda bunun böyle olmadığını kanıtlayan canlı örnekler vardır. Örnek vermek gerekirse bu insanlardan bir tanesi parmağının ucuyla görüyormuş, parmağının ucuyla. Kulağının memesiyle görenler varmış. Aynı zamanda iki kız kardeş koltuğunun altıyla görüyormuş. Koltuğunun altıyla renkleri birbirlerinden ayırt edebiliyor, hangi renk hangi renktir biliyorlarmış ve yazıları da okuyabiliyorlarmış.

Biri parmağıyla okuyor, öteki kulağının memesiyle okuyor. Çünkü gören göz değildir. Mesele oradaki o sinirlerin onu beyne iletmiş olmasıdır. Her şeyin bir görmesi vardır. Ama iradeli varlıklar dışında kalanların görmesi aynı zamanda onların basiretidir. Onların görmeleri gözle değildir basiretleriyledir.

Onun için Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"insanın kalbi katılaştı, taş gibi, hatta taştan daha katı oldu. Çünkü öyle taşlar vardır ki yarılır içinden nehirler akar, kaynaklar fışkırır. Öyle taşlar da vardır ki Allah korkusundan yukarıdan aşağı yuvarlanır."**[34]

Taş Allah'tan korkuyor; yukarıda durduğu için. Bu

---

[33] Bakara /115
[34] Bakara/74

kibirlenme olmasın diye aşağı yuvarlanıyor. Acaba nasıl bir müşahede ile müşahede ediyor, nasıl bir basiretle bakıyor ki Allah korkusundan yukarıdan aşağıya yuvarlanıyor. Biz onun için "bu taştır, cansız varlıktır" diyoruz. Bize göre o hiçbir mana ifade etmiyor. Eğer basiretle baksaydık taşı böyle anlardık ve görürdük.

Resulullah (s.a.v.) Efendimizin Uhud Dağı için buyurduğu gibi bizim de dağı, taşı sevmemiz lazım. Niye? -Çünkü o Allah'ı seviyor, çünkü o Allah'tan haşyet duyuyor, kibirlenmekten korkup aşağı yuvarlanıyor. Allah kuluna hangi organı vermiş olursa olsun bu; göz olsun, kulak olsun, dil olsun, dudak olsun, el olsun, ayak olsun bütün bunların hepsi ruhun dünya hayatıyla bağlantı kurması içindir. Hepsi ruha alet olarak verilmiş ve dünya hayatında Allah'a halife olsun diye teslim edilmiştir.

Ruh bedenden ayrılınca ne olur?

Bedenin işi biter. Yine gözü vardır ama görmez, kulağı vardır ama işitmez. Bunların hepsi ona; ebedi hayatını kazansın, Allah'a halifeliğini göstersin diye, kulluğunu yapsın, güzel olsun, güzelliğini arttırsın diye verilmişti. Ama insan basiretle bakmaz, anlamazsa ne olur? -Güzelliğini kaybeder ve doğru bakmayınca, doğru anlamayınca da Allah ile bağını koparır. Böyle birinin ölüden de farkı yoktur.

Eğer biri Allah'ın Basir ismine iman ederse her anda Allah'ın kendisini gördüğünü anlar. Ve yakin sahibi olur. Konuşurken, düşünürken, bir şey yaparken dikkatli olur, dikkatli davranır. "Rabbim beni görüyor" der, yanlış yapmamaya çalışır. Eğer biri Allah'ın Basir ismine iman etmişse riya (gösteriş) yapmaz. "Başkaları beni şöyle anlasın, şöyle bilsin" demez. Neden? -Allah onu görüyor bu ona yeter. O, sadece kendini

Allah'a beğendirmeye çalışır.

İki türlü riya vardır; biri insanlara gösteriş yapmaktır. "Beni şöyle bilsinler, şöyle anlasınlar" demektir. Bir de "insanlar beni şöyle bilmesin, şöyle anlamasın" şeklinde yapılan riyadır. Yani "insanlar beni mü'min, müslüman bilmesin, beni ibadet ehli bilmesin." şeklindedir. Bu, riyanın başka bir türlüsüdür. Her ikisinde de insanların hesabı yapılmış, Allah'ın hesabı yapılmamıştır.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyordu; *"rabbim bana hikmetle bakmayı emretti*."[35]

Hikmetle bakmak demek basiretle bakmak demektir. Allah Kur'an'a basiret dedi, ayetlerine basiret dedi. Allah'ın ayetleriyle bakmak, Allah'ın ayetleriyle görmek, Allah'ın ayetleriyle idrak etmek, anlamak basirettir. Biri Allah'ın ayetleriyle bakmıyor, anlamıyorsa o basiretle bakmıyordur. Dolasıyla sadece baş gözüyle bakıyor; yani hayvan gibi bakıyor demektir.

Cebrail (a.s.) Resulullah (s.a.v.) Efendimize; *"ya Resulullah! İhsan nedir?"* diye sorduğunda ne buyurdu; *"Allah'ı görüyormuşçasına ona âbd olmandır. Sen onu görmüyorsan da onun seni gördüğünü idrak etmendir."*[36]

Bu bakış basiret bakışıdır. Biri "ben rabbimin huzurundayım, rabbim beni görüyor" deyip bunu tadarsa o kişi basiretle, basiretiyle bakmıştır. Biri böyle bakarsa ne olur? - Muhsin olur. Muhsin; güzel demektir. En güzel demektir, en ihsana nail olmuş olan demektir, o kişi Allah ile güzel olur, Allah ona ihsan eder, ikram eder.

---

[35] Nahl /125

[36] Müslim, İmân, 1, 5; Tirmizi, İmân, 4; Ebû Dâvûd, Sünnet, 16

Neyi ikram eder?

İsimlerini, El Esmau'l Husna'sını. Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"bu ayetler insanlar için basirettir, yakin sahipleri için hidayet ve rahmettir."**[37] Buna ikna olanlar için hidayet ve rahmet olur. Başka bir ayeti kerimede de; **"bu rabbinizden gelen bir basirettir"**[38] buyurdu.

Allah'ın Basir ismi bir kulda nasıl tecelli eder ve en belirgin özelliği nedir?

Eğer Allah'ın Basir ismi birinde tecelli eder, o basiret sahibi olursa dostuyla düşmanını artık ayırt edebilir. Eğer biri dostu düşmandan, düşmanı dosttan ayırt edemiyorsa ya da düşmanını dost zannediyorsa o kişide nasıl basiret olabilir, nasıl idrak olabilir, o kişi nasıl aklını kullanmış olabilir.

Allah; **"sizin dostunuz Allah'tır, Resulüdür ve mü'minlerdir"**[39] dedi. **"Şeytan da sizin apaçık düşmanınızdır"**[40] dedi. Biri şeytanı dost edinirse, şeytanlaşmış insanları dost edinirse onda basiret olmaz.

Bir de şeytanlaşmış insanlar vardır, bunlar kimlerdir?

Eğer biri şeytanın vazifesini yapıyorsa o şeytanlaşmış insandır. Şeytanın vazifeleri nelerdir? -Haktan ayırmak, haktan uzaklaştırmak, insanı gaflete düşürmek, insanı yanlışa davet etmek, küfre davet etmek, şirke davet etmek, münafıklığa davet

[37] Casiye /20
[38] Araf /203
[39] Maide /55
[40] Yasin /60

etmek, insanı dünyaya, dünyayı sevmeye davet etmektir. Kim bunları yapıyorsa şeytanın vazifesini yapıyor, demektir.

Şeytana uymak başka şey, şeytan olmak; yani şeytanlaşmak başka bir şeydir. Yanlış yaparsan şeytana uymuşsundur; ama bir de o yanlışa davet ediyorsan şeytanın vazifesini yapıyorsundur. İbadet yapmıyorsan kendi sorumluluğunu yerine getirmedin, kazanamadın demektir. Bir de insanları öyle yapmaya, kendin gibi olmaya davet edersen bu sefer şeytanın vazifesini yaptın, demektir.

Allah Kur'an-ı Kerim'de resullerini, nebilerini, peygamber kıssalarını anlatırken her birine verdiği mucizeyi anlatır. Misal; Allah Semud kavmi için deve mucizesini anlatırken; "o, onlar için basirettir" dedi; yani mucizeye basiret dedi.

Neden?

Çünkü insana hakkı gösteriyor, perdenin arkasındaki Allah'ın kudretini gösteriyor. Ama onu idrak edemeyenler iman etmediler. Her bir peygambere verdiği mucize böyledir.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in mucizesi Kur'an'dır. Kıyamete kadar mucizesi baki olan Kur'an'dır. Eğer biri Kur'an ile basiret sahibi olmamışsa Kur'an'ın mucizeliğine iman etmemiş, bunu tatmamış demektir.

Nedir Kur'an'ın mucizesi?

Allah, peygamberiyle beraber Kur'an'ı indirdi, en aşağıdaki toplumu, en aşağıdaki insanı en yukarıya çıkardı. En vahşi insanı en üstteki mertebeye, gökteki yıldızlar mertebesine çıkardı. Bunu nasıl yaptı? -Kur'an'ın mucizesiyle. Daha önceden de

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz yine iyi biriydi hatta insanlar ona Muhammed-ul emin diyorlardı, ne zaman ki Allah ona Kur'an'ı indirdi, o, "rahmeten lil âlemin" oldu. Bütün insanlar için örnek biri oldu. Bunu yapan neydi? -Kur'an ve Allah'ın ayetleriydi.

Peki, Kur'an elimizdedir. Niye bunu beceremiyoruz, niye Kur'an'ın bu mucizeliği üzerimizde gerçekleşmiyor, bunun bir sebebi olmalıdır...

Ona bakmadığımız için, onu görmediğimiz için, Allah'ın Basir ismiyle ona nazar etmediğimiz için. Zaten basireti olmayanın feraseti de olmaz.

Bu durumda birinin bunu bize göstermesi lazım. Bunu önce kendi üzerinde bize göstermesi lazım. Sonra ne demesi lazım?

"Arkadaşlar ben bu mucizeyi gördüm, Kur'an'ın mucizesi üzerimde gerçekleşti, bunu aldım, iman ettim, itaat ettim, teslim oldum, işte halim ortadadır. Eğer siz de Kur'an'ın mucizesinin sizin üzerinizde gerçekleşmesini istiyorsanız bana uyun." Biri böyle olunca o kişi canlı Kur'an olur, mertebesi nispetinde olmuştur. Allah'ın zatıyla, sıfatlarıyla tecelli ettiği insan olur, Hz. İnsan olur, örnek olur. Ama onu bu hale getiren nedir? -Kur'an'dır, Allah'ın vahyidir. Bu kişi kimdir? -Tek kelimeyle; mürşidi kâmildir. Bunda anlaşılmayacak bir şey yoktur. Birilerinin aklı buna yetmeyebilir, ilmi yetmeyebilir, idraki yetmeyebilir; lakin durum böyledir.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"mü'minin ferasetinden sakının çünkü o Allah'ın nuruyla bakar."*[41]

[41] Tirmizi, Tefsiru'l-Kur'an, 16; Suyûtî, el Câmiu's Sağir, 1, 24

Mesela bu hadisi bütün ilim sahipleri okuyor. Sormak lazım “sen Allah’ın nuruyla bakıyor musun, sen Allah’ın nuru nedir hiç biliyor musun?” Eğer bilmiyorsan niye böyle milletin önünde yürümeye çalışıyorsun, “gelin ben size öğreteyim” diyorsun. Senin ferasetin yoksa sen hakkı batıldan ayırt edemezsin, güzeli çirkinden ayırt edemezsin, Allah’ın rahmeti nerde, gazabı nerde bunu anlayamazsın. Sen Allah’ın dinini nasıl böyle takdim ediyorsun! Sen buna nasıl cesaret ediyorsun! Allah adına konuşmaya nasıl cesaret ediyorsun! Allah’ın nuruyla bakmak demek Allah ile bakmak demektir. Sen buna nasıl cesaret ediyorsun!

Allah Yakup (a.s.)’dan örnek verir; kardeşleri kıskançlıktan dolayı Yusuf (a.s.)’ı götürüp kuyuya attılar. Sonra onun kanlı gömleğini getirip, kurtlar onu yedi dediler. (Burada hikmetler var, anlamamız gereken şeyler vardır.)Yakup (a.s) dedi ki; “Sizin nefsiniz size bunu güzel göstermiş, siz şeytana uymuşsunuz. Ben size inanmıyorum, onu kurtlar yemedi, doğruyu söyleyin” dedi. Tabi ki söylemediler. Gömleğinin üzerinde bir de kan vardı. Ama Yakup (a.s) “yalan, inanmıyorum ben buna” dedi.

Aslında gözü gömleğin üzerindeki kanı gördü; ama basireti onu yalanladı. Basireti ne dedi; “eğer kurtlar onu yemiş olsaydı gömleğin parçalanması gerekirdi. Gömlek sapasağlam nasıl olur. Yani kurtlar nasıl soydu onu ondan.” Bunu söyleyen onun basiretiydi. Baş gözü; tamamdır, bu gömlek onun gömleğidir, üzerinde kan var, dedi. Eğer basireti olmasaydı Hz. Yakup (a.s.) onu tasdik ederdi; ama basiretiyle bakınca “yanlış, siz hile yapıyorsunuz, yalan söylüyorsunuz” dedi. Bir insan bir şeye basiretle bakarsa onun arkasındakini de görür.

Allah ayeti kerimede; **“bir münafık size bir haber getirirse**

onu araştırın”[42] dedi. O habere hemen; “bu doğruydu” demeyin. “Tebeyyenu” buyurdu, o sana beyan olsun; yani “Bu adam bunu neden söylüyor, bunu söylerken bu adamın muradı nedir?” önce ona bak, dedi. Yoksa “bu adam doğru mu söylüyor, yanlış mı söylüyor değil! Bu adam bunu neden söylüyor, Bu adamın burada kazancı, gayesi nedir, neyi umut ediyor?” buna bak dedi.

Durup dururken bakıyorsun biri birilerini çekiştiriyor, eleştiriyor. Sormak lazım neden yapıyorsun, sen bunu yaparken ne kazanıyorsun? Bir kere senin bu yaptığın Allah’ın ayetine ters, eğer söylediklerin doğruysa sen gıybet ettin değilse iftira ettin. Sen niye kendini Allah’ın gazabına böyle atıyorsun! Demek ki sen mü’min değilsin; çünkü Allah böylelerine “münafık” dedi.

Onun için biri bize bir şey söylediğinde ne yapmamız lazım?

Önce basiretimizi kullanıp “neden” dememiz lazım. Bize bunu söyleyen kişinin amacı nedir, gayesi nedir, bunun karşılığında bu neyi umut ediyor? Mutlaka bir amacı olmalıdır. Bunun bu yaptığı Allah’ın emrine ters midir yoksa Allah’ın rızasına uygun mudur, diye bakmamız lazım.

Misal; adamın biri oturmuş iftira atıyor konuşuyor ya da diyelim ki birilerini eleştiriyor, kendisi münafıktır, münafıkça konuşuyor. Bir de bakıyorsun ben mü’minim diyen biri o da o münafığın peşine takılıp peşinden gidiyor. Mü’minin kendi kendisine saygısızlığı ancak bu kadar olur. Yakışır mı bir mü’mine bir münafığın fikrinin, düşüncesinin, sözünün peşine takılmak, onun peşinden gitmek!

Sen mü’minsin! O, Allah’ın emrine aykırı hareket etti ve

---

[42] Hucurat /6

sen de onun peşine düştün; yani şeytanın peşine düştün. Bu önemli bir meseledir. Çünkü basiretle ilgilidir. Eğer basiretin yoksa Allah'ın Basir ismi sende tecelli etmemiş, sen ondan mahrum kalmışsan, sen körsün demektir. Ne buyurmuştu Allah okuduğumuz ayeti kerimede; "baştaki göz kör olmaz, kalpteki göz kör olur" İşte kalbin gözü kör olursa böyle olur. Onun için göz olanı görür; ama basiret hakikati görür. Basireti olmayanlar sadece olanı görür ona göre hareket eder.

Mesela; fare de öyledir. Farenin tuzağına peynir bırakırsın, fare gelir bu peyniri buraya kim koymuş, niye koymuş demez. Neden? -Çünkü basireti yok, gözü var ama ne yapıyor? -Gidiyor peyniri dişliyor tuzağa düşüyor. Eğer biri şeytanın tuzağına bu şekilde basiretsizce düşüyor, basiretiyle bakmıyorsa onun fareden ne farkı vardır, ne farkı kalmıştır!

Öncelikle Allah'ın nuruyla bakabilmemiz için Allah'ın nurundan olduğumuzu tatmamız gerekiyor. Ben Allah'a aitim dememiz gerekiyor. Allah bana ruhundan nefhetmiş, benim her şeyim Allah'a aittir deyip bunu tatmaya çalışmamız gerekiyor. Mesela 50 sene önce yoktuk. Ne ismimiz ne de varlığımız vardı. Allah bizi yarattı ve dünyaya gönderdi. Hem zahiri olarak hem de ruh itibariyle.

Beden ruh için elbise mesabesindedir. Allah, ruha binek olsun diye yaratmıştır bedeni. Ya ruh bedene biner onu Allah yolunda kullanır onu Hz. İnsan yapar. Ya da bedenin arzuları, istekleri, vehmi, nefsi, ruhu örter ve peşinden sürüklemeye çalışır. İnsana ruhunu kaybettirir; çünkü ruh bedene uymaz, ona itaat etmez. İnsan denen varlık ruhunu kaybedince manevi olarak ölür. Allah onun için kâfirlere, münafıklara ölü dedi. Niye? -Ruhlarını kaybettikleri için.

Bir de kâfirlikleri, münafıklıkları tescilli olanlar, tescil edilmiş olanlar vardır. Allah onlar için ne buyurdu; **"resulüm ölülere sen mi işittireceksin."**[43] Onlara ölü dedi, neden ölü dedi? -Ruhunu kaybetmiş, ruhundan yüz çevirmiş de ondan. Dolayısıyla kendini ondan perdelemiş, kaybetmiştir. O, kendini cehenneme sürüklemeye çalışırken aslında ruhu onu tutmuş ama o, onu dinlememiş. Onun feryadını işitmemiş, onun "ben Rabbimi istiyorum" demesini duymamazlıktan gelmiştir. Bu yüzden böyle birinin gideceği yer de cehennemdir.

Bir de ruhun görmesi vardır. Allah'ın nurundan olan ruh Allah'ın cemalini müşahede etmeye layık olandır. Onun için Allah ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"Allah, âdemoğullarının bellerinden bütün zürriyetlerini aldı ve onlara; "Ben sizin rabbiniz değil miyim?" (diye sordu) "Evet sen bizim rabbimizsin. Biz buna şahidiz (biz buna şahit olduk), dediler." (Biz bunu niye yaptık diye soracak olursanız) sonra siz, biz bunu bilmiyorduk, bundan habersizdik demeyesiniz diye, böyle yaptık."**[44]

Allah "Size sizi şahit kıldık, sizi sizin üzerinize şahit kıldık. Ruhunuzu, sizin bedeninizin ve vehmi olan nefsinizin üzerine şahit kıldık" dedi. Ruh rabbinin cemalini görmüş, müşahede etmiş ona âşık olmuş ve rabbiyle konuşmuştur. Onun için o başka tarafa dönüp bakmaz. Her anda ben rabbimi istiyorum, sahibimi istiyorum der. Çünkü o, ondandır, ona aittir, ona âşıktır. Yani parça bütünü istiyor, bütününe âşıktır.

İnsan bir yerde doğuyor ve o yeri; memleketini seviyor. Dünyanın neresine giderse gitsin memleketini unutmuyor. Bir anne ve babadan dünyaya geliyor ve nereye giderse gitsin

[43] Zuhruf /40
[44] Araf /172

annesini babasını unutmuyor. Hal böyleyken ruh kendisini kendisinden yaratan rabbini nasıl unutur, bu nasıl düşünülebilir! Âşık maşukunu istiyor. Ya ona, maşuka giden yolu açar gösterirsin, o yola koyar onu yürütürsün ya da o feryat etmeye devam eder. Onu Allah'tan başka şeyle mutmain etmek mümkün değildir. Hiçbir şeyle mutmain olmaz. O dünya hayatına razı olmaz, bir avuç toprağa minnet etmez. O ki Allah'ın güzelliğiyle güzeldir.

Ama birileri bir avuç toprağa tenezzül edip ahiretini dünyaya kurban ediyor, feda ediyorsa ruhunu bedenine, topraktan olan tarafına kurban ediyor demektir. Ya bedeni ruha kurban eder Allah'ın rızası yolunda onu kullanır, harcarsın. Ya da ruhu bedene kurban eder bedenin arzuları, istekleri, dünyadaki mal, mevki için ruhu bedene kurban edersin. Bu tercih tamamen kula aittir. Nasıl isterse tercihini öyle yapar.

Ama Allah buyurdu ki; "insan acil olanı ister (peşin olanı ister)."[45] Hemen dünyayı ister. Allah katındakini istemeye gelince onu erteler, önceliği hemen olana verir. Herkes bakışına bakmalıdır. Basiretle, Allah'ın nuruyla, Allah'a göre bakıyor mu bakmıyor mu? Yoksa nefsine göre, başka insanlara göre mi bakıyor!

Allah buyurdu; **"and olsun ki biz insanların çoğunu cehennem için yarattık."**[46] Niye cehennem için yarattık dedi, insan kendisi cehenneme gitmiyor muydu? Evet. Allah âlimdir. Allah insanı yaratmayı dileyince yarattığı, yaratacağı bütün mahlûkata nazar etti. Kimin nasıl bir hayat yaşayacağını, kimin cennete, kimin cehenneme gideceğini bildi. Daha yaratmamışken. Cennete gitmesi için bütün imkânları önüne

[45] İsra /18
[46] Araf /179

koyduğu halde, bütün yolları açtığı halde, her çeşit daveti yaptığı halde o "ille de ben cehenneme gideceğim" dedi. Daha yaratmadan Allah bakıyor. Âlemlerin rabbi bu demek! Allah'ın bakışı, ilmi; insanların bakışına, ilmine benzemez.

Buna rağmen ne yaptı? -Yarattı. Yaratınca ne için yaratmış oldu? -Cehennem için. "Hadi git, sen bilirsin" dedi. Allah ayeti kerimede kıyamet gününü anlatırken ne buyurdu; **"nerdeyse o günü (o anı) kendimden bile gizleyeceğim."**[47]

Bu ne demektir?

"Sizin o halinizi görmek istemiyorum, o dehşete düştüğünüz hali görmek istemiyorum." demektir. "Nerdeyse kendimden bile gizleyeceğim." dedi. Bu yüzden Allah **"yazık"** dedi, sonra tekrar **"yazıklar olsun"** ve **"bir daha yazıklar olsun"**[48] dedi.

Allah bir insana bu kadar şeref versin, bu kadar nimet versin, onu kendi dostluğuna davet etsin, güzel olmaya davet etsin o da kendi nefsinin peşine takılsın, kafasının dikine gitsin, Allah'ı yok saysın, Allah yokmuş gibi düşünsün, Allah yokmuş gibi konuşsun, Allah yokmuş gibi hareket etsin. Bir insanın kendisine bundan daha büyük bir zulüm yapması mümkün değildir.

Allah, kıyamet günü; **"alın kitabınızı okuyun bugün hesap sorucu olarak siz kendi kendinize yetersiniz"**[49] der. Cehenneme gidenler de; "Evet ya rabbi! Biz nefsimize zulmettik, biz zalimlerden olduk, biz cehennemi hak ettik." derler. Kıyamette hükmümüzü Allah vermiyor, kendi hükmümüzü orda kendimiz

[47] Tâhâ /15
[48] Kıyamet /34,35
[49] İsra /14

veriyoruz. Neye göre? -Kur'an'a göre.

Kur'an hesap kitabıdır.

Kim hesap görmek istiyorsa buyursun hemen hesabını burada görelim. Ciddi söylüyorum hesabını görmek isteyen varsa Kur'an'a göre hemen burada hesabını görelim. Cennete mi gidiyor cehenneme mi gidiyor hemen ortaya koyalım. Çünkü Kur'an hesap kitabıdır. Allah'ın kitabı Kur'an'a göre acaba yerimiz neresidir?

Herkesin kitabı kıyamet günü orda eline verilir, verilen kitap amelinin kitabıdır. Neye göre amel kitabı? -Kur'an'a göre amel kitabı. Hesap ortadadır. Ama oraya gittiğimizde bütün imkânlarımızı yitirmiş olacağız, bütün imkânlarımızı kaybetmiş olacağız, bütün imkânlarımızı kullanmış olacağız.

İmkân ve vakit varken ne yapmamız gerekiyor? -Silkelenip önce bakışımızı düzeltmemiz, basiretle bakmamız gerekiyor. Nitekim bakmadan göremeyiz. Zahiri olarak bir şeye bakmadan onu görmemiz mümkün değildir. Manevi bakış da, basiretle bakış da böyledir. Önce bakmak gerekiyor, düşünüp idrak etmeye çalışmak gerekiyor. Bir de nasıl ki baş gözü için ışık gerekiyorsa kalp gözü için de, basiret için de; Allah'ın nuru gerekiyor, ayetlerin nuru gerekiyor. Ayetlerin nuruyla bakmamız gerekiyor ki; ayetlerin nuru orayı (gönlümüzü) aydınlatsın. Mesele anlaşılmıştır inşallah!

Allah bize Basir ismiyle tecelli edip, bizi basiret sahibi kılsın inşallah! Bizi nuruyla bakanlardan eylesin, feraset sahibi kılsın inşallah! Bizi Kur'an'ın nuruyla görenlerden, bakanlardan, hakikati anlayanlardan eylesin! Eşyanın hakikatini olduğu gibi görenlerden eylesin! Bizi bize bırakmasın inşallah! Bizi şeytanın

bakışından muhafaza eylesin! Bize resulünün bakışını ihsan eylesin, ikram eylesin inşallah! Allah Bizi kendisiyle ile bakanlardan eylesin inşallah!

Allah hepinizden razı olsun.

العليم جل جلاله

EL ÂLİM

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın isimlerini öğrenirken nüzul sırasına göre öğrenmeye çalışıyorduk. Allah Kur'an'ı indirirken isimlerini hangi sırayla söylemişse, biz de o sırayı takip ederek anlamaya çalışıyorduk, şimdi ise 20. isim olan Allah'ın El Âlim ismine geldik. Allah'ın isimleri aynı zamanda birbirlerini de tefsir eder.

İlk önce Fatiha'daki isimler olan Allah'ın Rabb, Rahman, Rahim ve Malik ismini anlatmıştık. Hepsi de birbirini tefsir eder, demiştik. Allah rabdır, rahmandır, rahimdir, maliktir; her şeyin maliki ve sahibidir. Ekremdir; ikram edendir, tekrar tekrar ikram edendir. İlahtır; sevendir, sevilmeye layık olandır, sevilmeyi isteyendir. Böyle devam ediyordu.

Sıra Allah'ın El Âlim ismine geldi. Allah'ın ilmiyle kulun ilmi elbette ki birbirine benzemez. Aradaki fark nedir? -Kul ile Allah arasında ne kadar fark varsa kulun ilmiyle Allah'ın ilminin arasında da o kadar fark vardır. Yani kul âlim olunca, bilince haşa Allah gibi bilmez, sadece kul olduğu nispette bilir ve anlar ama Allah âlemlerin rabbidir ve onun ilmi hakikidir. Kulun ilmi ise Allah'ın öğrettiği kadardır.

Allah'ı bildikçe, tanıdıkça Allah'a karşı olan edebimiz de artar, artmalıdır. Artmıyorsa Allah'ı tanıyamadık demektir. En

büyük ilim; en büyüğün ilmi, en büyüğe ait olan ilimdir. En güzel ilim de en güzele ait olan ilimdir.

Onun için ne dedik?

Allah'ın güzelliğini anlamaya, tanımaya çalışıyoruz. Esmau'l Husna'yı anlamak demek, öğrenmek demek bu demektir zaten. Onun güzelliğini anladıkça, tanıdıkça onu severiz, onun güzelliğinin eseri olan, tecellisi olan kendimizi severiz, bütün insanları severiz. Çünkü Allah yerde, gökte ne varsa hepsini insanın hizmetine vermiştir ve güzel olan, kıymetli olan, şerefli olan da insandır.

Eğer biri insana kıymet değer vermiyor ve insana vermesi gereken kıymeti değeri dünyaya, mevkiye, mala ya da başka şeylere veriyorsa, o insanı tanımamış demektir. İnsanın hizmetine verileni seviyor ama insanı sevemiyorsa bu kişinin bakışı yanlış bir bakıştır. Bu bakış rabbani, ilahi bir bakış değildir. Bu bakış şeytani bir bakıştır, cahilce ve akılsızca bir bakıştır.

Çünkü insan ebedi hayatını, insanlığını, insan olmayı insanlarla beraber kazanır. İnsana ne kadar kıymet değer verir, ne kadar onları sever, ne kadar onlara yardımcı olursa kendisi de o nispette manevi olarak büyür ve Hz. İnsan, kâmil insan olur. O kadar Allah'a yakın, cennete yakın, Allah'ın Resulüne yakın olur. Ne kadar insanlardan uzaklaşır, onları ciddiye almazsa, onları hafife alır, onları yok sayarsa o kadar da şeytana yakın olur.

Allah'ı tanıdıkça kendimizi tanıyoruz; çünkü Allah, insana zatıyla, sıfatıyla tecelli edip onu yeryüzüne halife yapmıştır. Eğer biri halifeyi küçümserse, basit görürse aslında kendini basit görmüş, kendini küçümsemiştir. Dolayısıyla Allah'ın ilmini küçümsemiş, küçük görmüş, basit görmüştür ve Allah bilmiyor

demiştir. "İnsan kıymetli, değerli, şerefli değildir" demiştir.

O ki insandır; Allah ona zatıyla, sıfatıyla tecelli etmiştir, **Nefehtu fihi min ruhi:**[1] "Ben ona ruhumdan nefhettim" buyurmuştu Allah. O kim olursa olsun o, Allah'ın güzelliğini taşıyor. O kişi çamura düşmüş, batağa düşmüş, kendini kirletmiş, küfre düşmüş olabilir; ama o kişi iman edince, Allah'ın yoluna girip Allah'a yürüyünce, Allah'a koşunca o, ne olur? -Sahabe gibi olur.

Peygamberler anlatılırken, sahabe anlatılırken sanki Allah onları özel olarak yaratmış gibi anlatılır. Bu, büyük bir yanlıştır. Şu anda sahabe gibi insanlar var mıdır? -Elbette ki vardır ve kıyamete kadar da olacaktır.

Sahabe de insandı. Onlar da önce yanlış yaptılar, günah işledirler. Yetmedi küfre düştüler, müşrik oldular. Sahabenin içinde önceden Yahudi olan da Hristiyan olan da müşrik olan da vardı; ama Allah'a ve Resulüne iman edince, Allah'ı tercih edince, insan olmayı tercih edince gökteki yıldızlar gibi oldular.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *"Sahabem gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine tabi olursanız hidayete erersiniz."*[2]

Eğer biri sahabenin yaptığını yaparsa onun kazandığını kazanmaz mı! Kazanmazsa bu ona zulüm olur. Allah'ın zatıyla, sıfatıyla tecelli edip yarattığı hiç kimse ben onlar gibi olamam diyemez. Eğer bunu söylerse kendi kendisine haksızlık etmiş olur, kendisine zulmetmiş olur. Hatta "Allah bize zulmetti" demiş olur. "Onlara ikram etti bize de zulmetti" demiş olur. Bu Allah'a

---

[1] Hicr /29

[2] Beyhakî, el-Medhal, s.164, Kenzu'l-ummal, h. no: 1002

karşı saygısızlıktır. İman böyle olmaz.

Allah'ın isimlerini, Esmau'l Husna'yı anladıkça, tanıdıkça görürüz ki Allah o isimlerle bize tecelli etmiştir. Yani Allah rabdır; terbiye edendir. Peki, bizi kiminle terbiye eder? -Bizi birbirimizle terbiye eder. Biz de çocuklarımızı terbiye ederken Allah'ın Rabb isminin tecellisiyle terbiye ediyoruz. Ama Allah'ın Rabb ismiyle onları terbiye etmezsek; yani Allah'ın bizden çocuklarımızı nasıl terbiye etmemizi emrettiğini bilmezsek ya da bunu kabul etmezsek ne yaparız? -Başka türlü terbiye ederiz. Şeytana uyar, şeytanın terbiyesiyle onları terbiye ederiz ki bu durumda bizde Allah'ın Rabb ismi tecelli etmez ve bizi terbiye eden şeytanın ta kendisi olmuş olur.

O zaman terbiyeyi nasıl yapmamız gerekir?

Rahman ve rahim olarak yapmamız gerekir. Bu yüzden terbiyenin en önemli, en öndeki şartı; rahman ve rahim olmaktır. Merhametle terbiye etmek, merhametle öğretmektir. Onun için Resulullah (s.a.v) Efendimiz sahabeye öğretirken ne buyurdu; ***Eddebeni rabbi fe ehsene te'dili:***[3] *"Beni Rabbim terbiye etti. Ne güzel terbiye etti."* Sahabeyi terbiye eden de Resulullah (s.a.v.) Efendimizdi.

Herkes kendi ailesinin terbiyecisi, mürebbisidir. Eğer biri bu terbiyeyi rahmetle yapmıyor, merhametle yapamıyorsa kendine göre bir yol seçmiştir. Allah **"Haktan ayrılınca batıldan başka bir şey kalmaz"**[4] buyurmuştu. Bu, Allah'tan ayrılınca, Allah ile işi yapmayınca; işi şeytanla, nefsimizle yaparız demektir.

Allah'ın bütün isimleri bizde tecelli etmezse Hz. İnsan

[3] Münavi, Feyzul-Kadir, 1/224
[4] Yunus /32

olamadık, olamıyoruz, hatta Hz. İnsan olmayı bilmiyoruz, kendimizi tanımamışız, küçücük şeylere takılıp kendimizi ona feda ettik demektir.

Allah âlimdir. Bütün varlığa öğrenmesi gereken, bilmesi gereken ne varsa onu öğretmiştir. Kulun bilgisi ise öğrendiği kadarıyla, Allah'ın ona öğrettiği kadarıyladır. Önce bu konudaki bir kısım ayetleri okuyacağız. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın Âlim ismi 152 yerde geçer. Birkaç tanesini okuyup âlim nedir, muallim nedir, arif nedir, bütün bunlar nasıl anlaşılmalıdır, hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah!

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Yâ eyyuhâllezîne âmenûstecîbû lillâhi ve lir resûli izâ deâkum limâ yuhyîkûm: Allah, "Ey iman edenler! (ey iman ettiğini iddia edenler, ben mü'minim diyenler!) Eğer doğru söylüyorsanız Allah ve Resulü ne zaman ki sizi diriltene davet ettiyse onun davetine icabet edin" buyurdu. Allah ve Resulü bizi neye davet ediyor? -Kur'an'a davet ediyor, ayetlerine davet ediyor. Demek ki Allah'ın ayetleri bizi diriltiyormuş; eğer Allah'ın ayetleriyle dirilmiyorsak ölüyüz demektir. **Va'lemû:** "Bilmiş olun ki" Allah âlim olun dedi. **Ennallâhe yehûlu beynel mer'i ve kalbihî:** "Allah kişi ile kalbi arasına girer" oraya tecelli eder. Yani neyi düşünüyorsan, yaptığını niçin yapıyorsan Allah onu bilir, dedi. Eğer sen Allah ve Resulünün davet ettiği Kur'an'a gönlünü açarsan, onu dinlersen Allah seninle kalbin arasına tecelli edip onu sana öğretir. Bu vahyi sana, senin gönlüne yapar. **Ve ennehû ileyhi tuhşerûn:**[5] "Muhakkak ki onun huzurunda

[5] Enfâl /24

toplanacaksınız.” O, sizi kendi huzurunda toplayacak. Kendisini dinleyip dinlemediğinizin hesabını size soracak, kendisini ciddiye alıp almadığınızın hesabını size soracak.

Ve mâ teşâûne illâ en yeşâallâhu: “Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz.” Allah, siz dileyemezsiniz dedi. **İnnallâhe kâne alîmen hakîma:**[6] “Muhakkak ki Allah âlim ve hakîmdir.”

Allah’ın iki tane ismi peş peşe geldiğinde bilelim ki iki isim aynı zamanda birbirini tefsir eder. Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz; yani Allah size dileme hakkını vermiş, tercih etme hakkını vermiştir. Eğer size bu hakkı vermeseydi siz dileyemezdiniz demektir.

Bununla beraber senin o cüz’i iraden Allah’ın külli iradesi içindedir. Yani sen bir şeyi dilemek istesen de Allah dilemezse sen onu dileyemezsin. Allah’ın külli iradesi içinde kul kendi cüz’i iradesini kullanır, tercihini yapar; ama Allah tercih ettirmek istemediği bir şeyi de sana tercih ettirmez, buyurdu. Bu kader ile ilgili bölümdür. Ayetlerden sonra inşallah kaderle ilgili biraz izahat yapacağız, hep beraber anlamaya çalışacağız.

İnnallâhe kâne alîmen hakîma: “Muhakkak ki Allah âlim ve hakîmdir.” Allah âlimdir, her işini hikmetle yapar. Her neyi yapmışsa onun bir hikmeti vardır, onu bilerek yapar; çünkü mutlak ilme ve bilgiye sahip olan Allah’tır. Kul da yaptığı işin doğru olduğunu, güzel olduğunu düşünür yapar ama bakarsın ki o iş yanlış olmuştur. Neden? -Çünkü kul her şeyi hakikatiyle bilemez. Âlim olmak bir tek Allah’a mahsustur, kul âlim olmaz.

Kul ne olur?

---

[6] İnsan /30

Kul muallim olur; yani öğretilmiş olur ve öğrendiğini öğretebilir. Muallim hem öğrenen hem de öğreten demektir. Âlim bir tek Allah'tır. Kul ise sadece kendi kulluğu kadar, vasfı kadar âlimdir. Kul kendini gerçek manada âlim zannederse ne yapar? -Kendi ilmini Allah'ın ilmine şirk koşar. Başlar Allah'ı hesaba çekmeye, "şunu niye böyle yaptı, bunu niye böyle yaptı" demeye. Bir kul için bundan daha saygısızca bir düşünce, bir fikir olamaz. Kendini Allah'tan büyük görmüş, sonsuz bir deryadan bir damla bile olmayan ilmini Allah'ın sonsuz ilmine ortak koşmuştur. Ya da Allah ayetinde vahyedip "şu şöyledir şunu şöyle yapmanız lazım" diyor, birileri kalkıp "falan âlim böyle söyledi, filan zat böyle söyledi, bizim cemaat böyle söyledi, benim şeyhim şöyle söyledi" deyip onları Allah'ın ilminin, vahyinin önüne koyuyor. Böyle yapanlar Allah'a şirk koşmuştur.

Ve huvellezî fîs semâi ilâhun ve fîl ardı ilâhun: "O, göklerde de ilahtır yerde de ilahtır. Göklerin de ilahıdır yerlerin de ilahıdır. **Ve huvel hakîmul alîm:**[7] "O, hakîm ve âlimdir."

Bu sefer Allah'ın Âlim ismi Hakîm isminden sonra geldi. Neden?

Âlim ismi önce geldiğinde "Allah bilir ve hikmetle yaratır" demektir. Allah hakîm ve âlimdir deyince ise kulu uyarıp ikaz eder. Bu ayette, "Allah her şeyi hikmetle yapar, Allah bunu bilir" dedi. Allah ne yaptığını biliyor, sakın Allah'ı hesaba çekmeye kalkışma. "Göklerin de yerlerin de ilahı Allah'tır. Senin de rabbin, ilahın benim" dedi. Onun için öyle saygısızlık yapıp Allah'ın emri, hükmü, vahyi karşısında sakın bir fikir beyan etme, dedi.

Ve kâlellezîne keferû lâ te'tînes sâatu: "O kâfirler (inkârcılar) dediler ki; bize o kıyamet saati gelmez." Kıyamet

[7] Zuhruf /84

kopmaz, Allah bizi hesaba çekmez dediler. **Kul:** “De ki:” **Belâ ve rabbî le te’tiyennekum âlimil gaybi, lâ ya’zubu anhu miskâlu zerretin:** “(Hayır) bilakis, o gaybı bilen rabbime yemin ederim ki o size mutlaka gelecek. Onun ilminden zerre kadar hiçbir şey dışarıda kalmaz.” **Fîs semâvâti ve lâ fîl ardı:** “Ne göklerde ne de yerde” onun ilminin dışında bir zerre yoktur. **Ve lâ asgaru min zâlike ve lâ ekberu illâ fî kitâbin mubîn:**[8] “Ne küçük, ne büyük, (ne zerreden küçük ne de zerreden daha büyük) her ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.”

Bu kitap levh-i mahfuzdur. Bununla beraber Allah’ın kitabı Kur’an-ı Kerim de levh-i mahfuzdan indirilmiştir. Dolayısıyla Allah kitapta da kulları için her ne gerekiyorsa onu söylemiştir, anlatmıştır.

İnne rabbeke alîmun hakîm:[9] “Muhakkak ki senin rabbin âlim ve hakîmdir.”

Kâlû subhâneke lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ inneke entel alîmul hakîm:[10] Bunu melekler söylüyorlardı. “Sen subhansın ya rabbi! (Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz) Senin bize bildirdiğinden (öğrettiğinden) başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen âlim ve hakîmsin.” Âlim ve hakîm olan sensin, dediler.

Allah meleklere; **“Yeryüzünde bir halife yaratacağım”** deyince melekler; **“Yeryüzünde kan döküp fesat çıkartacak birini mi halife kılıyorsun?**” dediler. Allah, **“Sizin bilmediğinizi ben bilirim”**[11] deyince melekler tövbe edip **“Seni noksan**

---

[8] Sebe /3
[9] Yusuf /6
[10] Bakara /32
[11] Bakara /30

sıfatlardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim bir ilmimiz yoktur” dediler.

İz kâlet imraetu imrâne rabbi innî nezertu leke mâ fî batnî muharraran: “İmran’ın karısı (Hz. Meryem’in annesi) dedi ki; karnımdaki çocuğu hür olarak (kendi irademle) onu sana adadım.” **Fe tekabbel minnî:** “Bunu benden kabul et.” **İnneke entes semîul alîm:**[12] “Muhakkak ki sen her şeyi işiten ve her şeyi bilensin.” Dua ederken; “Ya rabbi sen benim sesimi işitiyor ve biliyorsun” diye dua ediyor.

Huz min emvâlihim sadakaten: “Onların mallarından sadaka al.” Hitap Resulullah (s.a.v) Efendimiz’edir, **Tutahhiruhum ve tuzekkîhim bihâ:** “Bununla onları temizlemiş olursun, onları tezkiye etmiş olursun.” **Ve salli aleyhim:** “Ve onlara salat et.” Onlara salat et demek onlara salavat oku demek değildir. Onun için salavat okumak sadece böyle “Allahumme salli ala seyyidina Muhammed ve ala ali seyyidina Muhammed” demek değildir. Nitekim salatın 18 farklı manası vardır. Buradaki manası; onu destekledir. “Sen de onları destekle, onlara yardım et” dedi Allah.

İnne salâteke sekenun lehum: “Çünkü senin desteğin, senin salavatın onlar için sekinettir.” **Vallâhu semîun alîm:**[13] “Muhakkak ki Allah semi’ ve âlimdir.” Her şeyi işiten ve her şeyi bilendir.

Ve in cenehû lis selmi fecnah lehâ ve tevekkel alâllâhi, innehu huves semîul alîm:[14] “Eğer onlar barışa yanaşırlarsa sen de onlarla barış yap, Allah’a tevekkül et. Çünkü Allah semi’ ve

---

[12] Âli İmrân /35
[13] Tevbe /103
[14] Enfâl /61

âlimdir.” Eğer biriyle aramızda bir sıkıntı sorun varsa, onlar barışa yanaşırsa senin de onlarla barışman lazım. Allah her şeyi işitendir, bilendir. Onun için Allah’a tevekkül et, Allah’a güven, buyurdu.

Ve lillâhil meşriku vel mağrib: “Doğu da Allah’ındır batı da Allah’ındır.” **Fe eynemâ tuvellû fe semme vechullâh:** “Hangi yana (ne tarafa) dönersen dön Allah’ın veçhi (cemali) ordadır.” **İnnallâhe vâsiun alîm:**[15] “Allah ilmiyle her şeyi ihata edendir.” Allah’ın ilmi her şeyden daha geniştir.

Meselullezîne yunfikûne emvâlehum fî sebîlillâh: “Allah yolunda mallarını harcayanların misali şudur ki” **Ke meseli habbetin enbetet seb’a senâbile fî kulli sunbuletin mietu habbeh:** Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, “Yedi başak bitiren ve her başakta yüz dane bulunan bir tohum gibidir.” **Vallâhu yudâifu li men yeşâu:** “Allah dilediği kimse için bunu arttırır.” Ona kat kat fazla verir. **Vallâhu vâsiun alîm:**[16] “Allah vasi’ ve âlimdir.” Allah’ın ilmi ve tecellisi her şeyi ihata etmiştir.

Eğer biri Allah yolunda malını sarf ederse Allah ona bire yedi yüz verir, onun verdiği biri yedi yüze katlar, Allah vasi’ ve âlimdir. Bir de ne dedi; **Vallahu yudaifu limen yeşa:** “Allah dilediği kimseyi artırır.” Dilediği kimsenin sevabını ya da malını arttırır demiyor. Neyi arttırır diyor? -Allah onu arttırır, onun Hz. İnsanlığını arttırır. Ondaki Kerim isminin tecellisini arttırır, diyor. Neye karşılık? -Allah yolunda malını infak etmesine karşılık.

Eş şeytânu yeidukumul fakra: “Şeytan sizi fakirlikle korkutur.” **Ve ye’murukumbil fahşâi:** “Bir de size aşırılığı tavsiye

[15] Bakara /115
[16] Bakara /261

eder.” **Vallâhu yeidukum magfireten:** “Allah da sizi mağfiretine davet eder.” **Minhu ve fedlan:** “(Bir de sizi) Kendinden bir fazilete davet eder.” **Vallâhu vâsiun alîm:**[17] “Allah vasi’ ve âlimdir.” İlim ile her şeyi kuşatan, ihata edendir, her şeyden geniş olan, zatıyla her şeyi ihata etmiş olandır.

Veş şemsu tecrî li mustekarrin lehâ, zâlike takdîrul azîzil alîm:[18] “Güneşin Allah’ın kendisine tayin ettiği yörüngede yüzmesi aziz ve âlim olanın takdiriyledir.”

E ve lem yesîrû fîl erd: “Onlar yeryüzünde dolaşmadılar mı?” **Fe yenzurû keyfe kâne âkıbetullezîne min kablihim:** “Kendilerinden öncekilerinin akibeti nasıl olmuş ona bir bakmadılar mı?” Onlardan ibret almadılar mı? **Ve kânû eşedde minhum kuvveh:** “Onlar kuvvetçe onlardan daha şiddetliydiler.” **Ve mâ kânallâhu lî yu’cizehu min şey’in:** “Onlar hiçbir şeyle Allah’ı aciz bırakamazlar (bırakamadılar).” **Fîs semâvâti ve lâ fîl ard:** “Ne göklerde ne de yerler de” hiç kimse hiçbir şeyle Allah’ı aciz bırakamaz. **İnnehu kâne alîmen kadîrâ:**[19] “Allah her şeyi bilendir ve her şeye kadir olandır (gücü her şeye yetendir).”

Allâhullezî halakakum min da’fin: “Allah odur ki önce sizi zayıf (güçsüz) olarak yaratır.” Yani bebek olarak sizi dünyaya gönderirken güçsüzdünüz. **Summe ceale min ba’di da’fin kuvveten:** “Sonra o zayıflıktan (güçsüzlükten) sonra güç verir.” Onu kuvvetlendirir, o kuvvetli olur; yani büyürsünüz. **Summe ceale min ba’di kuvvetin da’fen:** “Sonra o güçlü durumdayken tekrar ona güçsüzlük verir.” **Ve şeybeten:** “Ona yaşlılık gelir.” **Yahluku mâ yeşâu:** “O, dilediğini yaratır.” **Ve huvel alîmul**

---

[17] Bakara /268
[18] Yasin /38
[19] Fatır /44

kadîr:[20] “O, her şeyi bilen ve her şeye kadîr olandır.”

Vallâhu halakakum min turâbin: “Allah odur ki sizi topraktan yarattı” **Summe min nutfetin:** “Sonra size bir nutfeden (yarattı)” **Summe cealekum ezvâcâ:** “Sonra sizi çiftler (zevceler) yaptı.” **Ve mâ tahmilu min unsâ ve lâ tedau illâ bi ilmihî:** “Hiçbir dişi gebe kalmaz (hiçbir kadın, Allah’ın ilminin dışında gebe kalmaz). Ancak Allah’ın ilmiyle (ilminin dâhilinde gebe kalır ve doğurur).”

Ve mâ yuammeru min muammerin ve lâ yunkasu min umurihî illâ fî kitâb: “Ömründen bir şeyin artması da, ömründen bir şeyin azalması da hepsi (Allah’ın ilminin dâhilindedir) bir kitapta yazılıdır.” Allah takdir etmiş, kişinin ömrü kısa veya uzundur. Allah hepsi bir hükme bağlanmıştır, dedi. **İnne zâlike alâllâhi yesîr:**[21] “Allah için bu kolaydır.” Herkese bir ömür takdir etmiş olması, her şeyi en ince ayrıntısıyla bilmiş olması Allah’a kolaydır buyurdu. Yani Allah’ın ilmi sizin ilminize benzemez.

Ve indehu mefâtihul gayb: “Gaybın anahtarları onun yanındadır.” **Lâ ya’lemuhâ illâ huve ve ya’lemu mâ fîl berri vel bahr:** “Onları ancak hem karada hem denizde bilen odur.” **Ve mâ teskutu min varakatin:** “Hiçbir yaprak düşmez ki (onu bilmesin).” Ağaçtan bir yaprak düştüğünde o, onu bilir. **İllâ ya’lemuhâ ve lâ habbetin fî zulumâtil ard:** “Ancak o, onu bilir. Yerin karanlığındaki habbeyi (daneyi) de bilir.” **Ve lâ ratbin ve lâ yâbisin illâ fî kitâbin mubîn:**[22] “Yaş ve kuru her ne varsa hepsi apaçık (mubin) olan kitapta kayıtlıdır.”

Ve minen nâsi ved devâbbi vel en’âmi muhtelifun

---

[20] Rum /54
[21] Fatır /11
[22] En’âm /59

elvânuhu: "İnsanlardan ve hayvanlardan renkleri ayrı ayrı (farklı farklı) olanlar vardır." **Kezâlike, innemâ yahşâllâhe min ibâdihil ulemâu:** "Allah'ın kullarından ancak âlim olanlar haşyet duyar." **İnnallâhe azîzun gafur:**[23] "Muhakkak ki Allah aziz ve ğafurdur."

Allah'tan ancak âlimler layıkıyla haşyet duyar. Huşu; tüylerin diken diken olması manasına gelir. Bu Allah'ın huzurunda durmayı tatmaya denir. "Kullarımdan ancak âlim olanlar" buyurdu. Neye âlim? -Allah'a âlim. Biri Allah'ı ne kadar biliyor, ne kadar tanıyorsa, o kişi o kadar âlimdir ve Allah'tan da o kadar haşyet duyar. Âlim olmanın ölçüsü Allah'a duyulan haşyetle ölçülür. Biri Allah'a karşı haşyet duymuyorsa o âlim değildir.

Âlimin zıddı cahil değildir; âlimin zıddı ikan (yakîn) sahibi olmamaktır. Biri bilgili olabilir; ama bilgisi ne kadar çok olursa olsun eğer o kişi Allah'tan haşyet duymuyorsa o kişi yakîn sahibi değildir. Kendisi bildiğini zannediyor ve herkes de onun bildiğini zannediyordur lakin o aslında cahildir. Yakîn sahibi olmadığı için cahildir, bilgisiz olduğu için değil.

Ve iz kâle rabbuke lil melâiketi innî câilun fîl ardı halîfeten: "Rabbin meleklere; ben yeryüzüne bir halife kılacağım" dedi. **Kâlû e tec'alu fîhâ men yufsidu fîhâ ve yesfikud dimâ:** "(Melekler) dediler ki; ya rabbi sen yeryüzünde fesad çıkaran, kan döken birini mi halife kılıyorsun?" **Ve nahnu nusebbihu bi hamdike:** "Biz seni hamdinle tesbih ederken." Ne demek bu? -"Biz ondan, insandan halife olmaya daha layık değil miyiz" demek. **Ve nukaddisu leke:** "Seni takdis (teşbih) ederken." **Kâle innî a'lemu mâ lâ tâ'lemûn:**[24] "(Allah) buyurdu ki; muhakkak ki ben sizin bilmediklerinizi bilirim." Benim

[23] Fatır /28
[24] Bakara /30

bildiğimi siz bilmiyorsunuz.

Ve alleme âdemel esmâe kullehâ: "Ve Biz Âdem'e bütün isimleri talim ettik." Bütün isimlerimizle ona tecelli edip onu ona tanıttık. **Summe aradahum alel melâiketi:** "Sonra onu meleklere arz ettik." **Fe kâle enbiûnî bi esmâi:** "Sonra (meleklere) dedik ki; bu isimleri hakikatiyle beraber anlatın." Söyleyin nedir bunlar? **Hâulâi in kuntum sadikîn:**[25] "Eğer siz sadıklardan (doğru söyleyenlerden) iseniz" hadi anlatın bakalım. Eğer bunları biliyorsanız bu durumda halifeliğe siz layık olursunuz.

Kâlû subhâneke lâ ilme lenâ illâ mâ allemtenâ inneke entel alîmul hakîm:[26] "(Melekler) dediler ki; haşa! Subhan olan sensin, senin bize öğrettiğinden başka bizim bir ilmimiz yoktur."

Kâle yâ âdemu enbi'hum bi esmâihim: Allah bu sefer hitabı Âdem'e yaptı; "Ey Âdem" dedi, "Bunları isimleriyle beraber anlat." Rabb oluşunu, rahim oluşunu, kerim, ekrem oluşunu anlat dedi. Allah'ın bu isimleriyle sana tecelli ettiğini anlat dedi.

Melekler bu isimlerden habersizdir. Bu isimler hakkında bir bilgileri, ilimleri de yoktur; çünkü Allah sadece insana bütün isimleriyle tecelli etmiştir. Allah hangi ismiyle hangi varlığa tecelli etmişse sadece kendisine tecelli edilen ismi bilir. İnsanı Hz. İnsan yapan, ona melekleri secde ettiren neymiş? -Allah'ın isimleriymiş. Bu isimleri bilmesi ve bu isimleri haber vermesiymiş.

Eğer biri nerde mürebbi olması gerektiğini bilmiyor, mürebbiliği nasıl yapması gerektiğini bilmiyorsa, nerde rahmet

---

[25] Bakara /31
[26] Bakara /32

etmesi gerektiğini ve bu rahmeti nasıl tattırması, öğretmesi gerektiğini bilmiyorsa, -Allah'ın bütün isimleri için bu böyledir. -O kişi, esmadan mahrum kalmıştır. O kişi, Allah'ın kendisine bahşettiği şerefi tanıyamamıştır.

Ya da İslam'ı (dini), sadece Allah'ın emirlerinden ibaret zannedip "işte namazı kılıyoruz, orucu tutuyoruz, vazifemizi yaptık, cenneti hak ettik" diyorsa bu şeytanın onu yüzde yüz kandırmasıdır, bu şeytana tabi olmaktır. Allah bizden isimlerini, esmayı üzerimizde göstermemizi istiyor, kendisine ayna olmamızı, kendisine halife olmamızı, kendisini temsil etmemizi istiyor. Eğer biri bunu anlamadıysa hiçbir şey anlamamıştır. Böyle biri ne dini ne kitabı ne Allah'ı ne peygamberin gönderiliş gayesini ne de kendini anlamıştır.

Fe lemmâ enbeehum bi esmâihim: "(Âdem) isimleriyle beraber onun ne olduğunu anlatınca" **Kâle e lem ekul lekum:** "(Allah) buyurdu ki; ben size demedim mi?" **İnnî a'lemu gaybes semâvâti vel ard:** "Semavatın (göklerin) ve yerlerin gaybının âlimi olduğumu söylemedim mi size?" **Ve a'lemu mâ tubdûne ve mâ kuntum tektumûn:**[27] "Bir de sizin açıkladıklarınızı da gizlediklerinizi de biliyorum demedim mi?" Demek Allah önceden söylemiş onlara. "Bunu bilmeniz gerekmez miydi?" dedi.

Em men huve kânitun ânâel leyli sâciden ve kâimen yahzerul âhırete ve yercû rahmete rabbihî: "Yoksa o gece saatlerinde kalkıp secdeye kapanıp ayakta durarak o vazifesini yapan, ahiretin hesabını yapıp rabbinin rahmetini isteyen kimseyle." **Kul hel yestevîllezîne ya'lemûne vellezîne lâ ya'lemûne, innemâ yetezekkeru ulûl elbâb:**[28] "O, rabbinin

[27] Bakara /33
[28] Zumer /9

rahmetini uman kimseyle, o bilmeyenler bir olur mu? (Böyle yapmayanlar bir olur mu?) Bunu ancak gönül sahipleri anlar.” Bunu ulul elbab olanlar, gönüllerini çalıştırmış ve gönlünü açanlar anlar.

Yâ eyyuhâllezîne âmenû men yertedde minkum an dînihî: “Ey iman ettiğini iddia edenler! Sizden kim dininden dönerse” **Fe sevfe ye’tîllâhu bi kavmin:** “Allah onların yerine bir kavim getirir ki” başkalarını getirir ki, **Yuhıbbuhum ve yuhıbbûnehû:** “Allah onları sever onlar da Allah’ı sever.” **Ezilletin alâl mu’minîne:** “Onlar mü’minlere karşı zillet sahibidirler.” tevazu sahibidirler, mü’minlere karşı boyunlarını bükerler. **Eizzetin alâl kâfirîn:** “Kâfirlere (küfredenlere, nankörlere) karşı da izzet sahibidirler.” Onlara karşı aziz dururlar. **Yucâhidûne fî sebîlillâhi:** “Onlar Allah yolunda cihad ederler.” **Ve lâ yehâfûne levmete lâim:** “Onlar levm edenin (eleştirenin, çekiştirenin levminden, eleştirmesinden) çekiştirmesinden korkmazlar.” **Zâlike fadlullâhi:** “Bu, Allah’ın faziletidir, fazlıdır.” **Yu’tîhi men yeşâ:** “Allah onu dilediğine verir, Allah onu dileyene verir.” **Vallâhu vâsiun alîm:**[29] “Allah’ın ilmi her şeyden geniştir.” Allah’ın tecellisi, rahmeti her şeyden geniştir.

Cihad; cehd etmek, çaba gayret sarf etmek demektir. “Onlar Allah yolunda cihad ederler.” buyurdu. Peki, ne için, kime karşı cihad ederler? -Önce kendi nefislerine karşı cihad ederler.

Cihad etmek demek savaşmak demek değildir. Savaşmanın Arapça karşılığı mukateledir; yani karşılıklı birbirini katletmedir. Cihadın içinde bu da yer alır mı? -Evet, cihadın içinde bu da yer alır.

Hayatın başından sonuna kadar her nefeste cihad etmek,

---

[29] Maide /54

Allah için mücadele etmek gerekir. Nitekim cihad Allah için çaba gayret sarf etmektir. Galip gelmek için, neye galip gelmek için? -Nefse galip, şeytana galip, dünyaya galip gelmek için, hakta durmak için mücadele etmek gerekir.

Savaş yani mukatele ne zaman gerekir?

Ne zaman ki birileri Allah ile arana girdiyse, Allah'a kul olmanı kabul etmedi, edemediyse, bulunduğun yerden seni sürmeye çalıştıysa bu durumda yapacağın başka bir şey kalmamıştır. Onun için cihad deyince kelimeyi doğru anlamak gerekir.

Allah, "Ey iman ettiğini iddia edenler! Sizden kim dininden dönerse. Allah sizin yerinize başka bir kavim (topluluk) getirir. Allah onları sever onlar da Allah'ı sever" dediğine göre. Kim Allah'ı sevmekten vazgeçer, sevmekten dönerse o dinden çıkmıştır.

Allah, getireceği kavmin özelliklerini anlattı. **E zilletin alel mü'minin:** "Onlar mü'minlere karşı tevazu sahibidirler." Ama bugün bakıyoruz cemaatler özellikle birbirine taş atıyorlar, zillet sahibi değil, birbirlerine karşı izzet sahibidirler. "Ben onlardan daha şerefliyim, daha azizim" diyorlar. Eğer biri böyle yaparsa dinden dönmüştür. Aynı şekilde kâfirlere karşı izzet sahibi olması gerekirken bakıyorsun kâfiri övüyor. "Onlar böyle kazandılar, onlar böyle bilimde ilerlediler, yok teknikleri böyleymiş." Bakıyorsun onu övüyor. Kâfire karşı zillet sahibidir. Böyle biri mü'min değildir. Böyle biri dinden çıkmış, dininden dönmüştür, dedi Allah.

Bir de ne dedi? **Yucahidune fi sebilillah:** "Onlar Allah yolunda cihad ederler." Allah yolunda cihad etmek ne demek?

Allah'a giden yolu açmak için çaba gayret sarf etmek demektir. Eğer biri "Bu beni ilgilendirmiyor" diyorsa cihad etmiyor demektir. Mü'minin hem kendisinin Allah'a gitmeye çalışması lazım, hem de Allah'a giden yolu açmaya çalışması lazım. Yoksa böyle biri Allah yolunda cihad etmiyor demektir. Allah yolunda cihad etmek tek başına olan bir şey değildir. Kişi kendi gönlündeki mücadeleyi, cihadı tek başına yapar; ama iş Allah yolunda cihada gelince bunun cemaat halinde olması gerekir. Çünkü Allah burada topluluktan, cemaatten, ümmetten bahsetti.

Bir de ne dedi?

Vela yeğafune levmeten lai: "Onlar levm edenin, eleştirenin, çekiştirenin, dedikodu yapanın sözüne bakmaz." Öyle şeylerden korkmazlar, dedi. "Falancalar şöyle söyledi, anam şöyle söyledi, dedem şöyle söyledi, komşular böyle söyledi, demezler. Başkalarının söylemesine, laimin levm etmesine de bakmaz, onlardan korkmazlar" dedi.

Sonra, **Zalike fedlullah:** "Bu Allah'ın faziletidir" dedi. Bu en büyük fazilet, Allah'ın kuluna bahşettiği en büyük şereftir. Eğer birinde fazilet olmazsa ne olur, zillet. Böyle olmayanlar zelildir, zillettedir. Böyle olanlar ise faziletini Allah'tan alır, şerefini Allah'tan alır.

Yu'tihim limen yeşa: "Allah onu dilediğine verir." Kim bunu Allah'tan isterse ve gereğini yapmaya çalışırsa Allah bunu ona verir. **Vallahu vâsiun âlim:** "Allah vasi' ve âlimdir." Her şeyi her şeyden geniş olan, ilmi her şeyden geniş olan, her şeyi ihata edip kaplayandır, dedi.

Ve yes'elûneke anir rûh: "Onlar sana ruhtan sorarlar."

Kim soruyor? -Yahudiler soruyor. Resulullah (s.a.v) Efendimize gelip ruh nedir diye soruyorlar. **Kul:** “De ki:” **Er rûhu min emri rabbî:** “Ruh rabbimin emrindendir.” **Ve mâ ûtîtum minel ilmi illâ kalîlâ:**[30] “Ondan (ruhtan), size bir ilim verilmemiş. Ancak çok az bir bilgiye sahipsiniz.”

Kim az bir bilgiye sahiptir? -Yahudiler. Yahudiler ruh hakkında çok az bir bilgiye sahiptir. Ama Yahudiler az bir bilgiye sahiptir diye mü’minler de az bir bilgiye sahip olmak zorunda değildir. Allah bunu Yahudilere söyledi. Bu ayetin hatalı anlaşılmasıyla nasıl bir anlayış oluştu? -“İşte Allah buyurmuş ki; siz ruh hakkında çok az bir bilgiye sahipsiniz. Onun için biz ruhu bilmiyoruz, bilemeyiz” dediler. Allah tanıttırırsa bilirsin.

Allah’ı seversek, tercih edersek Allah’ın buyurduğu gibi Allah bizi faziletli kılarsa, mü’minlere karşı zillet sahibi olursak, mü’minin önünde eğilirsek (imanından dolayı, “Allah” dediğinden dolayı). Allah’a nankörlük yapanlara, küfredenlere, kâfirlere karşı da izzet sahibi olursak, onlara karşı aziz durursak, Allah bize ruhumuzu tanıtır.

Peki, kâfirlere karşı neyle aziz durman gerekir?

Önce ilminle aziz durman gerekir. Onun senin karşında konuşamaması gerekir. Bakıyorsun iki kelime söylüyor sen cevap veremiyorsun. Bu, izzet değildir, mü’minin izzeti böyle olmaz. Sen ki mü’minsin rabbini bilmelisin, tanımalısın, anlatabilmelisin. Allah onlarla en güzel şekilde mücadele et, dedi. En güzel şekilde. Senin karşında nasıl bir kâfir, bir müşrik ya da bir Yahudi, bir Hristiyan konuşabilir! Bu, bir mü’mine nasıl yakışır! Eğer biri kendi dinini savunamıyorsa o, o dine nasıl mensup olur?

Allah ayeti kerimede; **“İman da bellidir küfür de bellidir.**

[30] İsra /85

Dileyen iman etsin, dileyen küfretsin. İman eden bir delille iman etsin, küfreden de bir delille küfretsin”[31] dedi. Delilini getir diyor. Gerekçen neyse onu getir, beni ikna et diyor. Eğer iman edeceksen bir delille iman etmen “benim delilim şudur bundan dolayı iman ediyorum” demen lazım. Eğer biri kâfir olacaksa o da delilini getirsin, “ben de bundan dolayı kâfir oluyorum, desin” dedi. Yan yana koyalım bakalım kim haklıdır? -Tabi ki Allah haklıdır.

Biz bunu yapamayınca kâfirin, müşriğin karşısında konuşamıyoruz tabi. Niye? -Çünkü bilmiyoruz. Âlim olamamışız. Allah’ı tanımayı, Allah’ı bilmeyi, kendimizi tanımayı, bilmeyi en öne koymamışız. Bu yüzden konuşamıyoruz.

Allah’ın ilk emri okuydu. **İkra bismi rabbikellezi halak:**[32] “Seni yaratan rabbinin adıyla oku” dedi. Okumadınsa hiçbir soruya cevap veremezsin demektir bu. Eğer Allah’ın ilk emri okuysa ilk soracağı soru da budur. Yani Allah “okudun mu?” diye soracak. Okumuş musun, ne kadar okudun? Bütün varlığı, kâinatı, kendini rabbinin adına okudun mu, diye soracak.

“Beni, Allah yoktan yarattı” dedin. Peki, yoktan yaratmak ne demektir?

Kendinden yarattı demek, bütün vasıfların Allah’a ait olması demektir. Elli sene, yüz sene önce yoktun, şimdi varsın. Bir elli, yüz sene sonra da yine burada olmayacaksın. Kimse seni hatırlamayacak bile. Senin gibi birinin dünyaya gelip gelmediğini kimse bilmeyecek. Sadece kim bilecek? -Allah bilecek. Önceden de biliyordu, sonra da bilecek.

Ruh bizim hakikatimizdir bunu biliyoruz. **Nefehtu fihi min**

---

[31] Kehf /29

[32] Alak /1

ruhi: “Ben ona ruhumdan nefhettim” dedi. Yani sen Allah’tan ruh taşıyorsun. Bu, Allah’ın bütün güzelliği üzerinde demektir. Bu yüzden Hz. İnsan olmuşsun, demektir.

Ama biri Hz. İnsan olmayı tercih etmezse ne olur?

Allah, dünyayla bağlantısını kurması için, kemale ermesi için bedeni ruha binek olarak vermiştir. Yani beden ruhun eşeğidir. Eğer biri bedenin ruha ait bir binek olduğunu, eşek olduğunu anlamazsa o zaman kendini eşek zanneder. Eşekten de farklı olmaz. Biri sadece dünyayı biliyor, dünyanın peşinden koşuyor, dünyaya ait hesap yapıyorsa bu kişinin eşekten bir farkı yoktur; çünkü Allah’ın kendisine nefhettiği ruhu yok saymış ruhu; yani o bineni binilene feda etmiş, kurban etmiştir. Dolayısıyla ahireti dünyaya kurban etmiştir.

Ruhu tanımak lazım; çünkü ruhu tanımak demek kendini tanımak demektir. Eğer insan kendini tanımıyor, bilmiyorsa, ne olduğunu, nerden geldiğini, ne yapması gerektiğini bilmiyorsa, Allah’ın kendisine nefhettiği ruhu tatmıyor; yani Allah’ı kendinde tatmıyorsa o neyi bilebilir! Böyle birinin başını önünden kaldırmaması gerekir, kendinden utanması gerekir. Daha kendini bilmiyor!

Bunun sebebi dışarı bakmasından, başkalarına bakmasından dolayıdır. İnsan, Allah’ın kendisine nefhettiği ruhu kendinde aramalı, kendini anlamaya, düşünmeye, tefekkür etmeye çalışmalıdır. Allah onu ona anlatır. Allah yolunda cehd ederse, Allah’a koşarsa onu bulur; çünkü Allah’a koşarken kendine koşmuştur.

Daha önce anlatmıştım; Allah birine perdeyi açıp ona onun ruhunu gösterirse ya da onun ruhunu başkalarına gösterirse, bir

tek ruhun üzerinden perde kalkarsa canlı varlık kalmaz, hepsi ölür. Nasıl ölür? -Muhabbetten. Bu inanılmaz bir şeydir, akıl bunu almaz. İnsan muhabbetten nasıl ölür!

Çünkü ruh Allah'tandır, Allah'ın kendinden nefhettiğidir. İşte bunu anlayınca, kul o zaman kendini tanımış olur. Allah'ın kendisine nasıl bir şeref bahşettiğini, nasıl kıymet verdiğini anlamış olur. Dolayısıyla rabbinin tecellisini anlamış ve tanımış olur.

Allah'ın cemalini müşahede eden, Allah'ın kuluna nefhettiği ruhtur. O, müşahede eder. Allah'ın nuru Allah'ın nurunu görür; yani Allah'ın nefhettiği ruh Allah'ın cemalini görebilir. Baş gözüyle değil! Allah'ın cemalini müşahede bu dünyada var dediğimizde öyle trene bakar gibi bakanlar sanki baş gözüyle görecekmiş gibi "vay nasıl böyle bir şey olur" derler. Sen kendinden mahrum kalmışsın, sen kendini tanımıyorsun, sen trene bakar gibi bakıyorsun, insanlar da öyle baksın istiyorsun. Böyle olmaz!

Ne buyurdu; **"Allah kişi ile kalbi arasına girer."**[33] Allah söyledi, kişi ile kalbi arasına girerim, dedi. O zaman sen nerde bu tecelliyi müşahede ediyorsun? -Kendinle kalbin arasında bunu müşahede ediyorsun. O müşahede ettiğin yere **"ahfa"** denir. Allah'ın kulun gönlünde tecelli ettiği makamın ismidir bu.

Ahfa; gizlinin en gizlisi, bir kuldaki en gizli yer demektir. Bunun için senin kendindeki o gizli yeri keşfetmen gerekir, oranın açılması gerekir.

Peki, bunu nasıl yapacaksın?

Bunu yapan biriyle; yani mürşidi kâmille beraber bunu

---

[33] Enfâl /24

yapacaksın ki o, seni sana tanıtsın. Mürşidi kâmil sana dışardan bir şey vermez. Seni sana tanıtır. Bütün kerametler Allah'ın nefhettiği o ruhtadır. Onun için zaman ve mekân söz konusu değildir. Bir anda arşa çıkabilir, bir anda dünyanın öbür ucunda olabilir, bir anda!

Allah Hz. Süleyman'ı anlatırken; **"O, Belkıs'ın tahtını kim bana getirir dediğinde (birkaç günlük yoldur orası) yanındaki bir ifrit; yani cinlerden bir tane güçlü ifrit dedi ki; 'Sen yerinden kalkmadan ben bunu sana getiririm.' Belkıs'ın tahtını o iki günlük yoldan buraya getiririm, dedi. Yanında duran bir kul da (o kul veli bir kuldur) dedi ki; 'Sen gözünü kırpmadan onu sana getiririm' dedi. Ve Süleyman hemen onu (tahtı) yanında hazır buldu."**[34]

Pek, o veli kul nasıl yaptı bunu?

Çünkü onun ruhu bedenine hükmediyor. Beden artık ruhun hükmündedir, emrindedir. Ruhu bedene tecelli edince bir anda onu alıp getirdi. Kim söylüyor bunu? -Allah söylüyor. O kulun ismi Asaf'tı. Aynı zamanda Hz. Süleyman (a.s)'ın da veziri ve akrabasıydı. Hz. Süleyman onun böyle bir kerametinin olduğunu da bilmiyordu.

Bu hadiseyi Allah bize niye anlattı?

Allah bize öğretiyor. "Sende böyle bir özellik vardır" diyor. Bunu bize Allah vermiştir; ama hayvana bakar gibi insana bakanlar onu da hayvan gibi görürler.

Melekler neden Hz. Âdem (a.s)'a secde ediyor?

Allah, "Âdem'e secde edin" demedi. Ne dedi; "Ben ona

---

[34] Neml /39,40

ruhumdan nefhettiğimde secde edin" yani secde ettikleri Allah'ın nefhettiği ruhuydu.

Allah'ın bütün isimleri ruhta mevcuttur. Kul bu isimleri dışardan öğrenmiyor. Bu isimler, bu isimlerin bilgisi zaten onda var.

Peki, ruhumuzu tanımadan kendimizi nasıl tanırız?

Ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v) Efendimiz; ***Men arefe nefsehu fekad arefe rabbehu:***[35] *"Kim nefsine arif olursa, rabbine arif olur."* Fakat dikkat etmek lazım nefsini bilirse demedi, nefsine arif olursa; yani tanırsa dedi. Nefsini demek; hakikatini, özünü, kendini demektir ve kim nefsini tanırsa rabbini tanır, rabbini tanımış olur.

Onun için ilim ile marifet arasında fark vardır. İlim; herhangi bir konuda malumat sahibi, bilgi sahibi olmamıza denir ama o bilgiyi tasdik etmemiz gerekmez. Herhangi biri bir konuda bize bir şeyler söylerse bizde o konu hakkında bilgi sahibi oluruz, ister o bilgiyi kabul ederiz istesek de kabul etmeyiz, bu bize kalmıştır.

Ama marifet öyle değildir. Marifet; herhangi bir şeyin özünü, hakikatini, gerçeğini bilmek, tanımaktır. Bu da neyle olur? -Allah'ın bildirmesiyle, öğretmesiyle, göstermesiyle olur. Allah gösterince, tanıtınca, bildirince o kişi arif olur. İlimde aklını kullanırsın, bilgi sahibi olursun; fakat marifette gönlün şahitliği gerekir, gönlün şahit olması gerekir.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz buyurdu ki; *"Akıllı insan o*

---

[35] El-Aclunî, Keşfu'l-Hafâ, 2, 262; Ayrıca bkz. Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, 8, 5817, Sadeleştirme, 9, 205

kimsedir ki; ebedi hayatının hesabını yapar, Allah'ın hesabını yapar. Akılsız da o kimsedir ki dünyaya meyleder, dünyaya dalar."

Biri aklını Allah yolunda kullanmıyorsa o akla akıl denmez. Eğer bir akıl ekmeği, suyu, yatmayı düşünüyorsa böyle bir akıl eşekte de vardır. O da bu kadarını düşünür. Peki, eşek akıllı bir varlık mıdır, Allah'ın verdiği akıl bu mudur!

Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *"Akıl dinimin aslıdır"*[36] *dedi.*

Aklını kullanman gerekiyor. Allah yolunda, Allah'ı anlamak, kendini anlamak için kullanman gerekiyor. Kendini anlamadan Allah'ı nasıl anlayacaksın, kendini tanımadan Allah'ı nasıl tanıyacaksın! Daha kendini tanıyamamışsın, daha Allah'ın sana verdiği şerefi taşımaya bile çalışmıyorsun. Kendine vehmi bir benlik, hayali bir benlik verip onu hakikatinin önüne koyuyorsun. Hâlbuki sen Hz. İnsansın. Ya bu şerefe layık olur ya da bunu kaybedersin.

Kaybedenler için Allah ne buyurdu; **"Onlar hayvan gibidir. Hatta hayvandan daha aşağıdırlar."**[37] Hayvanın da bir şerefi vardır. Böyle insanlara hayvan demek hayvana hakaret olur.

Allah buyurdu ki; **"Akletmez misiniz?"**[38] Aklınızı kullanmaz mısınız? **"Tefekkür etmez misiniz?"**[39] Tefekkür biraz daha farklıdır. Tefekkür; aklı bir daha çalıştırmak, bir şeyin üzerinde düşünüp onun inceliğini, hakikatini anlamaya çalışmak demektir. **"Tefakuh etmez misiniz?"**[40] Tefakuh; derinlemesine düşünmek,

---

[36] Kındî İyâz, Eş Şafâ Bi Ta'rîfi Hakûkil- Mustafâ, 1/289
[37] Furkan /44
[38] Enbiya /10
[39] Nahl /17
[40] Tevbe /122

derin derin düşünmek demektir. **“Şuur etmez misiniz?”**[41] Şuur daha farklıdır. Şuur da düşünmeye benzer. Lakin şuurla; düşünmek, tefekkür etmek, akletmek bir değildir; çünkü şuur gönlün, ruhun fiilidir.

Bütün bunlarla beraber bir de ne buyurdu; **“Tedebbür etmez misiniz?”**[42] Tedebbür; mananın arkasındaki manayı anlamak demektir. Herhangi bir ayet okuyorsun bunun bir manası vardır, onun arkasında da bir manası vardır. O ayeti anlayıp ne yapacağız? -Tedbir alacağız. Allah’ın gazabına uğramamak için tedbir alacağız.

Her zaman akletmemiz, fikretmemiz, tefekkür etmemiz, tedebbür etmemiz, şuurlu olmamız gerekiyor. Cehenneme gitmemek için, insanlığımızı kaybetmemek için bütün bunlar bize her zaman gerekiyor.

Hepsine kısaca toptan Allah ne diyor?

Okumak diyor, “ikra” diyor. **“Oku! Seni yaratan rabbinin adıyla oku!”** diyor. Oku ki; ilim sahibi olasın, bilgi sahibi olasın. Aklını o bilgiyle kullanabilesin, çalıştırabilesin. Akıl bir alettir. Sen ona hangi bilgiyi verirsen o, ona göre çalışır. Yani “şu doğru mudur, yanlış mıdır” dediğinde, ona verdiğin bilgiye göre, kendindeki tasavvura göre çalışır. Onun için önce akla doğru bilgiyi verip okumak lazım.

Doğru bilgi, hak bilgi, hakiki bilgi nedir? -Allah’ın vahyidir.

Akletmekle şuur etmek arasında bir fark vardır. Şuur etmek az hayırlı olanla çok hayırlı olanı, az şerli olanla çok şerli

[41] Mü’minun /56
[42] Muhammed /24

olanı birbirinden ayırt etmek demektir. Ayırt eden şuurdur, akıl değildir. Eğer biri ebedi olanla fani olanı birbirinden ayırt etmemişse, dostunu düşmandan, güzeli çirkinden, doğruyu yanlıştan ayırt etmemişse Allah'a göre o zaten şuur etmemiş o, aklını bile kullanmamıştır. Allah kullanılmayan akla akıl demiyor. Böyle birinin aklı vardır ama kullanmamıştır, işte gerçek cahil de budur. Bu kişi deli değildir, deli başka bir şeydir.

Bir de Allah'ın ilmi olan kader konusu vardır. Kadere (takdire) iman konusu çok önemli bir konudur. Ben bu konuyu özetle anlaşılsın diye kısaca söyleyeyim. Daha sonra Allah'ın Kadir isminde bu konuyu daha kapsamlı anlatırız inşallah.

Allah nasıl takdir ediyor, neyi takdir ediyor, bize bıraktığı alan neresidir bunu anlamak gerekir.

Kader Allah'ın ilmidir. Allah bir şeyi yaratmadan da biliyor ama kul ancak olanın bilgisine, malumatına sahiptir. Allah'ın herhangi bir şeyi bilmesi onun olmasını gerektirmez. Nitekim Allah önce bilir sonra yaratır, bir şeyi yaratmadan da bilir. Allah ayeti kerimede buyurdu ki; **"(Müşrikler) Eğer Allah dilemeseydi biz şirk koşmazdık"**[43] dediler. Müşriklerin kadere imanı bu şekildedir. Bunu Allah söylüyor. Bu ayetin bizimle ne alakası var şimdi hep beraber bunu göreceğiz.

Müşrikler dediler ki; "Allah dilemeseydi biz şirk koşmazdık." Yani; "Allah neyi diliyorsa o oluyor, bizim bir gücümüz yoktur." dediler. Allah, "kadere bu şekilde iman etmek müşrikliktir" dedi. Allah kuluna irade vermiş, tercih etme hakkı vermiştir. İradeyi vermiş ki irade edelim, tedbir alalım. Bunun için Allah, peygamberler, kitaplar gönderip ne diyor; "tercihini yap, irade et" diyor.

---

[43] En'âm /148

Allah; **"Hak da bellidir batıl da bellidir, iman da bellidir küfür de bellidir. Dileyen iman etsin dileyen kâfir olsun"**[44] buyurdu. Yani sen serbestsin, dedi. İradeyi ben sana vermişim, onun için senin tercih hakkına karışmam, dokunmam dedi. Bir de **"Kim Allah'tan, kim dininden dönerse…"**[45] dedi. Onların yerine kimi getiriyormuş? -Kendisini seven kullarını. Onlar tercihini Allah'a yapıyor, Allah'ı sevmeye yapıyorlarmış. Bununla beraber gereğini yapıp Allah yolunda cehd edip, mü'minlere karşı zillet sahibi, kâfire karşı da azizdirler, levm edenin levminden de korkmaz endişe etmezler, dedi. "Bu Allah'ın faziletidir, bu Allah ile şereflenmektir." dedi. "Allah, bunu da dilediğine verir" dedi. Yani kul kendisi için neyi dilerse Allah da onun için onu diler, dedi.

Dünya hayatı ahiretin, ebedi hayatın yanında, bir nokta, bir avuç toprak bile değildir. İnsan kendi kıymetini bilmediği, Allah'ın kendisine verdiği şerefi anlamadığı için bir avuç toprağa minnet ediyor, iki günlük dünya hayatına tenezzül ediyor. Müşrikler ne söylemişti; Allah dilemeseydi biz şirk koşmazdık.

Eğer biz "hayır ve şer Allah'tandır" dersek; yani "hayrihi ve şerrihi minallahu teala" amentu da olduğu gibi dersek bu sefer; hayrı da Allah diliyor şerri de Allah diliyor, hepsi Allah'tandır demiş oluruz. O zaman biri kâfir olsa o da; "bu Allah'tandır" desin, günah işlesin "bu Allah'tandır" desin, hayır da ondan şer de ondandır." desin. Bu doğru değildir!

Böyle biri günahını Allah'ın üzerine atar, çalışmaz, tembel tembel oturur "rızkımız bu kadardır" der. Tembelliğini Allah'ın üstüne atar. Allah "çalışın, rızkınızı arayın" demedi mi? -Dedi.

---

[44] Kehf /29
[45] Maide /54

Bunu söylemek şirktir, insanı müşrik yapar. Bu Allah'a iftiradır, sen Allah'a iftira atıyorsun!

Ne buyurdu ayeti kerimede; **"Cuma namazını kılıp bitirdikten sonra Allah'ın sizin için takdir ettiğini yeryüzünde dağılıp arayın."**[46] "Ben sana rızkını takdir etmişim, sana düşen onun peşinden koşmaktır" dedi. Allah nasıl öğretiyorsa öyle öğrenmemiz lazım…

Ya da arabayı hızlı kullanıyor gidip birine çarpıyor, "bu takdirdir, kazadır" diyor. Ne kazası, ne takdiri! Bu senin suçundur, bu cinayettir. Orda senin bir kusurun, eksiğin, yanlışın varsa sen cinayet işlemişsindir. Ona kaza denmez, kaza o değildir.

"Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz" dedi. Yani "senin dilemen Allah'ın dilemesi içindedir." dedi. Allah'ın her şey için bir hükmü vardır. Kâinatın bir düzeni, nizamı, intizamı vardır. Aynı şekilde insan için de bu böyledir. Allah katında her insan bir kâinattır. Allah senin için de bir nizam koymuştur ve senin iraden de onun iradesi içindedir. Bazen sana müdahale eder, seni uyarır, ikaz eder bazen de sana yol gösterir ve seni sevk ettirir. Senin dilediğin her ne varsa önce onu Allah dilemiştir. "Kulum bunu anlasın, kulum bunu dilesin" demiştir ama o, her neyi dilemişse o senin için hayırdır. Onun işinde şer yoktur.

Allah'ın bir ismi de Hayr'dır. O, rahman ve rahimdir, vedud'tur, ilahtır. Seni seviyor ve sana rahmet ediyor. Senin de kendisini sevmeni istiyor, kendisine halife olmanı, kendisini temsil etmeni, kendisine ayna olmanı istiyor. Onun dileği, onun muradı budur. Onun senden istediği budur. Dolayısıyla seni o tarafa sevk eder, senin için bunu diler. Allah mü'minler için ebedi

[46] Cuma /10

hayatı dilemiştir, ahireti tercih etmiştir. Yani senin için…

Ama sen Allah'ın senin için tercih ettiğini tercih etmezsen ne olur?

O zaman şeytan sana yol gösterir. Şeytanla beraber tercihini yaparsın, yanlış yaparsın. Hem bu dünyada hem ahirette azap çekersin. Ama senin tercihin Allah olursa, Allah'ın senin için tercih ettiğini tercih eder, Hz. İnsan olursan, Allah'a hiçbir şekilde itiraz etmezsin "bunu neden böyle yaptın, niçin böyle yaptın" demezsin. O zaman görürsün ki Allah senin hiçbir duanı reddetmez. **"Allah va'dinden dönmez…"**[47]

Ne buyurdu ayeti kerimede; **"Kullarım sana beni sorar. De ki onlara: Ben yakınım. Kulum bana dua ettiğinde (beni davet ettiğinde onun duasına) onun davetine icabet ederim. Söyle onlara: Onlar da benim davetime icabet etsinler (bana iman etsinler)."**[48]

"Davete icabet" demek "iman etmek" demekmiş. Eğer biz onun davetine icabet edersek o da bizim davetimize, duamıza icabet eder. Haşa! Allah sözünden dönmez. Böyle bir şeyi düşünmek bile küfürdür.

Peki, bunu nerden biliyoruz?

Böyle bir şey tatmadan anlaşılmaz. Marifete sahip olmadan anlaşılmaz. Eğer bir şeyi anlatıyorsak biz onu ilmimizle değil marifetimizle anlatıyoruz. Ruhtan bahsederken de bu böyledir, Allah'tan bahsederken de Esmau'l Husna'dan ve duadan bahsederken de bu böyledir.

---

[47] Rum /6
[48] Bakara /186

Allah'a şükretmek, hamd etmek için söylüyorum; ben Allah'tan bir şey dilediğimde, istediğimde kesinlikle onu olduğu gibi bana ikram etmemiş, ben bir istemişsem bin katını ikram etmiştir. "Ya rabbi, bu böyle olsun, bunu böyle istiyorum" dediğimde onu öyle ikram etmiyor. Niye? -Kerim ismini gösterecek ya. "Ben kerimim, sen bir istedin binden aşağı olmaz." diyor. Bu yüzden yaptığım hiçbir duayı Allah reddetmemiştir.

Ama duanın da dua olması lazım, dua demek böyle; "Ya rabbi şunu ver, bunu ver" demek değildir. Dua eğer huzurda yapılırsa duadır. Duanın icabetine Allah davet edilirse duadır.

Daha önce söylemiştim, adamın biri yoldan geçiyor, bize dua etsin diyor. Ben sana nasıl dua edeyim. Dua öyle basit bir şey midir? Ne buyurdu ayeti kerimede; **"Eğer duanız olmasaydı rabbiniz size neden kıymet versin."**[49] Sen kıymetini duandan, isteğinden alıyorsun. Allah seni dua için yaratmıştır. Duan ne kadar güzel, ne kadar mükemmelse, tercihin de ne kadar doğruysa senin Allah katındaki değerin de o kadardır. Senin duan yoksa Allah neden kıymet versin sana!

Dua; davet etmek, Allah'ı istemek, Allah'ı davet etmek demektir. İnsan, en azından cennetten aşağısına razı olmamalıdır, buna tenezzül etmemelidir. Eğer Allah insan için ahireti tercih etmişse, cenneti tercih etmişse o da bundan aşağısına razı olmamalıdır.

İnsanın asıl neye razı olması gerekir?

Asıl Allah'a, Allah'ın rızasına, Allah'ın dostluğuna, Allah'ın cemaline razı olması gerekir. Başka hiçbir şey onu mutmain

[49] Furkan /77

etmemelidir. Bu hayatı nasıl olsa harcayacak, sarf edecek. Lakin insan bu hayatıyla Allah'ın rızasını, dostluğunu, cemalini, tecellisini, cennetini satın alabilir. Hayatı öyle ucuza satmamak gerekir. Üç günlük dünya hayatına, üç kuruşluk dünya malına hayatı satmamak gerekir.

İnsan duasını doğru yapmalıdır. Nitekim kıymeti, değeri duasına, istemesine göredir. İnsan neyi istiyorsa kıymeti de o kadardır. Eğer kişinin sevdiği, istediği, peşinden koştuğu dünyaysa onun Allah katındaki kıymeti de ona göredir. İstediği, peşinden koştuğu eğer Allah ise ona kıymet biçilmez, paha da biçilemez.

Kader Allah'ın ilmidir dedik. Allah kuluna irade vermiştir, tercih etme hakkı vermiş, herkes duasından, tercihinden sorumludur, dedik. Dünya hayatı bir imtihandır. Kul ahireti için, kendisi için, maneviyatı için her neyi isterse Allah onu ona ikram eder. Allah bunu va'detmiştir. Kul veli olmak istese veli olur, cenneti istese cennete gider. Manevi olarak hangi makamı isterse Allah onu ona ihsan eder; çünkü o, va'dinden dönmez. Fakat dünya için durum böyle değildir!

Çünkü dünya bir imtihan yeridir, dünya ahiretin tarlasıdır. İnsanın bu dünya tarlasına ahiretini ekmesi gerekir. Ama biri bu tarlayı gerçek bir hayat zannederse, bu tarlayı ebedi zannederse zaten o kişi de aklını kullanamamış, Allah ile bakamamış, kendisiyle bakamamış demektir. Ona söylenecek söz de yoktur!

Allah hepimizi ilmiyle ilimlendirdiği, âlim ettiği, muallim ettiği kullarından eylesin! Allah hepimizi muallimlerden eylesin! Allah bizi kendisini anlayanlardan, tanıyanlardan eylesin! Kendisine arif olanlardan, Allah'a arif olanlardan eylesin!

Allah hepinizden razı olsun.

EL HAKÎM

1

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Hep beraber Allah'ın El Esmau'l Husna'sını, rabbimizin güzelliğini onun güzel isimlerinden tanımaya, anlamaya çalışıyorduk. Sıra Allah'ın El Hakîm ismine geldi. Nüzul sırasına göre 21. İsim olan El Hakîm, hikmet sahibi demektir.

Hikmet; hükmünde tam isabet eden, her işine hikmetle hükmeden, her şeyi yerli yerinde yaratan ve işini eksiksiz, hatasız, kusursuz yapan demektir. Bununla beraber Hakîm isminin başka bir manası da; Allah her neyi yaparsa yapsın, her neyi yaratırsa yaratsın onun mutlaka bir gayesi, bir amacı ve bir muradı vardır demektir.

Allah hiçbir şeyi boş yere yaratmamıştır, her neyi yaratmışsa onu hak ile yaratmıştır. Hakkın zıddı batıldır, batıl ise boş bir şey demektir. Allah hiçbir şeyi boş yere yaratmamıştır. Bu hem Allah'ın yaratmasında hem de olay ve meselelerde böyledir. Kısaca Allah'ın her işinde mutlaka bir hikmet, bir sebep vardır.

Aynı zamanda hakîm; hükmeden, karar makamı, hükmünü ve kararını hakkaniyetle veren demektir. Hikmet, hakîmin hükmüdür, aynı zamanda hikmet; Allah'ın her şeyi yerli yerinde yaratması demektir.

EL HAKÎM 1

Allah'ın Hakîm ismi kulda tecelli ettiğinde kul nasıl hâkim olur?

Kul, böyle bir durumda Allah'ın her şeyi yerli yerinde yarattığını anlar ve her şeyin yerini bilir. Özellikle ve öncelikle kendi yerini bilir. Eğer biri kendi yerini bilmiyor, durması gereken yerde de durmuyorsa Allah'ın Hakîm isminden nasibini almamış demektir.

Hakîm isminin zıddı zalimdir. Herhangi bir şeyi yerine koymaz, kendimizi Allah'ın koyduğu yerde anlamaz, orda durmazsak kendimize zulmederiz ve zalim olmuş oluruz. Allah'ın yarattığı her ne olursa olsun, onu yerinde görmez, onu yerine koymazsak ona ve kendimize zulmetmiş oluruz. Mesela; Allah, üzümü hak ile hikmet ile yaratmış ki kulları ondan istifade etsin. Eğer biz üzümü alıp ondan şarap yaparsak üzüme, o şarabı içersek de kendimize zulmetmiş oluruz. Bir de Allah'ın emrine karşı zalim olmuş oluruz. Onun için Allah hiçbir şekilde şer yaratmamıştır, her neyi yaratmışsa o hayırdır; ama kul onu yerinden edince ona zulmetmiş olur, zulüm o zaman meydana gelmiş olur.

Allah, insanı yeryüzünde kendisine halife olsun, ayna olsun diye yaratmıştır. Nasıl ki kul zahiri olarak büyüyor, olgunlaşıp kemale eriyorsa Allah onu manevi olarak da büyüsün, olgunlaşıp kemale ersin diye yaratmıştır. Allah ona kendi ruhundan nefhetmiş, zatıyla sıfatıyla da tecelli etmiştir. Eğer bir kul kendini böyle görmezse kendisine ve insana hikmetle bakmamış olur. Dolayısıyla kendisine zulmetmiş olur. Kime de başka türlü bir nazarla nazar eder ve bakarsa ona da zulmetmiştir. Hangi bakışla bakarsa baksın hikmetle bakmazsa ona zulmetmiştir.

Zulüm sadece dövmek, sövmek ya da herhangi bir şekilde

insanların hakkını yemek değildir. Birinin önce insan olma hakkı vardır. Eğer insana Hz. İnsan olarak bakmaz, onu Allah'ın koyduğu yere koymazsak ona zulmetmiş oluruz. Bu zulmü aslında önce kendimize yapmışızdır. Kendimize bu bakışla bakamadığımız için başkalarına da bu şekilde bakamıyoruzdur.

Eğer biri için sadece dünya malı, mevki ve servet kıymetli ise o kişi insana bakarken de böyle bakar. Kimin malı varsa onun nazarında o değerlidir, ona değer verir, onu över, onu sever. Kimin de malı, mevkisi, serveti yoksa onu küçümser.

Bu bakış nasıl bir bakıştır?

Bu bakış hayvani bir bakıştır. İnsana hayvan gibi bakmaktır. Baktığımız insan hangi konumda olursa olsun ona sadece hikmetle baktığımızda, onu doğru okuyup rabbimizin onu koyduğu yerde de onu doğru görür ve anlarız.

Ama önce bakışımızı düzeltip hikmetle bakmayı öğrenmemiz lazım. Hikmetle bakabilmek için Allah ile bakmak gerekir. Allah ile bakmak demek Allah'ın kitabıyla, Kur'an ile bakmak demektir. Bunun için de Allah'ın indirmiş olduğu ayetleri, kâinattaki ayetleri, olayların ve meselelerin ayetlerini okumak gerekir. Bu ayetlerin okunmadan anlaşılması, hikmet sahibi olunması hiç kimse için mümkün değildir. Onun için Allah'ın ilk emri; **İkra' bismi rabbikellezî halak:**[1] "Seni yaratan rabbinin ismiyle oku"dur.

Rabbinin ismiyle okumak demek Allah ile Kur'an ile Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'le bakmak demektir. Biri böyle bakmazsa nefsiyle, şeytanla, vehmiyle, vesveseyle bakar ve hiçbir zaman da hikmetle bakamaz. Allah Kur'an için **Yâ sîn. Vel**

---

[1] Alak /1

kur'ânil hakîm:[2] "Hikmet dolu Kur'an'a and olsun ki" dedi.

Kur'an baştan sona hikmettir. Kur'an'dan mahrum kalanlar hikmetten, Allah'ın Hakîm isminden mahrum kalmıştır. Böyleleri baktığını Allah'a göre göremez, anladığını da Allah'ın anlatmak istediği gibi anlayamaz. Aklına, nefsine, vehmine, şeytana göre anlar.

Allah'ın Hakîm isminden sonra Kâdir ismi gelir. Kâdir demek; takdir eden, hükmeden, her şeye kaderini yazan demektir. Eğer Esmau'l Husna'yı nüzul sırasına göre anlamaz, bir aşağıdan bir yukarıdan anlarsak; bilgimiz, ilmimiz birbirine karışır, onu anlayamayız. Onun için esmaları nüzul sırasına göre anlamaya çalışmak gerekir. Allah'ın Kâdir ismini, takdirini anlamak istiyorsak önce Allah'ın Hakîm ismini; yani Allah'ın her işini bir hikmetle yaptığını ve her işinde bir muradı olduğunu anlamak gerekir.

Önce Allah'ın Hakîm isminin geçtiği ayetlerden bir kısmını anlamaya çalışalım sonra Allah'ın hikmeti nasıl tecelli eder, hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah! Allah'ın Hakîm ismi Kur'an-ı Kerim'de 91 defa geçer.

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Sebbeha lillâhi mâ fîs semâvâti ve mâ fîl ard: "Göklerde, yerlerde her ne varsa hepsi Allah'ı tesbih eder." Tesbih, "sebehe" kökünden gelir. "Sebehe" akmak, hareket etmek demektir; yani hepsi Allah yolunda Allah'ın emrettiği gibi hareket

[2] Yasin /1,2

eder demektir. Ay, Güneş, yıldızlar, galaksiler, insanlar ve bütün varlık Allah'ı tesbih eder. Bunlar istese de istemese de Allah'ın kendisine çizdiği yoldan dışarı çıkamazlar; ama Allah, insana irade ve tercih hakkı vermiştir. Bu yüzden insanın kazanması ya da kaybetmesi onun kendi tercihi iledir.

Ve huvel âzîzul hakîm:[3] "O, aziz ve hakîmdir." İzzet sahibi, kudret sahibidir, onun her işi mükemmeldir; çünkü o hakîmdir. Allah'ın her işte bir muradı, bir gayesi, bir amacı vardır. Her neyi ki görüyor, yaşıyorsak mutlaka hepsinde Allah'ın bir hikmeti, bir muradı vardır. Bize düşen; Allah'ın hikmetini, muradını anlamaya çalışmaktır.

Tenzîlul kitâbi minallâhil azîzil hakîm:[4] "Kitabın indirilmesi aziz ve hakîm olan Allah tarafındandır." Bu kitabı indiren Allah aziz ve hakîmdir. Her işi eksiksiz, noksansız, mükemmel olup bütün şeref de kendisine aittir ve o hakîmdir.

Allah'ın bu Kur'an'ı indirmesinde bir muradı vardır. Bunu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz ve sahabenin üzerinden anlamak gerekir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz peygamber olmadan, ona Kur'an inmeden önce o, diğer insanlar gibi sadece insandı; ama ahlak itibariyle azim bir ahlakı vardı ve insanlar bu yüzden kendisine; "Muhammed-ul Emin" diyordu.

Ama Allah Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e Kur'an'ı indirip onu Kur'an ile terbiye edince o, âlemlere rahmet oldu. Kur'an inmeyene kadar kendi halinde biriydi ve hiç kimseye hiçbir şey anlatmamış, hiçbir şekilde de "peşimden gelin" dememişti. "Ben rabbimin rızasını nasıl kazanırım" deyip bir tek kendi hesabını yapardı. İbadetini ve tefekkürünü bu niyetle yapar, kendine

---

[3] Saff /1
[4] Ahkâf /2

göre, bildiği ve öğrendiği kadarıyla doğru yapmaya, güzel yapmaya çalışırdı.

Ama Allah, Kur'an'ı ona indirip onu Kur'an ile terbiye edince işte o zaman Resulullah (s.a.v.) Efendimiz âlemlere rahmet oldu. Bununla beraber ona emin adını verenler bundan sonra Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e; "deli, yalancı, sihirbaz, kâhin" dediler. Niye? -Allah'a davet ettiği için. Aynı şekilde bütün sahabeler için de bu böyledir. Onlar daha önceki hayatlarında en kötü durumdayken, her türlü zulmü hem kendine hem de başkalarına yaparken Kur'an ile terbiye olunca ne oldular? -Gökteki yıldızlar gibi oldular.

Bir kavim Allah'ın kitabından, Kur'an'dan yüz çevirmişse kendine zulmeder, birbirlerine zulmederler.

Neden böyle yaparlar?

Hikmeti kaybettikleri, Allah'ın muradını anlamadıkları, Allah ile bakıp Allah ile anlamadıkları için böyle yaparlar. Sahabenin hepsi de hikmet sahibiydi. Kim Allah'ın vahyinin bilgisine ne kadar sahipse o, o kadar hikmet sahibidir; çünkü Allah hikmeti vahyiyle, ayetleriyle verir ama sadece indirdiği ayetlerle değil, Allah her şeyi bir ayet diye tanıtıp takdim etmiştir. Kâinatta her ne varsa hepsi birer ayettir. Hepsi Allah'ı, Allah'ın kudretini, güzelliğini, ikramını anlatır.

Yâ sîn. Vel kur'ânil hakîm:[5] "Hikmetle dolu olan Kur'an'a and olsun ki!"

Allah Kur'an'a da "hakîm" dedi. Bu, Allah'ın muradı Kur'an'da tecelli etmiş demektir. İnsan ancak Allah'ın vahyiyle,

---

[5] Yasin /1,2

ayetleriyle hikmet sahibi olur, hakîm olur. İnsan hakîm olduğu kadarıyla, hikmet sahibi olduğu kadarıyla Allah'ın hikmetini anlar. Ne kadar hakîmse o kadar anlar, ona göre yaşar, ona göre muamele eder. Önce hikmetle kendine bakar kendini anlar, kendini tanır. Varlığa bakar imtihanı anlar. İmtihanı Allah nasıl emretmişse öyle kazanmaya çalışır. Bütün varlığa hikmetle bakar, Allah'ın muradı nedir bunu anlar. Dolayısıyla rabbini tanımış olur; yani kulun hikmeti ne kadarsa Allah'ı tanıması, marifeti de o kadardır.

Mesela; Yasin Suresi'ni genelde ölülerimize okuruz ya da cuma akşamları okuyup sevabını vefat edenlere hediye ederiz; ama Allah, Kur'an'ı dirilere hikmet ehli olsunlar diye göndermiştir. Vefat edenler hikmet ehli olamaz. Allah onlara bir süre tanımış, bir ömür takdir etmişti, onlar da o ömrü tamamlayıp vefat etti. Ölen kişinin mezarının başında **Yâ sîn. Vel kur'ânil hakîm** dersek ve o, hikmetten nasibini almamışsa ona ne anlatabiliriz!

Hikmetin devamı vardır. Allah bu hitabı Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e yapar; **Yasin. Vel kur'ânil hakîm. İnneke leminel murselîn:**[6] "Muhakkak ki sen gönderilmiş olan resullerdensin" yani Allah, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e; "sen benim resulümsün" demiştir.

Alâ sırâtın mustakîm:[7] "Sen sırat-ı müstakim üzeresin." Dosdoğru yoldasın, cennete giden, bana gelen yoldasın, dedi Allah. Eğer biz de ona tabi olursak biz de sıratı müstakimdeyiz ve biz de cennete, Allah'a gidiyoruz demektir.

[6] Yasin /1-3
[7] Yasin /4

Sonra Allah **Tenzîlel azîzir rahîm:**[8] "Bu, rahim olan Allah'ın indirdiği kitaptır" dedi. Hikmetle dolu olan bu kitap rahim olan rabbinin indirdiği kitaptır. Bu ayet; senin rabbin rahimdir, o her neyi yapıyorsa onun bir muradı, bir hikmeti vardır, o mutlaka rahmetinin eseridir ve ona itiraz etme, anlamına gelir.

Li tunzira kavmen mâ unzire âbâuhum fe hum gâfilûn:[9] Bu hikmet dolu Kur'an'ı sana niye indirmiştir? "Babaları da bu şekilde uyarıldı fakat onlar gafillerden oldu. Sen de bununla kavmini uyar, onlara inzar et, onlara haber ver" diye indirilmiştir. "Eğer bu kitabın hikmetini anlamaz, seni Allah'ın resulü, örnek ve rehber olarak kabul etmezlerse sıratı müstakimi kabul etmemişler, doğru yola girmemişlerdir. Geçmişteki atalarının, babalarının uyarıldığı gibi sen de onları uyar. Kabul eden eder, etmeyen etmez" dedi.

Şimdi biz bunları ölüye söyledik, ölü bundan nasıl istifade edecek! Vefat eden kişi için iş işten geçmiştir. O kazanmışsa kazanmış, kaybetmişse kaybetmiştir zaten.

Onun için Kur'an'ı ölüye değil diriye okumak lazım. İmam da ölüyü yıkayan değil diriyi yıkayandır. Eğer imam diriyi şirkinden, küfründen, nifakından, günahından temizleyemiyorsa o nasıl bir imamdır!

Lekad hakkal kavlu alâ ekserihim fe hum lâ yu'minûn:[10] "Onların üzerine söz hak olmuştur, onlar iman etmiyor" dedi Allah. Onlara hangi söz hak olmuştur? -Tabi ki Allah'ın sözü.

Peki, Allah'ın sözü nedir?

---

[8] Yasin /5
[9] Yasin /6
[10] Yasin /7

Allah'ın sözü Kur'an'dır. "Şunu şöyle yaparsan cennete gidersin, bunu böyle yaparsan cehenneme gidersin, şunu şöyle yaparsan en büyük nimetlere nail olursun, bunu böyle yaparsan gazabıma uğrarsın" dedi. Hak olan söz bu sözdür, Allah'ın sözüdür. Biz onu dinlemeyip gerekeni yapmazsak Allah'ın sözü üzerimize hak olur, azap sözü, gazap sözü üzerimize hak olur.

Fe in zeleltum min ba'di mâ câetkumul beyyinâtu: "Size gelen beyyinelerden sonra (size gelen ayetlerden, bunca delilden sonra) eğer siz zillete düşerseniz" **Fa'lemû ennallâhe azîzun hakîm:**[11] "Bilin ki Allah aziz ve hakîmdir." Allah'ın sizin iman etmenize ya da hakta olmanıza ihtiyacı yoktur. Size gelen bunca beyyinelerden, delillerden ve ayetlerden sonra siz Allah'ı dinlemez, ayetlerine itibar etmezseniz zillete düşer, zelil olursunuz.

Zelilin karşılığı aziz olmaktır. Allah aziz ve hakîmdir. Kim Allah ile beraber olur, Allah'ın sözünü, kelamını dinler ve Allah'a itaat ederse o aziz olur. Allah onu aziz, şerefli, hakîm, hikmet sahibi kılar. Neye karşılık? -Allah'ın kelamını dinlemeye karşılık, Allah'ı ciddiye almaya karşılık.

Ud'u ilâ sebîli rabbike: "Sen rabbinin yoluna davet et." **Bil hikmeti vel mev'ızatil haseneti:** "(Rabbinin yoluna) hikmetle davet et! En güzel öğütle, en güzel vaazla, nasihatle davet et." **Ve câdilhum billetî hiye ahsen:** "Onlarla mücadeleyi en güzel şekilde yap!" En güzel mücadele nasıl yapılıyorsa öyle yap. **İnne rabbeke huve a'lemu bi men dalle an sebîlihî:** "Muhakkak ki senin rabbin kendi yolundan sapanı en iyi bilendir." **Ve huve a'lemu bil muhtedîn:**[12] O, hidayette olanları da bilendir."

---

[11] Bakara /209
[12] Nahl /125

Allah bilir. Peki, kullar da bilir mi? -Elbette ki bilir.

Kullar bunu nasıl bilir?

Biri; Allah'a, Allah'ın kelamına, Kur'an'a, Allah'ın resulüne uyduysa hidayette, uymadıysa delalettedir. Bir de "Rabbinin yoluna hikmetle, en güzel nasihatle ve en güzel nasıl davet ediliyorsa öyle davet et" dedi.

En güzel daveti kim yapar?

Allah yapar, Allah en güzel daveti yapmıştır. Bu durumda yapılması gereken daveti sahibine bırakmaktır; yani öyle kendi kendimize değil, Allah'ın ayetleriyle davet etmektir! Daveti Allah'ın yaptığı gibi değil de kendi istediğimiz şekilde yaparsak kendi sözümüzü Allah'ın kelamının önüne koymuş oluruz.

Davet eden en güzel şekilde, hikmetle davet edecekse onun önce hikmet sahibi olması gerekir. Hikmet sahibi olmayan biri nasıl hikmetle davet edebilir! Davet edenler bu yüzden en güzel şekilde Allah'a davet edemiyor. Maalesef kendisini cennetlik görüp, karşısındakini de kâfir ve müşrikmiş gibi görüp öyle davet ediyor. İnsanın davet ettiği kişi kâfir de olsa, müşrik de olsa böyle bir davet hatadır.

Allah Hz. Musa'ya; **"Harun'la beraber gidin Firavun'u davet edin"**[13] dediğinde ona davet etme şekli olarak; **kav-lu leyin:**[14] yani "yumuşak söz söyle" dedi. "Sen Firavun'sun, sen kâfirsin, sen şöyle zalimsin de" demedi. "Yumuşak söz söyle, güzel söz söyle, edeple, en güzel şekilde hikmetle davet et" dedi.

[13] Taha /43
[14] Taha /44

Onun için Allah'ın yoluna davet edecek bir davetçinin mutlaka hikmet sahibi olması gerekir. O; rabbini tanımamışsa, rabbinin hakîm oluşunu, rahman ve rahim oluşunu tanımamışsa, Allah'ın, kulları üzerindeki muradını bilmiyorsa, karşısındakinin güzelliğini anlamamış, karşısındakine Hz. İnsan olarak bakamıyorsa o, davet yapamaz, daveti beceremez.

En güzel şekilde davet edebilmek için önce güzel olmak gerekir. Allah'ın güzelliğiyle güzel olmak gerekir. Kişi güzel olur, hikmet ehli olursa bu durumda güzel şekilde, hikmetle davet edebilir. Yoksa hikmetle davet edemez. En güzel söz neyse onu söyleyemez. Güzel sözü bilmez çünkü. Güzel söz, güzel kelam Allah'ın sözü, Allah'ın kelamıdır.

En güzel mücadele nasıl yapılıyorsa; "mücadeleni öyle yap" dedi Allah. En güzel mücadele nasıl yapılır?

Eğer kul bilmiyor, küfürde, nifakta ısrar ediyorsa bu durumda davet edenin en güzel sözle en güzel mücadeleyi yapması gerekir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz daveti nasıl yapmışsa öyle yapması gerekir. Onun için hikmet ehli ve rahmet ehli olması gerekir. Bir düşman gibi değil, onu küçümser gibi değil! O kazansın, şeytanın elinden kurtulsun diye mücadeleyi yapması gerekir. Elbette ki bu mücadeleyi yaparken davet edenin de içinin yanması lazım. Bununla beraber o en güzel daveti, mücadeleyi Allah'ın huzurunda olduğunu unutmadan yapman lazımdır. Rabbinin huzurundasın ve onun yoluna davet ediyorsun. Bu yüzden onun yoluna onunla, onun kelamıyla davet etmen lazım. Yoksa o davet en güzel davet, hikmetli davet olmaz.

Yu'til hikmete men yeşâu: "Allah hikmeti dilediğine (dileyene) verir." Allah Hikmeti neyle verir? -Kelamıyla, Kur'an ile

hikmet dolu kitapla verir. **Ve men yu'tel hikmete:** "Allah kime hikmet verirse" **Kad ûtiye hayran kesîrâ:** "Ona pek çok hayır vermiştir." Allah eğer pek çok hayır dediyse, bu durumda Allah bir şeye çok dediyse ona hayır verdiğini anlamak gerekir. Allah'ın bir ismi de Hayr'dır. Dolayısıyla hikmet ehlinden sadece hayır meydana gelir. Onun bakışı, konuşması, işi, ameli, her şeyi hayırdır.

Neden dolayı? -Allah ona hikmet verdiğinden dolayı.

Ve mâ yezzekkeru illâ ulûl elbâb:[15] "Bunu ancak gönül sahipleri anlar." Gönlünü çalıştırmış olanlar, gönlüyle, ruhuyla, Allah ile bakanlar bunu anlar. Gerisi bunun böyle olduğunu anlamaz. Ne hikmet ehlini tanır, ne hikmeti bilir, ne de hikmetin Allah katındaki değerini bilir. Sadece işin zahirine bakar, öyle zanneder.

Kur'an'ın bir lafzı, bir de manası vardır. "Elhamdulillah" dediğimizde bu Kur'an'ın lafzı, "hamd Allah içindir" dediğimizde ise Kur'an'ın manası olur. Bir de bunun hikmeti vardır. "Hamd Allah içindir ne demektir?" Bunu anladığımızda hikmetini anlarız. Yoksa sadece manasını anlarsak bu okuma hikmet dolu kitabı okumak olmaz. Allah bizden bunun hikmetini anlamamızı istiyor. Kur'an'ın hikmetini anlamak için de gönül ehli olmak gerekir.

Ve lev lâ fadlullâhi aleyke ve rahmetuhu: "Eğer Allah'ın fazileti ve rahmeti senin üzerinde olmasaydı" **Le hemmet tâifetun minhum en yudıllûke:** "Onlardan bir taife seni delalete düşürmeye çalışmışlardı." **Ve mâ yudıllûne illâ enfusehum:** "Onlar seni delalete düşüremezler ancak kendi kendilerini, kendi nefislerini delalete düşürürler." **Ve mâ yadurrûneke min şey:** "Hiçbir şeyle onlar sana zarar veremezler." **Ve enzelallâhu**

---
[15] Bakara /269

aleykel kitâbe vel hikmete: "Çünkü Allah senin üzerine, sana kitabı ve hikmeti indirmiştir."

Eğer Allah birine kitabı ve hikmeti indirmişse ne kimse onu delalete düşürebilir, ne de herhangi bir şekilde ona zarar verebilir. Biri Allah'ın kitabına, vahyine sarılmışsa Allah ona hikmeti verir, böylelikle hiç kimse ona zarar veremez ve onu delalete düşüremez.

Ve allemeke mâ lem tekun ta'lem: "Ve Allah sana bilmediklerini öğretmiştir." **Ve kâne fadlullâhi aleyke azîmâ:**[16] "Ve gerçekten Allah'ın fazileti (fazlı) senin üzerinde azim olmuştur." Eğer biri fazilete ermek istiyorsa kitaba ve kitabın hikmetine sarılmalıdır. O zaman Allah'ın fazileti onun üzerinde büyük olur, azim olur.

Ve mâ erselnâ min resûlin illâ bi lisâni kavmihî: "Hiçbir resul yoktur ki biz onu kavminin lisanıyla göndermemiş olalım." Hangi resulü bir kavme gönderiyorsak onu onun lisanıyla konuşsun diye göndermişiz. **Li yubeyyine lehum:** "Onlara beyan etsin, anlatsın diye." Neyi anlatsın? -Allah'ın kelamını anlatsın diye.

Fe yudillullâhu men yeşâu: "(Bununla beraber) Allah dilediğini delalette bırakır." Eğer biri delalette kalmak isterse Allah'ın resulünün Allah'ın kitabını beyan etmesi ona fayda vermez. Niye? -Çünkü tercihini delalete yapmıştır. O, delaleti dilerse Allah da onu delalette bırakır, dedi.

Ve yehdî men yeşâ: "Allah dilediğini hidayete erdirir." Kim de hidayeti dilerse Allah da onun hidayetini diler ve ona hidayeti

[16] Nisa /113

verir. **Ve huvel azîzul hakîm:**[17] “Allah aziz ve hakîmdir.” Allah neden herkese zorla hidayet vermiyor diyecek olsanız; o azizdir, bütün şeref ona aittir ve onun hiç kimsenin hidayetine, imanına ihtiyacı yoktur. Bunu böyle yapması onun hikmetindendir, hakîm oluşundandır. Onun bir muradı vardır ve onu tanırsan muradını anlarsın.

Kemâ erselnâ fîkum resûlen minkum: “Sizin içinizden sizin gibi birini resul olarak gönderdik.” **Yetlû aleykum âyâtinâ:** “Size ayetlerimizi okusun diye.” Ayetlerimizi okuması için sizin içinizden sizin gibi bir resul seçip gönderdik. **Ve yuzekkîkum:** “Sizi tezkiye etsin, temizlesin diye.” Gönlünüzü küfürden, şirkten, nifaktan temizlesin diye. **Ve yuallimukumul kitab:** “Size Allah’ın kitabını öğretsin diye.” **Vel hikmet:** “Bir de size hikmeti öğretsin diye.” **Ve yuallimukum mâ lem tekûnû ta’lemûn:**[18] “Bir de size bilmediklerinizi öğretsin diye.”

Allah, resullerini bize ayetlerini okusun, kitabı öğretsin, hikmeti öğretsin, bizi tezkiye edip temizlesin ve bir de bize bilmediklerimizi öğretsin diye göndermiştir.

Allah’ın resulleri gelip gitti, bize bunu kim yapacak, bunu yapacak biri var mıdır? Eğer bunu yapacak biri yoksa Allah’ın bu ayetleri hükümsüz mü kaldı, bu ayetlerin hükmü geçerli değil midir, denilirse doğru olur mu? -Elbette ki olmaz.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’den sonra bu işi kimler yapar?

Kıyamete kadar Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’in varisleri bunu yapmaya devam eder. Hem de ne bir eksik, ne bir fazla yapar. Peygamber varisleri olmazsa ne olur? -Zulüm olur. Eğer

---

[17] İbrâhim /4
[18] Bakara /151

biri; "bu zamanda böyle bir durum söz konusu değildir" derse Allah'ı zulümle itham etmiş olur. Şu anda da Allah'ın ayetlerini okuyan, nefsimizi tezkiye eden, kitabı, hikmeti, bilmediklerimizi öğreten peygamber varisleri vardır ve kıyamete kadar da var olmaya devam edecektir.

Yoksa hesap günü ne deriz?

Ya rabbi! Kendisinden öğreneceğim, nefsimi tezkiye edecek kimse yoktu. Bununla beraber benim gücüm nefsime yetmiyordu; senin resul gönderdiğin kavimler bunu yaptı; ama bize resul gelmediği için kitabı, hikmeti, bilmediklerimizi öğrenemedik, bizim ne suçumuz var? Dersek yerinde olmaz mı? -Tabi ki olur.

Ama kıyamete kadar peygamber varisleri bütün bunları yapmaya devam ederler. Yeter ki biz öğrenmeye, anlamaya, kazanmaya, nefsimizi temizlemeye, tezkiye etmeye çalışıp Hz. İnsan olmayı tercih edelim. Eğer tercih etmezsek rabbimizin buyurduğu gibi; **"Delalette kalmak isteyenleri delalette bırakırız, hidayete ermek isteyenleri de hidayete erdiririz"** ayetine mazhar oluruz.

Mâ yeftehillâhu lin nâsi min rahmetin: "Allah insanlara rahmetinden her neyi açarsa" **Fe lâ mumsike lehâ:** "Hiç kimse onu tutamaz." Allah; "ben bir kuluma, insanlardan birine rahmetimi açarsam hiç kimse ona mani olamaz, onu tutamaz" buyuruyor. **Ve mâ yumsik fe lâ mursile lehu min ba'dih:** "Ama Allah rahmetini açmaz, indirmezse, rahmetini tutarsa bundan sonra kim onu açabilir?" Hiç kimse onu açamaz. Sizin her şeyiniz Allah iledir, dedi.

Rahmete ermek istiyorsan senin bu rahmeti Allah'tan

alman lazımdır. Sebeplere bakıp ya da kendine göre “bu bana merhamet eder, ikram eder” dediğin kimseler sana merhamet edemez, ikram edemez. Kerim olan, ekrem olan, rahim olan Allah’tır; ama Allah rahmetini, keremini bir vesileyle yapar. Senin gözünü, gönlünü Allah’tan ayırmaman lazım. Allah rahmetini tutarsa bütün dünya bir araya gelse sana rahmet edemez. O, rahmetini tutarsa bundan sonra kim onu açabilir? **Ve huvel azîzul hakîm:**[19] “O aziz ve hakîmdir.”

İnnellezîne âmenû ve amilûs sâlihâti lehum cennâtun na’îm:[20] “İman edip salih amel işleyenler için nimet cennetleri vardır.”

Hâlidîne fîhâ: “Onlar orada ebedi olarak kalırlar.” **Va’dallâhi hakkâ:** “Allah’ın va’di haktır.” **Ve huvel azîzul hakîm:**[21] “O, aziz ve hakîmdir.”

Ve huvellezî fîs semâi ilâhun ve fîl ardı ilâhun: “O göklerde de yerlerde de ilahtır.” **Ve huvel hakîmul alîm:**[22] “O, hakîm ve âlimdir.” Her işini bir hikmetle yapandır. O, ne yaptığını bilendir.

Eğer ayet “alimul hakîm” olarak gelseydi; “Allah her şeyi bilendir ve her şeyi hikmetle yapandır” anlamına gelirdi ama “Allah hakîm ve âlimdir” dediği için Allah her şeyi hikmetle yapar; çünkü Allah ne yaptığını biliyor manasına gelir.

Allah niye böyle tehdit ederek bizi uyarıp ikaz etti? “O; göklerde İlah’tır, yerlerde de İlah’tır” kısmından neyi anlamamız

---

[19] Fâtır /2
[20] Lokman /8
[21] Lokman /9
[22] Zuhruf /84

gerekir?

Demek ki Allah'ın kulları Allah'ı gökte ilah olarak kabul ediyor ama yerde ilah olarak kabul edemiyor. "Allah benim hayatıma karışmasın, ben ailemde nasıl hareket edeceğimi, çocuklarıma nasıl muamele edeceğimi biliyorum. Onu dinlemek zorunda değilim. Nasıl kazanacağıma, malımı istediğim gibi nasıl harcayacağıma ben karar veririm; çünkü o, benimdir" demiştir. Eğer biri Allah'ı dünya hayatına karıştırmazsa, "Allah benim dünya hayatıma müdahale eder, hayatımın her anında söz hakkı Allah'ındır" demezse "Allah, gökte İlahtır ama yerde İlah değildir" demiştir.

Göklerde de yerde de ilah olan odur. O, hakîmdir ve âlimdir. Her neyi emretmişse bizim için o hayırdır, bunda bir hikmeti vardır. O; bizim ne yaptığımızı, bize neyi emrettiğini, neyi tavsiye ettiğini, bizi neyden men ettiğini bilir. Bu yüzden Allah'ın vahyi karşısında "ben biliyorum" dememememiz lazım.

İnnemât tevbetu alâllâhi lillezîne ya'melûnes sûe bi cehâletin: "Allah'ın kabul edeceği tövbe o tövbedir ki cehaletle bir yanlış, bir günah işlenmiş" **Summe yetûbûne min karîbin:** "Sonra fazla geciktirmeden bunu anladığında hemen tövbe edenin tövbesidir." Allah böyle yanlış yapanların tövbesini üzerine almıştır.

Fe ulâike yetûbullâhu aleyhim: "Allah da onlara tövbe eder." Tövbe etmek "ya rabbi tövbe" demek değilmiş. Tövbe dönmek demektir. Kul; "ya rabbi yanlış yaptım, sana döndüm" derse Allah da ona döner ve onu kendine döndürür. **Ve kânallâhu alîmen hakîmâ:**[23] "Allah âlim ve hakîmdir." Allah, kulunun yanlış yapacağını da biliyordu; ama buna müsaade etti.

---

[23] Nisa /17

Neden?

Çünkü o, hakîmdir, onun bir muradı vardır. Bir kul günah işlediğinde Allah buna müsaade eder; ama sonra o kul rabbine döner ve o da onu affeder. Hayat bir okuldur, öğrenmekten ibarettir. Allah tattırarak öğretir.

Öyle ki Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu;

- Öyle kullar var ki günah işler Allah'a yaklaşır. Öyle kullar da var ki ibadet yapar ibadetiyle Allah'tan uzaklaşır.

Sahabe sordu;

- Ya Resulullah nasıl?

Buyurdu ki;

- Kul bir günah işler öyle bir tövbe eder, öyle bir pişman olur ki başka günahları da onunla beraber bırakır ve terk eder.

Kulun günahına tövbesi onu Allah'a yaklaştırdı, Allah'a yaklaşmasına sebep oldu.

Öyle kullar da var ki ibadet yaparlar, o ibadetleriyle büyüklenir, kibirlenir, kendilerini başkalarından üstün görürler. Bu da onları Allah'tan uzaklaştırır; yani o ibadeti yapmayanları küçümser, kendilerini onlardan büyük görür, kibirlenirler. Bu yüzden ibadetleri onları Allah'tan uzaklaştırır.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Kişinin kendini başkalarından büyük görmesi, önde görmesi ona günah olarak, onun cehenneme gitmesi için yeterlidir"* buyurdu.

O, isterse başka hiçbir yanlış yapmasın. Kendini başkasının önünde, üzerinde görür, kendini, Allah'a başkalarından daha yakın görürse bu günah olarak ona yeter; yani bu onun cehenneme gitmesi için yeterlidir.

Ve mâ kâne li beşerin en yukellimehullâhu: "Allah'ın hiçbir beşerle konuşması mümkün değildir." **İllâ vahyen:** "Ancak bir vahiyle kuluyla konuşur." **Ev min verâi hıcâbin:** "Ya da bir perdenin arkasından hitap eder" **Ev yursile resûlen:** "Ya da bir resul gönderir" **Fe yûhıye bi iznihî:** "İzniyle ona vahyeder" **Mâ yeşâu:** "Dilediği gibi." **İnnehu aliyyun hakîm:**[24] "O, yüceler yücesidir, o hakîmdir."

O âliyydir, yüceler yücesidir. İnsanın gücü takati onun hitabını anlamaya, dinlemeye yetmez. Allah bir kuluna ancak nasıl hitap eder? **Min verâi hıcâbin:** "Bir perdenin arkasından." Mesela; ayeti kerimede Allah Hz. Musa (a.s.)'a; **"Sen mukaddes vadi Tuva'dasın, ayakkabını çıkar"** sonra **İneni enallahu la ilahe illa ena:** "Ben Allah'ım, benden başka İlah yoktur (seninle konuşan benim)" diye buyurdu. Hz. Musa (a.s.)'a Tuva'da bir ağaçtan hitap etmesi perdenin arkasından olan hitaptır. Bir melekle, bir resulle vahyetmesi ise ayrıdır. Bir de Allah'ın kuluna birebir vahyetmesi vardır.

Vahiy; sessiz, aynı zamanda süratli demektir. Allah'ın, kuluna vahyi demek o vahyin manasının hızlı ve sessiz bir şekilde gönle inmesi demektir. Allah her bir kuluna vahyeder. Bir de bu vahyi bir ses, bir hitap olarak da yapar ve buna da hatiften bir ses denir. Kul sesin nerden geldiğini anlamaz; ama sesi, hitabı işitir. Bu da perdenin arkasındandır. Bu perde onun gönül perdesidir.

---

[24] Şurâ /51

Allah, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’e, bir melekle (resulle) değil de kendisi vahyederken nasıl vahyeder?

Vahyi onun ruhuna yapar; çünkü ona güç yetirmeye bir tek ruh dayanır. **Ve mâ kâne li beşerin en yukellimehullâhu:** Dikkat edilmeli ki; “bir beşerle konuşması mümkün değildir” buyurdu. İnsan veyahut Hz. İnsan demedi.

Ama bir insana, Hz. İnsana nasıl hitap eder?

Hitabı onun ruhuna yapar, ruh da o aldığı hitabı gönle nakleder. Gönül ruh ile beden arasındaki bağlantıdır, köprüdür. Kul o vahyi gönül perdesinin arkasındaki ruhtan alır. Evet, onun için Allah her bir kuluna tek tek vahyeder ve hitap eder. Kul o vahyi almıyorsa onu dinlemediği içindir.

Allah’ın bir ismi de Hâyr’dır. Hayırdan gönlümüze her anda ne geldiyse bilelim ki bu, Allah’ın bize vahyidir. Ne zaman önümüze, gönlümüze bir iyilik gelse bu, Allah’tandır.

Diyelim ki biri yere düştü ve o anda onu yerden kaldırmak istedik. Bilmemiz lazım ki Allah bizden kulunu yerden kaldırmamızı istiyor. Sonra peşinden; “onu kaldırmak bana mı kalmış, başkası kaldırsın, şimdi bununla uğraşmayayım” diye bir ses gönlümüze gelirse bilelim ki bu ses de şeytandandır. Allah gönlümüze hayrı vahyetti; ama şeytan bu hayrı işlememize mani olmaya çalıştı. Bu durumda tercih bizimdir ya Allah’ın bize vahyettiğine kulak verir, onu dinler gerekeni yaparız ya da şeytanın bize verdiği vesveseye tabi oluruz. Tercihimiz bu ikisinden biridir; ama her ikisi için de ne diyoruz? -“Aklıma, gönlüme böyle geldi” diyoruz. Peki, bu düşünce aklımıza nerden geldi? Bu vahyin mutlaka bir yerden gelmesi gerekiyor.

Allah, **"şeytan, dostlarına vahyeder"**[25] dedi. Allah ayeti kerimede neden böyle söyledi?

Çünkü onlar hep şeytanı dinliyorlar da onun için. Şeytan ne söylerse öyle yapan onun dostudur; ama Allah'ın vahyiyle temizlenmiş, tertip edilmiş, terkip edilip inşa olmuş bir akıl, bir gönül; şeytanın hilesini, vesvesesini hemen anlar ve görür. "Bu nerden geldi" diye hikmetle bakar. "Ben bunu yaparsam bu hayır mıdır, Allah bundan razı olur mu olmaz mı, yapmazsam bir şey kaybeder miyim, etmez miyim?" diye tefekkür eder ve gereken neyse onu yapar.

İmtihan demek kazanma imkânı demektir. Allah o anda kuluna kazanma imkânı vermiştir ve tercih de onundur. O, ya doğruyu ve güzeli yapar, kazanır ya da yapmaz imtihanı kaybeder. İmtihanı kaybetmek demek kazanma imkânını kaybetmek demektir.

Yukarıda zikredilen ayette Allah'ın isimlerinin hem tenzihi hem de teşbihi vardır. Teşbih anlamak, tenzih ise anlamamak demektir. Allah bu ayette; "benim vahyimi anlayabilirsin ama bir beşerin konuşması gibi anlayamazsın" dedi. Yani hem teşbih hem de tenzih yaptı. "Allah, kullarıyla bir beşer gibi konuşur" diyerek "Allah'ı kullarına benzetme" dedi. Burada da tenzih yaptı.

Allah ayeti kerimede "Aliyyun Hakîm" dedi; yani o yüceler yücesidir ama kullarının seviyesine göre tecelli edip konuşur. Konuşurken ya bir perde arkasından konuşur ona vahyeder, ya da bir melek, bir resul göndererek vahyetmek istediğini kuluna vahyeder. "Ortada durup 'Allah konuşursa anlaşılmaz' deme, bununla beraber 'bir beşer gibi konuşur' ya da 'benim aklım

[25] En'âm /121

bunu alır' da deme" dedi. Allah'ın hitabı bir hitap gibi, sıradan bir ses gibi gelebilir. Ona hatiften bir ses gelir denir. Bu hitap Allah'a aittir.

Allah bir kula melek gönderip vahyederse ona onun seviyesinde vahyeder; ama Allah kuluna kendisi vahyederse bu vahiy kelimesiz ve harfsizdir. O kul hitabı kulağıyla işitmez, gönlüyle işitir, işiten onun ruhudur. Mesela o anda yüz kişi varsa hitabı bir kişi duymuştur. Niye? -Bir tek ona hitap etmiştir de ondan. Bir de gönül perdesinin arkasından hitabı vardır. Nasıl ki Hz. Musa'ya ağaçtan hitap ettiyse bu durumda gönül ağaç olmuş olur. Bu vahiyde Allah hitabı ruha yapar.

Bu hitabın şekli nasıldır?

Allah bir kuluna bu şekilde hitap ederse kul bütün zerresiyle Allah'ın hitabını işitir. Bunu kulakla işitmez, bütün zerresiyle işitir.

Herhangi bir şeyi anlatırken onu sadece bir bilgi olarak anlatmamak gerekir. Eğer o konuda bir bilgin, bir marifetin, bir müşaheden yoksa Allah onu sana tattırmamış, öğretmemiş, göstermemişse o konuda söz söylemen doğru değildir. Eğer bunu söylüyorsan onu mutlaka marifetle söylemen lazım. Eğer Allah sana hitap etmiş olmasa sen de onu söyler, konuşursan Allah'a iftira atmış, bilmediğin bir konu hakkında konuşmuş olursun.

Ne buyurdu ayeti kerimede; **"Hadi siz bildiğiniz konuda konuştunuz ama siz bilmediğiniz konuda da konuştunuz (hatta siz Allah hakkında bile konuştunuz)."**[26] Allah hakkında bilmiyorsan, Allah'ı tanımıyorsan konuşmaman gerekir.

[26] Âli İmrân /66

Allah kendisini tanımayan bir kuluna, perdenin arkasından hitap ederse kul o anda toz duman olur. Peş peşe gelecek iki kelimeyi kaldıramaz; çünkü her zerresi o hitabı işitir, Allah tabiri caizse kuluna onu tattırır. Akılla bunu anlamak mümkün değildir; çünkü o, aliyy'dir, yüceler yücesidir.

İnnellezîne keferû biz zikri lemmâ câehum: "Kâfirler o kimselerdir ki bu zikir onlara geldikten sonra onu inkâr edenlerdir." Ona karşı nankörlük yapanlardır. **Ve innehu le kitâbun azîz:**[27] "Muhakkak ki o aziz olan, şerefli olan kitaptır." Allah'ın kitabı aziz ve hakîmdir. Nasıl ki hikmeti ondan alıyor öğreniyorsak aynı şekilde izzeti, şerefi de ondan alıyoruz.

Lâ ye'tîhil bâtılu min beyni yedeyhi ve lâ min halfihî: "Ne önünden, ne arkasından bu kitaba her hangi bir batıl yaklaşamaz, yaklaşmamıştır." **Tenzîlun min hakîmin hamîd:**[28] "O, hakîm ve hamid olanın indirmiş olduğu kitaptır." O, hakîmdir, her işi hikmetle yapan, Kur'an'ı hikmetle indirendir. Hamd edilmeye, övülmeye layık olandır. Bunun için Allah'a hamd etmemiz gerekir. Allah'ın Kur'an'ı indirmesine, önünden ve arkasından batılın yaklaşmamış olmasına, içindeki bütün bilgilerin manaların hepsinin hak olduğuna iman edip buna hamd etmemiz lazım.

Ve in yeteferrekâ yugnillâhu kullen min seatihî: Bu ayet boşanmayla ilgili olan ayettir. "Eğer taraflar anlaşamasa Allah güzellikle ayrılsınlar" diye buyurdu. Allah burada da "eğer onlar ayrılırlarsa Allah kudretiyle her ikisini de kimseye muhtaç etmez, anlaşmıyorlarsa ayrılsınlar" dedi. Biri ötekine sanki onun rezzakıymış gibi muamele etmesin ya da biri öteki için "o benim rezzakımdır, o olmazsa ben aç kalırım" diye düşünmesin. Allah

[27] Fussilet /41
[28] Fussilet /42

kudretiyle her birini diğerine muhtaç etmez, dedi. **Ve kânallâhu vâsian hakîmâ:**[29] "Allah vasi' ve hakîmdir." Allah'ın hikmeti, nimeti, rahmeti ve ikramı geniştir.

Ve kâle yâ beniyye lâ tedhulû min bâbin vâhidin vedhulû min ebvâbin muteferrikah: Hz. Yakup (a.s.) on bir oğlunu Mısır'a gönderirken onlara; "Oğullarım! Hepiniz aynı kapıdan girmeyin. Ayrı ayrı kapılardan girin" dedi. Bunu çocukları nazar olmasın diye söyledi. **Ve mâ ugnî ankum minallâhi min şey':** "Ama bir şeyi Allah takdir ederse Allah'tan gelen her hangi bir şeyi de savamam." Bu, Allah'tan size gelecek olanı bertaraf etmez. Allah neyi takdir etmişse o gelir.

İnil hukmu illâ lillâh: "Hüküm mutlak surette Allah'a aittir." Yani bütün nazar edenler nazar etse bile hüküm Allah'ındır. Bir hüküm Allah'tan geliyorsa onu kimse bertaraf edemez. **Aleyhi tevekkeltu:** "Ben ona tevekkül ettim" ona güvendim. **Ve aleyhi felyetevekkelil mutevekkilûn:**[30] "Tevekkül edenler de ona tevekkül etsin." Güvenenler de Allah'a güvensin. Güvenilmeye, tevekkül edilmeye layık olan Allah'tır. Her konuda her şeyimizi Allah'a emanet edip ona tevekkül etmemiz gerekir; çünkü hüküm Allah'ındır.

Bu ayette ise hitap Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e dolayısıyla "ben iman ettim" diyen bütün kullaradır. **Vettebi' mâ yûhâ ileyke:** "Sana her ne vahyolunuyorsa sen ona tabi ol." **Vasbir hattâ yahkumallâh:** "Allah'ın hükmü gelinceye (Allah hükmünü verinceye) kadar sabret." **Ve huve hayrul hâkimîn:**[31] "Allah hükmedenlerin en hayırlısıdır." Bir tek hayırlı hüküm Allah'ın verdiği hükümdür. Sadece ona uyanların hükümleri

[29] Nisa /130
[30] Yusuf /67
[31] Yunus /109

doğru ve hayırlı olmuş olur; çünkü hayırlı hüküm sahibi Allah'tır.

Bu ayet bütün mü'minler için geçerlidir. Bize düşen, Allah'ın vahyine tabi olmaktır. Kim Allah'ın vahyine uymuş, kim uymamış, kim ne yapmış bu bizi ilgilendirmez. Bize düşen hikmetle davet etmek sonra Allah hükmünü verinceye kadar da sabretmektir. Allah mutlaka sonunda hükmünü verir. Allah'a tevekkül edip işi ona teslim etmek lazım. Herkesin de bütün âlemlerin de rabbi Allah'tır. Hiç kimse sevdiklerine hidayet veremez. Bize düşen, Allah'ın bize vahyettiğine tabi olup hükmünü bekleyip sabretmektir.

E fe hukmel câhiliyyeti yebgûn: "Onlar cahiliye devrindeki hükmü mü arıyorlar?" **Ve men ahsenu minallâhi hükmen:** "Allah'tan daha güzel hükmü kim verebilir?" **Li kavmin yûkınûn:**[32] "Bunu ancak yakîn sahibi bir kavim anlayabilir." Allah'ın hükmünün en güzel hüküm olduğunu yakîn sahipleri anlar. Yakîn sahibi olmak, şuur etmek demektir. Eğer biri yakîn sahibi değilse şuur etmemiş, şuursuzdur demektir**.**

İnnâ enzelnâ ileykel kitâbe bil hakkı: "Muhakkak ki biz sana kitabı hak ile indirdik." **Li tahkume beynen nâsi bimâ erâkallâh:** "Allah'ın sana gösterdiği gibi insanlar arasında onunla hükmet!" Allah'ın sana indirdiği kitapta Allah sana nasıl göstermişse öyle hükmet. **Ve lâ tekun lil hâinîne hasîmâ:**[33] "Hainlerden taraf olma! Hainleri savunma."

Hangi hitap olursa olsun Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e yapıldığında ona iman edenlere de aynı hitap yapılmış demektir.

Tu'me ibn Ubeyrik adında bir sahabe hırsızlık yaparak bir

[32] Maide /50
[33] Nisa /105

tane zırh çalmıştı. Sonra onu götürüp bir Yahudi'ye emanet bırakıp onun karşılığında bir şeyler almıştı. Sonra bu hırsızlık olayı açığa çıkınca Yahudi onu Tu'me ibn Ubeyrik'ten aldığını söylemişti. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz onları çağırdı. Onların her biri kendine savunmasını yaptı. Sahabe dedi ki;

- Ya Resulullah ben mü'minim, bu Yahudi'dir. Bu bana iftira atıyor. Ben oraya zırh bırakmadım. Bana mı yoksa ona mı inanıyorsun?

Bütün deliller Yahudi'nin aleyhineydi, Müslüman haklı görünüyordu. Neticede Resulullah (s.a.v.) Efendimiz mü'minin lehine hüküm verdi; yani hırsız yahudi olmuş oldu. Bu olay üzerine Allah, **"hainlerden yana olma"** ayetini indirdi. Sonra Tu'me ibn Ubeyrik denen adam Mekke'ye kaçtı ve dinden dönüp kâfir oldu. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in hakkında ise olmadık laflar söyleyip iftiralar attı.[34]

"Ben mü'minim o Yahudi'dir" diyene bak! O kişi niye kâfir oldu? Oysaki tövbe edebilir, "ya Resulullah ben yaptım" diyebilirdi. Eğer biri günahını savunur, günahından yana durursa, yanlış yaptığı halde "ben doğru yapıyorum" derse şeytan onu uçurumdan atar. Allah, **"hainlerden yana olma"** dedi. Eğer biri haklıysa, ister Yahudi ister müşrik olsun o haklıdır. Haksız olan ister mü'min olsun ister anamız, babamız, kardeşimiz olsun hiç fark etmez, bize düşen haklıdan yana durmaktır. Yoksa hainlerden yana olmuş oluruz.

Allah'ın sana gösterdiği gibi, **"Allah'ın sana indirdiği kitapla insanlar arasında hükmet"** buyurdu; yani insanlar arasında Allah'ın kitabıyla hükmetmezsek kendi aklımıza, fikrimize ya da birilerine göre hüküm vermiş oluruz ki onu

[34] Suyuti-Dürür Mensur C: 2 S: 215; Lübabu'n Nukul, S: 92

Allah'ın hükmünün önüne, üzerine koymuş oluruz. Allah'tan daha güzel hükmü kim verebilir! Allah'ın hükmünü beğenmezsek bilelim ki biz mü'min değiliz, rabbimizi üç kuruşa satmışız. Dünya menfaatinde ya da herhangi bir konuda eğer Allah'ın hükmünü kabul etmediysek imanımızı sattık demektir. Bu çok önemli bir meseledir.

Mesele menfaat meselesine geldi mi bakıyorsun ki kişi, mü'minim diyen o kimse gibi imanını sattı. Bu olay ayetin nüzul sebebine vesile olan olaydır. Eğer Allah böyle bir imtihana tabi tutmasaydı o kendini herkes de onu mü'min zannederdi. Allah, onun içindekini dışarı çıkarıp onu ona gösterdi.

"Kulum bak! Sen burada yanlış yapıyorsun, sen iman etmemişsin. Benim verdiğim hükmü kabul etmiyorsun. Günahından, yanlışından yana duruyorsun" diye onu ona gösterdi ama o ne yaptı? -Günahının yanında durup günahını savunmayı tercih etti. Kâfir ve müşrik olup gazaba uğrayanlardan oldu. Demek ki iman etmek insanın elinde olan bir tercihtir. Oysaki Allah ona her türlü imkânı, gökteki yıldız olma imkânını vermişti; ama o, hainlerden olmayı tercih etti.

Burada bir de neyi anlamamız gerekir?

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz zahiri olarak delillere bakıp hüküm verdi. Hiç kimse, peygamber dahi olsa başka biri için; "o her şeyi biliyor, o her şeyden haberdardır" diyemez. Allah bildirmedikçe hiç kimse hiçbir şeyi bilemez. Yoksa birileri; "benim şeyhim her şeyi biliyor" derse bu küfür olur. Nitekim ona sorarlar; o, senin peygamberinin önünde midir, o, senin peygamberinden daha mı çok biliyor! Kul, Allah neyi bildirirse, neyi öğretirse onu bilir.

Hiç kimse, hiçbir mü'min böyle bir saygısızlık yapamaz. Ne kendini, ne şeyhini, ne de bir başkasını kendi peygamberinin önüne koyamaz. Bu zulümdür, bu bir insanın kendisine yapacağı en büyük zulümdür. Allah ona bir şeyi öğretir, gösterir ve o da bilir, hepsi bu kadar. Öyle her şeyi bilir deyince sen onu âlim ve hakîm olan Allah'a şirk koştun demektir. Allah, peygamberin yaptığını neden bize böyle öğretiyor? -Peygamber de olsa o zahire göre hüküm verir ve Allah öğretmedikçe kimse bir şey bilmez, bilemez, bunu anlamamız için ayetlerle bize bunu öğretiyor.

İlla tensurûhu fe kad nasarahullâhu iz ahracehullezîne keferû sâniyesneyni: "Eğer siz ona yardım etmezseniz bu önemli değil! Hani o küfreden kâfirler iki kişiden biri olarak onu memleketinden çıkarmışlardı." **İz humâ fîl gâri:** "Onlar o vakit mağaranın içinde" **İz yekûlu li sâhibihî lâ tahzen innallâhe meanâ:** "O, kendi arkadaşına, 'korkma! Allah bizimle beraberdir' dedi."

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz bunu Hz. Ebubekir'e söylüyor. Allah, Hz. Ebubekir için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in arkadaşı, sahabesi dedi. Eğer birileri; "biz ehli beyti seviyoruz. Bu durumda halifelik Hz. Ali'nin hakkıydı. Diğer halifeler Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman yanlış yapıp Hz. Ali'nin hakkına tecavüz etmiş, sahibine hakkını teslim etmemişlerdir" derse bu ayete bakması lazım. Allah kimseden ne hayâ eder, ne de sakınır. Ortada bir durum varsa onu olduğu gibi söyler.

Nasıl ki Allah diğer sahabe için "hain" dediyse aynı şekilde Hz. Ebubekir de bir yanlış yapsaydı Allah onun için de böyle bir ayet indirirdi; ama onun için "iki kişiden biri, arkadaşı, sahabesi" dedi. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; "sahabesine korkma! Allah bizimle beraberdir" dedi. Ve Allah da beraber olduklarını tasdik

etti.

Fe enzelallâhu sekînetehu aleyhi: Allah da onların üzerine sekinetini indirdi.” **Ve eyyedehu bicunûdin lem terevhâ:** “Onların görmediği ordularla, askerlerle onları destekledi.” **Ve ceale kelimetellezîne keferûs suflâ:** “O kâfir olanların kelimeleri (sözleri) alçaldı, sefil oldu.” **Ve kelimetullâhi hiyel ulyâ:** “Allah’ın kelimesi ise yücedir.” **Vallâhu azîzun hakîm:**[35] “Allah aziz ve hakîmdir.”

Mü’minler kardeştir. Kim “lâ ilâhe illallah Muhammedun Resulullah” dediyse o bizim kardeşimizdir. Bizleri kardeş yapan Allah’tır. Böyle mü’minleri mezheplerle, meşreplerle, cemaatlerle, tarikatlarla bölüp parçalayarak onları sanki farklı dinlere mensupmuş gibi görmek ve göstermek şeytanın bu ümmete yapacağı en büyük fitne, vereceği en büyük zarardır.

Mesela bu fitnelerden bir tanesi; Irak’ta Şiilerin camisine bomba atan Sünniler ile Sünnilerin camisine bomba atan Şiilerin içindedir. Bu böyle olmaz. Şeytan tek kelimeyle kardeşleri birbirine düşürüp düşman ediyor. Kim “lâ ilâhe illallah Muhammedun Resulullah” diyorsa o bizim kardeşimizdir. Şeytan bin türlü hile yapar. Mesela; Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’den sonraki dönem için “şu haklıydı, bu haklıydı” dedikodusunu yayıp insanın önüne koyar ve insanı kandırmaya, bozgunculuk yapmaya çalışır. Biri ona uyarsa Allah hesap günü ona; “ben öyle mi söyledim, sen böyle mi hikmet sahibi oldun, böyle mi hikmetle baktın” diye sormaz mı? Haddini aşan birilerini ya da Hz. Ali’yi Resulullah (s.a.v.) Efendimiz’in önüne koyarak “Hz. Ali’ye uymazsan olmaz” demek hikmetle bakmamaktır, bu yanlış bir bakıştır.

---

[35] Tevbe /40

Allah bize Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i örnek göstermiştir. Elbette ki Hz. Ali ilmin kapısıdır.[36] Mesela; "hikmet nedir?" diye Hz. Ali'ye soruldu. O da cevap olarak; *El hikmetu el Kur'an:* "Hikmet Kur'an'dır" dedi. Bütün sahabe bizim için örnek ve önderdir. Birini ötekinden ayırmayalım. Ayırmak doğru değil, ayırmak bizim işimiz değildir. Ayırmak bize düşmez. Herkese düşen, Hz. İnsan olmaya, sahabe gibi olmaya, hangi sahabeyi çok seviyorsak onun gibi olmaya çalışmaktır; ama birini çok seviyoruz diye onu diğerlerinin önüne koymak, onları ölçüp biçip tartmak doğru değildir.

Eğer birileri onları ölçüp tartıyor, onları görmeden, tanımadan eleştiriyorsa, ya da birini diğerinden üstün görüp diğerini küçük görüyorsa "ben hepsinden büyüğüm" demiş ve saygısızlık etmiştir. Her biri Allah katında sahabedir; fakat sahabe deyince böyle toptan hepsini anlamak da doğru değildir. Biraz önce bir tane haini anlattım. Ona da sahabe deniyordu. Böyle değil!

Sahabe; Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e gerçekten arkadaş olmuş, her şeyini onun yolunda feda etmiş, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz Allah'ın vahyini taşırken onun vahyi altına, taşıdığı o yükün altına omzunu ve başını koyanlara denir.

Sahabelerin her biri Allah katında özeldir. Sen birini ötekinin önüne koyup; "bu bundan daha faziletlidir, daha kerim, daha öndedir" dersen ve bu sözlerin Allah'ın gayretine dokunursa ne olur! Allah, "kulum sana ne, ben sana böyle bir vazife mi verdim! Bu haklıdır, şu haklıdır diyorsun, sen bunu nerden biliyorsun, sen orda mıydın?" derse "yok, efendim falan kitapta böyle yazmış" diyebilir misin, falan kitapta doğru

---

[36] El- Cami'us-Sağir, 1, 415; Sevaiku'l-Muhrika, 73; Tehzibu't-Tehzib, 6, 320; Müstedrek-i Hâkim, 3, 126

yazıldığını nerden biliyorsun! Onun taraftarı öyle yazmış, ötekinin taraftarı da ötekine göre yazmış; ama Allah sana kitabı, Kur'an'ı vahyetmiştir. Sana düşen, Allah'a uymak, ilmini ve marifetini Allah'tan almaktır.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i öğrenmek, tanımak mı istiyorsun, gerçekten sahabeyi anlamak mı istiyorsun, o halde ne yapman gerekir?

Hiç kimsenin hiçbir şekilde tahrif edemeyeceği Allah'ın kitabından anlaman gerekir. Cennete gidenler; Allah'ın resulü, diğer peygamberler ve sahabe bu kitaptadır. Cehenneme gidenlerin hepsi de; Firavun da Nemrut da bu kitaptadır. Allah her birinden tekrar tekrar misaller vermiştir. **"And olsun ki bu kitapta her türlü misali anlattık"**[37] demiştir. Senin amacın Müslüman olmak, iman etmek değildir. Sen başka bir şeyin peşindesin; çünkü iman fedakârlık gerektirir. Kimse öyle konuşarak iman sahibi olmaz. Birilerine taraf ya da taraftarlık yaparak kimse cennete gitmez, gidemez. Sana düşen, Allah'ın ve resulünün tarafında olmaktır. Sahabeler de beşerdir, yanlış yapar, eksik yaparlar ve yapmışlardır. Biri doğru, öteki yanlış yapar, sonuçta onlarda beşerdir.

Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer bir gün Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in huzurunda tartışır. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz bir yere bir vali tayin edecektir, bunun üzerine Hz. Ebubekir der ki;

- Ya Resulullah falanca adam oraya münasiptir.

Bunun üzerine Hz. Ömer de;

- Falan adam daha münasiptir, der.

---

[37] Rum /58

Hz. Ebubekir, Hz. Ömer'e dönüp;

- Ben ne söylersem bana muhalefet edeceksin öyle mi? Diyerek Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in huzurunda tartıştılar.

Onlar da insan, beşerdirler. Her biri kendine göre güzel yapmaya, doğru yapmaya çalışıyor. Bununla beraber onların Allah'ın rızasını istemekten başka hiçbir arzuları, hiçbir emelleri de yoktur. Onları doğru tanımak gerekir. Onlar canlarını, hayatlarını ortaya koymuşlar, nasıl olur da bir koltuğa, bir mevkiye bakarlar. Böyle şeyleri onlar için düşünmek onlara en büyük saygısızlıktır; ama beşerdirler, birbirlerine ters düşmüşlerdir, bu ayrı.

Mesela Hz. Ömer; *"Ali olmasaydı, Ömer helak olmuştu"*[38] demiştir.

Hz. Ömer'in başı ne zaman sıkışsa Hz. Ali'yi çağırırdı. Neden? -Çünkü Hz. Ali hikmet ehli idi. Sahabe anlatır; *Yaş itibariyle Hz. Ebubekir'den küçük olan Hz. Ali mescide gelince oturacak yer yoktu. Hiç kimse de ona yer vermek için yerinden kıpırdamadı. Bunu gören Hz. Ebubekir kendini sıkıştırıp Hz. Ali'ye yer açtı.*

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki;

- Hikmet ehlinden ancak hikmet ehli anlar.

Hikmet ehlini ancak hikmet ehli olanlar tanır ve onlara layık oldukları kıymeti, değeri verir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz ikisine de hikmet ehli dedi. Sahabeyi eleştirmek, küçümsemek imanımıza zarar verir. Sahabeye böyle bakanlar hikmet ehli

[38] İbn-i Hacer Askalani, Tehzib'ut- Tehzib, 337

değildir, hikmetle bakamamış, Allah'ın kendisinden ne istediğini anlamamıştır.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz bir hadisi şerifinde buyurur; *"Allah Kıyamet günü kulunu huzuruna alır ve nimetlerini ona bir bir sayar. Sonra buna karşılık 'sen ne yaptın?' diye sorar."* Bir de Allah ayeti kerimede buyuruyordu; **"Öldüğünüzde varacağınız yer Allah'ın huzurudur."[39]** Ölür ölmez daha beden yerdeyken; yani kul daha gömülmeden ruh direkt Allah'ın huzuruna çıkarılır.

Allah ona verdiği nimetleri baştan sayarak; "Kulum seni kendi nurumdan yarattım. Zatımdan sana varlık verdim, sıfatlarımdan sana ikram ettim. Benimle gördün, benimle işittin. Bütün bunlar benim sıfatlarımdı, hepsini sana verdim. Kamil insan, Hz. İnsan olasın diye seni dünyaya gönderdim. Manevi olarak büyüyüp Hz. İnsan olasın, ne yaptığını bilip anlayasın diye sana kitap gönderdim. Bir de örnek olsun diye sana peygamber gönderdim. Sonra kazanman için sana dünyada bir sahne hazırladım. O ömrün içinde kazanman için nasıl imkân gerekiyorsa bütün imkânları, imtihanları önüne koydum" der. Kul her defasında "evet ya rabbi!" der. Sonra Allah, kuluna ikram ettiği zahiri nimetlerini sayar. "Şunu şurada şöyle verdim, şunu şöyle ikram ettim," diye zahiri ikramlarını sayar. En sonunda da ona; "Buna karşılık sen ne yaptın? Haydi, anlat!" der.

Şimdi, Allah'ın hesaba çektiği o kul dese ki; "Ya rabbi! Ben falan cemaati savundum, sevdim, filan cemaatten ise nefret ettim, falancanın tarafında durup falan cemaate küfrettim" derse Allah bunun karşılığında; "ben sana git o cemaati mi savun dedim. Sen hiçbir şey anlamadın mı, ben sana böyle mi öğrettim, sana kitabı ve peygamberi gönderip böyle mi anlattım demez mi!"

[39] Mü'min /43

Şimdiye kadar bu durduğumuz yerde binlerce insan gelip "burası benimdir" demiştir. Şimdi de biz buradayız ve "bu bizimdir" diyoruz; ama bizim değildir. Yüz sene sonra hiç birimiz burada olmayacağız. Hepimiz Allah'ın huzurunda olacağız. Gelenler de "burası bize aittir" diyecek ama onlara da ait olmayacak. Niye? -Bütün mülk Allah'a aittir de ondan.

Doğru okuyup doğru anlamak gerekir. Eğer biz kendimizi, Allah'ın bizi koyduğu yerden anlamazsak hikmetle bakmamış, hiçbir şey de anlamamış oluruz. Kendi kendimize zulmetmiş oluruz. Bize önce ne lazım? -Bize önce kim olduğumuzu anlamak, yaratan rabbimizin ismiyle okumak, sonra o bizden neyi istiyor, nasıl olmamızı istiyorsa ve bizi nereye koymuşsa orda durmak lazım.

Kerremnâ ben-î Âdem:[40] "Allah Âdemoğlunu (insanı) mükerrem kılmıştır." Şerefli kılmış, ikrama nail kılmıştır. Ahsen'i takvim üzere, en güzel kıvamda, en güzel şekilde yaratmıştır. Bize düşen; kendimizi anlamak, bilmek, tanımak ve rabbimizi tanımaktır. Sonra nasıl yaşamamız gerektiğini Allah'tan, Allah'ın kelamından öğrenmektir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i, diğer peygamberleri de kendimize örnek alıp, onlar gibi yapıp onlar gibi olmaya çalışmaktır. Yoksa birbirimizle uğraşır, başkalarına şucu bucu dersek şeytana yardım etmiş olur insana da zulmetmiş oluruz.

Allah, **"Mü'minler kardeştir, öyleyse kardeşlerinizin arasını bulun (kardeşlerinizi barıştırın)"**[41] dedi. Söz bitti, söz bitmiştir. "Ben şucuyum, ben bucuyum, ben üstünüm, şu üstündür, bu daha üstündür, falancalar daha öndedir" dediğimizde arayı bulmamış, aksine tefrika yapıp fitne çıkarmışız

[40] İsra /70
[41] Hucurat /10

demektir. Allah, **"Fitne çıkarmak adam öldürmekten daha beterdir"**[42] dedi. Böyle diyenler kendine Müslümanım diyor; ama onlar Allah'a iman etmemiş, Hristiyan ve Yahudi'dir, mü'minlerle topla oynar gibi oynuyorlar. Onları, mezhep ayrılığı, meşrep ayrılığı diye birbirine düşürüyorlar.

Hatta geçmişte namazda söylenen kelime-i şehadet için parmak kaldırdıklarında; biri, "parmağını şöyle kaldıracaksın" diğeri de "yok böyle kaldıracaksın" dedi ve sırf bunun yüzünden mü'minler birbirini öldürdü. Bu nasıl mü'min olmaktır, böyle mü'min olur mu! İşte doğru bakmadan, hikmetle bakıp anlamadan 'ben Müslümanım' dersek sadece Müslüman olduğumuzu, Allah'a teslim olduğumuzu zannederiz.

Ve ellefe beyne kulûbihim: "Allah onların (mü'minlerin) kalplerini birbirine ısındırmıştır." Onları birbirine sevdirmiştir **Lev enfakte mâ fîl ardı cemîan:** "Eğer sen yeryüzündekilerin hepsini vermiş olsaydın" **Mâ ellefte beyne kulûbihim:** "Sen onların kalplerini birleştiremezdin." Onları birbirine sevdirip kardeş yapamazdın. Bütün dünyayı verseydin bunu yapamazdı; ama Allah bunu yaptı dedi. **Ve lâkinnallâhe ellefe beynehum:** "Ama Allah onların kalplerini birleştirdi." **İnnehu azîzun hakîm:**[43] "Muhakkak ki o, aziz ve hakîmdir."

Eğer mü'minler birbirini sevmiyorsa; Allah onların kalplerini birbirine ısındırmamış, birbiriyle birleştirmemiş, onların arasına sevgisini, muhabbetini de koymamış demektir. Allah onların arasına muhabbeti koymamışsa onlar mü'min olamamış demektir. Allah; "Sen bütün dünyayı vermiş olsaydın bunu yapamazdın" buyurdu.

---

[42] Bakara /191
[43] Enfâl /63

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz mü'minleri anlatırken; *"Mü'minler bir beden gibidir. Bedende bir organ ağrırsa bütün organlar ondan rahatsız olur, huzursuz olur ve hepsi o organın hizmetinde olur"*[44] buyurdu.

Onun için eğer mü'minler birbirini sevmiyorsa, aralarında ülfet yoksa kalpleri birbirine bitişik değilse, mü'min kardeşinin acısını hissetmiyorsa bir sorun var demektir. Bir de onu düşman zannediyor, ondan nefret ediyorsa o, iman etmemiş, onda iman yok demektir; çünkü mü'min imanı sever, imanlıyı sever, iman imanı sever. İmanı olmayan imanlıyı neden sevsin! Sevemez.

Allah ayeti kerimede buyurdu; **"Kıyamet günü her topluluğu, her ümmeti önderiyle beraber huzura alırız."**[45] Allah insanlara birebir, teke tek muamele etmez, topluca muamele eder. Mesela; kahveye giden bir topluluk da bir cemaattir. Kim onları kahveye çekip davet ediyorsa onların önderi odur. Camiye gidenler de, dergâha gidenler de, başka bir işi yapanlar da bir cemaattir. Kimin daha hayırlı olduğunu hep beraber Kıyamet günü göreceğiz.

Allah'ın koyduğu bir ölçü vardır. Kim Kur'an'a, Allah'ın Resulüne ne kadar uymuşsa o, o kadar doğru, o kadar güzel yapmıştır. Nerde olursa olsun, kim ne kadar Allah'ın isimlerinin tecellisine mahzar olmuş, Allah'ın isimleri ne kadar onda tecelli etmişse o, o kadar kâmildir, Allah'ın güzelliğini üzerinde o kadar göstermiş, Allah'a o kadar halife olmuştur.

Eğer bir cemaat, bir topluluk birbirini sevmiyorsa, kalpleri birbirine bütünleşmemiş, birleşmemişse onlar iman etmemiştir. Onun için bizimle olan kardeşlerimiz eğer kardeşinin üzüntüsüne

---

[44] Buharî, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66
[45] İsra /71

üzülmüyor, sevinciyle de sevinmiyorsa bu durumda kendi imanına bakmalıdır, imanını kontrol etmelidir. Bu durumda aslında onlar benimle iman etmemiş, ya da ben bu işi yapamıyorum ya da o beni dinlemiyor demektir.

Allah; sen bütün dünyayı verseydin bunu yapamazdın ama Allah bunu böyle yapabilir; çünkü Allah muhakkak ki aziz ve hakîmdir. Bütün şeref, bütün güç, kuvvet, kudret Allah'a aittir. Kulum benden neyi hak etmişse ben onu veririm; çünkü ben hakîmim ve benim muradım böyledir" dedi.

Cuma günü mü'minlerin haftalık toplantısı demektir. O gün mü'minler, hangi mü'minin nasıl bir sorunu var, maddi, manevi, bir yardıma ihtiyacı ya da bir hastalığı var mı gibi nedenlerden dolayı bir araya gelmelidir.

Sahabeler anlatıyor, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Eğer bir mü'minin yardıma ihtiyacı varsa yardımına, eğer hastaysa ziyaretine gidelim. Bir sorun sıkıntı varsa gidip hep beraber onu halledelim" derdi. Hatta çoğu zaman birilerini yanına alıp ziyarete kendisi giderdi ya da birilerini gönderip bir bakın 'bir sorunu mu var' diye ilgilenirdi."*

İşte mü'min kardeşliği böyledir. Bu yüzden cuma günü eğer haftalık toplantıysa kardeşlerimize her zaman ne diyoruz? -Neyle ilgili olursa olsun bir sorununuz varsa burada söylemeniz gerekir. Hatta söylüyoruz; eğer bir kardeşimizin zahiri olarak evinde yemeği, unu, yağı, şekeri yoksa gelip burada söylemesi lazım. Alabiliyorsak alacağız, alamıyorsak evdekini paylaştıracağız. Bu işin başka bir seçeneği yoktur.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Komşusu açken kendisi tok*

yatan bizden değildir"[46] *buyurdu*. Bu laf havada kalacak bir laf değildir. "Yok, beni ilgilendirmez, bana ne, ben kazanmışım ben niye ona yedirecekmişim" anlayışı yanlış bir anlayıştır. Allah sana kazanma imkânı tanımış, onun rızkını da sen kazanasın diye sana vermiştir. Tabi, bu söylediğim; "Madem öyle biz çalışmayıp yatalım, birileri de bize baksın" manasına gelmemelidir. Allah mü'minleri anlatırken; **"Onlar zor günde, dar günde, açlık gününde infak ederler, ikram ederler"**[47] dedi. Onun için kardeş olmak lazım.

Ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v) Efendimiz; *"Cennete giremezsiniz iman etmedikçe, iman etmiş olmazsınız birbirinizi sevmedikçe."*[48]

Birbirimizi sevmediysek iman etmiş olmuyoruz. İman etmiş misin yoksa etmemiş misin diye bir kendine bak! Bakalım, "lâ ilâhe illallah Muhammedun Resulullah" diyenleri seviyor muyuz yoksa sevmiyor muyuz!

Yalnız burada bir istisna vardır; eğer biri sana düşmanlık yapıyorsa onu sevmek zorunda değilsin. Allah istisnayı böyle yaptı. **"Size düşmanlık yapanlar, sizi yurdunuzdan çıkarmak isteyenler müstesna"**[49] dedi. Onlardan başka hiç kimseye düşmanlık yoktur. Ne kâfire, ne müşrike, ne de Hristiyan'a düşmanlık yoktur, olmamalıdır; yani Allah "kuluma düşmanlık yapma" dedi. Kâfirse kendine kâfirdir; ama seni memleketinden kovup çıkarmaya çalışıyor, sana zulmediyorsa bu hariç dedi. Sen kendini savunacaksın, bu kendini savunmak demektir.

---

[46] Buharî, Edeb, 12
[47] Âli İmrân /134
[48] Müslim, îman, 93,94; Tirmizî, Et'ime, 45-Kıyamet, 56; İbni Mace, Mukaddime, 9-Edeb, 11
[49] Mumtehine /9

Eğer bir de mü'minin biri bir mü'mine düşmanlık yapmaya kalkışıyorsa onun halini ona göre anlamak gerekir!

Vasbir li hukmi rabbike: "Rabbinin hükmüne sabret." Rabbin bir konuda hüküm vermişse o hakîmdir, onun bir muradı vardır. Bu hitap Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'edir. **Fe inneke bi a'yuninâ:** "Çünkü sen bizim gözetimimiz altındasın." **Ve sebbih bi hamdi rabbike hîne tekûmu:**[50] "Ve kalktığın zaman rabbini hamd ile tesbih et."

Doğrulduğunda, ayağa kalktığında rabbini hamd ile tesbih et! Bir iş yaptığında, bir işi yapmaya kalktığında, akşam yatıp sabah kalktığında rabbini hamd ile tesbih et! Rabbinin yoluna gir, yürü! Allah'ın sana emrettiği şekilde hayatını sürdür, yaşa ve rabbine hamd et!

Şu ayet Hz. İsa (a.s.)'ın Kıyamet günü Allah'ın huzurunda kendini savunduğu ayettir. Allah Hz. İsa'ya; "Sen mi beni ve anamı Allah'tan ayrıca iki ilah edinin dedin onlara?" Diye buyurur. Hz. İsa ise cevaben; "Haşa ya rabbi! Sen bundan münezzehsin. Ben hakkım olmayan şeyi nasıl söylerim! Ben onlara sizin de bizim de rabbimiz Allah'tır dedim. Ben içlerindeyken buna müsaade etmedim; ama beni içlerinden aldıktan sonra onlar üzerinde gözetici sendin, onu sen biliyorsun. Onların ne söylediğini ben bilmiyorum (benim hakkımda Allah'ın oğlu mu, ilah mı demişler ben bilmiyorum), onu sen biliyorsun ya rabbi!"[51] dedi.

İn tuazzibhum: "Eğer sen onlara azap edersen" **Fe innehum ibâduke**: "Onlar senin kullarındır." **Ve in tagfir lehum**: "Eğer sen onları mağfiret edersen" **Fe inneke entel azîzul**

---

[50] Tur /48
[51] Mâide /116,117

hakîm:[52] "Muhakkak ki sen aziz ve hakîmsin."

Mesela bu ayet aslında nasıl biter diye beklenir; **Ve in tagfir lehum:** "Eğer sen onları mağfiret edersen" **Ente ğafurur rahim:** "Sen ğafur ve rahimsin" olarak biter diye gelebilirdi; ama öyle söylemedi; "sen aziz ve hakîmsin" bütün şeref sana aittir, senin hikmetinden sual olunmaz ve ben senin işine karışmam" dedi. Sen kâfirler için ebedi cehennemi takdir etmişsin; ama sen bugün "ben affettim" dersen hikmetinden de sual olunmaz, kimse senin muradını, hikmetini de anlayamaz. Sen nasıl istersen öyle de yaparsın, dedi.

İnnemâs sadakâtu: "Sadakalar" **Lil fukarâi:** "Fakirler içindir." **Vel mesakîni:** "Miskinler içindir." Miskinler fakirden daha fakir, en fakir olanlardır. **Vel âmilîne:** "Bir de çalışanlar içindir." O zekâtı toplamada Allah yolunda çalışanlar içindir. **Aleyhâ vel muellefeti kulûbuhum:** "Bir de kalpleri ısındırılmaya çalışılan insanlar içindir." Bunlar Yahudi ve Hristiyan da olabilir. **Ve fîr rikâbi:** "Bir de boyundurluk altında olanlar." Yani köleler gibi hürriyetini kaybetmiş olanlar içindir. **Vel gârimîne:** "Borçlular için" **Ve fî sebîlillâhi:** "Allah yolundakiler için" **Vebnis sebîl:** "Yolda kalmış (yola bırakılmış, terkedilmiş) olanlar için" **Farîdaten minallâh:** "Bu, Allah'tan sizin üzerinize farzdır." **Vallâhu alîmun hakîm:**[53] "Muhakkak ki Allah âlim ve hakîmdir."

Allah fakirlere, miskinlere, zekât toplayanlara, kalpleri İslam'a ısındırılmak istenen kimselere, kölelere, hapistekiler gibi hürriyetini kaybetmiş olanlara, borçlulara, Allah yolundakilere, bir de yolda kalmışlara, yola bırakılmışlara sadaka vermeyi farz kılmıştır.

---

[52] Mâide /118

[53] Tevbe /60

Dikkat edilirse Allah bu ayette yetimleri söylemedi. Neden sadaka verilecekler arasında yetimleri saymadı?

Yetim zahiri olarak anası veya babası olmayan demektir. Daha doğrusu bu hayatta desteğini kaybetmiş olan demektir; ama yetim bir tek mal için anlaşılırsa bu yeterli olmaz, doğru olmaz. İnsan ana baba yetimi olabilir, ona yetim denir. Yetimlik bir tek ana babanın yokluğuyla olmaz. Eğer biri imanı kazanamamışsa o, iman yetimidir. Kur'an'ı bilmiyorsa, dinlememiş, okumamış, anlamamışsa o, Kur'an'ın yetimidir. Hikmeti anlamamışsa o, hikmetin yetimidir. Eğer insanı anlamamış, insanlığı anlamamışsa o da insanlığın yetimidir. Kişi, her neyden mahrumsa onun yetimidir.

Kim yetime sahip çıkarsa Allah da ona sahip çıkar. Onun için birinin her konuda kimin neye ihtiyacı varsa, onu vermesi lazım. Açsa doyurması, bilmiyorsa öğretmesi, anlamadıysa anlatması, nasıl yardım edebiliyorsa yardım edip imtihanı kazanmaya çalışması lazım.

Bu hitap Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in hanımlarına olan bir hitaptır. **Vezkurne mâ yutlâ fî buyûtikunne min âyâtillâhi vel hikmeti:** "Evlerinizde Allah'ın ayetlerini ve hikmetlerini unutmayın, onu zikredin." **İnnallâhe kâne latîfen habîrâ:**[54] "Muhakkak ki Allah latif ve habirdir." Allah, lütuf ve ikram sahibidir. Onun nuru her zerreye tecelli etmiştir ve o her şeyden haberdardır; yani sizin ne yaptığınızı bilendir.

Burada Allah Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in aile hayatından örnek vererek ailemizde nasıl yaşamamız gerektiğini öğretiyor. Bir evde, bir ailede eğer Allah'ın ayetleri okunmuyor, hikmeti anlaşılmaya çalışılmıyorsa o ev Allah'ın rahmetinden

[54] Ahzab /34

mahrumdur. O evde melekler değil şeytanlar oturur. O evde huzur olmaz, sorun, sıkıntı olur. Allah evlerimizi nasıl kullanmamız gerektiğini bize öğretiyor. Allah'ın ayetlerini ve hikmetini zikretmemiz gerektiğini öğretiyor.

Bize düşen; eve gittiğimizde ayeti alıp onu hikmetiyle beraber anlatmaya çalışmaktır ki o ev Allah'ın bizden istediği, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in evi gibi olsun. Yoksa Firavun'un ve Nemrut'un evi gibi olur ki melekler değil şeytanlar bizim misafirimiz olur. Ancak cennet gibi bir evde gönül cennete döner. Gönül cennet olmuş olsa bile cehennem gibi bir evde, şeytanların bulunduğu bir evde gönül cehenneme döner. Allah'ın ayetleri ve hikmetiyle evimizi cennete çevirmeye çalışmalıyız ki misafirimiz melekler, nebiler, resuller ve Allah dostları olsun.

Allah hepimizi Allah'ı hakîm olarak tanıyanlardan, anlayanlardan eylesin. Allah, hepimizi hikmet ehli kılsın ve bizi Allah'ın hikmetinden nasibini alanlardan eylesin.

Allah hepinizden razı olsun.

EL HAKÎM

2

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Rabbimizi güzel isimlerinden El Esmau'l Husna'sından tanımaya, anlamaya çalışıyorduk. Dinimizi öğrenmek için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz dini bize nasıl öğretmişse, nasıl anlatmışsa öyle öğrenip öyle tanımamız lazım.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz sahabesiyle beraber otururken sahabe anlatır; *Beyaz elbiseli bir adam gelip Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in tam karşısında oturarak dizlerini onun dizine dayadı. Sonra ona iman nedir, İslam nedir, ihsan nedir? Diye sordu. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz her seferinde cevap verirken o beyaz elbiseli zat da tasdik ediyor, doğru söyledin ya Resulullah diyordu. Bütün soruları sorup cevabını aldıktan sonra ise gitti.*

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki;

- Bu gelenin kim olduğunu biliyor musunuz?

Sahabe;

- Kimdir ya Resulullah? Diye sordu.

Resulullah (s.a.v) Efendimiz ise;

- Bu Cebrail'di. Size dininizi öğretmeye gelmişti, onu bana getirin, dedi. Sahabe peşinden gittiğinde adam yok olmuştu.

Cebrail (a.s.) Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e; "men iman" diye sorunca Resulullah (s.a.v) Efendimiz; kale el imanu en tu'minu billah: İman senin Allah'a Allah ile beraber iman etmendir, buyurdu.[1]

İman; Allah ile beraber Allah'a yani isimleriyle Allah'a iman etmendir, dedi. Bizim de Allah'ın isimlerini sevmemiz ve o isimlerle insanlara muamele edip o isimlerle beraber iman etmemiz lazımdır ki iman etmiş olalım. Yoksa "ben Allah'a inanıyorum, Allah'ı kabul ediyorum" demek iman değildir. İman edebilmek için sevmek lazım; çünkü sevmeden iman olmaz.

Onun için Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Sizden biriniz Allah ve resulünü her şeyden, canından da çok sevmedikçe iman etmiş olmaz"*[2] dedi. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz ölçüyü bu şekilde koydu.

Aynı şekilde Allah; **"İnsanlardan öylesi vardır ki Allah'ı sever gibi başkalarını severler. Oysaki mü'minlerin, Allah'a olan muhabbetleri çok şiddetlidir"**[3] diye buyurmuştur.

Yani Allah'ı her şeyden çok sevmedikçe iman olmaz. Onun için Allah'a Allah ile iman etmek gerekir. Allah'a Allah ile iman insanın kendini tanımasıyla mümkündür. Allah ayeti kerimede; **Nefehtu fihi min ruhi:**[4] "Ona (insana) kendi ruhumdan nefhettim" buyurur. Onun için insan Allah'ın bütün isimlerini

[1] Buhârî, İman, 1; Müslim, İman, 1
[2] Müslim, İman, 69
[3] Bakara /165
[4] Hicr /23

üzerinde taşır; yani insanın görmesi, işitmesi, bilmesi, sevmesi, merhamet etmesi, affetmesi, ikram etmesi Allah'ın tecellisinden kaynaklanır. Allah'ın bütün isimleri bu şekilde kulun üzerinde tecelli etmiştir. Allah'ın isimleri kulun üzerinde tecelli etmezse kul zaten Allah'a halife olamaz. İnsan, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir, bu halifeliği Allah'ın isimleriyle yapar. Eğer Allah'ın isimleri onun üzerinde tecelli etmezse Allah ile Allah'a iman etmiş olmaz.

Allah'ın isimlerini öğrendikten sonra imanın diğer şartlarını anlatıyor. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *Ve melaiketi: "Meleklere iman." Ve bilikai: "Allah'a mülaki olmaya, Allah'a kavuşmaya iman." Demek ki imanın şartlarından bir tanesi de Allah'a vasıl olmaya iman etmekmiş. Ve rusulihi: "Resullerine iman." Ve tu'min bil ba'si: Bir de "Dirilişe iman." Yani öldükten sonra dirilip Allah'ın huzurunda hesaba çekileceğine iman etmendir,* dedi.

Cebrail (a.s.) devamında Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e; *Men İslam: "İslam nedir?"* diye sorunca,

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz;

- *Kale el islamu en te'budullahe vela tuşrik bihi: "Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmadan Allah'a âbd olmandır"* diye buyurur.

İslam'ın birinci şartı Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmadan Allah'a âbd olmaktır. Âbd olmak; sevmek, peşinden koşup sürüklenmek, severek sevdiğinin peşinden koşmak demektir. Âbd kelimesinin esas manası budur. Allah'ı sevecek, Allah'ın rızası, dostluğu, cemali peşinde koşacaksın ve bunları yaparken de ona hiçbir şeyi şirk koşmayacaksın.

İslam, Allah'a neyi şirk koşmadan âbd olmaktır?

Sevgide şirk koşmadan; hiçbir sevgiyi onun sevgisi önüne koymadan, bununla beraber hiçbir sözü, hiçbir kelamı onun kelimesinin, ayetlerinin önüne koymadan ona âbd olmaktır.

Hadisin devamında *Ve tukimu selate: "Bir de namazı ikame etmen." Vetu'yi zekatel merfude: "Bir de farz olan zekâtı vermendir." Ve tesume Ramazan: "Bir de Ramazan'da orucu tutmandır"* dedi.

Cebrail (a.s); kale men ihsan: Ya Resulullah ihsan nedir! Diye sorunca;

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz;

- *Kale en ta'budullahe ke enneke terahu: "İhsan, Allah'ı görüyormuşçasına ona âbd olmandır." Fe in lem tekun terahu fe enneke yerah: "Her ne kadar sen onu görmüyorsan da onun seni gördüğünü bilerek (onun seni gördüğünü unutmadan) Allah'ın huzurunda olduğunu tatman, hissetmen, onun farkında olmandır"*[5] buyurdu.

Âlimlerimiz imanı akaid, İslam'ı fıkıh, ihsanı da tasavvuf diye parça parça anlatmaya çalışmışlardır. Oysaki bu üçü bir bütündür.

Ne buyurmuştu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Cebrail size dininizi öğretmeye gelmişti."*

Üçü birden İslam dini olur. Bunlardan bir tanesi eksik olursa o din olmaz. İhsan olmazsa ihlas olmaz. Eğer bir amel ihlassız yapılmışsa Allah onu kabul etmez. Her amelin kıymeti, değeri onun ihlasına, samimiyetine, saflığına göredir. Onun için

[5] Buhârî, İman, 1; Müslim, İman, 1

dinimizi Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'den, Allah'ın kelamından öğrenmemiz gerekir. Her bir insan için, her bir kul için dinini öğrenmek, Allah'ı tanımak, Allah'ın kelamını anlamak hem dünyadan, hem dünyanın içindekilerinden daha kıymetli, daha değerli ve daha önde olmalıdır. Eğer biz bu halde değilsek ahireti dünyaya tercih edememişiz demektir.

Allah ayeti kerimede; **"İnsanlardan öylesi var ki 'rabbim bana dünyada ver' derler. Böylelerinin ahiretten nasibi yoktur"**[6] dedi.

Yani biri ahiretini dünyasının önüne koymamış, tercihini Allah'tan, ahiretinden, ebedi hayatından yana yapmamışsa, dünyayı ahirete tercih etmişse Allah o kişi için; "onun ahiretten nasibi yoktur" dedi. Onun için elimizi açtığımızda rabbimizden ne istediğimize, nasıl dua ettiğimize bakmamız lazım. Eğer duamızda ahiretimiz önde değilse bir sorun var demektir ve mutlaka onu düzeltmemiz gerekir.

Ne buyuruyordu ayeti kerimede; **"Allah mü'minlerden cennet karşılığında mallarını ve canlarını satın almıştır."**[7] Yani dünyayı ahiretine kurban etmeyen, hayatını Allah yolunda feda etmeyi istemeyen ahireti ve cenneti alamaz. Demek ki Allah cenneti satıyormuş.

Neye karşılık?

Vaktini, zamanını Allah yolunda cenneti almak için sarf etmene karşılık. Bunu yaparsan cenneti kazanabilirsin. Yoksa cennet yoktur, yoksa cennetin sadece hayalini kurmuş olursun. Kim ne derse desin geçerli olan Allah'ın hükmüdür.

---

[6] Bakara /200
[7] Tevbe /111

Biz kendimizi cennetlik görebiliriz, başkaları da bizi cennetlik görebilir; ama önemli olan Allah katında gerçekten cenneti hak etmiş miyiz etmemiş miyiz, Allah'ın rızasını, dostluğunu hak etmiş miyiz hak etmemiş miyiz? Bu soruların cevabıdır; çünkü geçerli olan Allah'ın verdiği hükümdür ve Allah'ın verdiği hüküm bellidir.

Neye göre bellidir?

Kur'an'a göre bellidir. Allah, kitabında neyi söylemişse geçerli olan odur. Onun için Kıyamet günü Allah bizi bu kitaptan sorumlu tutar, Kur'an'a göre hesaba çeker.[8] Ölçü olarak, şahit olarak da önümüze Resulullah (s.a.v) Efendimiz'i getirir.[9] Ona ne kadar uymuşuz, ne kadar benzemişiz, ne kadar tabi olmuşuz buna göre bizi hesaba çeker. Allah'ın ölçüsü böyledir, hesap böyle görülür.

Allah ayeti kerimede; Allah hakîmdir,[10] Allah aziz ve hakîmdir;[11] yani Allah hikmet sahibidir, buyurur.

Hakîm; hikmetle hükmeden, her hükmünde tam isabet kaydeden, her şeyi yerli yerinde yaratan, işini kusursuz, eksiksiz, hatasız yapan demektir. Hakîm aynı zamanda her işinde bir gayesi, bir amacı, bir muradı olan, her işinde mükemmel olan, hüküm veren karar makamı ve hakkaniyetle hükmeden demektir. Allah hakîmdir; yani her şeyi yerli yerinde yaratandır.

Allah'ın Hakîm isminin tecelli ettiği bir kul nasıl bir halde olur?

---

[8] Zuhruf /44
[9] Nisa /41
[10] Nur /18, Hucurat /8
[11] Lokman /27, Fetih /7, Maide /38, Teğâbun /18

Allah'ın Hakîm ismi bir kulda tecelli ettiğinde Allah nasıl ki her şeyi yerli yerinde yaratmışsa hakîm olan kulda Allah'ın onu koyduğu yerden her şeyi görendir, anlayandır, onu yerinde koruyabilendir, önce kendi yerini bilendir. Allah'a göre "ben nerde durmalıyım, Allah'ın emrine, muradına, hikmetine göre benim nasıl yaşamam, neyin peşinden koşmam, nasıl düşünmem, nasıl anlamam, nasıl yapmam lazım" deyip Allah ile bakan ve kendini olması gereken yere koyandır.

Hikmetin karşılığı zulümdür. Eğer bir insanda hikmet yoksa o kişi kendisine zulmetmiştir. Allah'ın onu koyduğu yerde durmadığı için kendine zulmetmiştir. Eğer başkalarını Allah'ın koyduğu yerde görmüyor, onları oraya koymuyorsa bu sefer başkalarına zulmetmiştir. Herhangi bir şeyi yerine koymuyor, Allah'ın koyduğu yerde tutmuyorsa onun yanında, onun gönlünde o eşyaya zulmetmiştir.

Kul kendinin Allah'ın yeryüzündeki halifesi olduğunu bilmesi, Allah'ın nazarıyla kendine nazar etmesi lazım ki hikmetle bakmış olabilsin. Sadece kendine değil bütün insanlara böyle bakması lazım. Eğer biri insanlara böyle bakmıyorsa insanlara zulmediyor demektir. Neyle zulmediyor? -Bakışıyla... O, insanlara Allah'ın verdiği kıymeti, değeri vermiyor, Allah'ın onları koyduğu yere koymuyor, onları yerinden ediyor ve böylelikle onlara zulmediyorlar.

Kerremna ben-i Âdem: "Biz ben-i Âdem'i (insanı) mükerrem kıldık." Ona tekrar tekrar ikramda bulunduk. Allah, insana en büyük şerefi bahşetmiş, kendine halife kılmış, ruhundan, nurundan ona nefhetmiştir. **Nefehtu fîhi min ruhi.**

İnsan çift yönlü bir varlıktır; bir bedeni, bir de ruhu vardır. Beden, ruha binektir. İnsan aslında nedir? -Allah'ın nefhettiği

ruh; yani Hz. İnsandır, Allah'ın nurundandır. Allah da melekleri nefhettiği ruhtan dolayı insana secde ettirdi.

Bu yüzden ne buyurdu; **"Ona ruhumdan nefhettiğim zaman hepiniz ona secde edin."**[12]

"İnsana secde edin" dedi. Bu secdeyi melekler bir tek Âdem'e değil, ben-i Âdem'e; yani her bir insan için tek tek yapmıştır. **"İnsanı biz yarattık, onu biz suretlendirdik, şekillendirdik ve ruhumuzdan nefhettik sonra meleklere; Âdem'e secde edin, dedik"** buyurdu. Her bir insan bir âdemdir. Allah insanı en güzel şekilde, kıvamında, en kâmil olarak, ahsen'i takvim üzere yaratmıştır. Yerde gökte, ikisi arasında ne varsa hepsini insanın hizmetine vermiştir.[13] Ve her şeyin varlığı insandan dolayıdır. Allah, varlığı insan için yaratmış. Bu yüzden de yerde, gökte, ikisi arasında ne varsa hepsini insanın hizmetine vermişim, demiştir.

Allah'ın, insanı koyduğu yeri anlatıyoruz. Allah, insanı nereye koymuşsa insan önce orda durmalıdır. Eğer insan hikmetle bakar, Allah'ın üzerindeki muradını anlar, Allah'ın kendisine verdiği kıymeti, değeri, şerefi, Allah'ın büyüklüğünü, kendi şerefini anlarsa dünya ve varlık onun karşısında küçülür; ama bunu anlamazsa dünya, varlık, madde, para, mevki ve makam gözünde büyür, onun karşısında ezilir. Bu durumda hikmetle bakmamış, hikmet ehli olmamış ve Allah'ın Hakîm ismine iman etmemiş olur.

Eğer iman etseydi ne olurdu?

Kul, Allah'ın Hakîm ismine iman etseydi onu severdi.

[12] Hicr /29
[13] Lokman /20

Dolayısıyla Allah'ın Hakîm ismi onda tecelli eder ve o da hikmet ehli olurdu. Onun için Allah ayeti kerimede; **"Allah kime hikmet vermişse ona pek çok hayır vermiştir"**[14] buyurdu. **Hayren kesira;** Allah bir şeye çok demişse ona göre hesap etmek lazım. Allah kime de hikmet vermemişse o da hikmeti kabul etmemiş, edememiş demektir.

Hikmetle bakan biri kendine, insana nasıl bakar?

Bu; Hz. İnsandır, Allah bunu kendi nurundan yaratmış, bunu kendine halife yapmıştır, Allah bunu seviyor ve bu Allah'ın dostluğuna layık biridir, şeklinde bakar.

"Allah mü'minlerin velisidir"[15] buyurdu. Mü'min, Allah'ı her şeyden çok sevendir. Kim, Allah'ı her şeyden çok seviyorsa o velidir. Allah'ın koyduğu ölçü budur. Yoksa veli keramet sahibi olan değildir. Ölçüyü Allah koyar. Kim Allah'ı her şeyden çok sevip tercih etmişse o velidir, Allah ona "velimdir" diyor; ama eğer Allah'ı her şeyden çok sevmiyorsa Allah ona ne "velim" diyor ne de "mü'min" diyor.

Bir kavim Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e; "Biz iman etmeye geldik" derler. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz de onlara imanı, İslam'ı, ihsanı anlatınca onlar; "biz iman ettik" dediler. Bu olaydan sonra Allah ayetini indirir ve **"Biz iman ettik demeyin; çünkü iman daha kalbinize dâhil olmadı. Biz de İslam'ı kabul ettik, Müslümanlardan olduk deyin"**[16] buyurur.

Allah bu ayeti indirince sahabe sorar;

---

[14] Bakara /269
[15] Bakara /257
[16] Hucurat /14

- Ya Resulullah bu ayete göre biz iman etmiş miyiz, etmemiş miyiz?

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurur ki;

- Bunun alametleri vardır. Bir alameti; Allah bir kulunun gönlüne iman nurunu indirirse o gönül latif sahralar gibi genişler. O kişi Allah'ı sever, Allah için sever, Allah'ı sevdiği için Allah'ın sevdiğini sever. Başka bir alameti de; bu imandan sonra küfre düşmekten, bu imanı kaybetmekten ateşe düşmekten korkar gibi korkar. Allah'a olan bu sevgisine öylesine sarılır.

Demek ki mü'min olabilmek için Allah ile Allah'a iman etmek gerekir. Kulun, Allah'ın isimlerini sevmesi ve o isimlerinde onda tecelli etmesi gerekir. Kul Allah'ı, Allah'ın isimlerini ne kadar çok severse Allah'ın güzelliği o kadar onda tecelli eder, üzerinde görünür. Bu sadece bir görüntü değildir. Hayatı yaşarken Allah'ın o isimlerine göre kullara, mahlûkata muamele eder.

Nasıl mesela?

Birinde Allah'ın Rahim ismi tecelli ederse insanlara rahmetle muamele eder. Allah'ın Hakîm ismi tecelli ederse hikmetle bakar, Allah'ın koyduğu yerde onu görür, ona göre muamele eder. İnsana Hz. İnsan olarak muamele eder. Eşyaya eşya olarak, hizmetine verilmiş bir madde olarak muamele eder. İnsan şerefini malından, mevkisinden almaz. O mal, o mevki eğer Allah yolunda sarf ediliyorsa kıymetlidir; yani insana hizmet ettiği kadarıyla kıymetli, değerlidir.

Ne buyurdu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Eğer Allah katında dünyanın bir sivrisineğin kanadı kadar kıymeti olsaydı,*

Allah onu kâfire vermezdi."[17]

"Kendisine isyan edenlere, inkâr edenlere vermezdi" dedi. Allah katında dünyanın bir sivrisineğin kanadı kadar değeri yoktur, bunu iyi anlamak lazım.

Bir de ben mü'minim, ben Müslümanım diyenlerin dünyaya verdiği kıymete bir bakalım! Bir insana bakarken malına, mevkisine göre kıymet veriyor. Bu, hikmetle bakış değildir. Bu, zulümdür. Böyle biri dünyayı, dünya hayatını, dünya malını insanın üzerinde tutmuyordur. İnsanın kıymetini malına, mevkisine göre ölçüp biçiyordur. Bu kişi, Allah'ın Hakîm ismine iman etmemiş, Allah'ın Hakîm ismine iman etmediği için de Allah'ın Hakîm ismi onda tecelli etmemiş ve hikmetle bakamıyordur. Dolayısıyla hikmetin zıddı zulüm olduğu için kendine, insana, eşyaya ve maddeye zulmediyor. Ve onun hikmetinde olması gerekirken onu put haline getiriyordur.

Hakîm olabilmek için Allah ne buyuruyordu; **Yâ sîn. Vel kur'anil hakîm.** Yâ sîn, "Ey insan" demektir. "Hikmet dolu Kur'an'a and olsun ki!" Allah, Kur'an'ın hikmet dolu olduğunu söyledi.

O zaman eğer biri hikmet ehli olmak istiyor, hikmeti anlamak istiyorsa Kur'an'ı, Allah'ın ne söylediğini, ne söylemek istediğini anlaması lazım. Dinini rabbinden öğrenmesi, rabbi onu nasıl tanıtmışsa öyle tanıması lazım ki gerçekten tanısın, tanımış olsun. Yoksa zahiri bir gözle kendine bakıp ya da birilerinin anlatması, öğretmesiyle "ben tanıdım" demek insanın kendisine ve insanlara yaptığı en büyük zulüm olur.

Hikmet; Allah'ın bak dediği, gör dediği yerden bakıp

[17] Tirmizi, Zuhd, Bab 13, Hadis No: 2320; İbn Mâce, Zuhd, Bab 3, Hadis No: 4110

görmektir.

Eğer biri Allah'a göre, Kur'an'a göre bakmıyorsa, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in nazarıyla nazar etmiyor, Allah'ın nazarıyla nazar etmiyorsa bu durumda o kişi hikmetten, kendini anlamaktan, tanımaktan mahrum kalmıştır. İnsanın kendisine hikmetle bakması; Allah'ın onu koyduğu yerde durması demektir. O yerde durup Allah'ın emrettiği, sevdiği, istediği gibi muradına göre hareket etmesi ve yaşaması demektir; yani, Hz. İnsan olarak durup Hz. İnsan olarak yaşaması demektir.

Eğer biri hikmetle bakarsa hayatın bir imtihan olduğunu anlar. Allah, "dünya bir imtihan yeridir, geçici bir hayattır, ebedi olan hayat Allah katındadır, ahiret yurdudur,[18] Allah mü'minler için cenneti tercih etmiştir" dedi. Eğer kul dünyayı böyle anlamazsa kendi bakışıyla bakmış, Allah'ın hikmetini ve muradını yok saymıştır. "Allah böyle söylemiş; ama ben böyle yapıyorum" demiştir. Eğer hikmetle bakarsa dünyaya bir sivrisineğin kanadı kadar kıymet vermez. Eğer dünya insana hizmet ediyor, onunla ebedi hayat kazanılıyorsa o kıymetlidir. Dünya, kıymetini ahiretten alır. Bağımsız olarak dünyanın hiçbir değeri de yoktur.

Eğer biri hikmetle bakarsa musibet, bela, hastalık, yokluk geldiğinde bunu bir imtihan olarak görür. Ne buyuruyordu ayeti kerimede; **Fe inne meal usri yusrâ, inne meal usri yusrâ:**[19] "Her zorluğun arkasında mutlaka bir kolaylık vardır; ama mutlaka bir kolaylık vardır." İki sefer tekrar etti Allah. Eğer biri hikmetle bakarsa sıkıntıya boğulmaz, umutsuzluğa asla kapılmaz. Niye? - Onu yaratan Allah ona va'd etmiştir. "Sıkıntının arkasında mutlaka bir kolaylık; ama mutlaka bir kolaylık vardır" demiştir. "Hatta iki kolaylık vardır" demiştir.

---

[18] Mü'min /39
[19] İnşirah /5,6

İki kolaylık ne demektir?

“Bir ebedi hayatın için, bir de dünya hayatın için sana kolaylık veririm, sana bunu ikram ederim. Yeter ki sen bunu imtihan olarak bil, yeter ki sabret, yeter ki itiraz ve isyan etme” demektir. Hikmetle bakanlar imtihanı, sıkıntıyı, musibeti, belayı ve yokluğu böyle görür. Bilir ki onu yaratan rabbi rahman ve rahimdir, bilir ki o kerimdir. Eğer ikram etmemiş, nimeti kısmışsa bunda bir muradı vardır, mutlaka onun için bu daha hayırdır, şu anda böyle gereklidir. Hikmetle bakan mutlaka bunu görür, anlar, sıkıntıya, bunalıma düşmez, isyan etmez.

Ne der?

“Rabbim ne yazarsa güzel olan odur” der, hikmetle bakar, rabbini anlamaya çalışır. O bilir ki rabbi onu herkesten daha çok sever; çünkü o, yaratandır. O, ilahtır, sevendir, sevilmeyi de isteyendir. Kim Allah gibi sevebilir! Hiç kimse bizi bilmez, tanımazken hatta biz yokken Allah bizi seviyordu. Bizler daha ana karnındayken bizi seven de oydu.

Ne buyurdu ayeti kerimede; **“Öldüğünüzde, başucunuzda insanlar toplandığında biz onların hepsinden size daha yakınız.”**[20] Kulunu huzura alırken ben herkesten daha yakınım, dedi. Hiç kimse Allah’ın yakın olduğu gibi yakın olamaz, onun sevdiği gibi sevemez, onun rahmet ettiği gibi rahmet edemez, kulunun hesabını yaptığı gibi yapamaz.

Eğer rabbimizin güzelliğini, isimlerini anlarsak onun rahman, rahim, kerim olduğunu, yanlış yaptığımızda afuv ve ğafur olduğunu, mağfiret ettiğini anlar, bunu tadarız. Hikmetle bakarsak rabbimizin bize yaptığı muameleyi görür, bunu tadarız.

[20] Vakıa /83-85

Aynı şekilde Allah bize nimet verdiğinde, mevki, mal verdiğinde hikmetle bakarız. "Rabbim bunu bana ebedi hayatımı kazanayım diye vermiştir" deyip rabbimizin emrettiği gibi onu kullanırız. Hikmetle bakanlar mala, dünyaya ve mevkiye kul olmaz. Onun emanetçisi olur, emaneti sahibine teslim eder, onunla ebedi hayatını satın alır.

Onun için Allah ayeti kerimede; **"Herkes peşinden ne gönderdiğine, ahireti için neyi takdim ettiğine baksın!"**[21] **"Huzurumuza geldiğinde onu daha azimli bulur, onu onun için katlarız"**[22] buyurur.

Kişi, dünyadan ahirete göndermemişse onun için bir şey yok. Kul mala, dünyaya böyle bakarsa eline bir nimet geçtiği zaman Allah'ın kendisinden onu nasıl kullanması istediğini bilir ve ona göre hareket eder. Onun için eğer biri hikmet ehli ise ister nimet, ister musibet olsun o hayatla barışıktır. O, Allah ile barışıktır. O, kendisiyle barışıktır, selamettedir. İsyan etmez, hangi halde olursa olsun Allah'a itiraz etmez.

Eğer biri isyan ediyorsa Allah'ın muradını, hikmetini anlamadığı içindir. Kişi niçin Allah'ın hikmetini anlamaz?

Yanlış gördüğü için. Farz edelim ki; Allah bize bir gün boyunca "sen neyi istersen senin gibi olsun. İster kendin, ister insanlar, ister dünya için neyi istersen onu senin istediğin gibi yaratacağım" derse herkesin kendine göre mutlaka bir duası vardır. Herkes mutlaka kendine göre bir şeyleri değiştirmek ister. İnsan kendisi için dünya nimetini ister, mevki ve servet ister, kendisi için istedikleri her neyse onu ister. Eğer insanları düşünüyorsa ne der; "insanların hepsi hidayete ersin, herkes

---

[21] Haşr /18
[22] Nisa /40

Müslüman olsun, bütün hastalar iyi olsun, hiç kimse hasta olmasın, hiç kimse fakir olmasın, herkes zengin olsun" der. Herkes kendine göre mutlaka bir şeyler ister. Yalnız bu hikmetle bakış değildir!

Eğer biri hikmet ehli ise ve hikmetle bakıyorsa Allah'ın bu ikramına karşılık ne söyler; "ya rabbi! Sen neyi nasıl yaratmışsan, nasıl muamelede bulunmuşsan her şey yerli yerindedir. Eğer ben bir şeye bu yerinde değil, bunu değiştir dersem ben zalimlerden olurum. Sen güzel yapmadın mı ki bir de ben sana şunu şöyle yap diyeyim. Ben bundan sana sığınırım" der. Hikmetle bakış böyledir. Allah'ın Hakîm isminin tecellisine mazhar olmak budur.

Onun için hiçbir şey yaratılış itibariyle şer değildir, hayırdır. Allah'ın bir ismi de Hayr'dır. Allah her neyi yaratmışsa o hayırdır. Ne zaman ki kul onu yerinden edince işte o zaman o, şer olur.

Peki, kul herhangi bir şeyi niye yerinden eder?

Hikmetle bakamadığı için, zulmettiği için yerinden eder. Mesela Allah üzümü yaratmıştır. Üzüm nimettir; ama onu alıp şarap yaptığımız zaman onu yerinden etmiş olur, zulmetmiş oluruz. Üzüm şarap olunca ne olur? -Sarhoş eden, aklı alan bir içecek olur. Onu içersek hem kendimize, hem de başkalarına zulmetmiş oluruz.

Bu durumda hayrı şerre çeviren insanın ta kendisidir. Kişi, hikmet ehli olmadığı için hayrı, şerre çevirir. Onun için bizatihi şer ve bizatihi şerrin varlığı yoktur. Ne zaman ki kul hikmetle bakmayıp eşyayı, varlığı yerine koymayarak onu yerinden ettiyse, Allah'ın emrettiği dışında ona bir muamelede bulunduysa işte o zaman o, şer olur.

Amentüyü okurken ne diyoruz; hayrihi ve şerri minallahu teâla: “Hayır ve şer Allah’tandır.” Kesinlikle bu yanlıştır; bu, Allah’a iftiradır. Şerrin Allah’tan geldiğini düşünenler “biz böyle öğrendik” deseler, bilmedikleri için belki mazur görülebilirler. Mutlaka bunu söyleyenlerin de bir muradı vardır. Bu sözü söyledikleri zamanda öyle gerekmiş olabilir; fakat Allah kendini öyle tanıtmıyor.

Ne demek lazım; hayrihi minallahu teala: “Hayır Allah’tandır.” Şer ise kuldandır. Onun için Allah ayeti kerimede; **“De ki: Bütün iyilikler, bütün güzellikler, hayırlar size Allah’tan, bütün kötülükler ise kendi nefsinizdendir”**[23] buyurur. Şerri kendi nefsimize, hayrı ise Allah’a isnad etmeliyiz. Hz. Âdem (a.s.) cennette, Allah’ın “yaklaşmayın” dediği meyveyi yiyerek kendine zulmetti. Allah öyle buyuruyor. Hz. Âdem ile Hz. Havva meyveyi yediklerinde **“Biz kendimize zulmettik”**[24] dediler. Allah da onları affetti.

Şeytan ise; **“Beni saptırmana karşılık ben de onlara düşmanlık yapacağım”**[25] deyip suçunu Allah’a attı. Onun için bir kul; “şer Allah’tandır” derse Allah’a iftira atmış olur. Hayır Allah’tan şer de kulun kendi nefsindendir. Allah insana irade vermiş, kudret vermiş, Kadir isminden, iradesinden bir cüz vermiştir. Onun için cüz’i irade diyoruz. Herkes kendi tercihiyle ya cennete ya da cehenneme gider. İnsan bu tercihini bizatihi kendisi yapar.

Aynı zamanda cahil, bir şey bilmeyen demek değildir. Cahil, kendini bilmeyen, rabbini bilmeyen demektir. Biri rabbini bilmiyorsa kendini, kendini bilmiyorsa rabbini bilmiyordur.

[23] Nisa /79
[24] Araf /23
[25] Hicr /39

Kendini bilmiyorsa, Allah'ın onu koyduğu yeri bilmeyip orda durmuyor, Hz. İnsan gibi durmuyor ve derdi ebedi hayatı, Allah'ın rızası değildir. Böyle bir kişinin isterse on tane diploması olsun o cahildir. Allah'ın yeryüzündeki halifesi olan insanın hayata, olaylara, meselelere bakışı hikmetle olmalı ki ne yapması gerektiğini bilsin ve imtihanı kazansın.

Hiç kimse Allah'tan alacaklı değildir. Allah dileseydi bizi taş ya da havyan olarak da yaratabilirdi. Biz insan olmanın karşılığında Allah'a herhangi bir ödemede bulunmadık; ama Allah bize insan olma, Hz. İnsan olma imkânını verdi. İnsan olup olmamak bizim kendi elimizdedir.

Allah kâfirler, cehenneme gidenler, Allah'ın ayetlerini dinlemeyenler için ne buyurdu; **"Onlar hayvan gibidir, hatta hayvandan daha aşağıdırlar."**[26]

Demek ki sadece suret itibariyle insan olmak insanı insan yapmıyormuş. Kişi Allah'a iman etmemişse, Allah'ın onu koyduğu yerde durmuyor, rabbini dinlemiyor, peygambere tabi olmuyor, onu kendine örnek alıp onun gibi olmaya çalışmıyorsa hayvandan daha aşağı bir duruma düşer. Böyle biri cehenneme giderken de insan olarak değil hayvan olarak gider.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz öyle buyurdu; *Cehennem ehli, Malik'e; "Rabbimiz bir sefer bizimle konuşsun" diye yalvarırlar. Nice bin yıl geçmiştir bu arada, Allah cehennem ehline hitap eder; "Susun! Bir daha benimle konuşmayın!"*[27] *Allah cehennem ehline bu hitabı yaptıktan sonra onlar hayvan gibi olur. Konuşmak istediklerinde devenin böğürmesi gibi bir ses çıkarırlar. Artık konuşamazlar, hayvan olmuşlardır.*

---

[26] Furkan /44, Araf /179
[27] Mü'minun /106, 108

İnsan olmayı veya hayvan olmayı tercih etmek kendi elimizdedir. Allah bizi insan olmamız için yaratmış ve bizim için tercihini bu yönde yapmıştır. Bizim üzerimizdeki muradı, hikmeti Hz. İnsan olmamız, cennete gitmemizdir; ama biz Allah'ın bizim için tercih ettiğini tercih etmez, kabul etmezsek kendi tercihimizle hayvan olmayı tercih ettik, demektir.

Mesela sakat; kör, sağır veya deli olan birine bakarken nasıl bakmamız gerekir?

Her bir insan Allah'ın kitabıdır, ayetidir. Mutlaka onu ayet olarak okumak gerekir. Böyleleri neyin ayetidir? -Tabi ki şükür ayetidir. Yarın kimin daha güzel konumda olacağını kimse bilemez. O deli cennete gider, belki sen cehenneme gidersin. Onu dünyada küçümsemiş olabilirsin; ama ölçü dünya değildir. Bir deliye bakarken aklının şükrünü yapman lazım. Deliyi görmeyene kadar akıl nimetini takdir etmek mümkün değildir. Onu gördüğünde aklına şükrediyorsun. Bir körü görünce de gözüne şükretmen lazım. Onların her biri bir ayettir. Bu yüzden onları ayet gibi okumak gerekir.

Yoksa onlara bakıp onları küçümsersen Allah yarın senin de gözünü, aklını alır. Yarın için kimsenin garantisi var mıdır? -Bir an sonraya garantimiz yoktur. Ya da ayağı olmayan birine bakıp onu küçümsersen yarın senin iki ayağın da olmayabilir. Böyle kardeşlerimize küçümseyerek bakmak yanlış bir bakıştır. Bu bakış hikmetle bakış değildir. Allah'ın bize verdiklerine şükredip o akıl, göz, kulak, ayak nimetinin şükrünü eda etmemiz; yani Allah yolunda onları kullanıp ebedi hayatımızı kurtarmaya çalışmamız gerekir.

Bir de ne buyurdu; **"Rabbinin yoluna hikmetle davet et,**

en güzel söz neyse onu söyle"[28] Mücadeleni muhatabınla en güzel şekilde yap, dedi.

Allah'a davet eden birinin hikmetle davet etmesi lazım; yani Allah'ın muradına uygun, muhatabını tanıyarak ona Hz. İnsan nazarıyla nazar ederek onu davet etmesi lazım. Sen Hz. İnsanı davet ediyorsun, sen bu daveti Allah adına yapıyorsun, çok dikkatli olman lazım.

Allah adına Allah'a nasıl davet edilir?

Allah'ın güzelliğine, Allah'a halife olmaya davet edilir. Onun yeri ona tanıtılır ve ona nasıl durması gerektiği öğretilir. Hikmetle davet böyledir. Bu yaparken en güzel şekilde davet etmek gerekir.

En güzel şekilde ne demektir?

En güzel konuşan Allah'sa onun kelamıyla, ayetleriyle davet etmek, demektir. Yoksa o davet edenler kendi kendine şiir gibi konuşmuşsa bu hiçbir işe yaramaz. Bu, hikmetle davet değildir. Ya da onu küçümseyerek; "sen bilmiyorsun, dur ben sana öğreteyim" demek de hikmetle davet değildir.

Allah, Hz. Musa (a.s.)'ı Firavun'a gönderirken ne dedi; **"Ona yumuşak söz söyle, ona güzel söz söyle, güzel muamelede bulun."**[29] Muhatabın Firavun'dan daha kötü değildir. Bakıyorsun biri namaz kılmıyor diye onu öyle küçümsüyor ki; "sen namaz kılmıyorsun, senin durumun şöyledir" diye hüküm veriyor. Hiç kimsenin bir başkasını ne olursa olsun küçümsemeye hakkı yoktur.

---

[28] Nahl /125
[29] Tâhâ /44

Önce iman, sonra ahlak, sonra ibadet!

Eğer bizde iman yoksa gece gündüz ibadet yapsak bile Allah onu kabul etmez. Önce iman lazımdır. İman etmeden amel etmeye, ibadet yapmaya çalışırsak bu bize bir şey kazandırmaz. Çocuklarımıza imanı öğretmeden amel yaptırmaya çalışıp; "hadi namazı kıl" dersek bu doğru olmaz.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Çocuklarınızı yetiştirirken onlara ilk olarak "lâ ilâhe illallah" dedirtin sonra onları bırakın, korkmayın, onlara (manevi olarak) bir şey olmaz"*[30] buyurdu.

Birine önce *lâ ilâhe illallah; "*Allah'tan başka ilah yoktur" dedirtmek lazım. İlah Allah'tır, seni seven, sevilmeye, hesabı yapılmaya, rızası kazanılmaya layık olan Allah'tır. Önce bir *"lâ ilâhe illallah"* dedirt, sonra bırak o, namazı beş vakit değil on vakit de aşkla, muhabbetle kılar. Kıldığı namaz miraç olur. Yoksa zorla, sıkıntıyla kıldırırsan hikmeti, Allah'ın muradını anlamadığı için iki gün kılar, üç gün kılmaz, ya da seni gördüğünde kılar, görmediğinde kılmaz.

Birilerine zorla ibadet yaptırırsak Allah onu kabul eder mi?

Etmez. Birine ibadetleri zorla yaptırmak o adamı münafık yapmak demektir. Böyle yaparak hiç farkında olmadan onu Allah katında münafık konumuna sokarsın. O daha önce cahilken şimdi ise sen zorladığın için münafık olmuştur. Eğer cahilse, bilmiyorsa, Allah'ı sevememişse tanımadığı içindir. Allah'ı tanısa sever ve gerekeni de yapar. Önemli olan; senin, rabbini ona tanıtmak için ne yaptığın ve Allah'ı ona nasıl tanıttığındır.

Allah hepimizi Allah'ın Hakîm ismine iman edenlerden,

[30] Abdurrezzak, Musannef, 4/334

hikmeti bahşettiği kullarından eylesin! Hikmetle bakıp, hikmetle anlayarak hikmetle yaşayanlardan eylesin! Allah bizi zalimlerden, hikmetten mahrum olanlardan eylemesin!

Allah hepinizden razı olsun.

القادر جل جلاله

EL KÂDİR

1

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın Kâdir ismini hep beraber anlamaya çalışacağız inşallah! Daha önce Allah'ın Hakîm ismini anlattık ki Allah her şeyi bir hikmetle yapar, Hakîm ismi, her neyi yaparsa yapsın Allah'ın bir amacı, bir muradı vardır, demekti.

Allah bize muamele ederken bizim ne dememiz lazım?

"Rabbim bana bu muameleyi yapıyorsa üzerimde bir muradı vardır. Eğer Allah müsaade etmezse hiç kimse bir şey yapamaz. Gelen kimden gelirse gelsin, nerden gelirse gelsin, o sıkıntıysa, o musibetse de Allah'ın orda bir muradı vardır ve o, biz kazanalım diye bize gelmiştir."

Peki, nasıl kazanacağız?

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyuruyor; *"mü'minin haline şaşılır, Allah bir musibet verdiğinde, bir hastalık verdiğinde, yokluk verdiğinde sabreder kazanır. Nimet verdiğinde o nimetin şükrünü eda eder kazanır."*[1]

Gereğini yaparak kazanacağız. Mü'minler sıkıntıda, musibette, hastalıkta, sağlıkta, nimet geldiğinde hep kazanır. Eğer

[1] El-Camiu's-Sahih, C. 8, S. 225; Kitabü'z-Zühd

insan hikmetle bakarsa bu zaten böyledir; ama hikmetle bakamıyorsa feryat eder. Allah'ın muamelesini kabul etmez. "Niye bana böyle yaptı" diye itiraz eder. Niye itiraz eder? -Allah'a âbd olmayı, kul olmayı kabul edememiş de ondan itiraz eder. Bununla beraber hayatı bir imtihan olarak, ebedi hayatı kazanma imkânı olarak anlayamamış, kabul edememiş, bildiği halde buna iman etmediği için itiraz eder. Onun için bir şeyi bilmek ayrı şeydir, ona iman etmek ayrı şeydir. Bilmek iman değildir. Eğer bilgimiz imana dönüşürse amele dönüşür, ahlaka dönüşürse o iman olur.

Anladık ki Allah hakîmdir. Onun her işinde bir muradı vardır ve her işinde mutlaka bizim için hayır vardır. Bize nasıl muamelede bulunursa bulunsun o bizim için en güzelidir. Muamelesi ne olursa olsun ondan daha güzeli olamaz. Önce buna iman etmek gerekir. Bu; Allah'ın sıfatıdır, Hakîm isminin tecellisidir. Eğer onu Allah yapmışsa o rahimdir. **"Rahmetim gazabımı geçti"**[2], **"rahmetim her şeyi kuşatmıştır"**[3] buyuruyor rabbimiz.

Allah muhittir, her şeyi ihata etmiştir. Onsuz bir yaprak ağaçtan düşmez. Kulun kendini Allah'ın huzurunda böyle anlayıp böyle tatması, Allah'a böyle iman etmesi lazım. Eğer biri feryat ediyorsa, itiraz ediyor, isyan ediyorsa onun Allah'ın Kâdir ismine olan imanında bir sorun var demektir.

Hakîm ismiyle Kâdir ismini beraber anlamaya çalışılacağız. **Allahu kulli şey'in kadîr**:[4] "Allah her şeye kâdirdir." Kâdir demek mutlak güç ve kudret sahibi demektir. Kulun gücü mutlak değil mukayyettir. Allah emaneten insana o gücü vermiştir ki onunla

---

[2] Buhârî, Tevhîd, 15, 22, 28, 55, (6986), Bedi'ül-Halk 1; Müslim, Tevbe, 14, (2751), 4, (7146); Tirmizî, Daavat, 109
[3] Araf /156
[4] Âli İmrân /29

ebedi hayatını kazansın, Hz. İnsan olsun.

Kâdir aynı zamanda; her şeye kaderini takdir eden, her şeye bir ölçü koyan, neyin ne kadar olacağını, kaderinin ne olacağını, takdir eden, tayin eden, düzenleyen, hükmeden, sınır koyan, bir vakit tayin eden, her şeye gücü yeten demektir.

Kul, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Kulun halife olabilmesi, Allah'ı temsil edebilmesi için Allah'ın isimlerini üzerinde taşıması gerekir. Onun için Allah külli iradesinden kuluna cüz'i irade, külli kudretinden ise kuluna cüz'i bir kudret vermiştir. Bununla beraber kulun hem iradesi, hem kudreti, hem onda tecelli eden bütün esma aynı zamanda Allah'ın iradesinin içindedir, kudretinin içindedir.

E lâ innehu bi kulli şey'in muhît:[5] "Dikkat edin, şüphesiz ki Allah her şeyi ihata etmiştir." Yani kul bütünüyle Allah'ın hükmündedir. "**Ne yana dönerseniz dönün Allah'ın vechi ordadır**"[6] buyurdu. Allah bütünüyle sana tecelli etmiştir. Sen bütünüyle Allah'ın tecellisine gark olmuş durumdasın. Onun için ne yana dönersen dön Allah'ın vechi ordadır. Vech; yüz demektir. Allah'ın vechi ise Allah'ın zatı, Allah'ın cemali demektir; yani hangi tarafa dönersen dön rabbinle berabersin.

Allah'ın isimlerini, El Esmau'l Husna'yı öğrenirken Allah'ın ayetleriyle beraber öğreneceğiz. Yani Allah, isimlerini bize nasıl tanıtıyorsa öyle anlamamız gerekir ki rabbimizin kendisini bize tanıttığı gibi onu tanıyabilelim.

[5] Fussilet /54
[6] Bakara /115

EUZUBİLLAHİ MİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

İnnâ kulle şey'in haleknâhu bi kader:[7] "Allah her şeyin içine kaderini koymuştur." **Veş şemsu tecrî li mustekarrin lehâ, zâlike takdîrul azîzil alîm**:[8] "Allah, Güneş'e bir yörünge takdir etmiştir (ona durması gereken bir yer tayin etmiştir). Bu aziz ve âlim olan Allah'ın takdiridir."

Aynı şey Ay, gezegenler ve bütün varlık için de geçerlidir. Allah neye hangi kaderi koymuşsa o kaderinden şaşmaz. Allah'ın onun için koyduğu takdirin dışına çıkmaz. Eğer dünya, yörüngesinden çıkarsa Allah'ın ona takdir ettiği kaderinden çıkmış olur. Böyle bir şey de düşünülemez, mümkün değildir. Bütün cansız varlıklar ve Allah'ın irade vermediği varlıklar için bu böyledir.

Ama Allah'ın irade verdiği varlıklar bunun dışındadır. Allah irade verdiği insanın da kaderini içine koymuştur. Rabbimiz ne buyurdu; "**biz her insanın kaderini boynuna astık**."[9]

Nasıl asmış?

Allah her bir insanı ebedi hayatını kazansın, Hz. İnsan, kâmil insan olsun ve cennete girsin diye yaratmıştır. Bu tercihi tamamen onun iradesine teslim etmiştir. Kıyamet günü de o boynuna astığımızı açılmış bir sahife olarak önüne açıp; "**al hesabını kendin gör, deriz**"[10] diye buyurmuştur rabbimiz.

[7] Kamer /49
[8] Yasin /38
[9] İsra /13
[10] İsra /14

Allah, kitabımızı boynumuza asmıştır. Kıyamet günü elimize gelecek olan o kitabımıza neyi istersek onu yazdırırız. İstersek sevap yazdırır, istersek günah yazdırırız ve o bizim kader kitabımızdır. Bu, kaderimizi; yani bizi cennete ya da cehenneme götürecek olan kaderimizi kendimiz takdir ediyoruz; çünkü Allah, kuluna kudretinden kudret, iradesinden irade vermiştir. Tercihimizi kendimiz yapıyoruz, amelimizi kendimiz işliyoruz demektir.

Allah bize eğer irade vermişse, kudret vermişse; fakat bunu kullandırmazsa o irade de kudret de hiçbir işe yaramamış olur, onların hiçbir değeri de olmamış olur. Bunun için doğru yapıp yanlış yapmayalım, hayatın her alanını inceden inceye anlayalım ve onun emirlerini yerine getirelim diye Allah peygamber ve kitap göndermiştir. Bir de ölçü olsun diye önümüze peygamberlerini, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i koyup; "işte senden böyle bir kul olmanı istiyorum, hayatı bunun gibi yaşamanı istiyorum"[11] demiştir. "Bunun gibi yaparsan onunla beraber olursun. Onun kazandığını kazanırsın. Cenneti kazanırsın, rızamı, dostluğumu kazanırsın. Mü'min olursun, velim olursun" demiştir.

Allah aynı şekilde peygamberlere karşı gelenleri de Kur'an'da anlatmıştır. Firavun'u, Nemrut'u, Ebu Leheb'i, Ebu Cehil'i, helak olan kavimleri; Âd'ı, Semud'u ve Nuh (a.s)'ın kavmini anlatmıştır. Allah bu kavimleri; "sakın bunlar gibi olmayın" diye bize anlatır.

Niye?

Çünkü tercih bize aittir de ondan. Onlar gibi olmak istiyorsan onların gideceği yeri de istemiş olursun. Yoksa Firavun gibi bir hayat yaşayıp peygamberlerin gittiği yere gitmeyi istemek

[11] Âli İmrân /31

hayaldir, kendimizi kandırmaktır. Kimin gibi yaşıyorsan, kimin gibi yapmışsan senin yerin onların yanıdır. Bu, herkes için böyledir.

Allah her şeyin içine kaderini koymuştur. Mesela; camın içine kaderini koymuştur. "Bu camdır, bir tane vurursan kırılır" demiştir. Bu, Allah'ın camın içine koyduğu kaderdir. Onu ısıtırsan erir, ona başka bir şekil de verebilirsin, demiştir. Bu, Allah'ın onun içine koyduğu kaderidir.

Aynı şekilde Allah vücuda da bir kader koymuştur. Onun için bir takdirde bulunmuştur. Mesela; hastalığımız için doktora gittiğimizde doktorun gerçek bir doktor olabilmesi için bedendeki kaderi de bilmesi gerekir. Bu doktor; Allah vücuda nasıl bir kader koymuş bunu bilmezse hiçbir zaman gerçek doktor olamaz ve tedavi de yapamaz.

Örnek;

Tansiyonun ne kadar olması gerekir, kanın akış hızı ya da kalbin atış hızı ne kadar olmalıdır doktorun bunu bilmesi gerekir. Küçük tansiyonun 8, büyük tansiyonun 12 olması Allah'ın vücuda koyduğu kaderdir, ölçüdür. Bu tansiyonun yüksek ya da düşük olması halinde insan hastalanır. Niye? -Allah'ın koyduğu miktar bozulduğu için, takdir ettiği kader, ölçü bozulduğu için. Doktor bu ölçüyü bilecek ki onu tedavi etsin, ona göre muamelede bulunsun.

Aynı şekilde kolesterol (kandaki yağ oranı) için ölçü koymuştur. 80 ile 100 arası normal, fazlası ya da eksiği zarardır demiştir. Şeker için de aynı ölçüyü, miktarı, kaderi koymuştur. Bu ölçünün dışına çıkarsa vücudun kimyası bozulur, insan hastalanır; yani bedenimizi Allah'ın koyduğu yerde tutmadığımız, tutamadığımız için hastalanırız. Onun için doktorun doktor

olabilmesi için önce Allah'ın insanın bedenine koyduğu kaderi anlaması ve bilmesi gerekir.

Bir de manevi kader vardır. A'lâ-yı illiyyîn, en yüksek makama çıkabilecek, esfeli safiline inebilecek Hz. İnsan vardır. Bu insan aynı insandır. İsterse a'lâ-yı illiyyîn çıkabilir, isterse de esfeli safiline, şeytandan daha aşağıya inebilir. Allah; "**münafıklar cehennemin en alt katındadır**"[12] buyurur. En altta münafıklar, onun bir üstünde müşrikler, onun bir üstünde şeytan ve ateşe tapanlar, onların üzerinde Yahudiler, onun da üzerinde Hıristiyanlar, onun da üzerinde diğerleri vardır.

En altta kendini Müslüman zannedip; "ben Müslümanım" demiş ama iman etmemiş münafıklar vardır. Bu münafıklar İslam'a ve Müslümanlığa büyük zarar vermiştir. İnsanlar ona bakıp İslam'dan nefret etmiş; "ben bunun gibi olmak istemiyorum, İslam buysa ben Müslüman olmuyorum" demiştir. Hiç bunlardan büyük münafık var mıdır!

Allah insana zatıyla, sıfatıyla tecelli edip maneviyatına kaderini koymuştur. **Alleme âdemel esmâe kullehâ**:[13] "Allah, Âdeme bütün isimlerini talim etti." Bütün isimleriyle ona tecelli etti. "Haydi, bunların isimlerini söyleyin, nedir bunlar" diye onu meleklere arz etti? Melekler ne dedi; "biz senin öğrettiğinden başka bir şey bilmiyoruz ya rabbi! Âlim olan sensin, sen subhansın! Sözümüzü geri aldık. Bu, halife olmaya layıktır" dediler.

Eğer insan esmayı bilmiyorsa, Allah'ın isimlerini bilmiyorsa nasıl meleklerin secde ettiği varlık olur? A'lâ-yı illiyyîn, en yüksek makama nasıl çıkabilir? -Ne zamanki Allah'ın isimleri onun

---

12 Nisa /145
13 Bakara /31

üzerinde tecelli ederse işte ancak o zaman a'lâ-yı illiyyîn çıkabilir. Bu isimlerin güzelliği onun üzerinde görünürse, Allah'ın güzelliğiyle güzel olursa çıkabilir. Allah'ın insana koyduğu kader budur. Peki, insan bunu bozarsa ne olur? -Nasıl ki vücut hastalanıyor, helak oluyorsa, onun; Allah'ın kendisi için takdir ettiği manevi kaderi bozulursa onun üzerindeki esma bozulursa da bu onun için zulüm olur, o kişi de zalimlerden olmuş olur.

Ellezî lehu mulkus semâvâti vel ardı: "Göklerin ve yerlerin mülkü onundur" Allah'ındır. **Ve lem yettehız veleden**: Hristiyanların ya da Yahudilerin söylediği gibi "Allah çocuk edinmemiştir." **Ve lem yekûn lehu şerîkun fîl mülki**: "Onun kendi mülkünde hiçbir şeriki (ortağı) yoktur." **Ve halaka kulle şey'in fe kadderahu takdîrâ**:[14] "O, her şeyi yaratmış ve her birine kaderini takdir etmiştir."

Kaderi yanlış anlayıp kendi suçumuzu Allah'a yüklememek için Allah'ın Kâdir ismini, onun takdirini doğru anlamamız gerekir. Allah'ın Kâdir isminin başka benzerleri de vardır. Biri fiile dönük olan Muktedir ismi, biri de zata dönük olan Kâdir ismidir. Bir de "y" harfi alan Allah'ın Kadîr ismi vardır. O da ikisini birden kapsar.

Vellezî nezzele mines semâi mâenbi kader: "Allah gökten yağmuru bir kaderle indirir." Yani bir miktarla indirir. Kader; miktar, ölçü demektir. Yeryüzüne inen suların inişi bir kaderledir, bir takdir, bir ölçüyledir yani. Allah ölçüyü bozarsa ne olur? -Felaket olur. Nuh (a.s.) için ne buyurdu; Allah gökten suyu indirdi, dünyayı suya boğdu.[15] Ama bir ölçüyle indirdiğinde ne olur? -Rahmet olur. Onun için insanın kendi ölçüsünü bozmaması gerekir. Kendi kaderini, Allah'ın ona koyduğu kaderi bozmaması gerekir.

---

[14] Furkan /2
[15] Kamer /11

Bozarsa ne olur? -Bozarsa tedavi olması gerekir. Peki, onu kim tedavi edecek?

Peygamberler ve onların varisleri olan mürşidi kâmiller onu tedavi edecek. Biz burada bu tedaviyi yapıyoruz. Allah'ın kelamı olan Kur'an'ı baştan sona onun için anlattık.[16] Allah Kur'an için ne buyuruyordu; "**bu şifadır, bu sizin gönüllerinize şifadır**."[17]

Aynı şekilde burada Allah'ın isimlerini, Esmau'l Husna'yı anlatıyoruz. Neden? -Rabbimizi tanıyalım, onunla beraber kendimizi tanıyalım, durmamız gereken yeri bilelim ve orada duralım diye El Esmau'l Husna'yı anlatıyoruz.

Vellezî nezzele mines semâi mâenbi kader: "Allah gökten suyu bir takdirle, bir ölçüyle indirir." **Fe enşernâ bihî beldeten meyten**: "Ölü beldeleri diriltmek (ölü toprağı baharda yeniden diriltmek için) suyu bir ölçüyle indirir." **Kezâlike tuhrecûn**:[18] "İşte siz de (öldükten sonra) böyle diriltileceksiniz." Sizi de böyle dirilteceğiz. Nasıl ki toprağı öldükten, çer çöp olduktan sonra baharda yağmuru indirip, rahmeti indirip onu yeniden yeşerterek çıkarıyorsak sizi de böyle diriltiriz, dedi Allah.

Ve enzelnâ mines semâi mâen bi kaderin: "Allah gökten suyu bir ölçüyle indirir, bir kaderle indirir," **Fe eskennâhu fîl ardı**: "Onu yerde sükûn ederiz, yerde tutarız." **Ve innâ alâ zehâbin bihî le kâdirûn**: "Biz istersek onu gidermeye de kâdiriz."

Yani yağmuru yağdırır, toprağa emrederiz toprağın üstünde su kalmaz, Hiçbir şey de yeşermez. Biz buna da kâdiriz, dilersek

---

[16] Muhamed Hüseyin (r.a.) Hazretleri, Tefsiru'l Kur'an Hikmetu'l Beyan adlı sohbetlerini Erdemli İnsan Yetiştirme Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği'nde yapmıştır. İsteyenler bu sohbetleri Diyar TV kanalında veya ' www.diyartv.com.tr ' sitesinde bulup izleyebilirler.
[17] İsra /82
[18] Zuhruf /11

öyle de takdir ederiz. Eğer suyu belli bir seviyede yerin altında tutuyorsak bu sizin içindir, dedi Allah.

Ve lev besetallâhur rızka li ibâdihî: "Eğer Allah kullarına rızkı açsaydı" onlara rızkı bol bol verseydi **Le begav fîl ardı**: "Yeryüzünde azarlardı" azıp taşkınlık yaparlardı. **Ve lâkin yunezzilu bi kaderin**: "Ama Allah onu bir takdirle (bir ölçüyle) indirir ki kulları azmasın" azgınlık, taşkınlık yapmasınlar diye. **Yunezzilu bi kaderin mâ yeşâu**: "Allah dilediği kadarıyla takdir eder" ona göre indirir. **İnnehu bi ibâdihî habîrun basîr**:[19] "O, kullarından haberdardır ve onları görendir." Onlar için hayırlı olanı bilendir. Ölçüyü ona göre koyandır, ona göre ölçendir, takdir edendir.

Demek ki Allah bize nasıl bir muamelede bulunuyorsa bizim için o anda hayırlı olan odur, güzel olan odur.

Huvellezî cealeş şemse dıyâen: "O, Allah ki Güneş'i parlak yapmıştır." **Vel kamere nûren**: "Ay'ı da nurlu kılmıştır." Yani Güneş'in ışığı kendinden, Ay'ın ışığı Güneş'tendir. **Ve kadderehu menâzile**: "Bir de ona (Ay'a) bir menzil (yol) tayin etmiştir." Durak yerleri tayin etmiştir. **Li ta'lemû adedes sinîne vel hisâb**: "Senelerin hesabını bilesiniz diye." **Mâ halakallâhu zâlike illâ bil hakk**: "Allah bunu ancak hak ile yaratmıştır." Allah'ın bir muradı vardır. Ay'a, Güneş'e ışığını, ısısını verip menzil tayin etmiş olması Allah'ın burada bir muradı olduğunu gösterir ve Allah bunu hak ile yapmıştır. **Yufassılul âyâti li kavmin ya'lemûn**:[20] **"**Allah, ayetlerini bilmek isteyen bir kavme (ayrıntılı olarak) böyle açıklar, izah eder."

Eğer biri öğrenmek istemiyorsa zaten Allah'ı dinlemiyordur.

[19] Şurâ /27
[20] Yunus /5

Allah burada neyi öğretiyor? -Her şeye bir takdir koyduğunu, bir kader koyduğunu, her şeyin Allah'ın takdiriyle hareket ettiğini öğretiyor.

E leyse zâlike bi kâdirin alâ en yuhyiyel mevtâ:[21] "O Allah ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?"

Bütün bunları yapan Allah ölüleri diriltmeye kâdir değil midir? -Elbette ki kâdirdir. O zaman hep beraber ne diyoruz; "belâ ya rab! Diriltmeye kâdirsin." Nitekim Resulullah (s.a.v.) Efendimiz namazın içinde dahi olsa böyle soru şeklinde gelen ayetleri okuyunca orda durur, namazın içinde ayetlere cevap verir; "belâ ya rab! Ya da belâ ya rab şehidnâ!" Biz buna şahidiz ya rab! derdi.

İnnehu alâ rec'ıhî le kâdir:[22] "Elbette ki onu döndürmeye Allah kâdirdir." Yeniden yaratmaya kâdirdir.

E ve leysellezî halakas semâvâti vel arda bi kâdirin alâ en yahluka mislehum, belâ ve huvel hallâkul alîm: "Gökleri ve yeri yaratan onun gibisini, onun benzerini bir daha yaratmaya kâdir değil midir? -Elbette ki o buna kâdirdir, mislini yaratmaya da kâdirdir. O yaratmayı tekrar eden hallak ve her şeyi bilen âlimdir." **Fe kadernâ**: "(Bütün varlığı, kâinatı ve yarattıklarımızı) biz takdir ettik." **Fe ni'mel kâdirûn**:[23] "Ne güzel takdir ediciyiz" ne güzel takdir etmişizdir."

Biz de hep beraber; "evet ya rabbi! Güzel takdir etmişsin, ondan güzeli olamazdı" diyoruz.

Takdir etmek aynı zamanda ölçü koymak, ona kıymetini ve

---

[21] Kıyamet /40
[22] Tarık /8
[23] Murselat /23

şerefini vermek demektir. Herhangi bir şeyin kıymetini, ölçüsünü koyan Allah'tır. Allah ayeti kerimede buyurdu ki; "**kim bir insanı öldürürse bütün insanlığı öldürmüş gibidir**."[24] İnsanlığı öldürmüş demek kâinatı yok etmek demektir. İnsan olmazsa Allah kıyameti koparır, kâinatı yok eder. Yine buyurdu; "**kim bir insanı kasten öldürürse onun cezası ebedi cehennemdir**."[25] Allah ona lanet etmiş, ona gazap etmiştir. Allah burada insana nasıl bir kıymet değer verdiğini öğretiyor. Bu kıymeti insan için takdir eden Allah'tır.

Allah bu şekilde değer vermişse acaba bir insana zulmetmek, bir insana hakaret etmek, bir insanın kalbini kırmak nasıl bir cezayı gerektirir! Acaba bizi Allah'tan nasıl uzaklaştırır! Aynı şekilde bir insana yardım etmek, bir insanın gönlünü almak, bir insanı sevindirmek acaba Allah katında nasıl kıymetli, nasıl değerlidir.

Sahabeden biri itikâfa girer. İtikâf; Allah'ın huzurunda durmak, vakfe yapmak, Allah'ın huzurunda vaktini Allah'a ayırmak demektir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in hiç terk etmediği bir sünnettir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz orucun son on gününde itikâfa girerdi. Bununla beraber biri itikâfa girdiğinde süresi dolana kadar onun itikâftan çıkmaması gerekir. Çıkarsa itikâfı bozulur. Allah ayeti kerimede ayrıca; "**eğer itikâfa niyet ederseniz bu arada hanımlarınızla da beraber olmayın**"[26] buyurdu. İtikâfın bir de böyle bir özelliği vardır.

Devam edelim. Sahabeden biri itikâfa girer. O arada başka bir sahabe mescide girip namaz kılar. O itikâftaki sahabe arkadaşının üzgün olduğunu görür ve sorar;

---

[24] Maide /32
[25] Nisa /93
[26] Bakara /187

- Hayırdır, bir şey mi oldu?

Sahabe;

- Bir şey yok, diye cevap verir.

Sahabe ısrar edince;

Falancaya biraz borcum vardı, o da beni sıkıştırdı, onu ödeyemediğim için ona moralim bozuldu, der.

İtikâftaki sahabe;

- Hemen gidiyoruz, diye karşılık verir.

Sahabe;

- Nereye gidiyoruz, diye sorunca

İtikâftaki sahabe;

- Eve gideceğiz. Evde borcunu ödeyebileceğin miktarı sana vereceğim, der.

Borcu olan sahabe;

- Ama sen itikâftasın, deyince

İtikâftaki sahabe;

- Olsun, der. Ben Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'den böyle öğrendim. "Mü'min bir kardeşinin sıkıntısını gidermek bin itikâftan daha hayırlıdır. Bin sene ömrün olsa o bin seneyi itikâfta

geçirsen bile ondan daha hayırlıdır.” Ben ne yaptığımı biliyorum deyip sahabenin işini görür.

Vahyin terbiyesini görmüş olanlar işi biliyor; insanı tanıyor, hikmetle bakıyor ve onlar hikmet ehlidir. Bu arada ne buyurdu Allah; ölçüyü biz koymuşuz, kıymeti biz ölçmüşüz, ne güzel ölçü koymuş, ne güzel kıymet, değer vermişiz. İnsana ne güzel kıymet, değer vermişiz.

E leyse zâlike bi kâdirin alâ en yuhyiyel mevtâ:[27] “Allah ölüleri diriltmeye kâdir değil midir?” Evet ya rabbi sen kâdirsin!

Bu diriltme hem maddi hem manevidir yalnız. Nasıl ki Allah zahiri ölüyü diriltmeye kâdirse aynı şekilde manevi ölüyü de diriltmeye kâdirdir. Eğer biri buna inanmıyorsa o, Allah’ın Kâdir ismine iman etmemiş demektir.

Nasıl mesela?

Görüyoruz bazı insanlar; “bu adam hidayete ermez” diyor. Bu ne demektir? -Bu, manevi olarak ölmüş bu yüzden dirilmez demektir. Haşa! Allah diriltmeye kâdirdir. Allah dilerse bütün insanlar bir anda iman eder. Bununla beraber Allah rahman ve rahimdir. Kuluna karşı afuvdur, ğafurdur, ğaffardır. Hayatının sonuna kadar ona imkân tanır. Onun için bir kişiden bile umudu kesmek doğru değildir. Umudumuzu kesersek Allah’ın bizdeki Kâdir ismine, Kâdir isminin tecellisine zarar gelir. Bizim gönlümüzdeki imanımıza zarar gelir. Allah hem maddi hem manevi ölüyü diriltmeye kâdirdir.

Ve kulle insânin elzemnâhu tâirehu fî unukıhî: “Biz her insan için tairini boynuna takmışızdır (asmışızdır).”

---

[27] Kıyamet /40

Tair demek ne demektir?

Allah bir kavme iki tane resul gönderir. O kavim o iki resulü kabul etmez. Allah peşinden onlara bir resul daha gönderir. Allah ayeti kerimede; "**biz onu bir üçüncüsüyle destekledik**" buyurur. Sonra ne buyurdu? **O kavim onlara der ki**: **siz bize uğursuz geldiniz**." O peygamber onlara cevap verir; **Kâlû tâirikum meakum**: "Sizin uğursuzluğunuz (sizin şanssızlığınız, kısmetiniz) sizin yanınızdadır" sizdendir. Tair demek kader demektir. Şans, kısmet, talih her neyi söylersen söyle… Yukarıdaki ayette Allah'ın resulleri ne dedi: "**O sizin uğursuzluğunuz sizinle beraberdir, sizden dolayıdır**."[28] Yani kendi ellerinizle yaptıklarınızdan dolayıdır, dedi. Kendi elinle neyi yapıyorsan o senin boynundaki kitaba yazılır. Onun için "boynuna takmışız, boynuna asmışız" dedi Allah. Herkesin o kitabı boynundadır.

Ve nuhricu lehu yevmel kıyâmeti kitâben: "(O boynuna astığımızı) Kıyamet günü bir kitap olarak onun önüne çıkarırız." **Yelkâhu menşûrâ**:[29] "Açılmış olarak (o kitabı) onu karşılar."

Açılan nedir?

İnsanın amel kitabıdır, boynundaki kitabıdır; ama o kitabı insanın kendisi yazmıştır. Bu yüzden herkesin ebedi hayatı için kaderi kendi elindedir. Hayatı bir imtihan olarak kabul etmek gerekir. Onun için Allah ayeti kerimede buyuruyordu; "**hiçbir musibet yoktur ki o size gelmeden önce onu bir kitapta yazmamış olalım**."[30] O bir kitapta yazılmış.

Niye?

[28] Yasin /14, 18, 19
[29] İsra /13
[30] Hadid /22

İmtihan için. İmtihan, kazanmamız içindir. “**Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki size gelen musibetlerden üzülmeyesiniz**.” (Allah üzülmemizi istemiyor. ‘Şu anda sıkıntı çekiyorsun buna üzülme, bu bir imtihan, bu senin kazanman içindir. Bu, imanını ispatlaman içindir. Allah’a olan sevgini ispatlaman içindir. Ebedi hayatı tercih ettiğini ispatlaman içindir. Buna üzülme!’) “**Size gelen nimetlerden dolayı da şımarmayasınız**” diyor.[31] Eğer siz şu anda nimet içindeyseniz bununla şımarıklık yapıp; “bunu ben kazandım demeyin.” Bu takdiri yapan benim, buyurdu Allah.

Bize düşen nedir?

Bize düşen, Allah’ın takdirine itiraz etmeyip kendi takdirimizi yapmamızdır. Takdirimizi nasıl yapacağız? -“Benim sabretmem lazım” dediğimizde doğru takdir yapmışızdır; ama isyan ettiğimizde yanlış takdir yaptık demektir. **Ve mâ kaderûllâhe hakka kadrihî**:[32] “Onlar Allah’ın hakkını hakkıyla takdir edemediler.” Allah’ı layık olduğu şekliyle tanımadılar. Allah’a layık olduğu kıymeti, değeri veremediler.

Biri Allah’ı tanımıyorsa Allah’ın hakkını takdir edemez. Tanımadığı rabbinin hakkını nasıl takdir eder! Ne kadar tanıyorsa, marifete ne kadar sahipse, onun hakkını o kadar takdir eder, edebilir. Allah’ın kendi üzerindeki hakkını o kadar anlayabilir, hakkını o kadar teslim edebilir.

İz kâlû mâ enzelallâhualâ beşerin min şey’in: “Onlar dediler ki: Allah bir beşere bir şey indirmemiştir” yani Allah vahyetmemiştir. Kim söylüyor bunu? -Yahudiler, Hıristiyanlar, müşrikler bunu söylüyor. **Kul**: “De ki onlara” **Men enzelel**

---

[31] Hadid /23

[32] Zumer /67

kitâbellezî câe bihî mûsâ nûren ve huden lin nâsi: "O elinizdeki Tevrat'ı, Musa'ya indirdiği kitabı nur ve hidayet olarak indiren kimdir?" Onu Allah'ın indirdiğine iman ediyorsunuz ama buna iman etmiyorsunuz öyle mi? Allah bir beşere bir şey indirmemiştir diyorsunuz, Musa beşer değil miydi?

Tec'alûnehu karâtîse tubdûnehâ ve tuhfûne kesîran: "Siz onu parça parça kâğıtlar haline getiriyorsunuz. Bunları ortaya savuruyorsunuz." **Ve ullimtum mâ lem ta'lemû entum ve lâ âbâukum**: "Bununla beraber ne sizin ne de atalarınızın bildiği hakikatleri öğretmektedir." **Kulillâhu summe zerhum fî havdıhim yel'abûn**:[33] "Allah de sonra bırak onları, onlar daldıkları bataklıklarında oynasınlar."

Allah, kimleri "bırak" dedi?

Allah'ın kitabını böyle parça parça yapıp savuranları, Allah'ın kelamını ciddiye almayanları bırak, dedi. Onun için Allah'ın hakkını takdir etmek aynı zamanda Allah'ın kelamının hakkını takdir etmektir.

Allah'ın kelamının hakkı nasıl takdir edilir?

Eğer Allah'ın kelamı, Allah'ın sözü bütün sözlerin önünde ve üzerinde değilse, Allah'ın kelamının hakkı takdir edilmedi demektir. Eğer biri; "falan kitapta şöyle yazıyor, falan âlim böyle söylemiş, falan hoca böyle söyledi, benim şeyhim şöyle söyledi" deyip onu Allah'ın kelamının önüne koyuyorsa o kişi Allah'ın hakkını, Allah'ın kelamının hakkını takdir edememiş, Allah'ın kelamının layık olduğu kıymeti, değeri ona verememiştir demektir.

---

[33] En'âm /91

Ne buyuruyordu Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"Allah'ın kullarına olan üstünlüğü neyse Allah'ın kelamının kulların kelamına olan üstünlüğü de odur."*[34]

Bunu böyle anlamadıysak Allah'ın hakkını takdir edemedik demektir. Onun için başkalarının kitabını Allah'ın kitabının üzerine koymak Allah'ın hakkını takdir edememektir. Allah'ın kitabına, Kur'an'a şirk koşmaktır. Bir sözü Allah'ın sözünün önüne koymak, Allah'ın sözünün üzerinde tutmak -o söz kimin sözü olursa olsun- onu Allah'a şirk koşmaktır. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz şirki böyle anlattı.

Yahudi âlimlerinden biri anlatır; Allah ayeti kerimede Yahudilerin, hahamlarını Allah'a şirk koştuklarını beyan etti. Sonradan iman etmiş olan bir haham bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) Efendimize gelip der ki: Ya Resulullah! Biz ya da kavmimiz, hahamları ilah edinmiyorduk, Allah'a şirk koşmuyorduk. Allah böyle buyurmakla neyi murat etti, Allah'ın buradaki hikmeti, muradı nedir, Allah bu ayette ne demek istiyor, diye sorar.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz ona buyurur ki;

- Yahudiler, hahamları bir şey söylediğinde Allah'ın kitabında başka türlü yazılsa dahi o hahamın söylediğini kabul ediyorlar mıydı, etmiyorlar mıydı?

Haham der ki;

- Evet, kabul ediyorlardı ya Resulullah! Allah'ın kitabında başka türlü yazılmış olsa bile haham söylemişse onu kabul ediyorlardı.

[34] Dârimî, Fedail-ül Kur'ân, 17

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz buyurdu ki;

- İşte Allah'a şirk koşmak budur.[35]

Yahudilerin hahamlarını; Hıristiyanların papazlarını Allah'a şirk koşmalarının Resulullah (s.a.v.) Efendimiz tarafından tarifi budur. Bu, ümmetin hastalığıdır aynı zamanda. "Biz falan kitapları okuyoruz bize yeterdir, ben falan cemaatteyim, bizim cemaattekiler böyle söylemiş bize yeterdir" diyorlar. Peki, Allah'ın kitabına bak! Allah böyle söylemiyor desen bile o kendi cemaatinin söylediğini Allah'ın kelamının önüne, üzerine koyabiliyor. Öteki ise; "benim şeyhim böyle söylemiş" diyor. O kişiye; "Allah böyle söylüyor" dediğimizde "olsun şeyhim böyle söylemiş, o diyorsa tamamdır" diyebiliyor. İşte bu, Allah'a şirk koşmaktır.

Zaten Allah ayeti öyle beyan etti; "**Yahudiler hahamlarını; Hıristiyanlar papazlarını Allah'a şirk koşarlar**."[36] Siz de âlimlerinizi Allah'a şirk koşmayın! Ayetin sonu budur.

Peki, şirk koşmamak için ne yapmak gerekir?

Allah'ın kelamını anlamak, dinlemek, okumak, yaşamak, iman etmek gerekir. Allah bu kitabı sadece âlimlere değil bütün kullarına indirmiştir. Bu yüzden herkes Kur'an'ı anlayabilir ve Kur'an'ı anlamayacak hiç kimse yoktur; lakin onu anlamak ayrı, oradan hüküm çıkarmak ise ayrı şeydir. Elbette ki hüküm çıkarmak âlimin, işin erbabının işidir ama onu anlamak herkese farzdır.

Bununla beraber âlim Allah'ı bilen, Allah'ı tanıyandır. Allah

---

[35] Fi-Zilal-il Kur'an: 10/ 202, Ahmed B. Hanbel, İbn'ul Münzir, İbn Ebi Hatem, İbn Merdeveyh, Beyhaki,
[36] Tevbe /31

ne buyurdu ayeti kerimede; "**Allah'tan ancak layıkıyla âlim kulları haşyet duyar**."[37] Kim Allah'tan haşyet duyuyorsa o, Allah'ı tanıdığı için haşyet duyar. Kim Allah'tan haşyet duyuyorsa o, âlimdir. İsterse okuma yazması olmasın.

Âlimler Allah'tan niçin haşyet duyar?

Allah'ın büyüklüğünü bilirler de ondan. Nitekim huşu, haşyet, büyüklükten dolayı duyulur. Korku ise küçüğün acizliğinden dolayıdır. Özellikle bu konuya dikkat etmek gerekir. Aynı şekilde eğer âlim bize rabbimizi tanıtmıyor, Allah'ın öğrettiği gibi bize öğretmiyor, peygamberin öğrettiği gibi öğretmiyor, hikmetle öğretmiyorsa o âlim olmaz, o zalim olur. Böyle biri kendisiyle beraber olanları da cehenneme sürükler. Hiç kimse kendine davet edemez, böyle bir hakka hiç kimse sahip değildir. Kime davet eder? -Allah'a davet eder. Yarın Allah'ın huzurunda hep beraber hesap vereceğiz. Yoksa; "gelin bana uyun ben size şefaat ederim, ben sizi kurtarırım" diye bir şey de yoktur. Böyle bir şey olmaz. Şefaat buradadır. Kim ahirette şefaat etmek istiyorsa öncelikle burada şefaat etmelidir.

Peki, şefaat nasıl yapılır?

Eğer birine Allah yolunda, cennetin yolunda yardım edersek ve o yardım dünyada yarım kalırsa, eksik kalırsa Allah da onu ahirette bize tamamlatır. Şefaat böyle yapılır. Diyelim ki kendi çocuklarımızı Allah'a imana davet ettik, onlara rablerini tanıttık, öğrettik. Onlar da bizim yolumuzda yürüdüler. Yarın Kıyamet günü de o çocuklarımıza şefaat edebiliriz. Allah bu şefaat hakkını bize verir. Diyelim ki çocuklarımızdan biri bize uymadı. Ona da şefaat edemeyiz; çünkü ona yardım edememişiz ya da o bizim yardımımızı kabul etmemiştir. İşte şefaat böyledir. Yoksa kuru

[37] Fatır /28

kuruya; “ben falancaya uydum bana şefaat etsin” diye bir şey yoktur. O sana yardım etmişse, sen onunla beraber Allah’a yürümüşsen bu doğrudur; Allah Kıyamet günü yardımını tamamlar, nimetini tamamlar, bu onun va’didir. Bu sadece manevi açıdan böyle değildir, zahiri olarak da böyledir.

Diyelim ki biri zahiri olarak dardadır. Maddi olarak ona yardımda bulunup onun gönlünü Allah’a döndürdük, mesela; zekât verileceklerden bir tanesi de kalbi İslam’a ısındırılacak olanlardır. Yahudilere, Hıristiyanlara kalpleri İslam’a ısındırılsın diye zekât verilir. Aynı şekilde diyelim ki ona maddi olarak destek olduk ve onun da gönlü İslam’a ısındı. Bu durumda biz ona şefaat etmiş oluyoruz. Ya da herhangi bir mevkideyiz ve bulunduğumuz mevkide birine yardım ettik, onun gönlü bizimle beraber Allah’a döndü, bu durumda biz ona Allah için yardım ettik. Okuyan birine de yardım edersek aynı şekilde şefaate sebep olduk ve şefaati de hak ettik demektir.

Şefaat burada kazanılır. Mal ile, mevki ile, güç ile, Allah her neyi vermişse onunla herkes şefaat edebilir; ama insan şefaati burada yapar, yapmalıdır. Burada yaparsa Allah gerisini orda ikram eder. Yoksa; “biz dergaha gittik şeyhimiz bizi kurtarır” diye bir şey yoktur. Allah herkesten Hz. İnsan, kâmil insan olmasını ister.

Allah ne buyuruyordu; **Kerremna beni âdem**:[38] “Beni Âdemi (insanı) mükerrem (keramete sahip) kıldık.” İnsan zaten en büyük keramete sahiptir. Allah zatıyla, sıfatıyla ona tecelli etmiş, Allah’a yeryüzünde ayna olmuş, Allah’a dost olmuştur. Bundan daha büyük keramet, bundan daha büyük ikram var mıdır? Yoksa sadece baş gözüyle dünyaya bakanlar kerameti zahiri şeylerde ararlar. Bu yanlıştır. Nitekim keramet olmayan, Allah’ın ikramı

[38] İsra /70

olmayan hiçbir şey yoktur.

Mâ kâne alen nebiyyi min harecin: “Peygamber için hiçbir zorluk yoktur.” **Fîmâ faradallâhu leh, sunnetallâhi**: “Allah’ın mubah kıldığı şeylerde onun için bir zorluk yoktur.” **Fîllezîne halev min kabl**: “Bundan önce de (bütün geçmiş olan peygamberler için de) Allah’ın sünneti (âdeti) böyleydi.” **Ve kâne emrullâhi kaderen makdûrâ**:[39] “Allah’ın emri takdir edilmiş, biçilmiş kaderdir.”

Allah bir şeye ölçü koymuşsa o, Allah’ın takdir ettiğidir. O değişmez, âdeti öyledir. Geçmiş peygamberler için de Resulullah (s.a.v.) Efendimiz için de Allah neyi helal kılmışsa bir beşer olarak onun için de hepsi helaldir, ona serbesttir. “Allah her şeye kaderini koymuştur” dedi. Eğer biz Allah’ın koyduğu kaderi, bizim için takdir ettiğini anlarsak Allah’ın bizim için bu ölçüyü koyduğunu, bu sınırı koyduğunu anlarız. Günahları, yapmamamız gerekenler için bir sınır olarak koyup; “şunu şöyle, bunu da böyle yapmaman lazım” diyerek ölçüyü ve sınırı belirlemiş; yani günahların kaderini, takdirini belirtmiştir.

Eğer Allah’ın Kâdir ismi bir kulda tecelli ederse o kul nasıl olur?

Allah’ın Kâdir ismi bir kulda tecelli ederse o kul ölçü koyar; önce gönlüne ölçü koyar, kendine ölçü koyar. Allah’ı ne kadar sevmesi, nasıl sevmesi gerektiğinin ölçüsünü koyar, sınırını belirler. Anasını, babasını, evladını ne kadar sevmesi gerektiğini belirler. Bu ölçüyü koyar, takdir eder; yani sınır koyar. Aynı şekilde dünyaya ne kadar kıymet vermesi, dünyayı ne kadar sevmesi gerekir ona da bir ölçü koyar. Seveceği her kimse, her neyse önce gönlüne onun sevgisiyle alakalı ölçü koyar; yani Allah’a göre takdir yapar.

---

[39] Ahzab /38

Birinin gönlünde Allah'ın sevgisi her şeyin önünde ve üzerinde olmalıdır ki o mü'min olabilsin. Yoksa Allah onu mü'min olarak kabul etmez. Mü'min biri nefsine ölçü koyar. Nefsinin Allah'ın yolundan sapmaması için ona sınır koyar. Allah'ın koyduğu sınırı nefsine koyup ona; "bu çizgiyi aşma, bu yanlışları yapma" der. Sevgisine sınır koyduğu gibi aynı şekilde nefretine, kızmasına, gazabına da sınır koyar. Allah neye nasıl bir sınır koymuşsa mü'min bir kul da hayatı yaşarken Allah'ın koyduğu sınırlara dikkat eder. Kendini o sınırlara göre takdir eder ve ona göre ayarlar.

Onun için Allah buyurdu ki; **İmmâ şâkiren ve immâ kefûrâ**:[40] "Dileyen şükretsin, dileyen nankörlük yapsın." Takdir sizindir serbestsiniz, ben sizin için şükretmenizi istiyorum ama siz isterseniz nankörlük yapabilirsiniz, takdir sizindir dedi Allah. **Fe men şâe fel yu'min ve men şâe fel yekfur**:[41] "Dileyen iman etsin, dileyen kâfir olsun." Tercih senin, takdir senindir. Kendi hükmünü kendin verip kendi tercihini kendin yaparsın. Sen iman edersen seni mü'min olarak kabul ederim; ama sen kâfir olursan, hakkı hakikati örtersen seni kâfir olarak kabul ederim, tercih senindir. Dileyen cenneti tercih etsin, dileyen cehennemi tercih etsin, dedi Allah. Bu takdir tamamen insana aittir.

Hayatı hakkında herkes kendi hükmünü kendisi verir. Tercihini kendisi yapar. Gideceği yere de kendisi gider. Allah ne buyuruyordu ayeti kerimede; **genişliği yerle gök kadar olan cennete koşun**.[42] Tercih insanındır, koşarsa cennete gider, koşmazsa cehenneme yuvarlanır.

Eğer birinde Allah'ın Kâdir ismi tecelli etmemişse o kaderi

---

[40] İnsan /3
[41] Kehf /29
[42] Hadid /21

olmayan, kadersiz bir insandır. Aslında kaderi allak bullak olan bir insandır.

Bunu kim böyle yapmıştır?

Kendisi kendine yapmıştır. Kendine sınır koymayarak, Allah'ın sınırını gözetmeyerek, Allah nasıl takdir etmiş ona bakmayarak, onu anlamaya çalışmayarak kendini bu hale getirmiştir. Bu yüzdendir ki biri bir musibete uğradığında onun için "kadersiz insan" derler. Kadersiz değil o kaderi anlamamış.

İnsanın kendine yapacağı en büyük zulüm insanın kendini cehenneme sürüklemesidir. Rabbini dinlememesi, rabbini tanımaması, şeytanın peşinden gitmesidir, şeytana âbd olmasıdır. Takdirini doğru yapamaması ya da Allah'a ters bir takdir yapması, Allah'ın kendisi için tercih ettiğini tercih edememesidir.

Allah hepimizi bizim için takdir ettiğini kendine takdir edenlerden eylesin! Allah'ın Kâdir ismiyle isimlenmiş olanlardan, takdirini Allah'a göre yapanlardan eylesin!

Allah hepinizden razı olsun.

القَادِرُ جلّ جلاله

EL KÂDİR
2

EUZUBİLLAHİMİNEŞŞEYTANİRRACİM
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

Elhamdulillahi rabbil âlemin esselatu vesselamu aleyke ya seyyidel evveline vel ahirin ve ila cemiil enbiyayi vel murselin ve ila cemiil evliyayi vel hamdulillahi rabbil âlemin.

Allah'ın Kâdir ismi takdir eden hüküm veren manasındadır. Hayatımızı bütünüyle ilgilendiren bir isimdir. Eğer Allah'ın Kâdir ismini; yani Allah'ın takdirini doğru anlamazsak bütün hayatımızı yanlış anlar, yanlış yaşarız.

Allah'ın isimlerini, El Esmau'l Husna'yı öğrenmeye çalışırken aslında hem rabbimizi isimlerinden tanıyoruz, hem de kendimizi tanıyoruz; yani yeryüzünde Allah'a halife olan insanı tanıyoruz. Eğer biri hayatından Allah'ı çıkarır, Allah'ı unutur, yok sayarsa onun insan olmakla bir alakası, bir bağı kalmaz, o, insan olmaktan çıkar.

Allah ayeti kerimede öyle buyuruyordu; "**ayetlerimize iman etmeyenler hayvan gibidir**. **Hatta hayvandan daha aşağıdır**."[1]

Kâdir olan; yani güç yetiren, dilediğini dilediği zamanda dilediği kadarıyla dilediği şekilde yapan, dilediği şekilde yaratan, dilediği kadar kıymet ve değer veren, her şeye ölçüsünü koyan, kıymetini, değerini de biçen demektir.

Eğer biz kıymeti, değeri Allah'a göre anlamazsak her şeye

---

[1] Furkan /44, Araf /179

kendimize göre bir kıymet, değer vermiş oluruz ve Allah'ın Kâdir ismine de iman etmemiş, kendi kendimize ölçü koyan, kâdir olan biri olmuş oluruz ki bu durumda kendimizi Allah'a şirk koşmuşuz demektir. İster bunun farkında olalım, ister olmayalım bu böyledir. Onun için Allah ayeti kerimede buyuruyordu; "**Allah her şeyi yaratıp ölçüsünü, değerini koyandır, takdiri yapandır**."[2] Eğer biz Allah'ın koyduğu takdiri kabul etmezsek hiçbir şekilde Allah'a hamd etmiş olmayız. Allah'a hamd etmek demek Allah'ı övmek demektir. Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul edip, sevip beğenmek demektir. O ölçüye göre hareket edip, düşünüp yaşamak demektir. Bütün bunların hepsi Allah'ın Kâdir ismine imanla ilgilidir.

Bu bakımdan Allah ayeti kerimede buyuruyordu; "**onlar Allah'ın hakkını hakkıyla takdir edemediler**"[3] Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul edemediler. Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul etmemek Allah'a; "sen bu işi bilmiyorsun" demektir.

Allah Kâdir Suresi'nde buyuruyordu; **İnnâ enzelnâhu fî leyletil kadr**: "Muhakkak ki biz, onu (Kur'an'ı) Kâdir gecesinde indirdik." **Ve mâ edrâke mâ leyletul kadr**: "Kâdir gecesi nedir biliyor musun?" **Leyletul kadri hayrun min elfi şehr**: "Kâdir gecesi odur ki bin aydan daha hayırlıdır." Önce bu üç ayeti hep beraber anlamaya çalışacağız.

Allah, Kur'an'ı indirdiği geceye; "Kâdir gecesi" dedi. **Leylet-ul Kadr**; Kâdir gecesi, takdir gecesi. Allah neden öyle buyurdu? - Kur'an'ı indirdiği için. Allah, Kur'an'ı indirdiği geceye; "Kâdir gecesi, takdir gecesi, kıymet, değer, ölçü koyulan gece dedi.

Devamında ne buyuruyordu; **Tenezzelul melâiketu ver**

---

[2] Furkan /2
[3] Hacc /74, Zumer /67, En'âm /91

rûhu fîhâ bi izni rabbihim min kulli emr:[4] “O gecede melekler her bir iş için Allah’ın izniyle inerler (inmeye devam ederler).” Bu sadece o geceye mahsus değildir. Melekler o gece niye inerler? - Allah’ın vahyini dolayısıyla Allah’ın takdirini, Allah’ın koyduğu ölçüyü indirirler; yani Allah her şeye bir ölçü koymuştur ve bu ölçüyü bize Kur’an ile kitabıyla indirmiştir, beyan etmiştir.

O geceye bin aydan daha fazla kıymeti, şerefi veren nedir?

Tabi ki o gecede Kur’an’ın inmeye başlamış olması dolayısıyla inmeye devam etmesidir. Onun için Kur’an; Allah’ın koyduğu kader, takdir ve ölçü kitabıdır. Eğer biz ölçüyü Kur’an’a göre koymazsak Allah’ın takdirini kabul etmemişiz ve kendimize göre ya da birilerine göre ölçü koyuyoruz demektir.

Allah ayette; “her bir emir için melekler iner” dedi; yani her konuda, her bir iş için Allah’ın emrini getirip takdim ederler. Yani hayatın her alanına Allah bir ölçü koymuş, takdirini yapmıştır. Kendimize nasıl muamele etmemiz gerektiğini, kendimize zulmetmememiz gerektiğini beyan etmiş ve onun ölçüsünü koymuştur. Allah’a nasıl âbd olmamız gerektiğini beyan etmiş, ölçüyü koymuştur. Nasıl iman etmemiz gerektiğini beyan etmiş, ölçüyü koymuştur. Nefsimizi nasıl terbiye etmemiz, tezkiye etmemiz gerektiğini beyan etmiş, ölçüyü koymuş ve takdirini yapmıştır.

Hayatı yaşarken nasıl kazanmamız gerektiğini, nasıl harcamamız ve nereye harcamamız gerektiğini beyan etmiştir. Kazandığımızı nerelere vermemiz gerektiğini Allah inceden inceye beyan etmiştir. Fakirlere, miskinlere, yoksullara, yolda kalmışlara, gönlü İslam’a ısındırılacak olanlara… Allah tek tek nasıl harcamamız gerektiğini bize beyan etmiştir.

---

[4] Kadir /1-4

Aynı şekilde ailemize nasıl muamele etmemiz gerektiğini, çocuklarımıza nasıl muamele etmemiz gerektiğini, onları nasıl yetiştirmemiz gerektiğini beyan etmiştir. Mü'minlerin nasıl kardeş olduğunu, birbirimize karşı nasıl bir tavır içinde olmamız gerektiğini ve gayrimüslimlere nasıl muamele etmemiz gerektiğini de Allah beyan etmiştir. "**Zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur**"[5] buyurmuştur. Allah; ahireti nasıl kazanmamız gerektiğini, cennete nasıl koşmamız gerektiğini beyan eden ve nasıl Hz. İnsan olmamız gerektiğini takdir edip, ölçüyü koyup en ince ayrıntısına kadar açıklayandır.

Yani Allah hayatımızın her alanına takdirini yapıp ölçüyü koyarak yolu göstermiştir. "Bunu böyle yapmanız gerekir, böyle yaparsanız benim istediğim gibi muradıma uygun olarak yapmış olursunuz, kazanırsınız. Koyduğum bu ölçüyü aşıp ölçümü kabul etmezseniz kaybedersiniz. Hem dünyanız, hem ahiretiniz cehennem olur" diye beyan edip sonrada irade verdiği için tercihi, takdiri bize bırakıp; "ister cennete gidersin, istersen cehenneme gidersin, takdir senindir" buyurmuştur. Onun için Kur'an kader kitabıdır, takdir kitabıdır, ölçü kitabıdır ve biz kendi ölçümüzü kendimiz koyuyoruz.

Ölçümüzü neye göre koymamız gerekir?

Eğer Allah'a iman etmişsek, Allah'ın resulüne, kitabına iman etmişsek Allah'ın resulüne, kitabına göre ölçüyü koyar, öyle yapar ve öyle yaşarız. İman etmemişsek kendi kendimize; "bana göre bu güzeldir, bana göre şu yanlıştır" deyip ölçüyü koyarız. Bizim kendimize göre yaptığımız ölçü Allah'ın takdiri, kaderi değildir. O bizim kendi kendimize koyduğumuz kaderdir ve böyle yaparak kendi kendimize zulmetmiş oluruz. Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul etmeyip kendi kendine bir ölçü koyanlar Allah'ın takdirini

---

[5] Bakara /193

beğenmediği; yani aslında Allah'ı beğenmediği için böyle yaparlar. Bu yüzden kendimize; Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul ediyor muyuz, etmiyor muyuz, hayatımızı Allah'ın koyduğu kadere, ölçüye, yaptığı takdire göre, emrine göre yaşıyor muyuz, yaşamıyor muyuz diye sormamız gerekir.

Hayatı Allah'ın ölçüsüne göre yaşayabilmek için önce doğru düşünmek gerekir. Kur'an'a göre, Allah'ın ayetlerine göre düşünmek gerekir ki her şeyi doğru anlayalım ve anlayışımız Allah'a göre olmuş olsun. Eğer bilmiyorsak, Kur'an'ı sadece sevap kitabı zannetmişsek, ibadeti de âbdiyet zannetmişsek, ibadeti tek başına Allah'a kul olmak, âbd olmak sanmışsak, bir de Allah'a kulluğu Hıristiyanların ve Yahudilerin kendi ibadethanelerine hapsettiği gibi biz de camiye hapsetmişsek bu, Allah'ın takdirini anlamadığımız içindir. Böyle yaparak bir de cenneti umuyoruz ya da şeytan bizi bununla kandırıyor.

Allah, Kur'an'ı indirmekle her şeye kaderini koymuştur, her şeye kıymetini, değerini vermiştir. Eğer hayatı Kur'an'a göre, Allah'ın takdirine göre anlamazsak dünyaya ahiret muamelesi yaparız. Sanki dünya ebediymiş gibi ona muamele yapar ve ahiretmiş gibi onu severiz. Hatta ahiretten daha çok severiz. Ahiretin önüne koyar dünyayı ahirete tercih ederiz. Allah böyleleri için; "**onların ahiretten nasibi yoktur**"[6] buyurdu.

Böylelerinin ahiretten neden nasipleri yoktur?

İmanları olmadığı için, Allah'a güvenmedikleri için, ahireti dünyanın önüne almadıkları için nasipleri yoktur; çünkü Allah, insanı cennet için yaratmış, Hz. İnsan olsun diye yaratmıştır. Biri bunu kabul etmezse eğer kendine göre bir ölçü koymuş, Allah'ın ölçüsünü de kabul etmemiştir. Bu açıdan Kur'an kader kitabıdır,

[6] Şurâ /20

ölçü kitabıdır. Allah'ın her şeye kıymetini, değerini ölçüp biçtiği kitabıdır. Hayatı nasıl yaşamamız gerektiğini takdir eden kitabıdır. Aynı şekilde Kıyamet günü de hesap kitabıdır. Allah hesabımızı Kur'an'a göre görür, Kur'an'ın ölçüsüne vurur. Kur'an'a göre cenneti kazanmış, hak etmişsek; Allah'ın koyduğu ölçüye, takdire, kadere razı olup onu sevip ona göre yaşamışsak cennete gideriz.

Yoksa Kur'an'ı ölçü kitabı, hesap kitabı olarak kabul etmemişsek bu durumda kendimize göre ölçü koymuşuzdur. Hesabı da kendimize, nefsimize, şeytana ya da birilerine göre yapmışızdır. Sonra perde açıldığında, Allah bizi huzuruna alıp; "al kitabını oku" dediğinde ne olur? -Bizim için hüsran olur.

Allah ayeti kerimede öyle buyuruyordu; **"Kıyamet günü en çok hüsrana uğrayanlar doğru yaptığını zannedip yanlış yapanlardır"**[7] çünkü onlar yaptıklarından bir de mükâfat bekliyorlardı. Onlar kime göre yanlış yapmıştır? -Allah'a göre. Allah hiçbir şeyi eksik bırakmamış, hayatın hiçbir alanını boş bırakmamış, mutlaka hükmünü koymuştur. "Şöyle düşünmen lazım, şöyle konuşman lazım, şöyle hareket etmen lazım, şöyle davranman lazım" diye her şeye ölçüsünü koymuştur. "Şunu şu kadar sevmen lazım, bunu bu kadar sevmen lazım, buna bu kadar şuna da şu kadar üzülmen lazım" demiştir. Yani biri hangi konuda olursa olsun bir soru sormuşsa Allah o sorunun cevabını Kur'an'da vermiştir.

Onun için ne diyoruz; "her türlü soruyu sormak serbesttir" soru varsa sorulmalıdır. Eğer bilmiyorsak, kafamıza takılmışsa sorulmalıdır. Bir de ne diyoruz; "cevabı olmayan hiçbir soru yoktur" yani bir soru sorulduğunda; "bunun cevabı yok" denemez. Kime göre? -Elbette ki Allah'a göre.

---

[7] Hud /21, 22

Tenezzelul melâiketu ver rûhu fîhâ bi izni rabbihim min kulli emr: "O gecede melekler her bir iş için (her bir emir için) saf saf (peyderpey) inerler." Yalnız bu iniş kıyamete kadar devam eder. Melekler o gece neyi indirir? - Allah'ın vahyini gönüllere indirir. O gecede sadece bir melek inmiyor. Ne zaman biri gönlünü Allah'ın ayetlerine açsa Allah o ayeti kulunun gönlüne indirir, onu inzal eder. Eğer biri bir ayeti ilk defa dinliyorsa, ilk defa o ayet onun gönlüne iniyorsa o gün onun kâdir gecesidir, onun kâdir günüdür.

Allah'ın vahyi, ayetleri bir geceye indiğinde onu bin aydan daha hayırlı yapıyorsa, bir ayet bir insanın gönlüne girdiğinde de o insan eski halinden bin kat daha hayırlı olmuş olur. Bin ay yaklaşık 83 yıl; yani bir ömür demektir. Allah bir geceyi bir ömür kadar değerlendiriyor, şereflendiriyor ve kıymetlendiriyorsa Allah'ın bir ayeti de bir gönle inerse o ayet insanı nasıl değerli yapar, nasıl şerefli kılar ona göre anlamak lazım. Allah, ayetlerin gönlüne indiği bir insanı neden böyle şerefli, kıymetli, değerli kılar? -Çünkü onun ölçüsü Allah'ın ölçüsü olmuştur da ondan. Allah neye nasıl bir ölçü koymuş, kader koymuşsa o da onu öyle kabul etmiş, Allah'a kul olmaya, âbd olmaya çalışmıştır. Bu yüzden böyle birinin bütün hayatı da Kâdir gecesi olmuştur.

İlk inen ayet; **İkra biismi rabbikellezî halak**:[8] "Oku! Seni yaratan rabbinin adıyla oku, ayetidir." Yaratan rabbinin adıyla okumak demek Allah'ın koyduğu kaderi görmek demek, koyduğu ölçüyü anlamak demektir. "**Allah her bir emrini indirir**." Her bir iş için emrini indirir, buyurdu. Peki, Allah emrini nasıl indirir? – İnsana, Allah'a karşı olan sorumluluğunu öğretir. Allah'a nasıl kul olmak gerekir, nasıl âbd olmak gerekir onu öğretir. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e karşı sorumluluğumuzu öğretir. Ona nasıl iman etmemiz gerektiğini, ona nasıl tabi olmamız gerektiğini ve

[8] Alak /1

onunki gibi bir imana nasıl sahip olacağımızı öğretir.

Aynı şekilde Kur'an'a karşı sorumluluğumuzu nasıl yerine getirmemiz gerektiğini öğretir. Onu nasıl okuyup, anlayıp yaşamamız gerektiğini, iman etmemiz gerektiğini, ahlaka dönüştürmemiz gerektiğini öğretir. Bir de Kur'an'ı diğer insanlara nasıl taşımamız gerektiğini öğretir; yani Allah'ın ayetleri insana sorumluluğunu öğretir.

Kendimize karşı sorumluluğumuzu öğretir. Ailemize, anamıza, babamıza, komşumuza, mü'minlere karşı nasıl bir sorumluluğumuz var onu öğretir. Yani Allah'ın bize öğretmediği, Allah'ın takdir etmediği hiçbir alan yoktur.

Kâdir Suresi'nin son ayetinde; **Selamun hiye hatta metlail fecr**:[9] "Fecre kadar selamet vardır" dedi Allah. Eğer Kur'an birinin gönlüne inerse onun için fecre kadar selamet vardır. Fecr; gecenin bitip günün aydınlanma anına denir. İnsanın hayatı bir gündür ve vahiy onun gece karanlığındaki gönlüne inerse onun gönlü gündüze döner ve o selamette olur, dedi Allah.

Aynı şekilde dünya hayatı bitip ahiret başlayınca da tekrar perdeler açılır. Allah ayeti kerimede öyle buyuruyordu; "**bugün gözün keskin görür**. **Sana perdeyi biz açtık**."[10] Allah bu hitabı ölenlere yapar. **Selamun hiye hatta metlail fecr**: "Hakikatin tecelli ettiği kıyamet gelinceye kadar selamettesin" ayetinin bir manası da budur. Allah o günde perdeyi açar ve ayetlerin gönlüne indiği kullar için o günde, kıyamette, ahirette selamet vardır. Neden? - Kur'an onların gönlüne inmiş de ondan.

[9] Kadir /5
[10] Kaf /22

İnnâ kulle şey'in halaknâhu bi kader:[11] "Allah her şeyin içine kaderini koymuştur." Her şeye ölçüsünü koymuştur, her şeye kıymetini, değerini vermiştir. Neye ne kadar kıymet, değer vermemiz gerektiğini takdir etmiştir. Bir de ayetlerini indirerek bunu bize beyan etmiştir.

Ve lem yekûn lehu şerîkun fîl mülki: "Onun mülkünde hiçbir şeriki, ortağı yoktur." **Ve halaka kulle şey'in**: "Ve o, her şeyi yaratmıştır." **Fe kadderahu takdîrâ**:[12] "Hepsine kaderini tayin etmiştir." Yani her birine kıymetini, değerini, ölçüsünü koymuştur. Başka bir ayeti kerimede; "**eğer Allah kullarına bol bol rızık verseydi onlar yeryüzünde azar taşkınlık yaparlardı. Bunun için Allah rızkı bir ölçüyle, bir kaderle indirir. Muhakkak ki o habir ve basirdir**,"[13] kullarından haberdar olandır ve onları görendir, muameleyi ona göre yapandır, buyurur. **Fe kadernâ ve ni'mel kâdirûn**:[14] "Biz takdir ettik, ne güzel takdir etmişiz." Ölçüyü biz koyduk ne güzel ölçü koymuşuz.

"**Hazineleri yanımızda olmayan hiçbir şey yoktur. Biz onu belli bir kaderle, belli bir ölçüyle indiririz**."[15]

Ve kulle insânin elzemnâhu tâirehu fî unukıh: "Biz her insanın boynuna kaderini takmışız." Allah her insanın boynuna kaderini takmış ne demek? -Yani onun yaptıkları, onun günahı onun boynundadır. Allah hükmünü indirmiş, Kur'an'ı indirmiş, tercih senindir demiştir. **Ve nuhricu lehu yevmel kıyâmeti kitâben**: "Kıyamet günü o boynundakini bir kitap olarak çıkarırız" **Yelkâhu menşûrâ**:[16] "Açılmış olarak o ona kavuşur." O onunla

[11] Kamer /49
[12] Furkan /2
[13] Şurâ /27
[14] Murselât /23
[15] Hicr /21
[16] İsra /13

karşı karşıya gelir. İnsanın karşı karşıya geldiği kitabı boynundadır; yani elleriyle oraya neyi yazmışsa Kıyamet günü de onu bulur. Kulun bulacağı başka bir şey yoktur.

Allah ayeti kerimede buyuruyordu; "**hiçbir musibet yoktur ki o size gelmeden önce biz onu bir kitapta yazmamış olalım**."[17] Devamında ise; **Allah size ayetlerini böyle beyan ediyor ki size gelen musibetlerden dolayı üzülmeyesiniz, size gelen nimetlerden dolayı da şımarmayasınız**"[18] buyurur. Allah; "nimeti de musibeti de ben veriyorum" dedi; "ama sen kendi tercihini yaparken o kendi tercihinle kazanıyor veya kaybediyorsun." Allah, kuluna kaderini, ebedi hayatının kaderini teslim etmiştir. İsterse tercihini Allah'a ve resulüne yapar cennete gider, isterse nefsine, şeytana yapar cehenneme gider. yalnız insanın takdiri Allah'ın takdirinin içindedir. Bu ayette Allah öyle söylüyor.

Allah cennete gidelim diye, Hz. İnsan olalım diye ne yapmıştır?

Bizim için genel bir takdir yapıp bir ölçü koyarak; "bir de kendi hayatın için, ebedi hayatın için takdirini sen yap. O kendin için yaptığın takdiri kendi boynundaki kitabına yazıyorsun. O kitaba onu kaydediyorsun. Kıyamet günü önünde açılacak olan kitabın da o kitaptır" buyuruyor. Allah insanın ebedi hayatının takdirini eline vermiş derken her şeyi o yapıyor demek değildir. Allah takdirini yapmıştır. O takdirin içinde kula verdiği o cüz'i iradeyle, cüz'i kudretiyle kul ne yapar? -Çabasını, gayretini sarf eder, ona göre kazanır veya kaybeder. Ne olursa olsun her konuda muameleyi yapan Allah'tır. İnsan, Allah'ın kudret deryası içindedir; ama tercih kula aittir.

---

[17] Hadid /22
[18] Hadid /23

İman da bellidir küfür de bellidir. Allah onun için ayeti kerimede; “**Dileyen iman etsin dileyen küfretsin**”[19] buyurdu. Başka bir ayette ise “**dileyen şükretsin, dileyen nankörlük etsin**”[20] dedi. Allah, nimeti kulun önüne koyup onu musibetlerle imtihana tabi tutarak; “tercihini kendin yap” diyor. Kul kendi tercihini yaparken Allah’a göre tercihini yapmazsa ne olur? -Kaybeder. Allah’a göre tercih yaparsa kazanır. Kul, kaderi böyle anlamazsa; “her şeyi Allah takdir ediyor” deyip kendi günahının suçunu da Allah’ın üzerine atar; çünkü müşrikler de böyle yapmıştı.

Allah buyurdu ki ayeti kerimede; **Seyekûlullezîne eşrekû lev şâallâhu mâ eşreknâ ve lâ âbâunâ**: “Eğer Allah dilemeseydi ne biz Allah’a şirk koşardık, ne de atalarımız. Biz atalarımızı Allah’a şirk koşarken bulduk. Biz de onlara uyduk.” Kendilerine göre bu, kadere imandır. Müşrikler bunu böyle söylüyor. **Ve lâ harremnâ min şey’in**: “Aynı zamanda hiçbir şeyi de kendimize haram kılmazdık.” Müşrik, haramın ölçüsünü de kendisi koyuyor. **Kezâlike kezzebellezîne min kablihim hattâ zâkû be’senâ**:[21] “Onlardan öncekiler de böyle yapmışlardı. O azabı tadıncaya kadar böyle kaderi yalanlamışlardı.” Allah’ın koyduğu ölçüyü, takdiri böyle yalanlamışlardı.

Böyle yapanlar müşriklerle aynı duruma düşer; yani “ben yanlış yaptım, ben günah işledim, kader böyleymiş, kaderim buymuş” dediyse biri müşriklerin söylediğini söylemiştir. Biri bunu söylemekle Allah’a şirk koşmuş olur. “Onlar azabımızı tadıncaya kadar böyle söylemeye devam ettiler” dedi Allah. Böyleleri mutlaka Allah’ın azabını tadar.

---

[19] Kehf /29
[20] İnsan /3
[21] En’âm /148

Allah'ın koyduğu bir kader, bir ölçü vardır. Herkes kendi hayatının ölçüsünü koyar. Allah bu iradeyi bunun için vermiştir. Ölçüyü ya Allah'a göre koyarsın ya da kendine göre. Eğer senin Allah'tan bir kitabın varsa o kitaba uyarsın; ama Allah'tan bir kitabın yoksa o zaman sen kendine bir kitap uydurursun.

Kaderi niye böyle yanlış anlamışız?

Amentüyü okurken imanın şartı olarak; **Amentu billahi ve melaiketihi**: "Allah'a iman ettim, meleklerine iman ettim." **Ve kutubihi**: "Kitaplarına iman ettim" **Ve rusulihi**: "Resullerine iman ettim" **Vel yevmil ahiri**: "Ahirete iman ettim" **Ve bil kaderi**: "Kadere iman ettim, Allah'ın Kâdir ismine iman ettim." **Hayrihi ve şerrihi minallahu teala**: "Hayrın ve şerrin Allah'tan olduğuna iman ettim" diyoruz. Bunu söylediğimizde aslında ne söylemiş oluyoruz; "hayır da Allah'tan, şer de Allah'tandır" demiş oluyoruz. Kur'an'ın hiçbir yerinde; "şer Allah'tandır" diye bir şey söylenmemiştir. Zaten böyle bir şey olamaz. Allah hiç kimseye zulmetmez. Allah'ın kullarına zulmetmesi mümkün değildir. Eğer biri; "şer Allah'tandır" derse Allah'a "zalim" demiş olur. Böyle söyleyen biri nasıl mü'min olabilir. Dinimizi Allah'ın kitabından öğrenmeyince bu böyle olur. Elbette ki bunu söyleyenler güzel bir niyetle söylemişlerdir ama yine de böyle düşünmek ve böyle söylemek yanlıştır!

Aslında ne demek gerekiyordu; **Hayrihi minallahu teala**: "Hayır Allah'tandır." Şer Allah'tan olmaz, şer kuldandır. Ne buyuruyordu ayeti kerimede; "**de ki**: **bütün iyilikler, bütün hayırlar size Allah'tan, bütün kötülükler, bütün şerler sizin kendi nefsinizdendir**."[22] Bir yerde hayır olmazsa şer olur, güzellik olmazsa çirkinlik olur, aydınlık olmazsa karanlık olur. Şer bizatihi yoktur. Gerçek varlık; yani hakikat olmayınca işte o zaman şer

[22] Nisa /79

olur.

Şer nasıl meydana gelir?

Kul, hayrı kabul etmeyince, güzelliği kabul etmeyince şer olur, çirkinlik olur, hakkı kabul etmeyince batıl olur, adaleti kabul etmeyince, rahmeti kabul etmeyince zulüm olur. Cömert olmayınca cimri olur ama cimrilik bizatihi yoktur; çünkü Allah kerimdir, kişide Allah'ın Kerim isminin tecellisi olmayınca cimrilik meydana gelir.

Onun için her bir kula; "rabbim bana ne söylemiş" diye Allah'ın kitabını okumak, dinlemek ve anlamak farzdır. Allah herkese kitabını anlama imkânını verir. Bu yüzden hiç kimse Allah'ın huzurunda; "bilmedim, anlamadım, imkânım yoktu" diye bir mazeret beyan edemez.

Kaderi yanlış anlamışız. Yanlış yapıp suçumuzu da Allah'a atarak; "kaderdir, kaderimiz böyleymiş" diyoruz. Adam şehrin içinde hızla arabayı kullanıp sonra kaza yapıyor, adam ölünce de; "kader, kaderim böyleymiş" diyebiliyor. Sen cinayet işlemişsin cinayet. Onun için trafik kazasında eğer şoförün suçu varsa ve şoför ölüme sebebiyet vermişse o cinayettir, o kaza değildir; çünkü dikkat etseydi öyle olmazdı. Böyle yapanlar bunu kendi elleriyle yapmışlardır, bundan sorumludurlar ve suçludurlar. Cezalarını da Kıyamet günü çekerler ve hesaplarını da tıpkı bir katil gibi verirler.

Ama elinde olmadan olmuşsa işte o zaman o kaza olur. Senin yapabileceğin bir şey varsa o kader olmaz, kaza olmaz; çünkü kendi elinle yapmışsın onu. Araba kullanan arkadaşların bunu böyle bilmesi lazım. Araba kullanan arkadaşlar gidecekleri yere beş dakika, on dakika geç gitsinler; ama dikkatli olsunlar.

Diyelim ki biri arabayı süratli kullandı ve o sırada bir çocuk karşısına çıktı ve o da çocuğa çarptı, o kişi buna kaza diyemez, bu cinayettir. Ya da arabanın gerekli bakımını yapmadığı için arabanın tekerleği fırlasa ya da patlasa yine bu kaza değildir, kaza olmaz. Burada suçu şoför işlemiştir. Araba kullananların ne yapması lazım? -Yavaş yavaş gitmesi lazım. Eğer arabayı kontrol edemiyorsa araba onu kontrol ediyor demektir. O arabayı sürmüyor araba onu sürüyor demektir. Süratli gittiğinde şoför arabayı kullanmıyor, araba şoförü kullanıyor. Orda nasıl bir kaza meydana gelirse gelsin ona kaza denmez, o cinayet olur.

Müşrikler; "Allah dilemeseydi ne biz ne de atalarımız şirk koşardık" diyorlardı. Aynı şekilde bu, şu anda da geçerlidir. Öyleleri var ki namaz kılmaz bunu bile Allah'a mal etmeye çalışıp; "benim muhabbetim yok" der. Allah muhabbeti verir ama o almaz sonra da; "muhabbet kesildi" der.

Allah ayeti kerimede buyurdu ki; **Kul hel indekum min ilmin**: "Onlara de ki: sizin yanınızda buna dair bir ilim var mıdır?" Allah'ın böyle takdir ettiğini kim söyledi size? Sizin bu konuda buna dair bir ilminiz mi var? **Fe tuhricûhu lenâ**: "Varsa onu bize getirin" o ilmi bize getirin kim söylemiş. **İn tettebiûne illez zanne**: "Siz ancak zanna uyuyorsunuz." Bu konuda sizin bir ilminiz yok. Allah'ın böyle bir vahyi de yoktur. Allah böyle bir şey söylememiş, siz sadece zannınıza uyuyorsunuz. **Ve in entumillâ tahrusûn**:[23] "Siz sadece atıp tutuyorsunuz."

Bir ilme dayanmaksızın, bir bilginiz olmaksızın zannınıza uyuyor, atıp tutuyorsunuz. Kaderi böyle anlayanlara Allah'ın cevabı budur; "sen zannına uyuyorsun. Her şeye bir ölçü koymuşum, sana irade vermişim, tercih etme hakkı vermişim. Sana peygamber göndermişim, kitap göndermişim, şunu şöyle

[23] En'âm /148

yapman, bunu böyle yapman lazım demişim. Sen peygamberimden, ayetlerimden yüzünü çeviriyorsun. Kendi kendine zanda bulunuyor, zannına uyuyorsun. Sonra Allah şöyle takdir etti, kader buydu, böyle hükmetmiş diyorsun. Senin kaderini boynuna asmışım, o senin kitabındır. Kıyamet günü önüne gelecek olan kitabında o kitaptır" dedi.

Ve mâ kaderûllâhe hakka kadrihî:[24] "Onlar Allah'ın hakkını takdir edemediler." Eğer kul, Allah'ın güzel dediği bir şeye çirkin derse, Allah'ın doğru dediğine doğru demeyip yanlış derse, Allah'ın yanlış dediğini yanlış olarak görmezse; Allah'ın hakkını, koyduğu ölçüyü kabul etmemiş, Allah'ın hakkını takdir edememiş demektir.

Allah bir ölçü koyar, insanlar da kendine göre bir ölçü koyar. Allah'ın koyduğu ölçü nedir? -Dünya bir imtihandır. İnsan cenneti kazansın diye dünyaya gönderilmiştir. Eğer insan dünyaya böyle bakmazsa Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul edememiş, Allah'ın takdirini kabul edememiş demektir. Allah'ın ölçüsünü kabul etmeyenler kendine göre kıymet değer verip kendileri ölçüyü koyarlar. Böyleleri kendini Allah'ın önüne koymuş ve Allah'ın hakkını takdir edememiştir. Kaderi kabul etmeyen insan ölçüsüz insan; yani Allah'ın koyduğu ölçüyü kabul etmeyen insan demektir. Allah insanın fıtratına kaderini koymuştur, ölçüsünü koymuştur.

Bir kul, Allah'a iman edince, Allah'ın Kâdir ismi onda tecelli edince o da Allah'ın koyduğu ölçüyü ölçü olarak koyar. Ölçüyü önce gönlüne, sevgisine koyar. Neyi, kimi ne kadar sevmesi gerektiğini bilir ve o ölçüyü koyar. Allah'ı her şeyin önünde, her şeyin üzerinde sever. Allah'ın hakkını, sevgi hakkını takdir eder; çünkü Allah öyle istemiştir. Allah mü'mini öyle tarif etmişti zaten;

---

[24] Zümer /67, En'âm /91

“**insanlardan öylesi var ki Allah’ı sever gibi başkalarını severler. Oysaki mü’minlerin Allah’a olan muhabbetleri çok şiddetlidir**.”[25]

Allah’ın ölçüsünü kabul edenler öncelikle ne yapar?

Allah’a ait olması gereken sevgiyi Allah’a ayırır; yani bunu takdir eder. Aynı şekilde peygambere olan sevgiyi takdir eder, ayırır, peygamberi Allah’tan ayırmaz; çünkü Allah’ın resulünü sevmek Allah’ı sevmektir. Onlar peygamberi Allah için sever. Aynı şekilde anasını, babasını, eşini, evladını ne kadar sevmesi gerekiyorsa bu ölçüyü koyar.

İnsan, Allah’a göre ölçüyü koymaz ve Allah’ın fıtratına koyduğu o takdiri bozarsa ne olur?

Her şey allak bullak olur. Çocuğunu sevince Allah’ı sever gibi sever. Çocuğunu sevince bir ölçüyle sevmediği için çocuğunu sevgiye boğar, çocuk nefes alamaz olur. “Aman çocuğum düşmesin, aman şöyle olmasın, aman üşüttü” deyip kendi çocuğunu Allah’ı sever gibi sever. Ölçüyü tutturamadığı için sevgisiyle çocuğu boğar. Böyle biri aynı şekilde eşini ya da başka birini severken de ölçüyü koyamaz, ölçüyü tutturamaz.

Gönül Allah’a teslim edilmeyince, Allah’ın gönüldeki yeri belli olmayınca işte böyle olur. Eğer onun gönlündeki Allah’ın sevgisinin ölçüsü yerinde olsaydı o sevgi diğer sevgileri dengeler, yerli yerine koyardı. Allah’ın koyduğu ölçüye uymayanlar Allah’ı hakkıyla takdir edemediği için başkalarının sevgisini de takdir edemezler.

Eşini ya da birini sevince öyle bir severler ki Allah’ı sever gibi severler. Aynı şekilde onları da sevgilerine boğarlar. Öyle ki

[25] Bakara /165

kıpırdamasınlar; “neyi söylersem onu yapsın” deyip kendilerini onların sahibi gibi görürler. Onların böyle yapması; sevgilerini, Allah’ın koyduğu yere koymadıkları ve Allah’ın o koyduğu sınırı çiğnedikleri içindir.

Böyleleri analarını, babalarını severler; ama yine de ölçüyü tutturamazlar. Ya sevgilerinin hakkını teslim etmez ya da aşırı sevip onlara çok güvenirler. Onlarsız bir hayat düşünemez olurlar. Allah’a şirk koşarlar ve onları Allah’ın önüne koyarlar.

Sevgide denge çok önemlidir; çünkü bu insanın gönlüdür. Eğer gönüldeki sevgi dengesiz olursa ne olur?

İnsanın dengesi bozulur. Ölçüyü Allah koymuş. Eğer biri Allah’ın koyduğu ölçüyü kabul etmezse gönlünü allak bullak eder. Hem kendine zarar verir hem de başkalarına zarar verir. Hem de sevgisiyle zarar verir. Çocuğumu seveyim derken ne yapar? - Çocuğuna zarar verir.

Birçok kardeşimiz böyledir. Özellikle bayan kardeşlerimiz böyledir. Çocuğunu sevgisine boğuyor. Ona iyilik yaptığını zannediyor. Oysaki onun sahibi Allah’tır. Sen onu koruyamazsın. Onu koruyacak olan Hafiz ve Rakib olan Allah’tır. Bırak Allah onu korur. Sana düşen, onu Allah’a bir kul olarak yetiştirmektir.

Aynı şekilde Allah, kuluna kızma özelliği de vermiştir. Sevgilerinde ölçüyü kaçıranlar eğer Allah’ın koyduğu ölçüyü bilmiyorlarsa, onu tutturamamışlarsa ne zaman, nerede, ne kadar kızacağını da bilmez. Bir bakarsın ufacık bir şeye öyle bir kızmış ki o kızdığı şeye değmez. Kızması gerektiği yerde de kızmaz.

Böyle birinde Allah’ın Kâdir ismi tecelli etmemiş ve ölçüyü tutturamamıştır. Kızması ya da sevmesi Allah’a göre değildir. Bu,

Allah'ı bilmediği, Allah'ın Kâdir ismini, takdirini bilmediği içindir. Allah'ın neyi ne kadar sevmemizi emrettiğini anlamadığı içindir. Allah'ın bu konudaki emrini bilmiyor, muradını bilmiyor, istediğini bilmiyordur.

Allah akla da bir sınır koymuştur. Bakıyorsun Allah'ın ayetleri üzerinde tefekkür etmesi gerekirken, Allah'ın ayetlerini anlamaya çalışması gerekirken hiç olmadık yerde aklını kullanıp fikir yürütür, aklına zulmeder. Aklının kaldıramayacağı yükü ona yükler. Ya da şeytan boş durmadığı için saçma sapan sorular sordurur ona o da oraya takılıp gider.

Mesela bu saçma sapan sorulardan bir tanesini söyleyeyim; Allah kendisi gibi bir varlık yaratabilir mi? Allah kâdirdir ya Allah kâdirse buna muktedirdir, yaratabilir mi? Soruya bak!

Bu şeytanca bir soru, şeytani bir sorudur. Şeytani bir soru olsa da mutlaka bir cevabı olmalıdır. Ne demişler; "bir deli kuyuya bir taş atmış, kırk tane akıllı çıkaramamış." Haydi, işin yoksa uğraş. Yaratabilir desen olmaz, yaratamaz desen olmaz. Yaratamaz desen kâdir değildir, kudret sahibi değildir demiş olursun.

Cevap zaten bellidir, Allah yaratabilir mi? Eğer Allah yaratırsa o, Allah'ın kulu olur. Öyle değil mi! O, Allah'ın kuludur. Allah neyi yaratırsa yaratsın hiçbir şekilde o, Allah'a benzemez. Allah'a eş olmaz, Allah'a ortak olmaz. O, Allah olmaz. O, yaratılmış bir kuldur, Allah'ın kuludur. Onun için böyle saçma sapan sorular olduğunda meşgul olmak doğru değildir, bu gereksizdir, lüzumsuzdur.

Allah'ın Kâdir ismi bir kulda tecelli ederse o kul nasıl bir hal alır?

O kul nefsine kâdir olur. Nefsine hükmeder, nefsine gücü yeter. Aynı şekilde aklına kâdir olur. Aklını nerde kullanması gerekirse orda kullanır. Allah'ın koyduğu ölçüye göre gözüne, kulağına, eline, ayağına kâdir olur. Allah nasıl bir sınır çizmişse o sınırlar içinde yaşar. Gözünü, kulağını, elini, ayağını, dilini korur muhafaza eder. Allah ona nasıl bir imkân vermişse o imkânlar dâhilinde kulluğunu yapıp yanlış yapmamaya çalışır. Nefsine kâdir olur, gönlüne kâdir olur.

Bir de Allah'ın emrettiği gibi Allah'ın kendisine verdiği nimetleri Allah yolunda kullanır. Malına, mevkisine kâdir olur. Allah'ın kendisine verdiği hayata kâdir olur. O hayatı Allah yolunda yaşar, Allah yolunda cenneti almak için harcar. Hayatını Allah'ın rızasını kazanmak için sarf eder, hayatına kâdir olur.

Daha bitmedi; kendi ailesine karşı sorumluluğunu yerine getirir. Komşusuna karşı, anasına, babasına, kardeşine karşı, mü'minlere karşı her birinin hakkını, hukukunu yerine getirir. Allah onu nasıl bir imtihana tabi tutarsa tutsun kazanmaya çalışır. Hayatına, vaktine, zamanına, nefsine hâkim olur, kâdir olur.

Kadersiz insan sınır tanımayan insandır. Kendisine bir sınır koymayan insandır. Eğer biri Allah'ın sınırıyla kendisine sınır koymuyorsa o, Allah'ın kaderini çiğnemiş, Allah'ın koyduğu sınırı çiğnemiş demektir.

Eğer insan nefsine sınır koymazsa nefsi onu nereye götürürse oraya gider. Gözü nefsine uyar, nefsi nereye bak derse oraya bakar. Kulağı ona göre hareket eder, eli, ayağı ona göre hareket eder. O kişi Allah'ın sınırını çiğner ve Allah'ın takdir ettiği, sınır koyduğu sınırları çiğneyerek kadersiz biri, Allah'ın takdirini kabul etmeyen biri olur.

Eğer akıl bir kader ile bir ölçüyle sınırlanmazsa yanlış anlar. Yanlış ölçüp yanlış biçer, yanlış tartar. Dünyaya ahiret muamelesi yapar. Bir akıl ki dünyaya ahiret muamelesi yapıyor, ebediymiş gibi bir muamelede bulunuyorsa, dünyayı bir imtihan olarak, ahiretin tarlası olarak anlamamışsa bu akıl ölçüsü bozulmuş bir akıldır. Bu akıl, sahibini cehenneme sürükler. Böyle bir aklın sahibi hem dünyada hem ahirette sadece azap görür. Böyle bir aklın ölçüsü bozulmuştur; doğru diye yanlış ölçer, yanlış tartar, yanlış biçer.

Eğer kadere, Allah'ın Kâdir ismine, takdirine iman etmemişsek, Allah'ın her şeyi bir ölçüyle yaptığına, her şeye bir ölçü koyduğuna, her şeye kaderini takdir ettiğine iman etmemişsek ne deriz?

Şans deriz, talih deriz, kısmet deriz. Kısmet yine de bir kısım takdire girer; ama şans deyince, talih deyince sanki kader yokmuş gibi konuşmuş oluruz. Mesela konuşurken bu kelimeler kullanılır; "şans eseri kurtuldu" denilir, şansı varmış güya ondan kurtulmuş. Bu kelime küfür bir kelimedir.

Şans diye, talih diye bir şey yoktur. Allah'ın takdiri vardır, hükmü vardır. Hiçbir şey Allah'ın hükmünün dışında değildir. Şans deyince bu tesadüf manasına gelir. Hayatta hiçbir şey tesadüf değildir. Allah her şeye bir sınır koymuştur. Allah ayeti kerimede; "**canlıların en kötüsü aklını kullanmayanlardır (insanlardır)**."[26] buyurur. Bu, kendisi için takdiri yapamayan insanlardır, demektir. Canlıların en kötüsü aklını kullanmayan insanlardır.

Aklını kullanmayanlar neden canlıların en kötüsü olur?

Kendisi için takdiri yapamadığı, Allah'ın kendisi için takdir

[26] Enfâl /22

ettiğini Allah'a göre takdir edemediği için. Biri aklını Allah'a göre kullanmıyorsa o canlıların en kötüsüdür, dedi Allah. Allah'a iman eden bir akıl şöyle düşünür; "Allah'ın yaptığı en güzel olan değil midir! Allah'tan daha güzel takdir eden, hükmeden var mıdır! Allah'tan daha güzel anlatan, beyan eden var mıdır!" Eğer bir akıl bu şekilde anlamazsa, gerekeni yapmazsa Allah bu aklın sahipleri için; "canlıların en kötüsüdür" dedi. Yani köpekten daha aşağıdır.

Neden?

Akıllarını kullanmadıkları için. Akıllarını Allah'ın nuruyla aydınlatıp vahyin ışığında kullanmadıkları, Allah'ın ayetlerini anlamaya kullanmadıkları, akıllarını rablerini tanımaya kullanmadıkları için canlıların en kötüsüdür. Dolayısıyla böyleleri kendilerini tanımamış ve Allah'ın kendisine takdir ettiği kıymeti kabul edememiştir.

Allah'ın hakkını takdir etmek demek öncelikle Allah'ı anlamak demektir. Biri Allah'ı Esmau'l Husna'sından tanımadan Allah'ın hakkını takdir edemez. Kulun, öncelikle Allah'ı tanıması lazım ki Allah'ın hakkını takdir edebilsin. Allah kendini kullarına anlatıp takdim ediyor. Allah ayeti kerimede; "**Allah âlemlere zulmetmez**"[27] buyurur. Bu durumda bir yerde bir zulüm varsa kesinlikle onu Allah'a mal etmemek gerekir.

Peki, bu zulümleri kim yapmıştır?

Bunlar insanın kendi kendisine yaptığı zulümdür. Bu yüzden kader böyleydi denmez. Bu, kendi elimizle yaptığımız, insanların elinden çıkan bir şeydir. İnsanlar Allah'ın takdirine, emrine uymadıkları için o zulüm orda meydana gelmiştir. Yoksa Allah onlara zulmetmedi haşa!

---

[27] Âli İmrân / 108

Allah hiç kimseye zulmetmez. Allah ayeti kerimede buyurdu; “**Allah’ın kullarına zulmetmesi asla mümkün değildir**.”[28] Demek ki bir yerde zulüm varsa ve biz de bunu Allah yapmış diye aklımızdan geçirirsek ne yapmış oluruz? -Allah’ı zulümle itham etmiş, Allah’ın hakkını takdir edememiş oluruz. Allah hiçbir şekilde hiç kimseye zulmetmez. Bir kere bunu böyle anlamak gerekir.

Allah rahman ve rahimdir, Allah kerimdir, Allah hayrdır. Bir de hayr olmazsa, ikram olmazsa, rahmet olmazsa orda zulüm olur. Bu zulmü kim yapmıştır? -Kul, Allah’ın rahmetiyle rahmet etmeyince, kerimliğiyle ikram etmeyince, hayrıyla hayr olmayınca zulüm olmuştur. Kul, Allah’tan kaçınca zulmün içine, karanlığın içine düşmüştür. Kul kendi gönül perdesini, penceresini kapatıp; “burası kararmış, güneş içeri girmiyor” derse ona ne derler? -Suç senindir, sen pencereyi ve perdeyi kapatmışsın, derler.

Aç perdeyi, aç pencereyi bak bakalım ışık içeri giriyor mu girmiyor mu? “Işık neden içeri girmiyor, burası neden karanlıktır” diye feryat ederek; “Allah burayı karartmış” diyor. Haşa! Sen karartmışsın, sen gönlünü Allah’a kapatmışsın, imana kapatmışsın.

Allah ayeti kerimede; “**mü’minlere yardım etmek üzerimize bir borçtur**.”[29] Eğer mü’minsen bil ki sana yardım etmek benim borcumdur, dedi. O zaman mü’min endişe etmemelidir. Nerde olursa olsun, kime karşı, neye karşı olursa olsun Allah ona yardım eder. “Mü’minlere yardım etmek üzerimize bir borçtur” dedi Allah. Allah bunu üzerine alıyor. Bu durumda mü’minin endişe etmesi doğru değildir.

---

[28] Yunus /44
[29] Yunus /103

Eğer biri endişe ediyorsa; “Allah bana yardım etmedi, etmiyor” diyorsa ne yapmalıdır? -Kendi imanına bakmalıdır. Bir yerde bir yanlış yapmıştır. Allah’ın yardımını kabul etmemiş, Allah’ın yardımına iman etmemiştir. Sabredememiş, Allah’ın yardımına güvenmemiş, Allah’a tevekkül etmemiştir; yani Allah’ın isimlerinde ne yapmıştır? -Aşırıya gitmiş, Allah’ın isimlerinden birine iman etmemiştir.

Allah deyince kulun aklına gelmesi gereken nedir?

Rahman ve rahim olan rabbi, kerim olan rabbi aklına gelmelidir. Yanlış yaptığında, günah işlediğinde afuv olan, ğafur olan, ğaffar olan, tevvab olan rabbi aklına gelmelidir. Her işinde hakîm olan, hikmetli olan, hayr olan ve her şeyi bir sebeple yaratan rabbi aklına gelmelidir. Allah’ı böyle hatırlamalıdır.

Allah’ın bir ismi de kahhardır. Kahhar ismi Allah’ın Kâdir ismiyle beraber tecelli eder; ama kahhar demek kahreden demek değildir. Allah’ın bütün isimleri Rahman isminin içindedir. “**Rahmetim gazabımı geçti**”[30] buyurdu. “**Rahmetim her şeyi ihata etmiştir**”[31] her şeyi kuşatmıştır, dedi. Bu yüzden Kahhar ismi de Allah’ın Rahman isminin içinden tecelli eder.

Allah’ın Kahhar ismi bir kula tecelli ederse, bir kulun üzerinden tecelli ederse o kulu ne yapar?

O kulu cennete götürür. Kahrettiği onun nefsi, onun şirki, onun küfrü olur. Allah kendini ona tanıtır. O anda o kahrolur ama bu onun için rahmet olur. Kahhar ismi, en şiddetli haliyle peygamberlerin üzerinde tecelli etmiştir.

---

[30] Buhârî, Tevhîd, 15, 22, 28, 55, (6986), Bedi'ül-Halk 1; Müslim, Tevbe, 14, (2751), 4, (7146); Tirmizî, Daavat, 109
[31] Araf /156

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'in üzerinde nasıl tecelli etmiştir?

Kavmi onu Taif'te taşlamış, kavmi ona karşı savaşmıştır. Bu Kahhar tecellisidir; ama bu tecelli Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'i en yüksek makama çıkarmıştır. Allah kahhardır; ama kahrında rahmeti, sevgisi, muhabbeti vardır. Allah'ın bütün isimleri böyledir.

Allah deyince aklımıza gelen, gelmesi gereken nedir?

Rahman, rahim, kerim, afuv… Allah'ın bütün isimleri böyle aklımıza, gönlümüze gelmelidir.

Bir yerde bir yanlış, bir sorun, bir sıkıntı, bir zulüm varsa o kime aittir?

İnsana aittir. Hatta öyle ki Allah, kuluna günahı bile mal etmez, mal etmek istemez. Eğer şeytan ayağını kaydırırsa; "**sen yanlış yaptığında ben yanlış yaptım deme, şeytan ayağımı kaydırdı**"[32] de buyurur. Allah, kuluna öyle bir şeref bahşetmiştir ki kuluna sen yanlış yaptın demek bile istemiyor. Yanlışı şeytana mal ettirip; "ona uydum de" diyor. O, kuluna yanlışı mal etmek istemezken kul yanlışlarını Allah'a mal etmeye çalışır, hatta müşriklerin yaptığı gibi günahını, şirkini Allah'a mal etmeye çalışır. Böyle bir kul, Allah'ın hakkını takdir edememiştir.

Allah ayeti kerimede; "**herkese çalışmasının karşılığı vardır**"[33] buyurdu. Allah için neyi yaptıysan alacağın, bulacağın odur. Müşrikler; "**Allah dilemeseydi ne biz, ne babalarımız şirk koşabilirdik. Kendimize göre de şu haramdır, şu helaldir**

[32] Furkan /29
[33] Necm /39

demezdik"[34] dediler. Onlara göre bu, kadere imandır, bu kadere müşrikçe imandır. Bazen kardeşlerimiz de böyle yaparak; "Allah dilemeseydi ben böyle yapmazdım" diyor.

Yezid de Hz. Hüseyin'i şehid ettiğinde bunu kardeşi Zeynep'e söyleyip; "onu biz öldürmedik, Allah öldürdü" demişti.

Yezid neden böyle söyledi?

Halife, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir ya (böyle iman etmişlerdi) onun için; "biz öldürmedik, Allah öldürdü" dedi. Demek ki Yezid'in yanındaki bazı mü'minler de aynı hataya düşmüştür. Belki de bütün sorunlar, sıkıntılar ondan yaşanmıştır.

Mesela; Cemel Vakası'nda yaklaşık on bin sahabe şehit olmuştur veya öldürülmüştür. On bin tane sahabe, bunlar sahabe. Eğer yanlış olmasaydı, yanlış düşünülmeseydi böyle bir şey olur muydu? -Olmazdı.

Allah ayeti kerimede; "**insanların çoğu akletmez**,"[35] **"insanların çoğu şükretmez**,"[36] "**insanların çoğu iman etmez**"[37] buyurur. İman etmek sadece; "ben iman ettim" demekle olmaz. Kişi neye iman edecekse önce onu bilmesi, tanıması gerekir. Kişi Allah'ı bilmeden, El Esmau'l Husna'sından Allah'ı tanımadan ona nasıl iman edecek!

Rabbimiz bizden iman etmemizi istiyor. Neyi yaparsak yapalım onun koyduğu ölçüye göre hareket etmemizi istiyor. Ahireti dünyaya tercih etmemizi istiyor. Dünyanın ahiretin tarlası

[34] En'âm /148
[35] Ankebut /63
[36] Neml /73
[37] Ra'd /1

olduğuna iman edip dünyaya ahiretin tarlası muamelesi yapmamızı istiyor. Dünyaya cennet ya da ebedi hayatmış gibi bir muamele yapılmasını istemiyor. Allah bunu kabul etmiyor. Aynı zamanda her neyi yapacaksak onu mutlaka rızası için yapmamızı istiyor. Kendi rızası için olmayan hiçbir şeyi de kabul etmeyeceğini beyan ediyor[38]. İman insana kıymet ve değer kazandırır, insan olma şerefini kazandırır.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz*; "insanlar madenler gibidir. Kimi altın, kimi gümüş, kimi teneke, kimi mücevher gibidir"*[39] buyurur. Dışardan bakılınca her biri insandır. Madenler de öyledir. Bakıldığında her biri madendir; ama dağ kadar bir demiri tartsanız bir kilo altın etmez. Onun için insanlığımızı, imanımızı artırmaya çalışmamız gerekir. Kaliteli insan olmak için çaba gayret sarf etmemiz gerekir.

Allah ayeti kerimede; "**Allah katında en mükerrem olanınız (ikrama en nail olmuş olanınız) en takva sahibi olanınızdır**"[40] diye buyurur. Yani Allah'a karşı en çok sorumluluğunu kabul edip o sorumluluğu yerine getireninizdir. Bakacağız Allah'a karşı sorumluluğumuzu ne kadar kabul etmişiz?

Tabi ki önce sorumluluğu anlamak gerekir. Bunun için de Allah'ın kelamını, El Esmau'l Husna'yı, Allah'ın isimlerini anlamak gerekir. Sonra bu isimlerle isimlenip Allah'a karşı sorumluluğumuzu yerine getirirken aynı zamanda Allah'a halife olmamız gerekir. Ne kadar halife olur, sorumluluğumuzu ne kadar yerine getirmeye çalışırsak Allah'a o kadar yakın o kadar dost olmuş oluruz. Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e o kadar yakın olmuş, ebedi hayatta da o kadar ona yakın, onunla beraber olmuş oluruz.

---

[38] Bakara /272
[39] Buhari, Enbiya, 2; Müslim, Birr, 159,160 - Menakıb, 1
[40] Hucurat /13

Eğer dünyaya ahiret muamelesi yapmazsak, ahiret bizim için dünyanın önünde ve bizim için dünya ahiretin tarlası olursa o zaman hesabı mutlaka Allah'a göre yaparız. Bizimle beraber olanlar hesabı böyle yapar, böyle yapmalıdır. Derdimiz; Allah'ın vahyini taşımak, vahyi ulaşabildiğimiz her yere ulaştırmak ve rabbimizi tanıtmaktır. O kendini nasıl tanıtmışsa öyle tanıtmak, öyle sevdirmektir. Allah'a kul olmaya öyle davet etmektir. Birilerine göre değil, Allah'a göre. Bu durumda Resulullah (s.a.v.) Efendimiz sahabesiyle bunu nasıl yapmışsa biz de öyle yapmak zorundayız. Eğer öyle yapmazsak yanlış yapmış oluruz. Onlar nasıl yaptıysa biz de hep beraber öyle yapacağız inşallah.

Allah ayeti kerimede; "**sizin içinizde hakka davet eden bir cemaat bulunsun**" buyurdu.[41] Kıyamete kadar bu her zaman vardır. Allah; "bu her zaman vardır" dediyse işte biz onlardan olmak istiyoruz. Bu, her zaman var dediği o cemaatten, Allah'a davet eden cemaatten olmak istiyoruz. Ahirete gittiğimizde bizi Resulullah (s.a.v.) Efendimiz karşılasın, peygamberler karşılasın istiyoruz. Orda; "ya Resulullah senin yaptığın gibi yapmaya çalıştık" diyebilelim, sahabeye; "sizin gibi yaptık, yapmaya çalıştık" diyebilelim. Allah'a; "ya rabbi! Senin muradın her neydiyse onu gerçekleştirmeye çalıştık, nefsimize taviz vermeden; ben ne istiyorum diye değil, hep beraber sen ne istiyorsan öyle yapmaya, öyle olmaya çalıştık" diyebilelim, demek istiyoruz. Bütün derdimiz de sadece budur.

Elbette ki bir şeyi anlayacaksak şeytana onu sormayalım. Kesinlikle şeytana sormayalım. Eğer sorularımızı şeytana sorarsak şeytan bizi cehenneme sürükler. Kime soracağız? -"**Herhangi bir konuda anlaşmazlığa düştüğünüzde onu Allah'a ve Resulüne götürün**"[42] dedi Allah.

---

[41] Âli İmrân /104
[42] Nisa /59

Bir şey hakkında karar vereceksek, hüküm vereceksek nereye bakmamız gerekir? -Hemen Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e, sahabeye bakmamız gerekir. Onlar işi nasıl yapmışsa öyle yapacağız. Onlar kardeş olup işlerini hep beraber yürüttüler, Allah'ın ayetlerini hep beraber taşıdılar.

Elbette ki bunun için zahiri bir gayret gerekir. Gerektiğinde maddi olarak da bir gayret gerekir. Bu yüzden Allah, Resulullah (s.a.v.) Efendimize; "**onların mallarından sadaka al! Bununla onları temizlemiş olursun, nefislerini tezkiye etmiş olursun. Onlar için selat et**. **Senin selatın onlar için sekinettir**"[43] buyurdu.

Bir konuda hüküm verirken onu şeytana değil, Allah'a ve Resulüne sormak gerekir. Yanlış yapmayalım diye Allah'a ve Resulüne sormak gerekir. Bilgiye ulaşmak hiç bu zamandaki kadar kolay olmamıştı; ama cehalet de hiç bu kadar karanlık olmamıştı! Bilgi çok; ama insanlar cahil.

Cahil demek bir şey bilmeyen demek değildir. Cahil kendini bilmeyen, rabbini bilmeyen demektir. Cahil bu hayatın ahiretin tarlası olduğunu ve burada nasıl yaşaması gerektiğini bilmeyendir. Bilmeyen derken buna iman etmeyendir. Biliyor; ama iman etmemiş, bilgisi imana, ahlaka, amele dönüşmemiş. Bu nedenle belki de şu anda en karanlık zamandayız. Öyle görünüyor çünkü.

Mü'min demek Allah'a âşık olan demektir. Gözü gönlü Allah'tan başka tarafa dönmeyen demektir. Allah'ın rızasının derdiyle yanan, Allah deyince her şeyi unutan, kendini unutan demektir. Mü'min olmak öyle kolay bir şey değildir. İmanı taşımak lazım.

Biz vazifemizi yapıp Allah'ın vahyini ulaştırabileceğimiz her

---

[43] Tevbe /103

yere ulaştıralım, Allah'a karşı, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz'e karşı, Allah'ın kitabına karşı sorumluluğumuzu yerine getirelim, Allah'ın huzurunda mahcup olmayalım.

Resulullah (s.a.v.) Efendimiz bir hadisi şerifinde*; "size bir emanet bırakıyorum ki ona sarıldıkça asla delalete düşmezsiniz. O, Allah'ın kitabı Kur'an'dır"*[44] buyurur. Delalete düşmüş, haktan ayrılmışsak Allah'ın kitabına sarılmadığımız, ona uymadığımız içindir. Geçmişlerinde en kötü durumda olan sahabeler Kur'an'a, Allah'ın Resulüne sarılınca gökteki yıldızlar gibi oldular.

Bu yüzden Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"sahabem gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine tabi olursanız hidayete erersiniz"*[45] buyurdu. Sahabeleri o hale getiren neydi? -Allah'ın kitabıydı. Kur'an mucizedir, mucizeliğini de sahabenin üzerinden böyle göstermiştir. En kötüyü en aşağıdan alıp en yukarıya çıkarmıştır. Eğer Kur'an elimizdeyse mucize elimizde demektir. Önce bu mucizeyi kendimize uygulamamız gerekir. Onunla aşağıdan yukarı çıkmamız gerekir.

Peki, insanın kaybetmesini isteyen kimdir? -Şeytandır, iblistir. Şeytanlar, insanları cehenneme sürüklemeye çalışır.

Şeytan cennete gitmememiz için, insanın kaybetmesi, yücelmemesi, Hz. İnsan olmaması için ne yaptı?

Kur'an'ı elimizden alıp yukarı fırlatarak; "Kur'an yücedir" dedi. Kur'an zaten yücedir, Kur'an, Allah katındandır. Allah onu sen onunla yücelesin diye aşağı indirmiştir. "Abdestsiz dokunma, okuma, sen bunu anlayamazsın, sen kim bunu anlamak kim, bunu ancak âlimler anlar" dedi. Bırakmadı ki Allah'ın kitabını okuyalım,

---

[44] Sahih-i Müslim, İmare, 36 (Veda Hutbesi)

[45] Taberanî, Beyhekî, İbni Asakir, Hatîb, Deylemî, Darimî, İ. Münavî, İbni Adiy

anlamaya çalışalım. Oysaki bizim Kur'an'a sarılıp yücelmemiz, onunla Hz. İnsan olmamız gerekirdi.

Eğer Kur'an bir gönle girerse o gönül sahibini Hz. İnsan yapar. Nasıl ki bir geceye indiğinde o geceyi bin aydan daha hayırlı yaptıysa, o geceyi Kâdir gecesi yaptıysa, aynı şekilde bir gönle indiğinde de onun kadrini yüceltir, onu şereflendirip en yüksek makama çıkarır.

Eğer Kur'an bir aileye girerse, bir ailede Allah'ın ayetleri okunursa orayı saadetli, huzurlu bir aile yapar. Allah'ın ayetleri eğer bir çocuğun gönlüne inerse, çocuğumuz Allah'ın ayetleriyle muhatap olur, onu anlarsa o salih bir evlat olur.

Eğer iş yerimize Allah'ın ayetleri girerse rızkımız helal rızık, hem de bereketli rızık olur. Allah'ın ayetleri bir memlekete inerse orası da cennet olur, huzur yeri olur.

Nasıl ki Kur'an-ı Kerim, Resulullah (s.a.v.) Efendimiz dönemini asrısaadet yaptıysa, o memleketi, o asrı, o zamanı da saadet asrı, oradakilerin ebedi hayatlarını da cennet yapar; yani mucize elimizdedir. Mesele onun mucizeliğine iman edip etmemektir. Allah, Kur'an'a "mucize"[46] dedi.

Bu nedenle Resulullah (s.a.v.) Efendimiz; *"her peygambere zamanında, onun vaktin de kayıtlı bir mucize verilmiştir. Allah'ın bana verdiği mucize kıyamete kadar baki olan Kur'an'dır"*[47] *buyurur.*

Mucize elimizdedir. Hiçbir şekilde Kur'an'ın bir noktasına bile dokunulamaz; çünkü Kur'an, Allah'ın korumasında,

---

[46] "Ayet" kelimesinin Türkçe karşılığı mucize'dir.
[47] Müslim /152

muhafazasındadır.[48] Ne Yahudilerin, ne Hıristiyanların nede başka dinlerin böyle bir kitabı vardır. Hiçbirinin Elinde böyle bir mucize yoktur. Hatta ellerinde nerdeyse kitaptan eser bile kalmamıştır. Eğer biz bu mucizenin mucizeliğini görmek istiyorsak önce bunu kendimize uygulamamız gerekir.

Allah ayeti kerimede; "**eğer dağlar bir kitapla yürütülseydi o bu kitap olurdu**"[49] buyurur. Her türlü mucize içinde mevcut yani. Eğer bir mucize insanın hayatını cennet yapıyor, insanı en yüksek makama çıkarıyorsa hiç bundan daha büyük bir mucize var mıdır! Kur'an'ın mucizeliği hem Resulullah (s.a.v.) Efendimiz tarafından, hem sahabe tarafından tasdik edilmiştir. Onların üzerinden gözler önüne serilmiştir. Eğer biz sahabeye bakarsak; "gördük, bu böyledir. Kur'an, insanı böyle yapıyormuş" deriz. Ama buna rağmen Kur'an'ı ciddiye almaz ve ondan kaçarsak en büyük zulmü kendimize yapmış oluruz. Hiç kimseye bize bir şey yapmamış, biz kendi kendimize zulmetmiş oluruz; ama Kur'an'ın mucizeliğini kendimize uygularsak, bir de bunu insanlığa taşırsak mucizenin nasıl gerçekleştiğini hep beraber görürüz.

Allah'a güvenmek, ona iman etmek gerekir. Allah'ın kitabına, resulüne iman etmek gerekir. Eğer bu en güzeliyse en güzele sarılmak gerekir. Ne buyurdu ayeti kerimede; **kim verdiyse, (cimrilik yapmayıp verdiyse) en güzeli de tasdik ettiyse o kazanmıştır**. **Kim cimrilik ettiyse, en güzeli de inkâr ettiyse o da kaybetmiştir**.[50]

Allah'ın en güzel dediği şey nedir?

Allah'ın kelamıdır. Allah vermeyi de kelamını da beraber

[48] Hicr /9
[49] Ra'd /31
[50] Leyl /5-10

zikrediyor. Vermeyi de kelamının şartı olarak zikrediyor.

Allah hepimizi Allah'ın Kâdir ismine iman edenlerden eylesin! Allah'ın koyduğu kaderi, takdiri, ölçüyü anlayanlardan eylesin! O ölçüye riayet edenlerden eylesin! Kendi hayatı hakkındaki, ebedi hayatı hakkındaki takdirini yaparken Allah'ın ölçüsüne göre takdir yapanlardan eylesin! Allah bizi takdiri kendi takdirine uyanlardan eylesin! Tercihi Allah'ın tercihine uyanlardan eylesin!

Allah hepinizden razı olsun.